DUELLUM

Ad

THEOLOGIÆ PRINCIPIA

Examinatum & Reprobatum.

AUTHORE

P. DANIELE STADLER

Soc. JEſu.

Cum Facultate Superiorum.

MONACHII,

Typis Franciſci Joſephi Thuille, Anno M. DCC. LII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lectori benevolo.

TRactatus mei de Duello editionem ſecundam tibi offero; amice Lector, in eo à prima diverſam, quòd ex omiſſa una quæſtione evaſerit contractior. Cauſam aperio. Authorum, qui eam quæſtionem hactenus examinârunt, præcipuè R. P. Reiffenſtuel, Ordinis Seraphici Reformatorum Doctoris celebris, authoritare perſuaſus, docui in 1ma editione, quod ille in ſuo Jure Canonico in lib. V. Decret. tit. 14. à n. 29. edit. Monacenſ. 1714. docuerat, ſcilicet Duellum aliquando licitè acceptari, vel etiam offerri, ubi poſt apertè negatam à Magiſtratu ſupremo juſtitiam pars iniquè læſa, aut provocata, duello ſi abſtineret, non ſolùm honoris aut qualiscunque dignitatis, ſed etiam ſuſtentationis neceſſariæ jacturam certò eſſet paſſura. Subjunxi, ſecutus P. Thomam Milante, Ord. Prædic. virum æſtimatiſſimum, (a) in ejusmodi caſu excommunicationem non incurri à committente duellum. At doctrina hæc Romæ probata non eſt illi, in cujus manus inciderant exempla libri mei, quæ in urbem miſeram, unde etiam ſtudioſè ſupreſſa manſerunt. Id quamprimum reſcivi, ipſi Summo Pontifici Benedicto XIV., æquiſſimo rerum æſtimatori, meam commiſi cauſam, per epiſtolam deprecari auſus ſuam Sanctitatem, ut pro ſua æquitate ac ſapientia ſtatueret, quid à me fieri in re præſenti oporteat. Mox cauſam ad ſe avocavit clementiſſimus Chriſti Vicarius, & reſcribens paternè ſuaſit, ut in editione ſecunda tractationem de illa quæſtione, quæ periculoſa eſſet ob timendos inde abuſus, omnino omitterem; ſic fore, ut liber de cætero eruditus ac utilis, nil ultra pateretur. Nutus ſanctiſſimi Patris mihi pro imperio fuit, hancque animi mei promptitudinem

)(per

(a) *In Exercitat. Dogmat. Moral. in propoſ. ab Alex. VII. proſcriptas.*

per alteram epiſtolam ſignificavi. Placuit hæc ita ſuæ ſanctitati; ut nova me honoraret epiſtola, in qua inter alia ita ait: *Dilecte Fili, quòd conſilium noſtrum promptè ac ſincere amplexatus fueris, laudi tibi damus, in hac animi tui docilitate virum agnoſcentes religioſæ illius Societatis alumnum, quæ præcipuo erga Apoſtolicam Sedem ſtudio gloriatur & cultu.* Hæc tibi, amice Lector, narrare volui, ut nôſſes non tantùm librum & animum meum, ſed quod caput eſt, Pontificis optimi clementiſſimam curam, etiam minimis impenſam. Vale, & ſcito, hæc ipſa, quæ præfatus ſum, antequam typis ederentur, ſanctitati ſuæ ſignificata, ab eadem clementiſſimè fuiſſe approbata.

Con-

Digitized by Google

CONSPECTUS OPERIS

Caput I.

De natura, & varietate Duellorum.

Pag.

ARTICUL. I. Quid, & quotuplex ſit Duellum. 1

§. 1. *Etymologia, & definitio duelli.* 2

§. 2. *Unde potiſſimùm duellum à rixa extemporanea diſcernatur in foro Eccleſiaſtico.* 3

§. 3. *Unde in foro civili.* 7

§ 4. *Quotuplex ſit duellum.* 12

ARTICUL. II. De Perſonis ad duellum concurrentibus. 13

§. 1. *De Provocante, ac Provocato.* 14

§. 2. *De Patrinis.* 17

§. 3. *De Internuncio, & adjutoribus cæteris.* 22

§. 4. *De Judice, ac Procuratore in duello ſolemni.* 23

ARTICUL. III. De cauſis, ob quas olim duella commiſſa ſunt. 24

§. 1. *De Duello extrajudiciali.* 24

§. 2. *De Duello judiciali.* 31

ARTICUL. IV. Quid hodie circa Duellum uſus ferat. 38

§. 1. *Quid ſit honor, quibusque modis violetur.* 39

§. 2. *Quid circa modum vindicandi honorem hodie moris ſit.* 42

CAPUT II.

De Pravitate hodierni Duelli. 45

ARTICUL. I. Duellum nullo modo eſt neceſſarium. 46

§. 1. *Auditur Monomachus neceſſitate ſe excuſans.* 47

§. 2. *Conſilia Doctorum pro evitanda neceſſitate provocandi.* 49

§. 3. *Conſilia Doctorum pro evitanda neceſſitate comparendi.* 53

§. 4. *Studia ſummorum Principum ad elidendam neceſſitatem provocandi.* 59

§ 5. *Studia Principum ad elidendam neceſſitatem comparendi.* 65

ARTICUL. II. Duellum eſt ineptum ad tuendum honorem. 70

§. 1. *Duello probrum non tollitur.* 70

§ 2. *Duello probrum augetur.* 73

ARTICUL. III. Duellum non eſt argumentum veræ fortitudinis. 75

§. 1. *Hoc teſtantur Sapientes.* 76

§ 2. *Hoc fulcit experientia.* 79

Digitized by Google

§. 3. *Hoc demonſtrat ratio.* Pag. 81
§. 4. *Hoc confirmant oracula Principum.* 83
ARTICUL. IV. Duellum eſt crudele. 85
§. 1. *Imperantur difficillima.* 86
§. 2. *Imperantur iniquiſſima.* 88
§. 3. *Frivola ſæpe de cauſa.* 89
ARTICUL. V. Duellum injurioſum eſt Magiſtratibus. 92
§. 1. *Magiſtratibus conqueruntur de injuria.* 92
§. 2. *Et meritò.* 93
ARTICUL. VI. Duellum eſt noxium Reipublicæ. 96
§. 1. *Reipublicæ affert mala grandia.* 97
§. 2. *Utilitatem nullam.* 99
ARTICUL. VII. Duellum olim erat ignotum moratis gentibus. 102
§. 1. *Non habuêre Duella.* 103
§. 2. *Quo habuêre, hodiernis non patrocinantur.* 106
ARTICUL. VIII. Duellum Chriſtianæ legi eſt ſummè contrarium. 108
§. 1. *Afferuntur argumenta.* 108
§. 2. *Refelluntur excuſationes.* 111

CAPUT III.

An Duellum prohibitum ſit jure naturæ ad vindicandum honorem.

ARTICUL. I. Prænotanda de jure naturali. 114
§. Unicus. 114
ARTICUL. II. An Duello honorem tueri liceat contra injurias reales & verbera. 119
§. 1. *Status quæſtionis accuratè explicatur.* 120
§. 2. *De Verberibus primùm dandis, ſeu intentatis.* 122
§. 3. *De Verberibus jam datis.* 129
ARTICUL. III. An Duello honorem tueri liceat contra calumnias. 145
§. 1. *Reprobatur cruenta defenſio.* 145
§. 2. *Suggeritur mitior defenſio.* 148
§. 3. *Solvuntur argumenta contraria.* 149
ART. IV. An Duello honorem tueri liceat contra convicia &c. 153
§. 1. *Sententia Authorum.* 154
§. 2. *Noſtra Sententia.* 157
ART. V. An Duellum ſubire liceat ad vitandum dedecus, quod ex recuſato duello reſultaret. 158

Digitized by Google

Pag.
§. Unicus. *Statuitur Sententia negans.* 159
ART. VI. An commodioris compendii cauſâ offendenti è veſtigio alapa dari poſſit licitè. 162
§. Unicus.

CAPUT IV.

Quomodo Duellum prohibeatur lege Divina.

ART. I. Declaratur lex Divina duellum prohibens. 164
§. Unicus
ART. II Declaratur reſpondens transgreſſioni huic pœna & obligatio. 168
§. 1. *Quam pœnam debeat Monomachus.* 169
§. 2. *Quæ ſit obligatio reparandi damna, per duellum illata.* 171

CAPUT V.

Quomodo Duellum prohibeatur lege Eccleſiaſtica.

ART. I. Declarantur leges Eccleſiaſticæ duellum prohibentes. 181
§. 1. *Recenſentur Leges Decreta, Conſtitutiones &c.* 181
§. 2. *Quæ actiones prohibeantur.* 191
§. 3. *Quæ perſonæ illis legibus comprehendantur.* 194
ART. II. Declarantur pœnæ in duellum ſtatutæ. 199
§. 1. *De Pœna Excommunicationis.* 200
§. 2. *De pœna aliter afficiente actiones principales, aliter ſecundarias: retractatas & non retractatas.* 203
§. 3. *De privatione ſepulturæ ſacræ.* 206
§. 4. *De pœnis Clericorum de duello.* 210
§. 5. *De pœnis in Germania non receptis.* 214
§. 6. *De Ignorantia excuſante ab his pœnis.* 216
§. 7. *De abſolutione à cenſuris latis in duellum.* 221
ART. III. De impedimento, quod uſui Sacramentorum afferre duellum poſſit. 228
§. 1. *An oriri ex duello poſſit impedimentum matrimonii, vel diſſolvi ſponſalia.* 228
§. 2. *An Confeſſario conſtare debeat, quo animo pœnitens ſit erga duellum.* 234

CAPUT VI.

Quomodo lege civili Duellum prohibeatur.

ART. I. Quæ ſit obligatio Magiſtratuum ad coërcendum duellorum uſum. 242

Digitized by Google

Pag.
§. 1. *Magiſtratus tenentur ex officio impedire, vel punire duella.* 243
§. 2. *Poſſunt abolere duella, modò velint.* 248
§. 3. *Et adhibeant convenientem induſtriam.* 250
§. 4. *Atque imitentur Reges Galliæ.* 254
ART. II. *Quas leges & pœnas in duellum ſtatuerint varii Magiſtratus.* 258
§. 1. *Quæ pæna duello competant de jure communi.* 259
§. 2. *Quæ de jure particulari juxta Edicta Principum.* 266
§. 3. *An pœnæ, his edictis contentæ, ſint juſto graviores, vel omnino inutiles, aut minus neceſſariæ.* 280
ART. III. An nunquam Magiſtratus duellum permittere poſſit, vel commiſſo veniam dare, ſeu aggratiare. 284
§. 1. *Permiſſio, ſi non ſit approbatio, poteſt aliquando eſſe licita.* 285
§. 2. *Nulla hodierno ævo neceſſitas datur, nec utilitas ad permittendum duellum.*
§. 3. *An veniam commiſſo duello poſſit Magiſtratus dare.* 293
ART. IV. Quas pœnas incurrant negligentes Magiſtratus. 299
§. 1. *Explicantur pænæ.* 300
§. 2. *Applicantur caſibus particularibus.* 306
ART. V. An contra pœnas civiles ſacro aſylo gaudeant res de duello. 313
§. 1. *Prænotanda.*
§. 2. *An duello aſylum bene neget Barboſa.* 315
§. 3. *An etiam poſt Conſtitutionem Benedicti XIII. & Clementis XII. aſylum pateat duello lethali.* 317
§. 4. *Quid ſingulariter noviſſimè ſtatuerit Benedictus XIV.* 320
§. 5. *An contra aſylum hoc juſta querela locum habeat.* 323

CAPUT VII.

De Duello innoxio.

ART. I. Explicatur duellum duplici modo innoxium.
§. 1. *Innoxium ex reſtricto modo pugnandi.* 328
§. 2. *Innoxium ex fictione.* 330
ART. II. Explicatur aliud duellum, quod ſcientia Equeſtris Italica pro innoxio venditavit. 334
§. 1. *Scientia Equeſtris ortus, & placita.* 335
§. 2. *Damnatur à Marchione Maffeio.* 336
§. 3. *Scientia Equeſtris fruſtra dealbatur à Comite Bellincini.* 337

Digitized by Google

CAPUT I.

De natura & varietate Duellorum.

Quamvis pro ſcopo illud tantùm Duellum mihi præfixerim explanare, quod propter contumelias, aut convicia juxta Pſeudo-legem ævi hodierni ſuſcipi ſolet: præmittenda tamen ſunt ea, quæ Duella universè attinent; ab univerſalibus quippe, ùt Scholæ volunt, ad particularia deſcendendum. Unde hujus Capitis *Articulo I.* examinabitur, quid & quotuplex ſit Duellum. *Articulus II.* aget de Perſonis ad Duellum concurrentibus. *Articulus III.* de Cauſis, ob quas olim fuerunt ſuſcepta Duella. *Articulus IV.* dicet, quid hodie circa Duellum uſus ferat.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex ſit Duellum.

NOn ſatìs eſt hoc loco in genuinam de Duello ideam inquirere §. I. ſed cùm hoc crimen in Foro tam Eccleſiaſtico, quàm Civili prohibeatur, ac puniatur, pro Foro utroque accommodanda idea erit, atque Duellum à Rixa extemporanea diſcernendum §. II. & §. III. Demum §. IV. quæritur, quotuplex Duellum ſit.

§. I.

Etymologia & Definitiones variæ Duelli.

1. *Etymologia vocis hujus* Duellum.
2. *Meritò ejus Definitio accurata quæritur.*
3. *Traditur, ſed cùm evitari non poſſint litigia.*
4. *In ſolidius fundamentum inquiritur.*

1. OMnis, quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio, debet à definitione proficiſci, ut intelligatur, quid ſit id, de quo diſputatur, ait CICERO. (a) Vox itaque *Duellum* idem olim ſonabat ac bellum, unde PLAUTUS inter Thebanos ac Teleboas duellum intercesſiſſe dixit. Et HORATIUS cecinit:

Græcia Barbariæ lento colliſa duello.

Quin ùt vult GROTIUS (b) ipſum bellum eſt ex voce veteri *Duellum*, ùt *duonus* quod fuerat, factum eſt *bonus*, & *duis bis*. Hodie uſus obtinuit, ut *bellum* ſignificaret certamen non ſingulare, ſed plurium, authoritate publica ob bonum publicum ſuſceptum. Imò non tantùm *actionem* aliquam certaminis, ſed *ſtatum*, ùt docet GROTIUS. (c) Duelli econtra nomine venire ſolet certamen ſingulare, ex cauſa privata ſuſceptum, quod voce græca *Monomachiam* dicunt.

2. Hujus cum accuratam definitionem quærerent Docti, meritò delectum adhibuêre cum induſtria, cùm enim graviſſimæ pœnæ tum Civiles, tum Eccleſiaſticæ in Duella ſint latæ, diſquirendum non raròacutè eſt, an hic vel ille conflictus veri Duelli rationem habuerit. Secernenda ſcilicet ſunt ea, ſine quibus Duellum eſſe non poteſt ab aliis, quæ illud comitari plerumque tantùm ex uſu ſolent, ſcilicet *eſſentialia* ab *accidentalibus*.

3. Itaque Duello hanc definitionem ſtatuamus: *Eſt pugna ſingularis ab utraque parte ſponté & deliberatè ſuſcepta, ex condicto, deſignato tempore & loco, ad occiſionem, mutilationem aut gravia vulnera inferenda.* (d)

Simillimam definitionem habet GOBAT, (e) niſi quod omittat voces illas *deliberatè* ac *ſponte*, fortè ideò; quia jam continentur in voce altera *ex condicto*. Sunt, qui longiorem faciunt addendo *ex cauſis privatis*. Omittendum hoc aliis videtur ob Duellum Davidis ex cauſa publica ſuſceptum; ſed negant illi, quòd Davidis pugna *duellum* fuerit; partem publici belli vocant hoc & ſimilia certamina. Magìs neceſſaria cenſentur illa verba *deſignato tempore & loco*. Hæc ad definitionis perfectionem pertinere credit

(a) De Offic. L. 1. (b) De J. B. P. L. 1. n. 2. (c) Ibidem. (d) *Bonacina* de Cenſur. Diſput. 2. q. 6. p. 2. (e) Experim. The. Tract. 7. n. 572.

Digitized by Google

dit Tamburinus; (a) ne ſcilicet rixa extemporanea quandoque pro Duello habeatur. Putat tamen Schiara (b) illud *ex condicto* jam involvere quandam deſignationem temporis & loci, tacitè ſaltem, ſi non expreſſè. Neque verba ultima prorſus ſuperflua eſſe volent *ad occiſionem aut mutilationem, aut gravia vulnera*; ne videlicet malè inter Duella recenſeantur pugnæ, quales committunt fœminæ, in capillos mutuo involantes, aut viri pugnis ferientes aliisve inſtrumentis, non factis ad inferenda gravia vulnera.

Quòdſi tamen dicas, illa verba comprehendi in voce *pugna*, quam utique non qualemcunque intelligas, ſed *cruentam*, non erit, cur tecum ultrà contendam de vocabulo.

4. Ut breves ſimus in hac logomachia, ad Duellum verè dictum requiri videtur, ut ſit pugna ſingularis duorum vel etiam plurium, ex utraque parte ſtantium, ſuſcepta ſponte, deliberatè, ex condicto, deſignato loco & tempore, ad occiſionem, mutilationem, aut gravia vulnera inferenda.

An verò hæc vocabula ſingula ad integritatem Definitionis neceſſaria ſint: item an non jam unum contineatur in altero, pluribus diſputare operæ pretium non eſt. Utilius erit exponere, ad quid præcipuè attendi ſoleat tum in foro Eccleſiaſtico, tum in Civili, ubi de conflictu quodam ſtatuendum venit, an verè Duellum fuerit, vel extemporanea tantùm rixa, cui per varia edicta Principum (c) mitior ſtatuta eſt pœna quàm conflictui, poſt maturam ſatis deliberationem ſuſcepto. Normam dare juvat, ad quam utriusque fori Judices exigere judicium ſuum conſueverint; quamvis fatear, non ita propriam eſſe uni foro ſuam normam, ut hæc non etiam ab altero vocari in ſubſidium utiliter poſſit.

§. II.

Unde potiſſimùm duellum à rixa extemporanea diſcernatur in foro Eccleſiaſtico.

5. *Fori hujus norma ſunt duæ conſtitutiones Pontificiæ,*
6. *Quæ facilè inter ſe conciliantur, &*
7. 8. 9. 10. 11. *Deciſionem ſuggerunt pro variis caſibus.*

A 2 5. Fo-

(a) Dec. L. 6. c. 1. §. 3. (b) Thl. Bell. L. 1. Diſſ. 21. q. 2. (c) Vid. Colon. noviſſimum.

Digitized by Google

5. FOrum Eccleſiaſticum normam, ſive regulam ſuam depromit ex Conſtitutionibus Summorum Pontificum, qui dum ſacra fulmina torſerunt in Duella, ſimul declarare non omiſerunt, quas pugnas *Duelli* nomine accipiant, pœniſque feriant.

Gregorius xiii. (a) eos pugiles Duelli reos ſtatuit, qui *ex condicto, ſtatuto tempore, & in loco convento* monomachiam commiſerint. Clemens viii., cujus Conſtitutio (b) jus in hac materia noviſſimum facit, nominat Duellum ineuntes ex *compoſito. Statutum* autem *tempus*, & *locum conventum* hic Pontifex non exprimit. Unde

6. Dubium oriri pronum eſt, an geminum hoc caput, *locus* ſcilicet & *tempus ſtatutum* ad Duelli rationem pertineat in foro Eccleſiaſtico? Audire juvat Peregrinum Capuanum, qui prioris ſæculi anno duodecimo commentatus eſt in Bullam Clementis viii. juxta hunc authorem (c) „Duellum cruentum ſponte & ex condicto factum, nullo ſtatuto tempore „& loco, eſt verum & proprium duellum; eo quòd habeat eſſentialia „duelli, nempe ut ſit pugna privata, cruenta, ſponte ex utraque parte „ſuſcepta, & facta data opera.

Obſervat tamen alio loco (d), quòd nunquam provocatio ſeu *Diffidatio*, ùt vocant, ſit abſque ſtatuto tempore & loco *expreſſo* vel *tacito*. Hoc eò quoque ſufficere credit, ut quis incurrat pœnas, in duella ſtatutas, ſive deinde Conſtitutio Gregoriana per Clementinam, vel Clementina per Gregorianam explicari debeat.

Quod Peregrinus docet de loco & tempore *tacitè* definito, hoc Bonacina (e) tradit de loco & tempore non *præcisè* definito, ſeu *indeterminato*. Et bene; ſtare enim nos æquitas jubet illo effato: *Non tam ad vocum ſignificationem attendendum eſt, quàm ne fraus legi fiat* (f) Fieret autem fraus legi, ſi per implicitas dictiones, idem tamen ſignificantes, quod expreſsæ, ſubterfugere daretur ferientem Nemeſin. Duo itaque requiruntur, tum ut pugna ineatur *ex condicto*, ſeu compoſito, id eſt, condicente parte utraque: tum ut ineatur *ſtatuto tempore & loco*: & ita quidem,

(a) Conſtit. *ad tollendum*. an. 1582. (b) *Illius vices*. an. 1592. (c) De Duello. quæſt. 15. n. 4. (d) Quæſt. 20. n. 2. (e) De Cenſur. Diſput. 2. q. 6. p. 2. n. 6. (f) *Alciatus* ad L. lecta 40. ff. ſi cert. pet.

Digitized by Google

quidem, ut ſaltem tacitè & indeterminatè definiantur tam locus, quàm tempus, id quod ex particula copulante *ET* colligunt SANCHEZ (a), & FLORONUS. (b)

Hoc jacto fundamento deciduntur ſequentia:

7. I. Siquis, ferro nudato minax, obvium fortè in platea inimicum pugnare jubeat, duellum non erit; quia inimicus ad ſui defenſionem adactus, non condixit, adeóque pugna celebrata non fuit *ex condicto*. Quod hac propoſitione demonſtrat L. B. de WOLF. (c) „ Si quis vi adoritur alterum, animo ad duellum eum cogendi, aggreſſor eſt, & contra eum ſe defendere licet: quando verò quis ſe defendit, duellum non eſt, ſed bellum ex parte defendentis juſtum. Quod ſi tamen, ſubjungit ille, alter paratus ſit ad vim tibi inferendam (non præſentem ſcilicet, ſed ſtantem adhuc intra minas) niſi in Duellum conſentire malis, & tu metu inductus conſentis, Duellum utique eſt.

8. II. Si Cajus adverſarium offendens, in platea exſpectare eum jubeat, donec arma ex domo ſua attulerit, Duellum erit, ſi adverſarius præſtolaturum ſe promittat; de loco enim & tempore paciſcuntur. Secus ſi pergat vias ſuas, & pòſt nihilominus ab inſequente Cajo deprehenderetur. Duellum item erit, ſi quis, præcedentibus offenſis irritatus, in inimicum incidens, interroget, an hìc finire litem velit? & hic interroganti annuat. (d)

9. III. Si Hector Camillum, quem de ſe malè locutum comperit, adeat, & calumniam exprobret admota capulo manu: quo indicet, ſe objecturum arma, ſi quidem Camillus, mendacii objecti impatiens, vim moliatur: quòd ſi etiam Camillus arma arripiat; Hector non dicetur Duelli reus, quamvis cum ruente in arma Camillo pugnare debeat; non enim condictum eſt in locum aut tempus (e): quin neque in pugnam; capulo enim manum admovit Hector non niſi promptæ Defenſionis cauſa, ſi quidem hac opus foret ſibi.

10. IV. Si quidem Hector Camillum domi ſuæ nil opinantem

(a) L. 2. Mor. c. 39. (b) De Duell. c. 2. (c) Jur. Nat. p. V. §. 1094. (d) *Farinac.* q. 119. n. 24. (e) *Pignatel.* Tom. 9. conſult. 88. n. 88.

obruat, ad Duellum evocet, & donec annuat, ex ejus conclavi renuat pedem efferre: Camillus autem, moleſto hoſpite ſe liberaturus, extra domûs limen ad plateam deſcendat, ibíque pugnet, dubitatur, num hic Duelli ſe reum faciat? videtur, quòd non; nam quid agat aliud in eo articulo Camillus? ædibus expellere Hectorem nobilem per famulos non decet: timendum foret, ne hic primum quemque, vim afferentem, confoderet. In domo propria pugnare moris non eſt, neque conſultum, quemcunque pugna exitum ſortiatur. Cùm igitur ab importuno hoſpite aliter ſe liberare nequeat Camillus, comitari eum ad plateam debet, ita, ut ipſe defendentis, Hector aggredientis partes agere ſit cenſendus. At fors alius magìs ad rigorem judicabit, Camillum poſt Hectorem, cui in egreſſu primas utique dederit, oſtium debuiſſe claudere, & interim per viam aliam monere Principem: quod cùm omiſerit, jam in arenam ultrò egreſſum non continuiſſe ſe intra defenſionis limites veluti contra aggredientem: ſed Duellum verè admiſiſſe; præcipuè cùm ex condicto (promiſit hoc enim in conclavi ſuo) pugnaverit, & quidem ſtatuto tempore, ſcilicet dum plenè veſtitus fuerit, ac loco, ſcilicet extra domum in platea. Duellum itaque fuit: an licitum Camillo? hoc colligendum ex alibi dicendis.

11. V. Si quis provocet alterum, ut pugnent, quamprimùm extra urbem ſibi occurrerint, Duellum erit hæc pugna, ait Bonacina;(a) quia conſtitutum eſt tempus, & locus, ille ſcilicet & illud, quo ſe obvios habuerint. Sentit contrarium Pignatellus (b) cum Diana (c); eo-quòd locus tam vaſtus, variæ ſcilicet extra urbem viæ, locus *ſtatutus* & certus dici nequeant; item tempus, quo ſi primo occurrerint, incertum ſit & vagum. Idem dicendum his authoribus videtur, ſi pugna ſtatuatur in tempus, quo ſibi occurrerint in urbe.

Certi ego quidpiam hac in re ſtatuere non auſim; utut enim certa ſint principia: certi tamen non ſumus de recto eorundem uſu; hinc nunquam finis erit dubitandi.

§. III.

(a) De Cenſur. Diſput. 2 q. 6. p. 2. (b) Conſult. 88. n. 9. (c) Part. 3. tr. 13. Miſcel. 1. reſult. 59.

Digitized by Google

§. III.

Unde potiſſimùm Duellum à rixa extemporanea diſcernatur in foro Civili.

12. *Rixa, quæ meritò à Duello diſtinguitur,*
13. *Confunditur autem à monomachis,*
14. *Notas characteriſticas has duas habet:* repentinum æſtum, *&* factum in continenti.
15. Repentinus æſtus *conſideratur politicè,*
16. *Etiam Theologicè.*
17. *Vocis in* continenti *non eſt ſignificatio æquè ſemper ſtricta.*
18. *Qualis ſit in Præſenti materia?*
19. *Ex his caſus dubii facilè deciduntur.*
20. *Præcipuè ſi inſuper attendatur ad varia indicia, à ſummis principibus ſuggeſta, pro diſcernenda rixa à duello.*

12. DUm Monomachia alicubi fortè committitur, nil frequentius audire eſt, quàm eam pugnam Duellum non fuiſſe, ſed rixam duntaxat, ſubitò exortam. Ad hoc advertunt ipſi magiſtratus ac judices, quorum officium eſt pugiles dare cuſtodiæ, ac punire. Unde Jacob. THOMASIUS (a) rectè duellum diviſit in *præmeditatum* & *extemporaneum.* Conflictum præmeditatum *duellum* dicimus: extemporaneum *rixam* ſeu fortuitum occurſum. (b) At

13. Quod docti bene diſtinguunt, Monomachi malè ſæpe confundunt; unde præter alios Principes queritur EBERHARDUS LUDOVICUS, Dux Wirtenbergicus in edicto ſuo contra duellum edito, (c) contingere non rarò, ut vero duello nomen & ſpecies allinatur ortæ ſubitò rixæ, & occurſus fortuiti; haud dubiè, ut ſtatuta pœna evitetur, vel in mitiorem ſaltem tranſeat; *Leviora enim ſunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea, quæ meditata ac præparata inferuntur.* (d) & *inconſultus calor calumniæ vitio caret.* (e) Itaque in jus vocati pugiles, ut fulmen declinent, repentino turbine ſe colliſos fuiſſe affirmant.

14. Ne verò fraudi locus ſit, & ut rixa à duello diſcernatur, vulgò

(a) Diſp. de Duell. Moralit. (b) Rencontre. (c) An. 1714. *Lunig.* Corp. Jur. milit. (d) *Cicero* L. 1. Offic. (e) L. 1. §. Quæri ff. ad SC. Turpil.

Digitized by Google

gò inter viros nobiles ac militares, atque in ipſis etiam Principum edictis nominatim in edicto LEOPOLDI Cæſaris edito An. 1682. rixa dicitur ea pugna, quæ committitur *in repentino animi æſtu*, atque *in continenti.* Sæpe enim vix facta offenſa eſt, mox animi commotio oritur, prodit ſe vultu, aut verbis, proſilitur ad vindictam, & *proceſſu* veluti *ſummario* lis abſolvitur. Juvat ergo declarare tantiſper, quid ſit ille *repentinus animi æſtus*, aut pugna *in continenti* ſuſcepta.

15. Dum GUSTAVUS SAMUEL LEOPOLDUS Comes Palatinus Rheni Dux Bipontinus (a) Duella, & præcipuè injurias, utpote Duellorum fomites, publico edicto vetaret, primo æſtui unius quadrantis horarii, vel duorum ad ſummum quadrantum ſpatium attribuit; intra quod ſi injuriæ reddatur injuria, mitiori pœna plecti reum jubet ob concitati animi æſtum. Ita ille pro foro politico.

16. Quòdſi autem Theologos conſulamus, quid iis de primo æſtu videatur, non concedunt illi quadrantem, minùs duos illi iræ, quæ excuſari, & motus *primo primus* dici poſſit. Non equidem negant Theologi, eum mitiùs puniendum eſſe, qui *impetu doloris tractus*, uti ait Imperator, (b) quenquam invadit; ut tamen in ſacro hoc foro à gravi culpa abſolvatur conſcientia, ita vehemens ſit oportet illa commotio mentis tunc, dum in actum erumpit, ut actus non ampliùs dici queat vel *liber*, vel *voluntarius*.

Si jam petas, ut definiant Theologi ſpatium temporis, quo ejusmodi ira, libertatem evertens, durare poſſit, varii variè tibi reſpondebunt. Ego quidem exiſtimo, metiendum id eſſe tum juxta gravitatem offenſæ irritantis, tum juxta offenſi indolem magìs, vel minus alias placidam. Ægrè cuiquam adeò fuſca bilis dominabitur, ut intra quadrantem vel omninò ſemi-horam ſerenior ſibi radius non affulgeat. Quod itaque in Bipontino edicto de hoc intervallo dicitur, ad forum Nemeſis potiùs pertinere arbitror, quàm ad forum conſcientiæ: potiùs ad pœnam, quàm culpam definiendam.

17. Declarandum jam venit, quid illud *in continenti* ſibi velit. Mul-

ta

(a) In edict. contra Duell. an. 1721. vide *Lunig* Corp. Jur. Milit. (b) L. 38. ff. ad Leg. Jul. de adult.

Digitized by Google

ta de hac voce diſſerit CARPZOVIUS. (a) Id certum, quòd ejus vocabuli ſignificatio non ſit æquè ſemper ſtricta. Aliquando idem dicit, ac *mox*, *illico*, *confeſtim*, *ſtatim*, quæ voces vi propriæ ſignificationis videntur denotare temporis momentum præſens & proximum ſine aliquo intervallo. Ita BARTOLUS (b) Quod videtur etiam probari ex legibus, (c) ubi actus ſtipulandi & promittendi debet eſſe continuus non interpellatus, ita ut partes interim diſcedant ad alia negotia.

Unde liquet, *in continenti* eſſe idem, quod confeſtim nullo interjecto tempore vel intervallo. Contra verò quòd dictio *in continenti* non præcisè de momento temporis ſit intelligenda: ſed cum aliquo ſpatio temporis accipienda, colligitur ex alia lege (d) dicente, verbum *in continenti* accipiendum eſſe cum aliquo ſpatio temporis. Unde quamvis parenti adulterum cum filia non niſi in continenti juxta Leges antiquas occidere liceat, ita, ut prope uno ictu & impetu utraque cædes peragatur: tamen ſi priùs adulterum occidit auffugiente filia, & aliquot horis interpoſitis à patre ipſa quoque interfecta ſit, *in continenti* occidiſſe dicetur. (e) Alibi etiam verbum *in continenti* accipitur de eo, quod fit intra triduum proximum. (f) (g) Denique Authores nonnulli, imò plerique hujus temporis, ait CARPZOVIUS, definitionem Judicis arbitrio ac moderationi committendam eſſe cenſent.

18. Crediderim ego, pro ratione materiæ ampliorem vel ſtrictiorem huic voci addendam eſſe vim, ùt ex ipſis adductis legibus ſatìs apparet. In præſenti materia, ubi de vindicanda illata injuria agitur, ita accipiendam eſſe judico vocem *in continenti*, ut inter ortam colliſionem ſeu altercationem, & inter pugnam vix aliquod notabile temporis intervallum intercedat, hoc eſt, ùt ait CARPZOVIUS in ſimili materia, " ut dimicetur armis, *antequam ad extraneos actus divertatur.* Hoc ſi fiat, duellum propriè dictum non erit, nec locus erit pœnæ *ordinariæ*, ſeu à lege ſtatutæ.

(a) Pract. crim. p. 1. q. 31. (b) In L. 3. n. 2. ff. ut in poſſ. leg. ſerv. &c. (c) In primùm cit. & ex L. continuus. 137. junct Gloſſ. de V. O. (d) L. 1. §. Item ſi ita ff ad L Falcid. (e) L. quod ait. 23. §. fin ff. ad L. Jul. de adult. (f) C. de Judic. L. fin. (g) C. de error. Advocat. L. fin.

Digitized by Google

Nec fruſtra dixi, non debere intercedere notabile temporis intervallum inter *colliſionem ſeu altercationem, & pugnam*; fit enim quandoque, ut injuria, ſeu qualiscunque offenſa, aliquamdiu antè illata, & interim diſſimulata, data ſubin occaſione, recrudeſcat, & colliſionem ſeu altercationem excitet. Quòd ſi hanc altercationem *in continenti* excipiat pugna, rixa erit dicenda, quamvis offenſa præceſſerit intervallo complurium dierum. Unde decides facilè ſequentes caſus dubios.

19. I. Si duo in jurgium inciderint ob factam quamcunque injuriam, & durante calore jurgii, ad locum, etiam aliquantum diſtantem, pugnandi cauſa acceſſerint ſtrictis confeſtim armis, judicandi ſunt rixam commiſiſſe potiùs, quàm verum duellum. Multò minùs duellum dicetur, ſi eodem loco, quo altercantur, etiam pugnam abſolvant.

II. Si qui, colliſi in templo aut palatio Principis, exeant, locum reveriti, & pugnent in eodem calore, quo concitante ad exeundum condixere, duellum non committunt; quia, cùm non interceſſerit ſpatium temporis, quo ad *actus extraneos ſe converterint*, cenſendi ſunt *in continenti* pugnâſſe.

III. Si duo verbis vel pugnis primò certent, mox uterque domum abeant, allaturi arma: tum reduces manus conferant, duellum non eſt; quia non ſatìs interrupta fuit altercatio, & prima ira. Quòd ſi unus duntaxat neceſſe haberet apta domi arma quærere; adeóque alterum eo loco præſtolari jubeat, donec redierit, dubitant Authores, an commiſſa ſubin pugna duellum fuerit. Affirmat SANCHEZ, negant DIANA & TAMBURINUS. (a) Mihi diſtinguendum videtur. In foro Eccleſiaſtico, ubi ad id attenditur, an pugna celebretur *ex condicto, deſtinato loco & tempore.* (vid. N. 5.) exiſtimo pro duello eſſe habendam ejusmodi pugnam; At in foro Civili, ubi conſideratur potiſſimùm, an dimicatum fuerit in primo æſtu, & in continenti crediderim à duelli crimine eſſe abſolvendam.

20 Tractationi huic lucem, & ornamentum acceſſurum ſpero; ſi ſubnectam ex variorum Principum edictis ſingularia quædam indicia & notas

(a) Apud *la Croix* L. 3. p. 1. n. 846.

Digitized by Google

notas, quas Præfectis ſuis & Magiſtratibus locorum ſuggerunt ad diſcernendam rixam à duello, quantum quidem pro foro ſuo ſatis eſt

Edictum Brandeburgicum (a) jubet, eos, qui commiſſæ à ſe pugnæ, nomen fortuitæ rixæ prætexunt, rigido examini ſubjici, & jurisjurandi religione adſtringi, ut fateantur, an antè voce aut calamo, vel per internuncios ac famulos de pugna convenerint. Trutinari ſimul mandat rei adjuncta omnia, ut ex illis appareat, an potiùs ex motu primo, cui reſiſti vix poteſt, colliſi, quàm meditatò, & in fraudem legis congreſſi fuerint. In eundem ferme ſenſum loquitur edictum Civitatis Hamburgenſis, an. 1699. renovatum 1720.

Rex Chriſtianiſſimus, LUDOVICUS XIV., qui plantando, & evellendo regnum Galliæ ad hodiernum florem perduxit, ita ſtatuit (b): „ cùm ſæpiùs acciderit, ut multi occaſionem ſibi occurrendi de induſtria quæſierint, hac ſpecie fortuiti occurſûs duellum palliaturi, mandamus, ut, qui poſt acceptam injuriam ad Judices, pro eo cauſarum genere à nobis conſtitutos, querelam deferre neglexerit, ſi poſtea ſolus cum ſolo, vel æquali utrinque ſtante comitum numero, paribus armis congrediatur, jam non de rixa, ſed de duello reus habeatur. Idem de iis ſtatuimus, qui ex terris noſtris abeunt, ut alibi injuriam, hìc acceptam, ulciſcantur, vel in regni finibus de induſtria congrediuntur; ejusmodi enim fruſtra prætendunt præcipitem iram Nec litteras veniæ ſtat cuiquam concedere poſt tumultuariam pugnam, niſi antè vel in Regia nôſtra, vel in alia provincia cuſtodiæ mancipatus, finem inquiſitionis exſpectârit.

Hoc ultimum de ſubeunda interim cuſtodia, ſtatuit etiam magni proavi digniſſimus Pronepos LUDOVICUS XV. (c) poſtquam id pridem LUDOVICO XIII. ſuaſerat. Card. de RICHELIEU (d) Inhæret item firmus ei ſententiæ, ut, ſi inter quosdam litem vel ſimultatem ante pugnam interceſſiſſe conſtet, de qua nihil illi ad Judices, *de puncto honoris* dictos, detulerint: pòſt tamen mutuo ſibi occurrentes conſeruerint manus, pœna capitis plectantur, non aliter, acſi duellum verè commiſiſſent.

(a) An. 1688. (b) Edict. an. 1669. (c) Edict. an. 1723. (d) In teſtament. polit. cap. 3. ſect. 2.

Easdem omnino leges obſervandas præſcripſit priori ſæculo Princeps Arauſicanus HENRICUS WILHELMUS unitarum Provinciarum Gubernator. (a)

Dux Lotharingiæ LEOPOLDUS prudentiſſimè ſtatuit tria veri duelli indicia, & notas characteriſticas. 1mò ſi cauſa diſſidii ad Judicem delata non fuerit. 2dò ſi paribus armis. 3tiò ſi in loco ſuſpecto fuerint congreſſi. (b)

Adſtipulatur edictum JOSEPHI CLEMENTIS Electoris Colonienſis. (c) Item recentius CLEMENTIS AUGUSTI. (d)

Recenſita hactenus indicia adeò clara ſunt, ut Magiſtratus ac Judices ex iis facilè duellum à rixa diſcernerent, modò nollent quandoque ultro ſuis oculis glaucoma obducere ad excuſationem quærendam crimini.

§. IV.

Quotuplex ſit Duellum?

21. Solemne, & Privatum. Extrajudiciale, & Judiciale. Lethale, & non Lethale.

22. Vindex honoris, Vindex fortunarum. Equeſtre, & Vulgare. Propriè, & minùs propriè dictum, &c.

BReviter indicare juvat Duellorum genera varia, quorum per hujus operis decurſum amplior paſſim memoria occurret.

21. Dividitur Duellum 1mò in *Publicum*, quod etiam ſolemne dicitur, & in *Privatum*. Illud ſub certa forma, ſeu ſolemni ceremonia peragitur miſſis chartis provocatoriis, adhibitis patrinis, invitatis ſpectatoribus, feréque in loco ſecuritatem præſtante, quem *Campum francum* nuncupant. "Committuntur, ait GOBAT, (e) in noſtra Germania „ ſatìs raró per DEI gratiam duella ſolemnia, id eſt, decertationes factæ „ vi provocationis ad certum diem, locum, cum chartellis, coram te- „ ſtibus & fidejuſſoribus: at verò privata ſatìs ſupérque frequenter. „ *Privatum* eſt, quod ex condicto quidem & deſtinato loco ac tempore committitur: ſine aliis tamen ceremoniis, niſi quòd etiam patrinos (*Secundantes* vocant) admittat.

Dividitur

(a) In Edicto an. 1684. (b) In Edicto an. 1699. (c) An. 1704. (d) 1742.
(e) Theol. Experim. Tract. 7. c. 18.

Digitized by Google

Dividitur 2dò in monomachiam *Extrajudicialem*, & *Judicialem*. Illa citra Judicis authoritatem committitur, ùt ferme hodie aſſolet. Hæc authoritate Judicis præſcii, vel etiam præſentis, & judicantis de eventu pugnæ, & cauſa inde dependente. Olim admodum hæc viguit certandi ratio, de qua vid. Art. 3tium hujus Capitis.

22. Dividitur 3tiò in duellum *Lethale*, & *non Lethale*. In illo pugilles quærunt, vel ſaltem non abhorrent dare vulnera qualiacunque, mutilationem etiam, aut ipſam necem allatura. In *non Lethali* cavetur pacto, aliáve induſtria, quantum fieri poteſt, à vulnere graviore.

IV. Ratione finis duellum aliud poteſt eſſe vindex *Honoris*, aliud vindex *fortunarum*, prouti ſcilicet vel per contumelias honor, vel per injuſta damna fortunæ ac opes in diſcrimen adducuntur. Ubi utraque læſio concurrit, idem ſæpe duellum vindicabit honorem, ac connexas cum honore fortunas.

V. Aliud juxta Knipschild (a) eſt duellum *Nobile* ſive *Equeſtre*, celebratum ſcilicet inter viros ordinis Equeſtris: aliud *Vulgare*, quod ad omnes pertinet, tam plebejos, quàm nobiles.

VI. Denique aliud eſt duellum *propriè* dictum, aliud *minùs propriè* acceptum. *Propriè* dictum à rixa extemporanea differt, juxta dicta §. præcedente. *Minùs propriè* acceptum cum illa nonnunquam confunditur. Sic etiam, dum nobis de licentia vel malitia ejusmodi pugnarum multus in hoc opere erit ſermo, non ſemper duellum ſtrictè & propriè dictum afferemus, niſi ubi de pœnis agitur, latis in duellum ſtrictè acceptum; quamvis & minùs ſtrictè dictum ſuas pœnas mereatur, à Magiſtratibus ex gravi obligatione infligendas.

ARTICULUS II.

De Perſonis ad Duellum concurrentibus.

NOn requiruntur ad Duellum neceſſariò plures, quam duo, *provocans* ſcilicet, & *provocatus*; cùm enim neglecto tribunali jus ſibimet dicere velint efferi homines, vel potiùs gladio dicendum committant,

 actoris

(a) De Nobilit. L. 2. c. 3.

actoris veluti unus partes agit, & provocat: Rei alter, & provocatur, cauſam decidente gladio. Accedere tamen ex more ſolent etiam *patrini*, & ſubinde internuncii, aliíque hujus furfuris homines: & ſiquidem de ſolemni duello loqui libeat, etiam *Judex*, ac *Procurator*. De his omnibus quatuor §§. agemus.

§. I.

De Provocante, & Provocato.

23. *Pars provocans, & provocata poteſt pluribus conſtare capitibus.* 24. *Provocatio fit expreſſè, vel tacitè.*

23. NOtandum imprimis, quòd pars tam provocans, quàm provocata non duo tantùm, ſed plura etiam capita numerare poſſit. Stetêre ex una quandoque tres vel decem pugiles: totidem ex altera, quando ſcilicet vel cauſa communis tangebat, & involvebat plures: vel ſolus amicitiæ titulus utrique principali plures commilitones adjunxit, Theſeos, & Pirithoos amicos usque ad orcum. (a) Legi aliquando viginti ſimul grandi in flumine Inſulam conſcendiſſe, & ſubducto lembo tamdiu in mutuas ſæviiſſe cædes, donec non niſi unus, & ipſe malè mulctatus, ſtragi ſuperfuerit. Hodie mitigato furore ferme non niſi duo confligunt: cæteri patrinos agunt, non pugiles.

24. Provocans eſt, qui ad pugnam evocat, ídque vel per tabellam provocatoriam, (b) vel per internuncium, vel ipſus coram & præſens. Uti autem ſolent provocantes plerumque verbis ejusmodi, quorum ſenſus potiſſimùm ex uſu interprete colligi debeat. Exemplum cape. Hector in hunc modum ſcripſit camillo: cum per aſtutiam tuam præripueris mihi altiorem illum in exercitu noſtro gradum, quem præſtiti ſerviti diuturnitas mihi adjudicare debebat, facilè conjicies, quid læſus viri equeſtris honor exigat, cui, ſpero, te ſatisfacturum.

Aliàs Titius Coriolano: Quædam verba tibi excidiſſe memineris, queîs in dubium vocata eſt ſtirpis meæ antiquitas; eorum cras, peto, ut explicationem des prope civitatis pomœria ad hortum Claudii. Hæ ſimilés-

(a) *Amelot de la Houſſaye* Memoires tom. 2. (b) Vulgò Cartel.

milésve phraſes, ex uſu ritè intellectæ, provocationem ad duellum continent, quibus parere neceſſe habet provocatus, niſi ignavus ex hodierna pſeudo-lege audire malit.

25. Illud adhuc magis declarandum eſt, quis universè pro *provocante*, & quisnam pro *provocato* ſit habendus; adeò enim perplexa quandoque contentio exoritur, ut, quis duello initium dederit, difficulter dignoſcatur. Neceſſe tamen eſt dignoſcere; cùm quidam Principes mitiorem in provocatum pœnam ſtatuerint: vel is certè veniâ judicandus ſit dignior. Qua in quæſtione ALCIATUS (a) putat, non eum, à quo prior injuria orta eſt, provocatorem eſſe, ſed eum, qui priùs certamen indixit. Ille ergo *injuriæ* provocator rectè dicitur, hic *duelli*.

Et hanc ALCIATI ſententiam hodiedum tenendam eſſe exiſtimo; injuria enim ad ſummum dici poteſt provocatio *remota*: *proxima* autem provocatio eſt ipſa duelli denunciatio. Nec obſtant ea, quæ ARISTOTELES (b) ſcribit: *Quæ per iram fiunt, talium non eſt author & cauſa is, qui iratus facit, ſed is, qui laceſſivit, atque irritavit; ob injuriæ enim ſpeciem animo objectam, ira commovetur.* Aliud ex hoc non concluditur, quàm quod ille, qui alterum injuria laceſſivit, atque irritavit, provocationi cauſam dederit: non autem quòd provocaverit.

Quin neque cuſam dediſſe, ſi preſsè loquamur, verum eſt; confugere quippe debebat læſus non ad duellum, & privatam ultionem, ſed ad Judicis præſidium; *neque enim ſingulis concedendum, quod per Magiſtratum fieri poſſit, ne occaſio ſit majoris tumultus faciendi.* (c)

Quamvis non diffitear, æquum eſſe, ut qui provocationem facit, & *remotam*, & *proximam* ſimul, majore plectatur pœna, atque ille, qui ſolam proximam, vel ſolam remotam; id quod bene obſervatum legimus in edicto Brunſwicenſi GEORGII Magnæ Britanniæ Regis. (d) Juxta hanc doctrinam etiam teneo caſus, ab ALCIATO bene deciſos, ſequentes.

26. „ I. Qui te proditorem dixerit, quamvis tu mentiri reſponderis, non tamen provocator idcirco dicetur, niſi recepta reſponſione ad pugnam te invitaverit. Quòd ſi tu reſpondendo mentiri eum, „ téque

(a) Cap. 5. de duello. (b) 5. Nicom. 8. §. 9. (c) L. 176. ff. de R. J.
(d) An. 1718.

téque ſingulari certamine id approbaturum profeſſus fueris, tu ille ipſe " verus provocator es, potuit enim exiſtimare, qui te proditionis inſi- " mulavit, alia te ratione honoris tui cauſam ſuſcepturum, quàm duel- " lo, cúmque tu ad ſpecialem duelli probationem ſuſcipiendam eum ap- " pellaveris, meritò actoris partes ſuſtinebis. "

" II. Sed & ſi te ſic compellavero: *Quoniam id à te in dedecus* " *meum dictum, factum eſt, ut honorem meum defendam, volo tecum armis* " *concurrere, ſicque me defendere*, arbitror me provocatorem eſſe; nec " enim verborum integumentum formulam actionis variat. Et ſicut " in judiciariis libellis concluſio ipſa ſpectanda eſt, nec verborum ſonus " attenditur, ſic & hoc caſu id obſervandum eſt, quòd ego in bellum " provocem, tametſi *defenſionem* appellem, quæ reſpectu congresûs of- " fenſio eſt. "

" III. Idem reſpondendum cenſeo, ſi hac formula verba con- " cepta proponantur: *Quoniam in honorem injuſtè debacchatus es, ſi te affir-* " *mes rectè feciſſe, paratus ſum judice gladio oſtendere, falſa de opinione niti,* " *& mentiri.* Et hic enim, ſi ſibi reſpondeatur, rectè atque verè factum " nihilominus actor eſt; ipſe enim ad pugnam ultrò provocat. Alter " igitur rectè *provocator injuriæ* dicitur, alter *duelli.* Sed parùm refert, " quis in injuria occupârit, ſolúmque inquirimus, quis in duello actor ſit. "

" IV. Ex facto illud quoque quæſtionis fuit hac in ſpecie. Scri- " pſit Venetus Gallo: *Accepi, te Duces exercitûs Veneti imbelles dixiſſe, quod* " *judicio meo improbè à te dictum eſt: cúmque id mea non parum referat, velim* " *certior à te fieri, an verum id ſit.* Reſponſio Galli: *Ducibus Venetis* " *non maledixi, nec mei moris eſt: verùm quod tu improbè me dixiſſe affirmas,* " *mentiris, idque tibi in campo probaturus ſum, ſi ejus deſignationem litteris* " *ad me tuis declaraveris.* Dubitatum eſt, uter duelli provocator eſſet. " Et Gallum non eſſe; vero propius eſt; quoniam, qui ſibi deſignari " campum petit, is conſuetudine Ciſalpine Galliæ reus eſt, id eſt pro " vocatus. „ Hactenus ALCIATUS. Ego huic conſuetudini ſuum pretium relinquo: ſi tamen deciſionibus prioribus inſiſtam, Gallum provocâſſe dicam.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

De Patrinis.

27. *Unde Patrinorum nomen*
28. *Horum officium eſt pugnæ aſſiſtere.*
29. *Debebant olim etiam pugnare.*
30. *Hodierni videntur excuſari à culpa & pœna,*
31. *Etiam ex fundamentis Theologicis,*
32. *Sed refutatur excuſatio,*
33. *Addita gravi ratione,*
34. *Abſterſo fuco Theologico, & accedente oraculo Ludovici M.*

27. Patrinus, ignotum Latio nomen, iis primò tributum eſt, qui infantem de ſacro fonte ſuſcipiunt, & rectiùs Patres luſtrici, vel Patres baptismo adoptivi dicuntur (a). Pòſt mutuare hoc nomen, & profanare auſi ſunt monomachi, affingendo id patromachis ſuis, qui duellis ſolemnibus adfuère velut *baptiſmo ſanguinis*, conſtituti pugilum patroni, atque Advocati, utpote quorum jura tuerentur, & coram judicibus cauſam dicerent, ob quam illi deſcendiſſent in arenam. Ejusmodi Patrinorum memoria & ſpecies quædam ſervatur etiamnum ad pompam in catadromo, ubi ludicræ decurſiones (b) celebrantur, atque Equitum, vel Amazonum turmis ſingulis (c) bini aut quaterni junguntur.

28. Ad hodierna duella adhibentur eo potiſſimùm fine, ut teſtes ſint pugnæ juxta leges peractæ; ne ſcilicet quis fortè in inermem adverſarium irruat, antequam hic gladium ſtrinxerit, aut ſclopum manualem expediverit: aut ne pugiles, vulnerato alterutro, ira abrepti vehementiùs ſæviant: néve alia fraude aut arte inſolita utantur, & ſi qui ſunt alii ejusmodi fines. Finito negotio, dilaudant patrini pugiles ſuos, ſtrenuíque viri partes dicunt implêſſe. Mox eos reconciliare ſatagunt, & iis, quorum intereſt, teſtatum faciunt, litatum fuiſſe ſatis læſo honori. Unde & ille, qui contumeliam acceperat, jam ab omni mala nota abſolutus habetur. Itaque gladius, & duo patrini effectum dant, quod nec Magiſtratus, nec Princeps ullus juxta corruptum judicium ejusmodi hominum tota ſua authoritate valuiſſent.

(a) Pomey V. Parrain. (b) Carrouſels. (c) Cadrille.

Digitized by Google

29. Durior antehac erat Patrinorum conditio, vel, ut veriùs dicam, inhumanior cæcitas. Usque ad HENRICUM III. Galliæ Regem, ſpectatores tantùm agebant: at in duello Quelli, & Entraguetii etiam ipſi manus conſeruere. (a) Invaluit tunc pernicioſus hic mos præcipuè in Gallia. Narrat Thuanus (b) plura ejusmodi exempla tragica. Inter alia de duello Levii, & Caroli Balſaci hæc habet: " Cùm alter ab „ altero de injuriis ſibi, uſurpata apud nos inter nobiles ratione, ſatisfie- „ ri peteret, horam & locum duello condicunt, quo & duos ex amicis, „ inaudito apud alios more, cæterùm vana decoris oſtentandi cupidi- „ tate nunc ſatis frequenti, ſecum pugnaturos adducunt. Hi omnes „ ſummo ſilentio in equorum foro Lutetiæ ad mutuam perniciem, or- „ to vix ſole, certarunt. " Si cauſam quæras, ob quam ſibi ſocios adlegerint, ſcito, LUDOVICO Magno teſte (c) ideò principales quandoque involvere *ſecundos* & *tertios*, eo quòd ſibi diffidant, & præſidium quærant in aliorum dextera. Nec Germania penitùs ſapiebat, id quod colligere datur ex *Concluſo* Imperii, contra duella edito, (d) & ex *reſolutione* LEOPOLDI Cæſaris, data ad hoc Concluſum, (e) ubi longè acrior pœna ſtatuitur in eos patrinos, qui ipſimet etiam pugnant, quàm in alios pugnæ duntaxat aſſiſtentes; præterquam quòd egregio ibidem encomio hi pugiles mactentur, dum *inhumanum, diabolicum & peſſimi exempli inventum* ſectari dicuntur. Sed tandem abolitus eſt hic mos in Gallia, qui extra Galliam non admodum ſe diffuderat. Et meritò ad extremam barbariem ablegata hæc eſt rabies, quæ, dum plures trahebat in ſocietatem, lites ex litibus ſerebat, & pugnas ex pugnis. Jam etiam olim duella ſolemnia ac judicialia inficere parabat hoc moris monſtrum: ſed oraculis Jurisperitorum proſcriptum eſt; eo quòd neque ex Jure Civili contra advocatum, procuratorem, tutorem, quibus ſimilem perſonam patrini credebantur ſuſtinere, unquam actio judicati daretur. (f)

30. De eo dubium moveri poſſet, an pœnæ tam à lege civili, quàm Eccleſiaſtica generaliter in Patrinos latæ, quas ſuis locis recenſebi-

(a) *Amelot de la Houſſaye* Memoires tom. 2. (b) Lib. 66. ad an. 1578. (c) In edicto contra duell. an. 1679. n. 15. (d) An. 1667. (e) An. 1668. & 1670. (f) L. 4. ff. de re judic.

ſcebimus, hodierni quoque moris patrinos feriant. Innocuum hi videntur munus agere; non ipſi ſuadent duellum, nec ad cruentam pugnam excitant: ſed, quod ab aliis decretum eſt, ut ſine fraude, aut furore abſolvatur, id curant unicè. Quò non ageret quandoque ira efferos pugiles, vel quas malas artes non ſuggereret vitæ amor, ſi moderatores abeſſent, & teſtes? præſtat hos duello adeſſe, quàm abeſſe, ut ſcilicet malum, quod impediri jam non poteſt, fiat cum minori periculo, ac damno. Nónne quis benè ſe jungit alteri comitem, quem ſcit in ſuo conſortio peccaturum ſaltem moderatiùs; huic enim tribuetur, quòd peccatum quidem fuerit: illi, quòd non fuerit peccatum magis. Itaque non abs re quæri poteſt, quinam patrinorum nomine veniant in Pontificum, Principúmque edictis, quæ in ejusmodi multa cum ſeveritate fulmen, & gladium vibrant. Illos haud dubiè ſolos ſpectabunt intentatæ pœnæ, qui vel duello ſolemni operam commodant, vel in privato ipſimet arma arripiunt.

31. Opinio hæc eſt, quam multorum animis altiùs inſidere deprehendi, quàm ut facilè eximi valeat. Quid? quod etiam ſpeciem quandam veritatis Theologicæ præſeferat. Si enim tale patrinorum obſequium licitum non eſſet, tunc ea ex ratione, quòd peccato operam locant, ſeu *cooperantur?* at ſine piaculo hoc agunt, quia *qualemcunque* operam ad peccatum conferre non ſemper vetitum eſt. « Tunc licebit juxta Theologos,(a) ſi 1mò tuum opus ſeu cooperatio ſit ſecundùm ſe bona vel« ſaltem indifferens. 2dò ſi bona intentione, vel ſaltem rationabili ex cauſa « fiat: non ut juves alterum peccare. 3tiò ſi alterius peccatum impedire « nequeas, aut ſaltem non tenearis propter cauſam rationabilem. „

Atqui totum, quod Patrini hodierni in duello præſtant, indifferens eſt, vel etiam bonum: aſſiſtunt, furori ponunt modum, doloſas pugnandi artes excludunt, & tandem de pugna hoc modo peracta teſtimonium dant. 2. Iſta agunt bona mente, juſtóque ex fine, ùt patet. 3. Eò jam vident rem deveniſſe, ut impedire pugnam, vel eam clientibus ſuis diſſuadere non ſit integrum: à reatu ergo abſolvi debebit hæc innoxia opera, ſeu *materialis cooperatio*, ferme ſicut caupo ille abſolvitur, qui in

 urbe

(a) Vid. *la Croix*. L. 2. n. 250.

urbe Catholica Acatholicis carnes apponit die jejunii, ſi ſciat, ſe tergiverſante caupones alios hoc hoſpitibus obſequium exhibituros multa cum lubentia. Quòd idem nôrunt etiam Patrini, ſcilicet alios, ſi rogentur, haud difficulter hanc ſpartam fore ſuſcepturos.

32. Contrà omnino tenendum, in Pontificum Bullis ac Principum edictis vapulare tam antiquioris, quàm hodierni ævi patrinos. Dabo pleroſque veteres Canones, & quaſdam Pontificum Conſtitutiones in patrinos ſolemnis tantùm duelli detonuiſſe: dabo quoſdam Principes, præcipuè Reges Galliæ ab HENRICO III. usque ad LUDOVICUM XIV. illis duelli privati patrinis minas intentaſſe, qui pro illius temporis more arma ipſi quoque ſolebant ſtringere. At Leges recentiores, Bullæ, edictáque plurima loquuntur de hodiernis; eſt enim temporis habenda ratio, quo quævis ejusmodi Conſtitutio lucem aſpexit, quales tunc erant patrini, tales quoque damnati, & pœnis ſubjecti fuerunt. Conſtat autem multas Conſtitutiones fuiſſe editas ultimis temporibus, quibus duellum ſolemne vigere jam deſiit, & iis in Provinciis, in quibus patrini ferme ſemper à pugna abſtinere conſueverant. Accedit, quòd ii, qui ipſimet pro more pugnabant, *ſecundi* & *tertii* potiùs vocentur, quàm patrini. (a)

33. Adde, quod ex ſana etiam ratione condemnentur hodierni Patrini. Quodſi enim duellum inire culpa non vacat, ùt ſuo loco abunde demonſtrabitur: neque culpa vacabunt, nec pœnis ſe ſubducent, qui patrinos agunt; nam ſine patrinis duella vel nulla haberemus, vel rara, id quod ex eorum officio, cujus partes paulò antè enumeravimus, liquet. Quis enim volet ſe adverſario ſuo, exacerbato ſæpe hoſti committere ſine arbitro? quî ſecurus ero, ne fortè à tergo me ille invadat, ne me præveniat hærente adhucdum in vagina meo gladio, vel antequam firmum in arena pedem fixerim? quodſi ego ei vulnus infligam, & is inhoneſtis me modis egiſſe poſtea calumnietur, quem teſtem opponam? ſi glandem ego ejus prior excipiam innoxiè, & nolit ille meam exſpectare, exſpectâſſe tamen mendax jactitet, quî confutabo? ſi eum occidam, cui

(a) Vid. Edictum Ludovici XIV. n. 495.

Digitized by Google

cui probabo, me juxta honeſti leges dimicâſſe? vulneremur uterque, quis opem advocabit laborantibus? illæſi abeamus, vel non niſi leviter ſaucii, nónne judicabunt commilitones noſtri, nos poſt offenſam reconciliatos, non niſi umbralitem pugnam commiſiſſe? quî ergo purgabimur, quî ad ſocietatem & commercium æqualium admittemur, qui tamen duelli finis eſt? quæ cùm ita ſint, apparet ſatìs, ſinè patrinis nulla, vel rara oppidò duella fore. Quisquis ergo patrini officium in ſe ſuſcipit, duella fovet, id eſt, malum fovet, omni jure condemnatum, peccátque graviter in Deum & Rempublicam. Accedit, quòd patrinorum præſentia pugiles animet ad pugnam ſeriam, fortè aliàs ceſſaturos ante datum vulnus. Ob ſimilem cauſam in ſpectatores duelli lata eſt excommunicatio, id quod eſt extra dubium: ergo etiam, & multo magìs lata eſt in patrinos: malè hi agerent, quamvis non niſi ſpectatoris noxam admitterent.

34. Unde etiam facilè abſtergitur fucus Theologicus, & concidunt tria ſuprà allata Capita, ex quibus cohoneſtari ea *cooperatio* videbatur. 1mò enim opera, quam navat patrinus, indifferens non eſt; unicè enim duello eſt ſacrata & dedicata. Aliud eſt de opera artificis, qui gladium fabricavit, & vendidit, pòſt duello adhibitum; gladius aliis etiam uſibus factus, & aptus eſt.

2dò. *Neque ex bona intentione, aut rationabili cauſa* patrinus aſſiſtit. *Malum*, ais, *ſic fiet minore cum periculo & damno.* At operam ſuam omnino neget, & malum omnino evitabitur, dum ceſſabit duellorum uſus, vel ſaltem frequentia. Non nego, rixas nihilominus non ceſſaturas; at huc non pertinent rixæ, ubi de ſolo duello eſt ſermo.

Neque 3tiò patrino favet, quòd duellum jam impedire non potuerit. Dixi utique, impeditum iri duellorum uſum, ſi patrinum agere pro ſua quilibet conſcientia recuſet. Quid? quòd etiam tenearis impedire, ne ſcilicet tum monomachis, tum etiam Reipublicæ màla graviſſima ex ea corruptela eveniant. Neque credas, cauponem ex hoc ſolo argumento à peccato excuſari, quòd ſciat *alios carnem appoſituros*: ſed ideò juxta doctrinam eorum, qui eum excuſatum volunt, quòd hoc modo ipſe notabile damnum eſſet paſſurus, dum paulatim nemo ad eum

Digitized by Google

veniret (a) Edic autem ſodes, quodnam damnum imminet patrino, ſi id officii detrectet? denique eò tenderet apologia pro hodiernis patrinis, ut etiam patrini duelli Judicialis, aut alterius ſolemnis à noxa deberent abſolvi, ita, ut ſi hodie Principum quisquam refragante licèt conſcientia, ejusmodi duellum permitteret, huic patrinos ſe addicere poſſent, ſi qui vellent, quin in Leges Divinas, humanásque peccarent, quod profectò à recta ratione & Doctorum omnium judicio eſt quàm alieniſſimum.

Firmet hæc omnia prudentiſſimi Regis Galliæ Ludovici xiv. ſententia, pronuntiantis, patrinos ejusmodi malè implere viri honeſti & Chriſtiani partes, dum, quas tricas ſopire debebant, viis his, à vera magnanimitate alienis, promovent, ſpurium amicis ſuis præſtantes obſequium. (b)

§. III.

35. *Internuncius.* 36. *Adjutores cæteri.*

35. POſt principales perſonas, ſinè quibus duellum vel eſſe non poteſt, vel non eſſe facilè ſolet, recenſere oportet etiam alias minùs neceſſarias. Offert ſe primo conſpectu *Internuncius*, qui chartam ſeu libellum provocatorium ei affert, quem provocans ad pugnam depoſcit. Vile hoc hominum genus eſt, & abhorrent ab hoc officio, quibus nobilior eſt animus.

Commerito hos internuncios encomio mactavit Augustus Dux Brunswico-Luneburgicus, (c) dum eos appellare non dubitavit *homines malos ac diabolicos.* Pœnas in eos ſtatutas tam jure Civili, quàm Eccleſiaſtico, recenſebimus alibi. Interim etiam illos pro internunciis reputandos eſſe cenſeo, qui ſermone referunt, quod ſcribere provocans omiſit. Quin & illos, qui juſſi, vel rogati chartam ad alterum perferunt, ſcommatis adeò malè ſonantem, ut inde duellum ſecuturum haud difficili conjectura præſentiant. Et hunc fimum qui vehunt, eos omnium maximè contemptu dignos exiſtimant prudentes.

36. Mi-

(a) Vid. *Sanchez* L. 1. Mor. c. 7. n. 16. (b) Edict. an. 1679. n. 15. (c) Edict. an. 1646.

Digitized by Google

36. Minoris notæ ſunt perſonæ reliquæ, quæ quidem ipſæ operi manum non admovent: *indirectè* tamen, ùt dicimus, promovent. Omnes hujus furfuris diſtinctè admodum enumerat Conſtitutio CLEMENTIS VIII. quam illuſtratam dabimus ſuo loco. Interim notos tibi habeto ex celebratis illis verſiculis, quos legere eſt apud D. THOMAM. (a)

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

§. IV.

37. *In duello ſolemni Judex.* 38. *Procurator.*

37. IN duello ſolemni præter eas perſonas, quas privato jam dedimus, memorandi adhuc veniunt *Judex* & *Procurator.* Judicis erat primò quidem locum ſecurum, quem *campum francum* vocant, intra ditionem ſuam pugnantibus deſignare, id quod non niſi ſupremæ poteſtati competere poterat. (b) Dein aſſiſtere debebat is Judex pugnæ, vel alii id officii demandare, atque ea finita pronunciare, penes quam ſtetiſſet victoria, ut hac ratione legem atque ordinem acciperent negotia, & cauſæ, quas ex hac victoria dependere, ac duello definire pugiles volebant.

38. Accedit etiam *Procurator* (campionem dixêre.) Mirum ! *in criminalibus cauſis*, ajunt antiquæ leges, (c) *nec accuſator, niſi per ſe, aliquem accuſare poteſt: nec accuſatus per aliam perſonam ſe defendere permittitur*; æquitati namque repugnat, ut innocens procurator, ſi cauſa fortè cadat, ferat pœnam illi debitam, cujus ipſe perſonam in judicio ſuſtinuit.

Ideo etiam more hodierno actor per procuratorem agere non permittitur, niſi in iis tribunalibus, ubi pœna talionis abrogata eſt: ſed ecce abſona in materia duelli dogmata; per hæc licebat olim in duello ſibi ſubſtituere alium, præcipuè dum de crimine probando agebatur, qui cauſam armis dirimeret. *Licebat*, inquam; nam adſtringi ad id nemo poterat, qui ex æquo impedimentum afferebat, quo minus ipſius com-

(a) 2. 2. q. 62. art. 7. (b) *Gonzal*, ad cap. 2. de Cler. pugnant. (c) Can. 2. Cauſ. 5. q. 3.

Digitized by Google

compareret; quia, cui jure *exceptio dilatoria* competit, is non cogitur per Procuratorem litigare; cur enim provocatus honorem ſuum ſalutémque alienæ fidei & dexteritati committeret? neque tamen hæc æquitas ubique gentium ſedem fixerat; teſte námque ALCIATO (a) Lege Langobarda, & Siculorum uſu cautum erat, ut provocatus per vicarium pugnaret, ſi ipſus eſſet impeditus, vel provocantem ſibi imparem crederet, vel cauſam ſimilem obtenderet, ne ſcilicet (hem! ponderoſam rationem) dilata pugna, delicta viderentur impunè abire. Sed demus veniam ætati illi, quæ ſaltem in eo humanitati conſuluit, quòd Procuratorem non admitteret, qui in alia monomachia herbam porrexiſſet.

Illud mirari liceat, quòd reperire fuerit mercenarios, qui ſanguinem vitámque venalem exponere non dubitabant, nullo adſtricti vinculo, ſola allecti pecunia. Sed nempe

Auri ſacra fames quid non mortalia cogis
Pectora?

ARTICULUS III.

De cauſis, ob quas olim Duella commiſſa fuerunt.

CUm ex inſtituto de illo maximè duello agere mens ſit, quod pro vindicando honore ſolet ſuſcipi hodierno more, de aliis veterum duellorum cauſis, non eſt, cur fuſiùs agamus. Neque tamen penitus ſilentio prætereundæ ſunt, cùm nexus doctrinæ ſubin aliquam de iis notitiam deſideret. Dicendum igitur, quibus de cauſis, tum *intra*, tum *extra* judicium duella inire uſitatum fuerit.

§. I.

De Duello extrajudiciali.

39. *Duellum extrajudiciale oſtentationis cauſa olim uſitatum*
40. *Improbatur.*
41. *Non minùs torneamenta periculoſa.*
42. *Neque probatur Duellum inter milites duorum exercituum.*

Non

(a) De ſingul. cert. cap. 35.

43. *Niſi proſit ad victoriam.*
44. *Ad finiendum bellum rectè initur,*
45. *Siquidem utilitas inde ſperetur.*
46. *Diſcutitur Grotius.*
47. *Ponderatur obſervatio Gobatiana.*

APud Græcos jam viguit duellorum uſus, ALCIATO teſte, (a) inventúmque à Mantineis in Græcia, eo ex argumento conſtare ait, quòd bellicum ſagum, veterésque armaturas *Mantineas* appellent. Accedit, quòd etiam HOMERUS non uno in loco duelli meminerit, núncque Menelaum cum Paride pro Helena ſingulari certamine coram utroque exercitu pugnantem inducat: nunc Hectorem cum Ajace: VIRGILIúsque Æneida ſuam concluſerit nece Turni, congreſſi cum Ænea pro uxore Lavinia.

Græcos æmulati ſunt Romani, dum gladiatores ſuos habuêre, venali ſanguine in arena decertantes, quos magiſtri & inſtitutores, quibus *Laniſtarum* nomen, ex ſervis & libertis legebant. Eorum genera quatuor, Retiarii, Secutores, Mirmillones; Hoplomachi. Ludis funebribus committi ſolebant, quòd ſic Manes Deos placari perſuaſum haberent. Tum ea potiſſimùm cauſa inducti ſunt, ut hoc ſpectaculo firmati tyrones cruentum hoſtem minùs expaveſcerent.

Accidebat plerumque, ut in hoc munere etiam liberæ conditionis viri nomen darent, ſpecimen virtutis edituri. Sed tandem Romanos cruenti hujus ſpectaculi ſatietas cepit, (b) gladiatores Quiritum jure, & edicto Prætoris infamia notati ſunt, donec THEODOSII Conſtitutione ſint penitùs Republica ejecti. De his ſpeciatim agit Lex Conſtantiniana (c) his verbis: *Cruenta ſpectacula in otio civili, & domeſtica quiete non placent: quapropter omnes gladiatores eſſe prohibemus.*

40. Ejusmodi pugnas, ſolius roboris oſtentandi cauſa initas, ex æquo damnat Joannes de LIGNANO (d) inter antiquiſſimos, qui de duello ſcripsêre, Authores. "Ait introductas quidem eſſe jure naturæ, ùt " ſumitur hoc jus pro inſtinctu naturæ, proveniente ex ſenſualitate, eo " quòd naturaliter quis moveatur ad duellandum in ſpectaculo ad finem "

D glori æ

(a) De ſingul. cert. c. 2. (b) *Alciat.* ibid. (c) L. un. C. de gladiat. (d) In Tract. de duell.

Digitized by Google

gloriæ conſequendæ: eſſe tamen inhibitas jure naturali ſumpto pro na- " turali intelligentia. „ Mox verò non abs re ſibimet objicit, quòd ſi hoc duellum æquitate naturali vetitum eſt, quî fieri potuit, ut lege Civili vetere permiſſum fuerit unquam? Extant enim in lege quadam (a) hæc verba: *Si quis in colluctatione, vel in pancratio, vel pugiles, dum inter ſe exercentur, alius alium occiderit, ſiquidem in publico certamine occiderit, ceſſat Aquilia; quia gloriæ cauſa & virtutis, non injuriæ gratia, videtur damnum datum.* Reſpondet, mentem Legiſlatoris eam fuiſſe, ut pœna remitteretur occidenti. Igitur pugnam illam olim fuiſſe permiſſam ſola permiſſione *remiſſiva pœnæ*; eo quòd non injuriæ gratia damnum videatur datum.

41. Solent, qui de duellis ſcripsêre, huc etiam referre Haſtiludia ſeu torneamenta, quæ duella ludicra appellantur. At cùm omne duellum ſit bellum; bellico autem ſeu hoſtili animo non congrediantur, qui in his ludis decertant, duellum propriè dictum non ſunt cenſendi committere. Accidit equidem jam non ſemel, ut pugilum unus infelici eventu occubuerit, uti HENRICUS II. Galliæ Rex, quem Mongomerius, cohortis prætorianæ præfectus, transfixo dextero oculo vel invitus proſtravit, feſtivum Hymenæum funeſtante Libitina; utut autem periculoſæ ſint ejusmodi pugnæ, hoſtiles tamen non ſunt, ideóque nec ad duella propriè referendæ. Id certum, quòd temerarios hos ludos poteſtate Principum coërcere, atque abolere oporteat, ùt pridem monuit Panormitanus: (b) *Omnes ludos, in quibus periclitatur hominis ſalus, aut animarum, omnino tollendos eſſe, quòd pugnent cum verbo Dei.* Præcipuè cùm exercitationis hujus jam nulla ferme ad bellum utilitas ſit; utpote cujus gerendi ratio plurimùm immutata eſt inde ab Henrico Aucupe, quem torneamentorum authorem extitiſſe tradunt. Jure ſane Eccleſiaſtico hi ludi dicuntur *deteſtabiles nundinæ ſeu feriæ,* (c) & occiſus privatur Eccleſiaſtica ſepultura. Unde Doctores colligunt, ejusmodi interfectorem ex L. Cornel. etiam ad ſubeundam homicidii pœnam eſſe condemnandum.

42. Aliud, quod *extra judicium* ſuſcipitur, duellum militiæ locum habet, ubi ex utraque parte adverſa duo, vel plures, & quidem authori-

tate

(a) L. Qua actione ff. ad Legem Aquil. (b) In C. felicis. de torneam. (c) C. 1. De torneament.

Digitized by Google

tate Ducum, committuntur, qui ſingulare certamen ineant, in quo nobis non tam pugilum numerus, quàm cauſa conſideranda eſt; vel enim oſtentandæ virtutis cauſa agitur? vel ut bellum reſolvatur in duellum, & ſic parcatur humano ſanguini? ſi primum errant Principes, ùt tenet CAJETANUS, (a) " Concedentes quaſi ſpectaculi cauſa, cùm in bellis ſunt, „ certamina quaſi ſingularia, puta, decem hinc, & decem illinc ad oſten„ tationem virorum fortium. Diabolica ſunt hæc, & ſicut duella judi„ canda eadem ratione. Nec excuſat eos tempus belli & conflictus par„ tialis hoſtium cum hoſtibus; quoniam juſti cauſa belli in partiali hoc „ conflictu locum non habet, quia habens bellum juſtum ùt ſic ad oſten„ tationem non pugnat. „ Eandem ſententiam tenet SCHIARA, (b) aliíque. Et bene; ùt ex eo maximè patet, quòd vita horum pugilum temerè exponatur diſcrimini; quid enim utilitatis ex inani gloria ſperare liceat? Nec excuſat accedens Ducum licentia aut exhortatio; neque enim ipſis licet invitare, aut facultatem dare ad inutilem necem virorum fortium. Ad Theodoſi Imperatoris exemplum deberent animum advertere, qui populo, petenti gladiatores in Theatro, reſpondit: pium Principem oportere non tantùm regnare, ſed etiam ſpectare clementer.

Si de pœnis, in hæc certamina ſtatutis, quæratur, BONACINA equidem etiam docet vetitas eſſe has pugnas: pœnas tamen Eccleſiaſticas, in duella generatim ſtatutas, ad eaſdem extendere veretur. (c) Ego autem non ſatis perſpicio, cur ab iis pœnis immunes ſint; duellum enim propriè appellare licet ejuſmodi conflictum; cùm ſit ſingulare certamen ex condicto, loco & tempore ſtatuto initum; quamvis decem omnino, aut etiam plures hinc atque inde occurrant; non enim duellum quaſi pugna *duorum hominum*: ſed quaſi *duarum partium* bellum dicitur, teſte GONZALEZ. (d) Authoritas publica fruſtra impeditur actui lege divina prohibito. Nunquid etiam duella, judicialia quæ dicimus, ſimili olim authoritate tegebantur? nec tamen ſub hac lauro à fulmine Pontificio ſecura credebantur.

 4. Quòdſi

(a) In 2. 2. Q. 95. Art. 8. (b) Theol. bell. L. 2. diff. 12. (c) De excomm. part. extra Bull Cœn. diſp. 2. q. 3. (d) Tit. de Cleric. pugnant. in duell.

Digitized by Google

43. Quòdſi tamen fingatur, quòd particularis hæc pugna ad prælii, aut belli ſucceſſum momenti quidpiam conferre poſſit, ùt olim contulit pugna Davidis cum Goliatho, ajo, ſi caſus ita ferat, ùt Monomachia prælii, aut belli fortunam poſt ſe tractura judicetur, licere eo jure monomachiam inire, quo prælium. Hunc in ſenſum docet P. SCHMALZGRUEBER: (a) *licitum eſſe militibus acceptare ſingulare certamen ſibi oblatum ab hoſtibus, ſi periculum eſt, ne duello non acceptato, exercitus bonam exiſtimationem amittat apud hoſtes, & iſti animoſiores reddantur*... ídque etiam verum eſſe, *etſi hoſtis duellum obtuliſſet cauſa ſolius ſpectaculi, vel oſtentationis.* Liberalior adhuc eſt P. WIESTNER, (b) *in bello*, inquiens, *licitè acceptantur, & offeruntur ſingulares pugnæ unius, vel plurium militum cum totidem adverſa partis, quando id ad frangendos hoſtium animos, & milites ad cupiditatem, ac ſpem victoriæ erigendos neceſſarium, ac utile eſſe, judicatur.* Affert pro ſe SUARIUM (c) & BECANUM. (d)

44. Altera duelli hujus cauſa, dum ſcilicet bellum in duellum reſolvitur, magis probatur prudentibus quibusdam rerum arbitris, ſive dein rei ſumma committatur quibusdam militum, ſive ipſis Principibus placeat diſcrimen ſubire, & ſaluti ſubditorum proprium devovere caput, modò paciſcantur de finiendo bello, quiscunque duelli ſit futurus exitus. ALCIATUS totus eſt in commendando hoc conſiliuo. (e) "Principes ipſos, ait, de regno ambigentes, contentiones ſuas hoc modo finire jus fáſque eſt; cùm enim bellum non niſi maxima humani generis calamitate invehatur, quid juſtius excogitari poteſt, quàm ut, tanta noxa è medio ſublata, hi potiſſimùm ſoli armis decernant, ad quos ea res pertinet, victorémque res ſequatur? Extant hujus rei apud veteres exempla, quorum Caroli Andegavenſis, & Petri Arragonenſis illud potiſſimum eſt, qui cùm de Inſula Sicilia diu bellum geſſiſſent, Martini Pontificis Romani, Collegiique Cardinalis authoritate Burdegalæ in Aquitania armis concurrere pacti ſunt, juréque jurando ſanxerunt, uter victus eſſet, inſula decedere, nec ampliùs de ea re controverſiam

„ facere

(a) Tit. de Cleric. pugnant. &c. n. 8. (b) Eod. Tit. n. 4. (c) Diſput. 13. de bello. S. ult. n. 9. (d) De Fide, cap. 26, q. 1. n. 3. (e) De ſingul. cert. c. 3.

Digitized by Google

facere Memorabile eſt duorum fratrum, Hungariæ, quæ interior eſt „ Pannonia, Regum; cùm enim inſtructo exercitu jam jam congreſſu- „ ri forent, periculúmque eſſet, ne in gentis internecionem certaretur, „ alter ſolus, intra fratris præſidia ingreſſus, ad eum ſe rectà deduci „ clara voce petiit, progreſsúsque: *Quid*, inquit, *Frater, opus eſt tot for-* „ *tiſſimorum hominum ſanguine alterutri victoriam quærere? quin nos potiùs com-* „ *mittimus manus?* atque hæc identidem inclamans hoſtem trucidavit „ omnibus ejus audacia perterritis, & quia Regis frater erat, tela inhi- „ bentibus, ſicque univerſa gens in victoris jus, atque ditionem perve- „ nit. Rariſſima tamen ſunt hujusmodi exempla, & quæ vix ætatibus „ ſingulis proveniant; nam qui in Principum conſilio ſunt, alii ſocor- „ diam, timorémque Domini obtegentes, alii publicis malis locupleta- „ ti, conſulere ſolent, ne in apertum diſcrimen præceps eat, aut cau- „ ſam, quam optimam mentiuntur, fallaci armorum judicio ſubjiciat; „ nec difficilis hac in re perſuaſio eſt. Sarmatæ tamen & Germani, „ apud quos plurimum plebs poteſt, plerumque Principes ſuos ad id „ adigunt, ut mutuo decernant, ipſi horum malorum ſecuri, & aliud „ agentes. Pontificis itaque factum laudo, atque cæteris imitandum „ cenſeo. „ Ita Alciatus Mediolanenſis, qui poſtquam in Gallia & Italia docendo floruit, diem ſupremum obiit anno M. D. L.

45. Id tamen anteà tam parti provocanti, quàm provocatæ ſedulò perpendendum, an ſcilicet mutando bellum in duellum rebus ſuis conſulant. Et 1mò quidem, ſi qua pars, conſideratis ſuis viribus, prævideat ſe in bello ſuccubituram potentiori, gratuletur ſibi, ſi duello dubio perniciem nimiùm probabilem amoliri concedatur. Licebit imò oportebit hanc aleam tentare; uti dictat ratio, quam paſſim ſequuntur Authores. (a) Quòd ſi econtra Princeps, conferendo ſuas cum hoſtium viribus, polliceri ſibi poſſit proſperum prælii, aut belli exitum, tunc incertæ unius duelli aleæ utique committere non decebit ſuam, & patriæ ſalutem. Sed fingamus jam 3tiò, æqualem ſpem, metúmve obverſari de

(a) *Peregrin.* de duello quæſt. 16. *Valentia* tom. 3. diſput. 3. q. 17. *Navarr.* in Manual. c. 11.

de belli, aut prælii ſucceſſu, an etiam tunc ad duellum *æquè dubium* deſcendere liceat, in controverſiam deducitur.

46. CAJETANUS (a) videtur id negare tam in bello vindicativo, ſeu *offenſivo*, quod dicimus, quàm *defenſivo.* Sed infirma ejus eſſe argumenta patebit volenti legere.

Quæſtionem hanc eandem, quam HUGO GROTIUS valde agitatam dicit, ipſus quoque agitat; (b) exiſtimat autem, ſolo Jure Gentium ea duella permitti: vetari in conſcientia. Tota ratio in eo eſt, quòd vita à DEO data prodigatur, ſalus innocentium periclitetur, & juſtitia cauſæ ex incerto duelli exitu quæratur. Argumenti hujus debilitatem, quæ ſua ſponte elucefcit, oſtendit HERZIUS. (c) Addit, ſententiam GROTII tum habere ſuum pretium, ubi bellum contra barbaros, Chriſtiani nominis hoſtes, geritur, & regio non tantùm, verùm etiam religio ancipiti aleæ per duellum committeretur. Hæc cùm ſit cauſa DEI, cunctæ vires humanæ exercendæ ſunt, locata ſpe firma in DEI auxilio. Sed & ipſe GROTIUS exceptionem ſuæ regulæ ſtatuit, pro eo tamen unico caſu, ſi alioquin exſpectandum ſit, ut, qui injuſtam cauſam fovet, victor ſit futurus. Notat inſuper: (d) „qui ſic in duelli exi„tum conjiciunt controverſiam, ſibi quidem jus, quod habent, adi„mere poſſunt, non etiam alteri, qui non habet, dare, in illis quidem „regnis, quæ in patrimonio ſunt. Itaque ut valeat pactio; etiam po„puli, &, ſi qui jam nati jus habent ad ſucceſſionem, conſenſum „neceſſe eſt accedere, in feudis non liberis etiam Domini ſive ſenioris.„ Hæc GROTIUS circa quæſtionem hanc *valdè agitatam.*

47. Quam ultrà agitare ſupervacaneum duco, ſi de duello, ab ipſis Principibus quidem ineundo ſermo ſit, dum ad notationem Patris GOBAT (e) animum applico. Acutè hic Author dijudicat id, quod MASENIUS (f) narrat de FRANCISCO I. Galliarum Rege, hunc ſcilicet, ut creſcentibus in dies diſcordiis finis imponeretur, CAROLO V. Imperatori, ad ſingulare certamen provocanti, hæc inter alia reſcripſiſſe:

(a) In 2. 2 q 95. art. 8. (b) J. B. P. L. 3. c. 20. §. 43. (c) De Fide pacta. cap. 2. §. 3. n. 83. (d) Loco cit. §. 44. (e) Theol. experim. Tract. 7. caſ. 18. (f) Anima Hiſt. c. 4. n. 266.

Digitized by Google

ſe: Quid verbis armíſque inter tot hominum exitia contendimus? noſtro duorum, ad quem me provocabas, gladio hanc litem dirimamus, duellóque, quod poſtulas, experiamur, utri cauſa, & æquitas faveat, huic locum tempúſque deſigna. " Hæc MASENIUS, inquit GOBAT, ego autem ad quæſtionem perquam ancipitem reſpondeo, ignorari à me, utrùm illam provocationem & acceptationem duelli illorum duorum ſummorum, verè fortiſſimorum Monarcharum veſtiverint omnes omnino circumſtantiæ, quæ rem in abſtracto, & per ſe licitam, efficerent etiam in concreto, ſeu, ùt loquimur, hìc & nunc licitam: & ea etiam ex cauſa non definio; quòd expendens ingenia tam Gallorum, quàm Hiſpanorum, exiſtimem, haud quaquam futurum fuiſſe, ut alterutro occiſo rediret, firmaretúrque alma pax. Quòd ſi voluerint illi Reges, ùt verba FRANCISCI videntur innuere, cognoſcere ex alterutrius nece, uter eorum juſto titulo bellum gereret, tunc ſanè jam pridem NICOLAUS Papa tulit ſententiam; (a) etenim tentâſſent DEUM. Malo tamen illam Regis ſententiam interpretari in religioſorem partem. „ Utique non abs re timet GOBAT, ne, occiſo alterutro Rege, bello finis non fuiſſet impoſitus. Fortè exarſiſſent acriùs odia, ſtimulatura ad vindicandum ſanguinem regium exacerbatos animos, nulla pactorum præviorum religione ſatìs continendos. Id adhuc noto: ſiquidem periculum ſubeſſet, ne extincto per duellum Principe, de Jure ſuccedendi lis, & inde turbæ inteſtinæ orirentur, conſultiùs ejusmodi duello abſtineretur.

§. II.

De Duello Judiciali.

48. *Duellum Judiciale, quod apud varias gentes,*
49. *Etiam apud Germanos erat uſitatum,*
50. *Quin Sanctionibus firmatum,*
51. *Ad ipſos Clericos & mulieres extenſum;*
52. *Eſt ratio inepta finiendi lites,*
53. *Vel ſuperſtitioſa:*
54. *Fors tamen in caſu raro licita.*

48. Duel-

(a) Cap. Monomachiam, II. q. 5.

48. DUellum *Judiciale*, quod ſuprà N. 21. definivimus, ita declarat ALCIATUS: (a) " Quamvis Jure Civili & Pontificio duellum „ prohibeatur, quibusdam tamen Gentium moribus receptum fuit, ex „ quibus vetuſtiſſimi Longobardi, quoties coram Judice integra pro- „ batione deſtitutus quisquam eſſet, & aliquid, ad plenam intentionis „ fidem Prætori faciendam, deeſſet, duellum multis caſibus concede- „ bant; dum tamen, qui rem pugna decidi optabat, jurejurando ſan- „ xiſſet, non dolo malo, nec calumniæ cauſa eò confugere: ſed quia „ aliter quàm Divino judicio rei geſtæ veritas erui non poſſet. „ Tum recitat novendecim omnino caſus, in quibus, vi legis Longobardicæ, ad cruentum hoc deficientis juſtitiæ ſupplementum fas erat recurrere.

Longobardicus mos univerſam Italiam inundavit, tenuítque per plura ſecula. Poëtæ, Jurisperiti, quin & nonnulli hujus gentis Theologi ſtatuêre certas duello leges, per Academicas paſſim concertationes ventilatas. Multa cum laude & eruditionis abundantia veterem hanc caliginem peragravit Marchio SCIPIO MAFFEI. (b) Alias quoque gentes idem error abduxerat, dum ſcilicet Jus etiamnum ſquallebat confuſa caligine, & Leges vel nondum erant conditæ, vel ignoratæ; unde tritum illud invaluit:

Si non ſufficiunt Iura, veniamus ad arma.

Meminit ALCIATUS de Gallica lege, condita à PHILIPPO Pulchro, & ALCIATI etiamnum ætate obſervata, qua ſancitum erat, ut, ſi quis occulti criminis, capitalísque reus ſit, atque ita de eo conſtet, ut quæſtioni ſubjici poſſit, condemnari non poſſit, is arbitratu accuſatoris duello experiatur.

Pugnas ejusmodi plurimas non ſine elogio legere eſt præcipuè apud DU CANGE. (c) Id tamen laudi dandum genti Gallicæ, quòd præ aliis tollendo cuicunque duello ultimis temporibus laborârit. Anglos

(a) De cert. ſing. cap. 3. (b) Della Scienza chiamata cavallareſca. L. 3. (c) Gloſſar. med. & inf. Latin. V. Duellum.

Digitized by Google

glos ſuos SELDENUS (a) ab hoc delirio immunes extitiſſe ante Normannorum invaſionem defendit, cui autem contradicit BASNAGIUS (b)

49. Quid te veteribus Germanis dicam? narrat AVENTINUS, ſenatum populúmque Bojcum unà cum Sacerdotibus DEUM publica voce invocâſſe, ut certamini adeſſet judex omnium æquiſſimus, & litem pro æquitate dirimeret. (c) Præterea teſtis locupletiſſimus ſit nobis CHRISTOPHORUS LEHMANUS, quo nemo rerum Germanicarum facilè fuit peritior. Hic teſtatur, (d) quòd, ſiquis innocentiam ſuam contra accuſatorem per teſtes ſatis demonſtrare vel non potuerit, vel non voluerit, id reliquum habuerit, ut pugna publica ab accuſatione ſe purgaret: uſúmque duelli apud veteres Francos etiam poſt ſuſcepta Chriſtiana ſacra ita invaluiſſe, ut ad lites levis cujusque momenti decidendas ſanguinarium hoc conſilium arripuerint, juſtitiam & innocentiam heteroclita hac ratione in apricum protracturi, quaſi verò viribus debilior ſemper debiliorem quoque cauſam haberet.

Et quod mîrêre, non ſolùm dubiæ quæſtiones *facti*, ſed & *juris* duellis illis deciſas fuiſſe legimus. Ejus rei inſigne exemplum idem author affert. (e) Diſceptabatur, imperante OTHONE, multa cum contentione, an demortuo patre ſuperſtites filii ac filiæ ſolæ, vel unà cum his etiam unius fortè ante patrem defuncti filii aut filiæ ſuperſtites liberi ad capienda bona hæreditaria eſſent admittendi *in ſtirpes* ſaltem, ùt loquimur, ſi non *in capita*. Viſum erat compluribus, excludendos eſſe hos nepotes ab hæreditate avi. Contrà ſentiebant alii. Hinc emergente caſu multum quandoque ſanguinis fuſum eſt, donec OTHO in pagum, Strela dictum, ſelectos arbitros convocavit, qui re ſeriò diſcuſſa, in eam tandem conceſsêre ſententiam, jus fásque poſtulare, ut illi quoque nepotes ad adeundam hæreditatem admitterentur. Non diſplicuit OTHONI, & Imperii Proceribus ſententia: viſum tamen eſt eis, æquitatem etiam duello examinare, veluti argumento, ùt credebant, minimè fallaci. Quare delecti Equites invitantur, qui in arenam deſcenderent, in duas turmas diviſi. Harum una tuebatur latam illam ab arbitris ſen-

(a) De Duell. c. 6. (b) Reflexions ſur les Duels. c. 4 §. 14. (c) Annal. Boic. L. 4. c. 14. (d) L. 2. Chron. Spir. c. 30. (e) L. 5. Chron. Spir. c. 4.

Digitized by Google

tentiam, oppugnante altera. Pugnatum eſt, & victoria relata à ſententiæ propugnatoribus, in legem Imperii receptum, ut etiam nepotibus pars ſua poſthac obveniret.

80. Cùm duellum non aliter, atque Ariadnæ filium in pretio eſſet, cujus ope è labyrintho emergeret perplexa Juſtitia, non mirum, quòd pro ejus conſervatioue leges quoque ſummi imperantes condiderint. OTHO II. Imperator, teſte GONZALEZ, (a) in Romaniola de Principum Italorum ſententia lege promulgata ſtatuit, ne deinceps in Italia controverſias *jurejurando* definiant propter perjuriorum multitudinem, ſed duello potiùs; (b) & tamen, teſte ALCIATO (vid. ſupra n. 56.) neceſſum eſſe ducebatur, qui rem pugna decidi petebat, *jurejurando* ſanciret, non dolo malo ſe eo confugere. Addidit OTHO, (c) ut idem obſervaretur non ſolùm in laicorum, ſed etiam Eccleſiarum litibus. FRIDERICUS Imperator (d) ita ſtatuit: *Si quis hominem, intra pacem conſtitutum, occiderit, capitalem ſubeat ſententiam: niſi per duellum hoc probare poſſet, quòd vitam ſuam defendendo, illum occiderit.* Sileo integros libros ab antiquis conſcriptos, quibus ſolemnitates, formæ, ac jura duellorum diſcutiuntur uberrimè, ita ut hæc pugnandi ratio teſte BONAVENTURA GANERIO (e) ad formam *judicii contentioſi* redacta ſit. Si quis vel ſolum ALCIATUM legat, mirabitur, rem injuſtiſſimam multa cura ad juſtitiæ apices fuiſſe examinatam. Plura BASNAGIUS (f) commemorat hanc in rem.

51. Creſcet admiratio, dum legitur etiam ab iis obſervatum fuiſſe inhumanum hunc morem, à quibus obſervari omnium minimè debebat. Refert GONZALEZ (g) controverſias varias, quas Clerici olim duello diremerant, vel adhibita manu propria, vel per ſubſtitutos. Unde ad tollendum indecentem uſum procuſus eſt titulus iſte in libris Decretalium *de Clericis pugnantibus in duello*, carnificinam illam è Clero proſcribens. Quin ipſæ imbelles fæminæ, ad colum natæ, per procuratorem pugnare ju-

(a) Ad c. 1. de Clerici pugn. (b) L. 2. leg. Longob. tit. 55. edit. *Lindenbrog.* (c) Leg. ult. ibid. quæ eſt Lex 11. *Ottonis II* in Corp. Jur. Germ. antiq. col. 1271. (d) Feud. 2. Tit. 27. (e) Diſput. de Duell. th. 43. (f) Reflexions ſur les Duels, c. 10. (g) In Tit. de Cleric. pugn.

Digitized by Google

jubebantur, præſertim lege Grimoaldi, Longobardorum Regis, ubi adulterii ſuſpicionem incurrerant. (a)

52. Pauca hæc lineamenta monſtroſam judicialis duelli faciem adeò luculenter exprimunt, ut niſi rudibus illis ſæculis incredibilis dominata fuiſſet inſcitia ſqualentibus litteris, vel ipſa etiam ætas illa deformitatem palpare debuiſſet. Quid enim? ut ſtringam breviter: vel perſuaſum habebant Præſides duellorum, judices, ſingulari Numinis providentia ita temperandam fore pugnam, ut certò victura eſſet ea pars, quam ſciret Deus juſtam fovere cauſam? vel credebant, pugnam geri naturali prorſus robore ac dexteritate; ſicque duellum adſiſcebant, non tam ut juſta cauſa triumpharet, quàm ut liti finis imponeretur? ſi hoc, tunc peſſimè functi ſunt officio judicis; hujus enim eſt non tam curare, ut lis finiatur, quàm ut finiatur ſecundùm jus & æquum. Quænam autem hæc æquitas, innocentem æquali cum nocente diſcrimini objicere? quænam æquitas, ex armorum ſucceſſu de cauſæ juſtitia ferre ſententiam, & eum, qui ſuccubuit, quaſi verè reum, gravi ſupplicio, imò vita mulctare? ſi in cauſa criminis liti finis quæritur, abſolvatur reus, dum accuſator in probando deficit. (b) Vel ſi quid valent accuſatoris argumenta, quæſtioni ſubjiciatur reus adhibitis tormentis, vel jusjurandum adhibeatur in ſubſidium. Fortè cum Othone II. perjuriorum multitudinem quis timet? perjurium timeamus, & non horreamus effuſionem humani ſanguinis? perjurium jurantis malitiæ imputabitur: econtra innocens effuſus ſanguis judici, cæcis armis committenti cauſam. Unde non immeritò Alciatus contra legem Friderici, paulò antè recitatam, ſic arguit: (c) " Quis putaret hanc legem obſervandam, quæ " à ratione naturali, publicáque utilitate penitùs aliena eſt? cùm enim " de delicto non ambigatur, conſtétque occiſum hominem, debet reus " ipſe exceptionem ſuam probare, quòd defenſionis cauſa fecerit; cùm " adversùs eum ſit legis præſumptio. Finge, neminem velle cum eo " congredi, an jus vindictæ, quod ad Rempublicam pertinet, extin- " guetur? quàm abſurdum, ut, qui injuriam ſibi, vel alicui ſuorum fa-

(a) Lib. 2. leg Longob. Tit. 55. l. 12. quæ eſt lex 7. *Grimoaldi* §. 11. (b) C. l. 4. de edend. (c) De ſingul. cert. c. 3.

Digitized by Google

" ctam, Judici indicavit, proſecutus eſt, probavit, rei arbitratu armis " decernere compellatur, & malum malo addere.

At id ego miror, quòd ALCIATUS legem Fridericianam improbet: illam tamen PHILIPPI Pulchri Conſtitutionem ſumma dicat æquitate niti. Quæ enim peregrina illa æquitas, quæ ad exſculpendam veritatem modum aptum, ſcilicet equulei cruciatus reiicit, electo alio prorſus inepto, duello ſcilicet, in quo plerumque ſuccumbit, non qui cauſa, ſed qui arte & viribus inferior eſt? in cauſis civilibus, ubi quæſtio juris oritur, conſulatur recta ratio, hujus eſt dictare leges condendas, & conditas interpretari. Cur adhuc in duello quæſivit Otho II. quod in prudentûm judicio jam invenerat? vel præponderat cauſa unius, majúſque pro ſe momentum habet? ergo adjudicetur ei victoria. Si utrinque lanx fluctuet in æquilibrio, urgeantur partes, ut amicè componant litem. Feræ ita lites dirimunt, ut idem ſit cauſa & pugna vincere: hominibus id indignum judico.

53. Niſi fortè credant, Numen intervenire, & ſingulari providentia moderari certamen, ne unquam vincatur, niſi is, qui cauſam iniquam ſuſtinet. At hoc ubi ſcriptum, ubi revelatum exſtat? quando, & cui promiſit id DEUS? ſperamus, inquient, ita à DEO temperandum fore certamen, ferme ſicut olim ſperaverant illi, qui ſortibus ſatis frequenter ſunt uſi, teſtibus ſacris paginis. At, quod ibi refertur, vel diſponente Numine factum, ut fas eſt credere de ſorte, quæ JONAM prodidit: vel expreſſa DEI lege, quali originem debet poculum Zelotypiæ. (a) Ubi autem DEUS vel expreſsè mandavit, vel cui tacitè ſuggeſſit, ut intricata cauſa gladio decidatur in judicio? cúmque ad ejuſmodi ſortem recurratur abſque ulla neceſſitate, crimen id eſt, quod ad DEI tentationem pertinere aſſerit D. THOMAS; (b) unde etiam duellum ſortibus vetitis annumerat.

Ex eadem cauſa ſacri Canones cum reliquis *purgationibus vulgaribus* duellum proſcripsêre. Et utinam non eventus jam ſæpius docuiſſet, quàm inani ſpe ſe lactent, qui præter rerum ordinem juſtæ cauſæ adfuturos Su-

(a) Numer. 25. v. 15. (b) 2. 2. q. 95. art. 8.

Digitized by Google

Superos autumant. Ejusmodi caſum legimus in libro V. Decretalium (a) ubi quidam furti crimine accuſati, cum accuſatore coacti ſunt inire duellum, in quo ſuccubuerunt, eapropter per Conſules Spoletanos bonis propriis ſpoliati: poſtea tamen furtum apud alios inventum, ipſique innocentes reperti ſunt. Unde INNOCENTIUS III. Pontifex Conſulibus dedit in mandatis, ut ablata reſtituant univerſa. Etiam LUITPRANDUS Rex Longobardorum iniquitatem hujus Monomachiæ bene agnoſcens: *incerti ſumus*, inquit: (b) *de judicio DEI, & multos audivimus per pugnam ſine juſtitia cauſam ſuam perdere: ſed propter conſuetudinem gentis noſtræ, Longobardorum legem impiam vetare non poſſumus.* (c)

54 Ultima verba anſam præbent quærendi, an unquam Princeps, vel quiscunque ſupremam poteſtatem teneat, permittere ſine piaculo vel potuerit, vel poſſit, ut ejusmodi duellis cauſæ dubiæ decidantur. Teſte NICOLAO DE LYRA (d) docent quidam, Princeps in omni caſu peccare graviter concedendo duella: ſibi tamen hoc videri durum; eoquòd S LUDOVICUS Rex Franciæ, & CAROLUS M & multi Prælati hoc ſuſtinuerunt: & quia licitum eſt tolerare minùs mala, ut evitentur majora, quæ niſi duella fierent, evenirent, ùt vaſtationes, incendia, homicidia &c. Ponderatis his rationibus, ſuam ſubjungit mentem CAJETANUS (e) aſſerens, peccare Principes *concedendo*; non autem *permittendo* ex urgenti cauſa, ſicut nec peccant *permittendo* uſuras, & meretrices. Non diſcutiam ego, utrùm' elapſa retro ſæcula tot & tanta mala timere ſibi debuiſſent, & quidem nulla alia ratione avertenda, ut duella, tanquam mala minora, potuerint abſque piaculo *permittere*, vel etiam *concedere*. Pro hodierna ætate fusiùs hoc dubium ventilatum invenies alibi.

Illud abſque difficultate conceſſerim, ſi quis rudi illo ævo id, quod certè ſuum erat, alia via conſequi non potuiſſet, aut vitam contra accuſatoris calumniam non defendere, niſi acceptando coram judice, vel etiam offerendo duellum, ſine labe conſcientiæ id facturum fuiſſe; quia licitum pro defenſione ſui, & rerum ſuarum pugnare, ait CAJETANUS

 ex

(a) Cap. Significantibus, de purgat. vulgari. (b) Inter Leges *Luitprandi* lib. 6. leg. 65. (c) Lib. 1. Leg. Longob. Tit. 9. de homicid. lib. hom. l. 23. (d) In Lib. 1. Reg. c. 17. (e) In 2. 2. q. 95. art. 8.

Digitized by Google

ex NICOLAO DE LYRA. Idem admittit MOLINA, (a) aliiſque. Nec movet, quod in contrarium objiciunt Obſervationes ſelectæ Hallenſes: (b) " tutius ſcilicet eſſe mortem etiam injuſtam pati, quàm cooperando participem ſe reddere culpæ alienæ; cùm illa dimicatio impetretur non tanquam tutela inculpata, ſed tanquam probandi medium." Contra eſt, quòd Judex non tanquam *medium probandi*; ſed tanquam medium *litem finiendi* dimicationem proponere poſſit. Dein, cur nequeat conſcientiæ labem à ſe amoliri dimicans publicè profitendo, ſe non *divinationis*, ſed *defenſionis* cauſa pugnam ſuſcipere? Sed mittamus iſta: gratulemur potiùs hodiernæ ætati, quæ, exorta plena Jurisprudentiæ luce, ad tenebras damnavit ſanguinarium illud deſperantis cerebri inventum.

ARTICULUS IV.

Quid hodie circa Duellum uſus ferat?

NOn ampliùs certatur hodie ex vana oſtentatione virium, nec gladiatores atroces in Circo ludos dant. Non eſt neceſſe per hæc ſpectacula militiæ parare pubem; neque enim in hodiernis præliis tantum valet lacertoſum corporis robur, quàm expedita pulveris nitrati tractatio. Neque ſingularia in bello certamina ineuntur, præcipuè à ſummis Principibus; pretioſior quippe horum vita habetur, quàm ut pro vita gregariorum militum diſcrimini committatur, ſperato effectu nihilominus fortè non ſecuturo, ob fluxam in ſervandis pactis fidem. Lites, ubi de fortunæ bonis agitur, æquior hodie Aſtræa decidit, cujus Deæ Sacerdotes eò perpolierunt leges ac jura, ùt magis optem, modum illis poni, quàm ultrà acui Neque ſi quis, primæ etiam Nobilitatis vir, per tritam juris viam, quod ſuum eſt, quærit, propterea ab adverſario provocari ad duellum poteſt; niſi huic fortè mendacium, aut calumniam objiciat. Si quid autem famæ, aut honori noxium illatum fuerit, id non niſi armis depelli, aut vindicari poſſe exiſtimant, vel exiſtimare debent reluctante intellectu, tum Nobiles, tum militiæ Duces prope omnes; non enim fruſtra ſe gladios geſtare exiſtimant, &

(a) De J. J. tom. 4. tr. 3. diſp. 17. n. 7. (b) Tom. 9. obſerv. 5.

& ſoli ferro ineſſe autumnant vim ſanandi tabem, quam afflâſſe audacior homo creditur. Itaque diſpiciendum 1mò, quid ſit honor, quibúsque modis violetur. 2dò. Quid circa modum vindicandi hodie moris ſit.

§. I.

Quid ſit Honor, quibúsque modis violetur?

55. *Definitur bona exiſtimatio, ſama, honor,*

56. *Infamia, contumelia, & hujus genera varia, tum gravia, tum levia.*

57. *Refellitur idea falſa honoris.*

55. DIcendum imprimis, quid ſit *bona exiſtimatio.* Eſt ea aliorum de noſtra pefectione judicium. (a) Quales perfectiones cenſentur virtutes, vires, ſcientiæ, pulchritudo, nobilitas, opes, favor Principum &c. talia enim commendant hominem, & bonam de ipſo exiſtimationem cauſant. (b) Quòd ſi hæc exiſtimatio plurium animis inſideat, *fama* dicitur; exiſtimationem enim unius ad ſummum *famam partialem* licebit dicere cum Card. de Lugo. (c) Cùm tamen *fama à fando* derivetur, tum primùm fama completa erit, ſi exiſtimatio concepta à pluribus non jam ſolo animo concluſa maneat, ſed & ſermocinatione diffundatur. (d) Et ita explicandum venit illud juris: *exiſtimatio*, ſeu fama, *eſt, dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus.* (e) Si jam bonam exiſtimationem ei, de quo concepimus, actione externa ſignificamus, ac teſtamur, honorem ei exhibemus: unde *honor dicitur teſtificatio excellentiæ alterius,* (f) vel, ut habet Molina: (g) *eſt exhibitio alicujus rei velut in teſtimonium & recognitionem quandam excellentiæ, quam habet ille, qui honoratur.* Si detur hoc teſtimonium verbo: *laus* erit; ſi laus claritudinem acquirat, in gloriam abibit; nam *gloria* eſt clara cum laude notitia. De actibus externis, quibus exiſtimationem monſtramus, rectè ait Illuſtrîs Wolfius, (h) eos variare moribus gentium.

56. Fa-

(a) *Wolf.* J. N. p. 1. §. 538. (b) *Lug.* de Juſt. D. 14. n. 2. (c) Ibid. n. 1. (d) *Illſung.* T. 4. D. 3. n. 101. (e) L. 5 §. 1. ff. de extraord. cognit. (f) *S. Thom.* 2. 2. Q. 103. a. 1. ad 2. (g) De Juſt. Tom. 5. D. 1. n. 1. (h) J. N. p. 1. §. 538.

56. Facilè jam colliges, quid ſit *infamia.* Eſt ſcilicet concepta à pluribus de vitiis alicujus opinio, ſive, ut MOLINA definit, (a) eſt læſio ſtatûs, dignitatis ſeu conditionis, perſonæ alicujus. Qui opinionem hanc ſuam, ſeu judicium de alterius imperfectione actibus externis declarat, alterum *ignominia* afficere dicitur, ſeu *contumeliam* inferre. Dubitari poſſet, an etiam tunc contumeliam inferat, cùm verum de altero dicit. Edictum Mareſchallorum Galliæ, editum contra duellum (b) videtur id negare: at crediderim, intelligendum eſſe, ſi quis verum dixerit loco, & modo ecente; ſecùs etiam veritas in contumeliam accipietur. Dividitur autem contumelia (c) in *Convitium*, quo vitium, vel defectus etiam naturalis objicitur alteri cum ejus dedecore. *Exprobrationem*, qua idem objicitur præſenti in faciem. *Irriſionem*, qua quis præſens, vel abſens objicitur riſui. *Illuſionem*, qua quis objicitur ludibrio quaſi tacitè. *Subſannationem*, qua quis objicitur riſui per geſtus, aliòsve motus corporis (d) Denique *calumnia* erit ſermo, quo alteri imputatur imperfectio, qua non laborat. Hæc omnia communi nomine *injuriæ veniunt*; quamvis enim *injuria generaliter dicatur omne id, quod non jure fit: ſpecialiter contumelia à contemnendo dicta eſt* (e)

Porrò ſi per dictum vel factum honor, vel fama leviter violatur, *injuria*, vel *contumelia levis*: ſi graviter, *gravis* aut omnino *atrox* vocatur. Levitas, aut gravitas ponderatur ex conditione perſonæ injuriam inferentis, aut patientis: ex ipſis verbis, aut factis: ex loco, modo, tempore &c. Cæterùm poteſt quis etiam injuria affici in perſonis ſibi arctè conjunctis, vel in ſua poteſtate conſtitutis. Sic qui injurioſè tractat alterius uxorem, ſponſam, filiumfamilias, famulum &c. injuriam dicitur feciſſe hero, patri, ſponſo, marito. Universè attendi debet ad id, quod uſus fert, & mores diverſarum nationum; nam ex his potiſſimùm deſumendum eſt, quanta ſit injuria, an duello elui debeat ex Monomachorum pſeudo-legibus Illud adhuc notandum venit, quòd proprie *injuria*, aut *contumelia* non detur, ubi honor & exiſtimatio non læditur

(a) Tom. V. D. 7. n. 4. (b) An. 1643. n. 1. apud Lunig. (c) *Lugo* D. 14. Sect. 11. (d) Vid. *la Croix* L. 3. p. 2. n. 1223. (e) Pr. Inſtit. de Injur.

Digitized by Google

læditur doloſè, hoc eſt, non ex intentione & animo lædendi. Hinc qui per jocum profert verbum, alteri injurioſum, vel inconſideratè, injuriam non facit. Sed circa jocos, ùt bene notat P. Pichler, (a) notandum, valde circumſpectos eſſe debere, qui iis vexant alios; ſæpe enim contingit, ut jocis nimis ſalſis, & facetiis non ſatìs liberalibus, præſertim ſi in aliorum corona aut frequenter jaciantur, alter non immeritò offendatur.

Nec ſemper juvat dicere, joco id factum; ſæpe promicat latens nequitia, & animus alterum confundendi. Hinc, ut duella evites, cautè jocare, nec niſi cum iis, quos familiariſſimè nôſti: ſecus ſcabroſi fortè ingenii homo in ſerium nimis, & partem malignam trahet jocum tuum. Ex æquo autem tunc judicatur, ſeu præſumitur adfuiſſe *dolus*, ſeu animus inferendi contumeliam, ſeu injuriam, ſi verba vel facta (nam & factis infertur injuria, quæ dicitur *realis*) de ſe jam ſint contumelioſa, vel probroſa: licèt quis proteſtetur, ſe non dicere, vel facere malo animo; cùm ſit proteſtatio contraria facto, niſi videlicet ſufficienter probet, abfuiſſe iniquum animum. (b) Sicut vice verſa, ſi verba, & facta de ſe non ſint contumelioſa, vel probroſa, judicatur abfuiſſe animus lædendi. Et hæc eſt, quam hodie docti de honore definitionem ſtatuunt.

57. Notat autem Marchio Maffeius, (c) quòd Authores illi, qui de *Scientia Nobilium*, ſeu methodo vindicandi honorem bello privato, minùs ſolidè ſcripſerunt, in definienda honoris idea non ſatìs aptè quandoque loquantur. Vocant honorem bonorum omnium ſupremum, cui opes, amicitia, & ipſa vita ſit poſtponenda; & ut tanto facilius fidem inveniant, *honorem* non rarò confundunt cum *honeſto*, de quo utique veriſſimum eſt, quòd ejus cura homini debeat eſſe prima. Adverti ego, quòd in hoc ſenſu hodierni quoque viri Nobiles, ac militares quandoque honorem accipiant, dum, quanti honorem ſuum faciant, multo cum ardore prædicant. At probè notandum venit, quòd *honeſtum* plurimùm differat ab eo honore, quem ex legibus Monomachiæ privato bello defendere fas eſſe autumant. *Honeſtum* in animo viri probi reſidet, ſervatúrque,

F

(a) Ad Tit. de injur. (b) L. 5. Cod. de injur. (c) Scienza Cavallereſca lib. 1. c. 2.

Digitized by Google

que, licèt ei negetur ille *honor*, qui dicitur *teſtificatio excellentiæ alterius.* Inſurgant contrà mille convicia: ſuo tamen hoc bono gaudet mens conſcia recti. Pro hoc *honeſto* vitam rectè exponit in prælio miles, dum pugnat, non ut laudetur; hoc enim vanum quid eſt: ſed quia modo pugnare honeſtum eſt, ac virtutis. Monomachi autem non pro hoc *honeſto*, ſed pro illa *teſtificatione* rixantur, quæ cùm non raro bene meritis negetur, exhibeatur autem indignis, jure tanti eſſe non debet, ut inter bona hominis ſupremus ei locus detur, id quod alibi demonſtrabimus; interim monuiſſe contenti de vocis abuſu, ne quis decipi ſe facilè ſinat.

§. II.

Quid circa modum vindicandi hodie moris ſit?

58. *Pro jacta injuria, communi judicio, præſtanda eſt ſatisfactio,*
59. *Nonnunquam etiam pro exigua, & facile excuſabili.*
60. *Condicitur in modum ſatisfaciendi.*
61. *Eligitur quandoque modus compendiarius;*
62. *Præcipuè ubi obſtructa eſt Juris via.*
63. *Dicentem calumnias, ſufficit mendacem vocare, vel actionem inſtituere ex L. diffamari.*
64. *Alapa, aliáve verbera quale remedium poſtulent.*
65. *Damna recuſantis duellum,*
66. *Etiam non lethale, vel fictum.*

58. QUæ mala perſuaſio, & quis exortus inde malus mos hodie apud pleraſque gentes Europeas vigeat, ſtat enarrare. Nec tamen is eſt omnium conſenſus, ut non diverſi diverſa quandoque ſentiant in re, quæ arbitrariæ potiùs tyrannidis, quàm rectæ rationis regulis nititur. Is ergo ùt plurimùm inter nobiles ac militares viros mos obtinuit, ut quacunque ex cauſa cuiquam verbum indecentius, aut injurioſum vel ore, vel calamo exciderit, ſive in præſentem, ſive in abſentem prolatum, is ſatisfacere læſo teneatur, niſi vindicem læſi manum experiri velit. Idem de actione ignominioſa ſtatutum habetur, e. g. dum in faciem quis ſubſannat; aut alterius pectori manus iniicit. Quo facto neque læſo libe-

rum

Digitized by Google

rum eſt ſatisfactionem exigere, neque lædenti eandem præſtare. utrumque jubet pſeudo-lex tyrannica. Plerumque id quoque ſancitum eſt, ut maritus ad duellum provocet, ſi uxori ſuæ à quoquam aſperſa fuerit nota adulteræ : hac enim ait Birago, utrique conjugi aufertur honor. Multis hanc amentiam exagitat Marchio Maffeius. (a)

Dixi, hunc morem obtinuiſſe *inter nobiles ac militares viros*; ex hoc enim ordine ſit oportet tam lædens quàm læſus, provocans ac provocatus. Vixdum ergo ejusmodi læſio, veluti ſcintilla, temere promicuit, illico, ac ſi in pulverem pyrium incidiſſet, ſuſcitat flammam, quam niſi in tempore amici probi, & fideles ſopiant, crepitus pervadit militares turmas,& nobilium ædes. Muſſitatur primò : tum altiore voce duelli neceſſitas ingeritur: læſus provocare debet, & provocatus comparere. Si quis horum longiores moras trahat, lividis paſſim notatur oculis: cœtibus abſtinere æqualium cogitur veluti leproſus, donec per vulnus aut mortem ab hac lue ſe purget.

59. Initia horum tumultum ſunt quandoque exigua, futilia. Contigit, ut Herus jactum ab alio in canem ſuum probrum duello debuerit vindicare. Sunt quandoque facilè excuſabilia, dum mitiore explicatione diluitur dictum, quod temere excidit: modò hæc detur in tempore adhuc, & hominem inveniat pacificæ indolis. Hæc ubi nihil proficiunt,

60. Satisfieri ſibi pars læſa puſtulat, vel per libellum provocatorium, (b) vel per internuncium. Deliguntur utrinque patrini, conſtituitur dies, locúsque. Etiam genus armorum deſignatur, an ſcilicet nitrato pulvere, vel chalybe agere placeat.

61. Quandoque, præcipuè dum moras non patitur æſtus, miſſis ambagibus, provocans & provocatus contendunt ad locum aptum, compendio rem abſoluturi. Unde duellum extemporale oritur, quod rixæ nomine per ſæpe palliatur, vid, Art. 1 §. 3.

62. Ex re ſua facturos ſe credunt multi, ſi fortè cum alio colliſi, miſſa ulteriore mora, quamprimùm poſſunt, confligant, vel offendenti per convicium è veſtigio alapam dent, ut ſic eum adigant ad ſtringendum gladium, & aggreſſorem faciant; nôrunt ſiquidem, quàm mul-

F 2 tis

(a) Scienza Cavalleraſca lib. 1. c. 7. (b) Cartel.

tis difficultatibus obnoxium ſit, quærere ſatisfactionem via Juris. De his difficultatibus vide amplam tractationem *Capite ſequente Articulo I.* Minùs difficile eſt honorem absque duello reparare in ſtatu Civitatis bene ordinatæ, ſive ubi Principes, & Magiſtratus ſuccurrunt læſo in honore, vel provocato efficaciſſimis modis, quos ſapientiſſimè excogitatos leges *Cap. ſeq. Art. I.* Ubi etiam proſpectum eſt pro caſu, dum quis ab extero provocatur ad locum neutrarum partium.

Ubi autem vel leges ejusmodi ſalutares non vigent, aut non obſervantur, prima lex Monomachorum eſt: *Ne inultum quid feras, quo honor tuus, & exiſtimatio eſt læſa.*

63. Si facinus probroſum, vel crimen falsò tibi quis exprobravit, proderit eum arguere mendaci, & infamen declarare, donec dictum argumentis probaverit. In probando ſi deficiat, tu honorem ſalvâſti tuum, & alter inter infames abjicitur. Quòd ſi autem infeſtos tibi Judices nanciſcaris, vel incentores ſocii adſint, præcipuè ſi contra te probatio ſaltem ad ſpeciem aliqua afferatur, tum enimvero ad duellum condemnaberis.

Si coram aliis, te abſente, malum contra te ſparſum reſcias, ſuaſerim, ut hominem vel accedas tu, vel à te vocato dicas, nolle te facilè fidem adhibere rumori, qui ad aures tuas pervenerit: ne tamen gravetur coram præſentibus edicere, quî res ſe habeat. Sic dicendo dabis locum alteri, ut vel neget, ea à ſe dicta: vel narratione ſua mitiget; unde pacificis vobis eſſe licebit, niſi incentores obſtent. Licebit nihilominus ſemper, imo quandoque expediet, querelam ad Magiſtratum, quin ipſum Principem deferre. Licebit; quia agere ex L. diffamari prohibitum eſt nemini: nec ulla conſuetudo huic Juri ad agendum, vel Juri Principis ad cauſam cognoſcendam obeſſe poteſt. Atque ex hac lege qui agit, neceſſe non habet probare in judicio, *an* de ipſo hoc verè dictum fuerit, vel an malè; prævenire ſolummodo quærit accuſationem, & Judici indicia præbere, quibus vel in crimen ſuum, vel innocentiam inquirat. Expediet etiam quandoque ita agere: præcipuè ſi alicubi gentium calumniandi libido invaleſcit contra ipſos etiam Judices, & tribunalium Præſides, atque ipſæ partes litigantes dicantur ſimilia ſpargere. Hanc

cau-

Digitized by Google

cauſam deferre ad Superiorem Senatum oportet, vel ipſum Principem ne quis temere auſit poſthac effutire quælibet, & ut Judices in adminiſtranda juſtitia, ac ſervanda morum diſciplina ſine moleſtia valeant pergere.

64. Quòd ſi alapa quis, vel baculo te percuſſerit, tunc ajunt, deſperatum eſſe malum, aliúdque in toto, qua latè patet, terrarum orbe non dari pharmacum, quàm ſanguinem in pugna fundendum, & quidem non parcè. Plura alia de verberibus vindicandis leges fusè. *Cap. 3.*

65. Ad duellum ſubeundum condemnatus ſi quis abhorreat, & tergiverſetur, triplex habet, quod timeat, damnum. 1mò ignavi hominis notam fert cum contemptu. 2.dò ſocietate æqualium, & nobiliorum circulis excluditur. 3tiò non raró etiam dignitate, munere, ac fortunis excidit.

66. Si quis per duellum non lethale, vel fictum moleſtiis ſe extricare poſſit, minùs ſaltem infelix erit. De quo duelli genere vide amplè dicenda alibi..

Plura, quæ de hodierni duelli more dicenda ſupereſſent, hoc loco prætereo, utpote enucleanda per tractationem materiarum ſequentium. Primo itaque Capiti finem imponimus, viſuri jam, *quale* ſit duellum, poſtquam examinavimus, *quid* ſit.

CAPUT II.

De pravitate hodierni Duelli.

Ne quid inultum feras, quo honor tuus, & exiſtimatio eſt læſa: Legem habemus, & ſecundùm legem expedienda ſunt arma, ut honor in ſalvo ſit. Ita conclamant hodierni Monomachiæ Sectatores. At legem hanc pſeudo-legem eſſe, nulla authoritate contra rectam rationem, dictante cœco furore, introductam, probi, doctíque omnes exiſtimant. Nec dubito, complures eſſe militiæ, domíque Nobiles, qui iniquitatem ejus, ac tyrannidem ſatìs perſpectam habeant, ac deteſtentur: nihilominus torrente abrepti, & ipſi paratum circumferre debent ſanguinem, quo ma-

Digitized by Google

culam lavent, ſi qua fortè honori aſpergitur. Pſeudo-legem ergo hanc excutere juvat, &, qualis ſit, ante oculos ponere, ſingula ejus probra enumerando, ut hodierni duelli pravitas ad oculum pateat. Ajo itaque: Hodiernum duellum I. nullo modo eſſe neceſſarium. Quin II. etiam ineptum ad reparandum honorem. III. Non eſſe argumentum veræ fortitudinis. IV. Eſſe crudele. V. Injurioſum Magiſtratibus. VI. Noxium Reipublicæ. VII. Ignotum olim moratis gentibus. VIII. Chriſtianæ legi ſummè contrarium. Singula per ſingulos Articulos diſcutiemus.

ARTICULUS I.

Duellum nullo modo eſt neceſſarium ad tuendum honorem.

NEceſſitas, ajunt Monomachi, quæ *facit licitum, quod non eſt licitum in lege,* (a) hæc animum egregium ad duellum cogit, dum vel labem eſt paſſus honor: vel, ne patiatur, diſcrimen imminet. Prætenſa hæc ferrea neceſſitas clypeus eſt, quo ſe contra ſacra æquè ac profana fulmina tuentur. Dehortari quisquam velit militarem virum à concepto pugnandi propoſito, audiet illico argumentum hoc opponi, hunc Achillem in prima acie locari. Et profectò, antequam ego ſapientiſſimas Principum diverſorum Conſtitutiones pervolvendo, efficaciſſima remedia conſpexi, quibus huic malo occurrere ſatagunt, curáſque ſolertiſſimas, quibus in omnem ſe verſant partem, ne difficultatem ullam non complanatam relinquant, antea, inquam, ipſus ego opinabar, prætenſam hanc neceſſitatem non eſſe omnino inanem: in ſolis certè Theologorum libris ægrè poteram acquieſcere; quamvis enim horum conſilia, ſuggeſta tum læſo, qui provocare deberet, tum provocato, cujus eſſet comparere, utique ſuum pretium habeant: necdum tamen penitus videntur confringere jugum, quod vel inviti ferunt militares, ac nobiles viri: nec malo efficax medela erit, quamdiu Principum, penes quos ſuprema poteſtas eſt, ſtudium non accedat, ùt rectè cum aliis ſentit MENDO. (b)

Experientia hactenus docuit, quantum in præcavendis, atque abolendis duellis Principes poſſint, ſi tamen ſeriò velint: & viciſſim, quàm pa-

(a) R. J. 5. Decretal. (b) L. 3. Jur. Acad. q. 29. Append. de Duell.

Digitized by Google

parum quæcunque remedia valeant, ſi ſupremam hanc authoritatem ſociam non habeant.

Fuit etiam, quæ Dei gratia eſt, ea multorum Regum, ac Rerumpublicarum cura non poſtrema, ut, quacunque poſſent, ratione, huic malo irent obviam: adeò præclaram & multiplicem adhibuerunt induſtriam partim impediendis, partim puniendis duellis, ut, ſiquidem inhæreant iis, quæ ſaluberrimè conſtituerunt, à ſuis ſaltem Finibus quilibet excluſurus ſit hoc malum, ſuo, & ſubditorum ingenti bono. Edicta omnino quinquaginta ſex ſolus Lunigius (a) collecta exhibet, à variis, tam intra, quàm extra Germaniam Principibus, Regibus, Imperatoribus, atque Civitatibus Imperii liberis edita, quibus non ſolùm prohibentur duella,& cura adhibetur ſopiendis diſſidiis: ſed id inprimis curatur,ut injuriam fortè paſſo præſtetur ſatisfactio, ne opus habeat, armata eam manu quærere; probè enim notavit Fridericus Wilhelmus Rex Pruſſiæ, (b) & cum ipſo Eberhardus Ludovicus (c) Dux Würtenbergiæ, fruſtra fore ſaluberrima mandata, prohibentia duellum, niſi læſis alia ratione violatus honor reparetur. Inſuper in his edictis provocatus inſtruitur, quî gerere ſe, & expedire debeat, quin neceſſe habeat in pugnam condicere. Audiamus itaque §. I. Monomachum ſua ſe neceſſitate facundè excuſantem. §. II. Ponderemus conſilia Doctorum, læſo ſuggeſta ad evitandam neceſſitatem provocandi. §. III. Eorundem conſilia ſuggeſta provocato ad evitandam neceſſitatem comparendi. §. IV. Exponamus ſtudia ſummorum Principum ad elidendam neceſſitatem provocandi. §. V. Eorundem ſtudia ad elidendam neceſſitatem comparendi.

§. I.

Auditur Monomachus neceſſitate ſe excuſans.

67. *Perditur fama, & ſæpe officium, recuſato duello.*
68. *Nil juvat implorare Magiſtratum.*
69. *Nec expedit petere veniam, aut petitam dare.*

67. paſ-

(a) Corp. Juris. Milit. (b) Edict. 1713. (c) Edict. an. 1714.

67. PAſſim audire eſt has, ſimiléſve voces querulas: Quis vitio vertat nobili animo, ſi vel provocatus compareat; vel dum injuriam paſſus eſt, ipſus provocet? *Honor, & vita pari paſſu ambulant*; & *ſi perdamus omnia, famam ſervare monemur.* Quis autem famam, & honorem tuebitur niſi vindex gladius? Recuſat hunc quis ſtringere? illico audiet, vecors, ignobilis fungus, caudex honoris incurius, homo nauci, & ſi quæ ſunt alia ejusmodi convicia. Recuſabunt commilitones eum ſocium admittere in ſervitio: gregarii ejus detrectabunt imperium, deſertum *absque ſynagogis facient.* Undique contemptus abſtinere debebit ſocietate æqualium, &, niſi paſſim velit probra excipere, ad deſertas Inſulas emigrare. Miſſionem petat à legione ſua vir militaris? dabitur: at nullibi terrarum recipietur illotus: vel latente nota receptus, indies timere debebit, ne fama vindicati necdum probri eò quoque delata, nova eum ſtatione deturbet. Fuit, qui à Rheno, ubi piaculo ſibi duxerat acceptum convicium duello eluere, ad extremam Moſcoviam profugus, illis ſub vexillis ignotum, tutúmque ſe latitare credebat; ſed adverſarius epiſtola eum inſectatus, dedecoris inulti notam etiam inter Moſcovitas propalavit. Unde ille coactus redire ad Rhenum, & invitus pſeudolegi obſequi, inſectatorem ſuum aggreſſus eſt, quem, dum favente fortuna proſtrâſſet, in ſuæ fortunæ rota tandem clavum fixit.

68. Et quid aliud conſilii poterat capere miſer? num tribunalia imploraret, & juſtitiam Principis? at ſurdas non rarò aures habent ad querelas ejusmodi; ignorare ſe affectant, quid rerum agatur: vel *tu videris*, reponunt, tu ipſus eſto fortunæ tuæ faber, non eſt in noſtra poteſtate cogere commilitones tuos, ut communia tecum ſervitia obeant. Et demus, ſeriò velle Principem opitulari ſubterfugienti duellum conſcientiæ cauſa, qua vi legiones is integras coget, ut cum infami militent? Miſſionem dabit refractariis? at quanto damno ſuo id faciet? manumiſſis ſi ſubroget alios, in hos diffundetur infamia, & invidia manumiſſorum, ac pro uno duello complura ſuccedent, Cadmeæ ſegetis inſtar pullulatura. Qui ſtatione ſua emoti fuerint, turbis omnia implebunt, vel etiam coacti exire ex provincia infamiam per oras exteras diſpergent, obfuturam copiis univerſis ejusmodi Principis. Quid ſi dein copias has

ſuas

Digitized by Google

ſuas alterius nationis exercitui jungere caſus poſtulet, nónne quotidiana erit vecordiæ exprobratio ? & quis, niſi ignaviſſimus ſit, tum ſe contineat ad objecta probra ? quæ inde cædes ſequentur ? nónne præſtaret diſſimulando malum unum centena evitare ?

69. Laudabile quidem & illud eſt conſilium, quo nonnulli exiſtimant duella in herba poſſe ſuffocari, ſi ſcilicet is, qui temere læſit alterum culpæ veniam precari publicè jubeatur. At num nobilis, aut militaris animus eò usque ſe demittere valeat? poterítne ſupervivere probro. & tam carò luere, quam ex præcipiti ira offenſam intulit? Et valeant hæc utcunque intra provinciam ſui Principis : ſi infelix pedem efferat poſt petitam humiliter veniam, continuò exprobrationem ſentiet. Quin etiam læſus, qui hac ratione domi ſe purgatum credit, nihilominus alibi terrarum cum turpi nota apparebit, utpote quam non armis eluere, ſed tegere voluerit, timide implorato Principe. Ita ferme pro ſe Monomachi hodierni perorant, ſubeundi duelli neceſſitatem obtendentes, quæ profectò adeò levia non ſunt, ut ea Doctor Theologus mox uno halitu difflet. Remedia hi varia ſuggerunt, quibus ſe expedire queat provocatus : vel qui in honore afflictus, provocandi neceſſitatem ſibi incumbere exiſtimat. Juvat eadem exponere, & quàm facilis, atqua efficax eorum uſus eſſe valeat, prudentûm judicio relinquere &c. Ac primùm quidem audiamus, quid ſuadeant, ne quis provocare debeat, quamvis in honore læſus : tum ne debeat quis comparere, quamvis provocatus fuerit.

§. II.

Conſilia Doctorum pro evitanda neceſſitate provocandi.

70. *Suadent retorſionem convicii.*
71. *Vel ut petas mitiorem dicti, factíve explicationem.*
72. *Ut patientiam exerceas.*
73. *Aut actionem injuriarum inſtitutas.*

70. EXiſtimat non nemo, contumeliam poſſe propelli retorquendo, dum convicium convicio reponitur. " Rectè & optimè fit, "

G " ait

" ait ille, (a) ſi injuriatus injuriato dicat: tamdiu ego te pro fure, aut adultero habebo, donec probaveris, quod de me malum dixiſti. Quòd talis retorſio ſit licita, probatur inde, quòd injuriam repellere, aut ſuum defendere honorem omnia Jura permittant. Nec obeſt, quòd accepto ictu viciſſim adverſarium percutere non liceat; talis enim percuſſio non foret defenſio contra injuriam inferendam; ſed eſſet ultio injuriæ jam completè illatæ. In poſteriori autem retorſio, debitè facta, eſt defenſio contra injuriam, nondum completè illatam, utpote quæ poſt verba, phyſicè præterita, moraliter perſeverat, & in æſtimatione hominum aliquis habetur pro tali, qualis ab altero fuit proclamatus, niſi in continenti per retorſionem eximat audientibus ſuſpicionem objecti criminis." Legi præterea meretur Hen. Rennemanus. (b)

Quamvis huic ego doctrinæ neutiquam refrager, viri tamen militares, ac nobiles malè ſibi conſulerent convicia conviciis reponendo; non enim per hoc ſe purgare Titius cenſetur, quòd Cajo in faciem idem, vel aliud ſtercus rejiciat: uterque potiùs habebitur conſpurcatus ſordibus, non niſi armata dextera abſtergendis. Ita judicat hodierna duelli Schola.

Valebit quidem aliqua retorſionis ſpecies, ubi tu per *calumniam* læſus, alterum dixeris *mentiri*, & pro infami *calumniatore* habendum eſſe declares, donec dicti ſui probationes attulerit. Valebit hæc, inquam; non enim hodie, ùt olim inter Italos, (c) fas eſt ei, quem mendacem calumniatorem dixero, me illico ad ſuam armatam probationem evocare. Neque *mendacem* dicere prohibet Conſtitutio Clementis VIII. contra duellum lata; quamvis enim ea hoc dictum execretur, addit tamen: *ſi ejuſmodi dicta ſint præparatoria quædam ad duellum, & illorum veluti radices*, quod in caſu noſtro appellatio *mendacis* non eſt, ſpectando intentionem appellantis. Valeat itaque hæc retorſionis ſpecies contra calumniam: at non valet contra alias contumelias, quarum genera complura, ſuprà recenſita honorem mutilant, ùt bene obſervavit Maffeius Marchio. (d) Accedit, quòd non raró probatio, quam

(a) *P. Pichler* Comp. Jur. Can. L. 5. tit. 33. (b) De Jure Retroſ. (c) Teſte *Alciat.* Conſult. de Duell. (d) Scienza Cavalleresca l. 1. c. 7.

quam ille affert, qui mendax dictus eſt, ita confuſa, & perplexa ſit, ut quamvis non certitudinem, tamen ſpeciem veritatis habeat: tum enimvero aliud ſupererit nihil juxta ſententiam Monomachorum, quàm intricatum nodum gladio diſſolvere. Univerſale itaque non eſt hoc, quod à Doctoribus præſcribitur, pharmacum.

71. Solent alii mitioris ingenii viri, altero die ab accepta injuria, dum conviciatorem non nihil deferbuiſſe credunt, eum cum amico uno, alteróve accedere, & refricare memoriam heſterni acerbioris dicti, addendo, de ejus humanitate ſe confidere, ea verba neutiquam eſſe prolata animo iniquo, aut ſtudio offendendi. Quòd ſi conviciator, & ipſe moderati conſilii vir, profiteatur, ſe invito fieri, ſi in rigido, & minùs æquo ſenſu acceptarentur, quæ ſibi ſubitò excidiſſent: honorificè ſe ſemper ſenſiſſe, & ſentire adhuc de commilitone ſuo, tum res pro compoſita haberi ſolet. At ſi convicia ſint ejusmodi, quæ mitiorem interpretationem non admittant: vel ſi turbulenti quidam homines excitari malint flammam, quàm ſopiri, tunc ægrè diſſidium amicè componetur. Item ſi læſus explicationem dicti, vel facti imperioſa voce poſtulet magìs, quàm petat, tunc alter probro ſibi ducet jam vela demittere, negabitque à dictis ſuis vel latum unguem ſe receſſurum. Et quid ſequi tum aliud poterit, quàm provocatio ad conflictum? Undę PEREGRINUS (a) docet, quòd ſi ſimilis declaratio petatur extra judicium, & dedita opera, ita, ut proximè occaſionem poſſit præbere duello, peccari graviter, & incurri pœnas à Pontifice latas.

72 Alium clypeum ſuppeditat alius quiſpiam (b) " Primò, ait; " homines contentioſos, quantum potes, devita: ſi vitare non ſatis po-" tes, neglige, aut riſu excipe, vel joco explode eorum injurias, ac ſi tangi " te non ſatis ſentires, etſi revera ſentias aculeos tibi animum penetrare. " Quod ſi facias amore Chriſti te ipſum vincendo, maximi meriti vir-" tutem exerces. „ Tum Socratem proponit in exemplum, Comœdorum crudos ſales, & Xantippes pluviam fortiter eludendis. Saluberrima, fateor, ſunt hæc conſilia, principiis Ethicis, ac Chriſtianis dog-

(a) De Duell. q. 4 n. 6. in ſ. aut ad hunc effectum Conſt. Clem.
(b) *P. Seybold*, Erotem. Jur. P. 2. Sect. 4. ſ. 3.

Digitized by Google

matis maximè conformia. Atque utinam ea hodie tempora viveremus, quibus his dogmatis, atque illis principiis juſtum pretium poneretur. At neglecta jacet paſſim Ethica, ſcientia rationali homini præ aliis neceſſaria. Evangelio verò vim nullam ineſſe autumant in pſeudolegem, receptam pridem nobiles inter ac milites: aut ægrè non laturum exiſtimant Divinum Judicem, ſi in cauſa tam ardua, ubi de amittendo honore, & fortunis agitur, minùs obſequentes ſe præbeant; ſemper autem cavere, ne quis in turbulentum hominem incidat, eíque collidatur, hoc certè humanam induſtriam excedere.

73. Sunt, qui *actionem criminalem* ſuadent. Et hi propiùs ſcopum feriunt; námque *ſciendum eſt, de omni injuria eum, qui paſſus eſt, poſſe agere*, ſeu actionem inſtituere, ídque vel *criminaliter*, vel *civiliter*. (a) Actio civilis eſt vel *pœnalis*, vel rei *perſecutoria*. *Pœnalis* iterum eſt gemina, una deſcendit ex jure Prætorio, & vocatur *æſtimatoria*, quâ læſus petit æſtimationem injuriæ, quanti nimirum æſtimat læſus ablatum honorem, v.g. dicendo, quòd maluiſſet amittere centum aureos quàm hoc probrum ſuſtinuiſſe, quam ſummam, prævia tamen moderatione ſecundùm merita circumſtantiarum, Judex tenetur adjudicare læſo. (b) Actio altera deſcendit ex jure Civili, nimirum ex lege Cornelia, quæ tamen ſolùm competit ex injuria reali, & quidem ea tantùm, *qua quis pulſatum ſe, verberatúmve, vel domum ſuam vi introitam eſſe dicat*, (c) tendit pariter ad æſtimationem injuriæ, ſed à Judice faciendam, & læſo ad judicandam. (d) *Rei perſecutoria*, ſcilicet bonæ famæ, tendit ad revocationem injuriæ, & reſtitutionem famæ, per verba contumelioſa ablatæ, éſtque introducta per conſuetudinem, & vocatur *actio recantatoria, ſeu ad palinodiam*, qua potiſſimùm in Bavaria uti ſolet paſſus *injuriam verbalem*. Hæc actio non invehit infamiam juris de jure communi: bene tamen infamiam facti, niſi Judex, ùt fert uſus, ex officio tollat, & honorem reſervet: ad quod obligatur in Bavaria caſu, quo cauſa injuriarum non eſt adeò liquida: vel dubium, an læſus lædenti non dederit cauſam. (e) Denique *criminalis* actio injuriarum eſt, qua læſus petit, ut reus debitè plectatur, pœna

(a) §. 10. Inſtit. de injur. (b) §. 7. 10. ibid. (c) §. 8. ibid. (d) L. 37. §. 1. ff. de injur. (e) Statut. Provinc. Tit. 46. Art. 10.

na nimirum *extraordinaria*, ſeu arbitraria, nempe vel *corporis afflictiva*, vel *mulcta pecuniaria* Fiſco, aut Eccleſiæ applicanda. Plura de actionibus injuriarum paſſim apud Juriſperitos legere eſt.

Remedium hoc extra ſtatum *naturalem*, quem vocant, in Civitate utique convenientiſſimum eſt. Sed qua ratione inſtituetur actio, ſi Judex non audiat, & ea ſit corruptio pravorum hominum, ut imperatam etiam à Judice palinodiam rejiciant, velut inutile ſanando malo pharmacum? atque utinam ea eſſet in multis Magiſtratibus promptitudo ſuccurrendi paſſis contumeliam, qualem divinat Clariſſimus Salisburgenſis Doctor, (a) ita loquens: " Si Nobiles, aut Officiales reliqui te in " conſortium non admittant, neque ſubjecti ulteriùs ſervire velint, adeas " ſuperiorem proximum, cujus eſt temerarios compeſcere, ac ad legum " obſervantiam adigere. Si neque hic adminiſtraverit Jus, ad altiora " Tribunalia appella, ad ipſam Majeſtatem Imperatoriam provoca; fiet, " ut ſalvo tuo honore, atque officio adverſarius cum ignominia cede- " re debeat. „ Utinam, inquam, ea eſſet in multis Magiſtratibus promptitudo ſuccurrendi. At centuriorem novimus, qui baculo ignominiosè percuſſus, recuſato duello, adeò opem nullam etiam in primis tribunalibus invenit, ut cum conjuge nobili, & liberis ad incitas, & rus redactus fuerit. Et utinam hic caſus eſſet unicus. Viden', in quas anguſtias conjiciatur contumeliam paſſus; vix non diram neceſſitatem impoſitam ſibi videt, reluctante etiam conſcientia, in arenam deſcendendi.

§. III.

Conſilia Doctorum pro evitanda neceſſitate comparendi.

74. *Provocatus à ſe fortè offenſum ſtudeat placare.*

75. *Vel legem DEI obtendat, & fortitudinem antehac à ſe exhibitam.*

76. *Dicat ſe exſpectaturum vim aggreſſuri.*

77. *Fors etiam licebit exire in campum deſtinatum.*

78. *Vel convicio provocantem prolicere, ut prior vim inferat.*

 74. Non

(a) *P. Bökhn.* ad Tit. de Cleric. pugnant. n. 5.

74. NOn multò melior eſt conditio PROVOCATI, qui honorem fortè alterius mutilavit, vel mutilâſſe cenſetur. Conſilium ſuggerit Theologus. 1mò Dum dicta ſua in deteriorem partem accipi, & rem ſeriò agi advertit, mitiorem ſenſum ſuis verbis, factíſve affingere ſtudeat, ſors expediet ſe moleſtiâ. At ſi inſiſtat adverſarius: vel incentores obſtrepant ſocii: vel ipſa verba, & facta molliorem ſenſum refugiant, ægrè ſe extricabit. 2dò. Canat palinodiam. At canere palinodiam tunc ſolùm poterit: ubi calumniando offendit, non ubi alio contumeliæ genere. Dein cum certa ſua pernicie recantabit. 3tiò Satisfaciat humiliter precando veniam. At ita veniam precari in innocentem non cadit, qui credidit dictis ſuis factíſve nihil veræ contumeliæ ineſſe. Quid ergò conſilii?

75. Suadet P. SEYBOLD, (a) ex mente multorum Theologorum: « Quòd ſi provocatus es, & eludere nulla arte valeas, dic adverſario, te, « licèt duellum ob legis Divinæ, & Eccleſiaſticæ reverentiam non ac- « ceptes; eò quòd charior tibi ſit DEUS, & animæ tuæ ſalus, quàm cor- « poris, nihilominus, ùt fortem virum decet, te neminem, ubicunque « te aggreſſurus ſit, metuere: ſed cuicunque aggreſſori, inter quos etiam « provocator non ſit exceptus, ita obviaturum reſiſtendo, ut fortem vi- « rum in te experiatur. Si ignavi id eſſe animi aſſerat, reſponde, experi- « mentum ignaviæ ex defenſione licita capiendum: deſperati hominis, « & profligatæ temeritatis eſſe animam diabolo offerre: tuam tibi non « eſſe adeò vilem. Si pergat eſſe moleſtus, abrumpe, & diſcedens adde: « Eas tu licèt ad diabolum, mihi nondum libet eſſe comitem: nec tam « vilis animi, & abjectæ ſalutis homo ſum: meo indignus conſortio es. « Suppetunt, pergit Author, innummerà alia reſponſa, quibus ingenioſè « eludi provocationes poſſunt. Recenſet gemina ex P. HURTADO de « MENDOZA, quorum primum ita habet. Vir quidam in urbe Lucro- « vio natus, Gubernator Habanæ, provocatus ad duellum reſpondit: à « ſe multis in præliis oſtenſum fuiſſe animum imperterritum: duellum « verò à ſe recuſari propter legem DEI: quo reſponſo ingentem ſibi glo-

« riam

(a) Erotem. Jur. P. 2. Sect. 4. §. 3.

Digitized by Google

„ riam comparavit. Alius vir nobilis, & fortis in urbe Salmantica, „ cùm è vita laxiore ad meliorem frugem ſe recepiſſet, provocatus ad duel- „ lum, reſpondit: Ego tempore ſuperiore non recusâſſem duellum: „ nunc autem bene nôſti, mihi curæ eſſe legem Dei; quod laudârunt & „ mirati ſunt quotquot reſciverunt. „ Alia adhuc exempla commemorat, aliásque rationes, quibus indemnis ſalvetur honor abſque duello, hic diſſimulandas, quia parùm diverſas.

Abſit à me, ut hæc & ſimilia ſuggeſta conſilia ſugillem: dolere tamen liceat, quòd tantum præſidii in iis repoſitum non ſit, ut facilè evadere provocatus queat; ídque propter perverſitatem hujus ætatis, ridentis ad legem Eccleſiæ, & excommunicationis fulmen: neque volentis agnoſcere ullam Dei legem, duellum prohibentis. Subeſt etiam alia ratio, cur tam difficulter fides habeatur excuſantibus ſe lege Dei; eòquod nempe tales ſæpe ſint, qui alia Dei præcepta ſine ſcrupulo transgrediuntur: quæ ergo ſingularis reverentia ab hoc præcepto violando eos abſterrere credatur? vide hanc notationem ampliùs explicatam alibi. Hinc credere fas eſt, Salmanticenſem illum nobilem fortè cum turba vanorum jam tunc temporis abrupiſſe commercium, electa ſibi vita privata. Et ô utinam tam æquos rerum æſtimatores etiam hodie numeraremus, qui recuſantem unanimi ore laudarent. Lucrovienſis illius reſponſum tale eſt, quod meritò toti Orbi debeat ſatisfacere. Haud dubiè per prælia *virtus* probatur in luce publica, ubi poſtquam quis ſæpius imperterrito ſtetit animo, quid eſt, quod de ejus fortitudine clancularium adhuc experimentum deſideretur? at videmus proh dolor! probatiſſimos Heroes poſt ſuperata crebra pericula, relata decora vulnera, & complures expeditiones bellicas eò adigi, ut provocati, vel laceſſiti etiam ab imberbi mento & inculto ſtolone, pretioſam vitam debeant exponere ei gladio, qui hoſtem antea non viderat. Caſum unicum ſcio, à veterano mihi Duce narratum, in quo egregium facinus militare abſolvere provocatum valuit à neceſſitate ineundi duelli. Acri obſidione diu urbs quædam preſſa præſtructam vallo parmulam oſtentabat, quam aſſultu expugnare obſidentes parabant. Centurionum unus eo dies ſupremum caſtrorum Præfectum adit, hanc ſibi provinciam, quamvis præter ordi-

nem,

nem, depoſcens. Præfectus primò miratus eſt, quòd quis, ordine non vocatus, tanto ſe periculo ſponte offerret: cúmque plurimi ſemper feciſſet, amâſsétque centurionem, admonet de diſcriminis gravitate; primo aſſultu ægre fore ſubigendam parmulam, & non niſi paucos cum vita redituros. Nihil territus alter inſtat, urget, donec, nemine invidente, ſpartam obtinuerit. Et revera facta impreſſio cruenta admodum fuit: nihilo ſecius centurio cum paucis ſuorum pedem firmum in parmula fixit, depulſo hoſte. Dilaudatus pro merito à ſupremo Præfecto, quæſitúsque, cur periculoſam hanc aleam prensâſſet, reſpondit, ſe provocatum ad duellum à commilitone, legem Dei reveritum, pugna juſtiore probare voluiſſe imperterritum animum. Non poterat non Præfectus à lege comparendi virum ſtrenuum abſolvere, plaudentibus univerſis caſtris. Ejusmodi opportunitas cùm raró ſe offerat, raró etiam quemquam fortitudo, alibi exhibita, à duello liberat.

76. Itaque eam eſſe viam evadendi tutiſſimam credunt Doctores nonnulli, ſi quis provocanti reponat: duellum recuſo; paratus tamen ſum, ubicunque me aggreſſus fueris, &, ſi etiam nunc velis, vim vî repellere, mêque defendere. (a) In hunc etiam ſenſum loquuntur ſic dicti Mareſchalli Galliæ in edicto quodam ſuo. (b) Nobilis quisque, ajunt, provocanti reſpondere poterit, prohiberi ſe, quo minùs locum pugnæ deſignet, aut in deſignatum condicat: nihilominus nihil omiſſurum, quo ſe contra aggredientem, ſicubi ſe inferat, ſtrenuè defendat: plus neque concedi per leges regias, neque ad tuendum honorem eſſe neceſſarium. Hoc ſimilíve dato reſponſo interea, ùt docet Pignatellius, (c) " poteſt provocatus ad peragenda ſua negotia armatus incedere, acſi eſſet cum inimico pugnaturus; quia non tenetur relinquere ſuas actiones, quas ſine notabili ſuo damno præterire non valet, quamvis ex illis alter occaſionem ſuæ ruinæ ſit accepturus. Quare provocatus poteſt, ac debet non leviter armatus incedere, dum non ſine periculo pugnandi incedit; in ea enim occaſione prudentis eſt contra

(a) Vide *Mendo* L. 3. Jur. Acad. q. 29. Append. de Duell. (b) An. 1653.
(c) Tom. 9. Conſult. 88. n. 61.

" tra pericula ſe præparare. Poteſt è domo ſua exire cum voluntate non " abſoluta pugnandi, ſed conditionata, ſi aliter ſe tueri honeſtè non poſ- " ſit, & provocans adigat ad pugnam. „ Affert pro ſe BANNES ; SANCHEZ, HURTAD. DIAN. Refugit ſuffragari huic doctrinæ TOURNELY (a) rigidior aliquantum, putans fore hoc idem ſub verborum involucro, ac revera acceptare duellum : jam verò non illum tantùm contra leges impingere, qui agit contra legis verba : ſed eum quoque, qui adversùs ſententiam & ſenſum (b)

Per me liceant hæc omnia provocato. Quin liceat etiam nominare plateas & ædes, quas perambulaturus ſit vel hodie vel cras : non tamen video, quî hoc effugium universè uſui eſſe poſſit ; quid ſi enim provocans reponat, ſibi commodum non eſſe vias explorare adverſarii : minùs in publica platea aut foro congredi; procul à turba monomachias exerceri : eſſe prope pomœria arenam, his pugnis deſtinatam ex more. Hæc ſi reponat, ſequi neceſſe habebit provocatus, ſi ſatisfacere velit grandi delirantium turbæ, & contemptum evitare, conjunctum fortè cum damno fortunarum. Dein ſit provocans homo exterus, alteri ſubjectus Principi ; horreat ille provocati patriam ingredi, ideóque ad urbem neutrarum partium, utpote locum magis ſibi ſecurum, eundem evocet, quid tunc conſilii ? ſpectavi ego ejusmodi caſum, ubi provocatus antè moleſtiis ſe non expedivit, quàm profectus fuerit eò, quo vocabatur. Quid ergò conſilii ſuper?

77. Juxta quorundam opinionem, ait P. SCHMALZGRUEBER (c) " poteſt provocatus exire in campum, in quo deſtinatum eſt duellum; " quia talis egreſſio eſt actio indifferens, & qui ſic egreditur, „ ſolùm con- " tendit, ut agnoſcatur, non eſſe ignavus, haberéque animum pugnandi " tunc tantùm, ſi invadatur. Unde ſicut fæmina non peccat, ſi in pu- " blicum absque intentione prava exeat concinnè ornata, quamvis credat, " aliquem eam aſpiciendo peccaturum : ita neque peccabit provocatus e- " grediendo ad locum duelli. „ At ipſe hic Author unà cum MENDO, & PIGNATELLIO negant hoc licere ; " nam, ait, licèt egreſſio iſta ſe- "

(a) In Præcept. V Decal. cap. 2. (b) L. 29. 30. ff. de leg. (c) Tit. de Cleric. pugn. in Duell. n. 27.

Digitized by Google

" cundùm ſe ſit actio indifferens : in his tamen circumſtantiis , ubi
" conjuncta eſt cum periculo mutuarum cædium ; indifferens eſſe ceſſat:
" & hujus periculi ipſe ingrediens eſt cauſa, non per accidens tantùm,
" ſed per ſe; quia ſemel deſignato campo, & indicto duello hic effectus
" habet connexionem cum eo exitu. Hinc paritas non eſt cum egreſ-
" ſu, & ornatu fæminæ, ſi hic, ùt fieri debet, ponatur eſſe indiffe-
" rens. „ Hactenus P. SCHMALZGRUEBER.

" Atque, ait MENDO, ut paritas aliquid evinceret, ſic debebat
" efformari : ſi homo, deperiens fæminam impudicè, ab ea poſceret,
" ut in quodam deſtinato loco conveniret ad colloquendum cum ipſo:
" & ipſa exiret, ut oſtenderet, ſe poſſe colloqui cum illo, quin in pecca-
" tum laberetur, firmiter proponens non peccare, niſi ſollicitaretur ad
" peccandum, hæc fæmina non peccaret exeundo ad illum locum:
" ergo idem evenit in caſu propoſito. Hæc paritas rectè efformatur.
" Verùm aſſumptum eſt negandum; cùm utique fæmina peccaret in
" ea voluntate non delinquendi, ſi ſollicitata non foret. „ Ita
MENDO (a)

78. Audiri denique meretur PIGNATELLIUS. (b) " Magìs, in-
" quit, idoneum erit, ſi provocatus provocationis injuriam proportio-
" nato convicio expellat; planè enim id poteſt : non ad injuriæ jam
" irrogatæ vindictam, quæ privato non conceditur, ſed ad injuriæ, tunc
" primùm illatæ, ac veluti cadentis, repulſam, ac excluſionem. Quòd ſi
" provocans repenſum convicium inhonoratione ulteriore, aut ferro ul-
" ciſci aggrediatur, fas præterea erit provocato exertis confeſtim ar-
" mis malè excipere provocantem, quo facto honori ſuo conſulet,
" quantum ſatìs eſt, absque noxa duelli. Nulla igitur ratione duelli
" acceptatio eſt medium neceſſarium ad honorem provocati indem-
" nem ſervandum ab injuria provocantis. „ Ita ille.

At necdum omnia in expedito eſſe autumo. Imò Si tu prævia
offenſa fortè læſiſti provocantis honorem, vel reparare debebis juxta
leges juſti & æqui, vel juxta pſeudo legem pugnare. Addere convi-
cia

(a) L. 3. Jur. Acad. q. 29. Append. de Duell. (b) Tom. 9. Conſult. 88.
n. 31.

Digitized by Google

cia conviciis neque per conſcientiam licet, ſaltem tunc, quando provocanti, iniquè à te læſo, palinodia vel ſimili reparatione ſatisfacere vales.

Quòdſi eum offenderis, errorem vel piaculum exprobrando vi muneris, quod geris, vel ex zelo pro juſtitia & honeſtate, al áve ex cauſa non iniqua, tunc non dubito, quin fas tibi ſit, dum provocaris, confirmare dicta, & à pœnitudine te procul remotum oſtendere; etſi prævideas, adeò irritandum fore impotentem adverſarii animum, ut è veſtigio ſtricturus ſit contra te gladium; quod enim ſemel rectè dixeras, etiam altera vice licebit dicere, & in oritura fortè pugna te defendere. At verò ſi provocans ſibimet ſatis præſens, retenta in præſenti ira, reponat, hæc & ſimilia convicia, muliebriter jacta, gladio ſe purgaturum loco decente, in quem commeare ſolent Monomachi, tum quid ages? adeóque necdum plenè excuſſimus ferream neceſſitatem, quam dira illa pſeudo-lex imponere nititur.

§. IV.

Studia ſummorum Principum ad elidendam neceſſitatem provocandi.

79. *Caveantur jurgia.*
80. *Sopiantur in tempore.*
81. *Coërceantur.*
82. *A conſciis denuncientur Judici:*
83. *Ad hunc recurrat læſus,*
84. *Propterea à nemine deridendus,*
85. *Procedatur ſummariè.*
86. *Poſt propriam vindictam nulla ſatisfactio.*
87. *Satisfactio danda erit pro calumnia,*
88. *Pro deridiculis,*
89. *Pro verberibus, etiam datis per ſubornatos.*
90. *Præſtanda ſimul cautio de non vindicando.*
91. *Reſervato tamen honore Rei.*
92. *Reus fugitivus, aut alieni juris, non evadet pœnam.*
93. *Hæ curæ Principum omnino ſufficiunt.*

79. INprimis id inculcant ſummi Principes, ut ſtudeant omnes pacem colere, honore ſe mutuò proſequi, & cavere ſolerter, ne verbo,

Digitized by Google

aut facto quemquam offendant (a) ſi pariter, qui ſanguine, vel authoritate præeminent, omni humanitate inferiores complectantur, ne eos duriore agendi modo exaſperent. (b) Nec minùs indecorum exiſtiment, ſi ſuſurones agant, diſſidia ſeminantes. (c)

80. Ut autem, ſi quæ nihilominus nata fuerint, periculoſa diſſidia veluti iu herba ſuffocentur, & ſcintillæ extinguantur, antequam erumpant in flammam, monet JOSEPHUS CLEMENS Elect. Colon. (d) ſupremos militiæ Duces, ut gliſcentes controverſias maturè ſopiant apud commiſſas ſibi copias. Idémque in aula & alibi præſtare ſtudeant, penes quos poteſtas civilis reſidet, ne animi collidantur, vel ut, ſi fortè colliſi fuerint, concilientur.

81. Quòd ſi non ex vano illi vereantur, ne vehementior ſit exacerbatio, quàm ut facilem medelam admittat, jubeant colliſos domî ſe continere, appoſita etiam, ſi neceſſe videatur, cuſtodia. Diſcutiant interea cauſam jurgii, cui finiendo ſi impares ſe videant, absque mora Mareſchallum Lotharingiæ aut Baari, vel memet ipſum reddant certiorem, ait LEOPOLDUS Dux Lotharingiæ. (e)

82. Utque conſtituti Judices tanto faciliùs in gliſcentis mali notitiam veniant, Edictum Colonienſe, & cum eo Concluſum Imperii (f) jubent, ut patresfamilias & caupones, in quorum ædibus jurgium periculoſum exoritur, vel alii quicunque præſentes & conſcii, absque mora id denuncient Judici, ad quem cauſa ejusmodi pertinet, ni velint eadem cum offendente pœna plecti. Pœnam arbitrariam reticentibus ſtatuit EBERHARDUS LUDOVICUS Dux Würtenbergenſis (g) Saxonicum Edictum, ſicut denuncianti *duellum* centum imperiales promittit, ſic pro denunciata *rixa* promittit quinquaginta, pro *realibus injuriis* triginta, *verbalibus* injuriis quindecim, addito promiſſo reticendi denunciantis nomen, quæ ſumma ſolvenda erit, vel ex Rei bonis, vel ex ærario fiſci.

83. Quòd-

(a) Edict. Ludov. XIV. an. 1679. (b) Edict. Lotharing. an. 1699. (c) Edict. Maximilian. Eman. Elect. Bavar. an. 1679. (d) Edict. 1704. (e) Edict. an. 1699. (f) An. 1668. (g) Edict. an. 1714.

Digitized by Google

83. Quòdſi jactum convicium, ſimilisve injuria in apricum ita jam prorupit, ut læſo moleſtum accidat concoquere crudiorem bolum, monetur is, ut, ſuſpenſa tantiſper iræ, judices compellet, quorum eſt, vel ex more provinciæ de honore judicare, vel ex decreto Principis. Et hoc eſt, quod edicta omnia clamant, uberrima ſatisfactione promiſſa læſis. Sereniſſimus noſter Elector MAXIMILIANUS JOSEPHUS, Bavariæ ſuæ verè Pater, ſicut ad res cæteras, cura ſua dignas, providentiam ſuam extendit, ſic etiam duellum Reſcripto dato ad omnes ſuas copias anno M. DCC. XLIX. repreſſit, dum illum fomitem, injurias ſcilicet tum *verbales*, tum *reales* ſeveriſſimè prohibuit, ita ut quicunque eas intuliſſet, ad Præfectum carceris absque mora abſtrahi jubeatur, ubi dein ſequi debent reliqua, providentiſſimè ſtatuta.

84. Ne quisquam auſit ridere, aut contemptui habere eum, qui Juris remedium ſanandæ inuſtæ ſibi labi adhibet; ſeveram tali exprobrationi pœnam ſtatuit Concluſum Imperii citatum. Megalopolitanum ejusmodi protervum hominem condemnat ad petendam veniam, & biennalem carcerem. (a)

85. Cauſa itaque, ùt decet, ad tribunal competens delata, in ea diſcutienda procedatur *ſummariè*, ùt vult Concluſum Imperii, & Reſcriptum Sereniſſimi noſtri Electoris. Vel etiam pro re nata procedatur via Juris ordinaria cauſam deducendo ad ſententiam, ùt mandat CAROLUS Landgravius Haſſo-Caſſelanus. (b) Ubi inprimis indagandum erit, uter prior læſerit alterum, ſive quis author rixæ fuerit. Ita habet Edictum Brunſwicenſe GEORGII Regis Magnæ Britanniæ. (c) Tum magnitudo injuriæ ponderanda veniet. Quo comperto de ſatisfactione deliberandum erit Judicibus

86. Nullam autem ſatisfactionem ſperet læſus, ſi injuriam injuriæ è veſtigio rependit. Ita ſtatutum eſt Edicto Lotharingico, Saxo-Gothaico, (d) ac Colonienſi. Quæres, quid ergo opis huic ſuperſit, qua maculam ſibi aſperſam lavet? Reſponſum habe ex Edicto Bipontino GUSTAVI SAMUELIS LEOPOLDI: (e) portabit maculam, & damnum, quod

(a) An. 1715. (b) Edict. an. 1684. (c) An. 1718. (d) An. 1709.
(e) An. 1721.

quod patitur, præcipiti iræ ſuæ tribuet, quæ in vindicanda injuria Judices malè prævertit. Si cuiquam Principi durior hæc lex videatur, mutare, vel mitigare haud dubiè fas erit. Sic mitior hoc ex capite fuit LEOPOLDUS Cæſar, qui permittit *retorſionem legitimam, ſi in continenti fiat.* (a) Noviſſimum Edictum Colonienſis Electoris eum, qui alapam reddit alapæ, ad quatuordecim dierum cuſtodiam damnat: imò ad trimeſtrem, ſi alapam ſcutica, vel baculo vindicet. (b)

87. Ubi iniquè inflixiſſe injuriam deprehensus fuerit, tum enimvero juſtitia tota in eo eſt, ut utrique ſuum tribuat, tam lædenti, quàm læſo. Varias itaque rationes, quibus honor reſarciatur, apud varias gentes initas legimus. Enucleatè, ſi quod aliud, loquitur Edictum Saxonicum Electorale, (c) & noviſſimum Colonienſe. Qui clancularió proſcidit abſentem ſermonibus maledicis, famámque denigravit, ſiquidem primò hoc piaculum admiſerit, cogatur ab offenſo veniam petere, & malè prolata retractare. Si repetita ejusmodi dicteria effutierit, carceris pœnam ferat anno dimidio, & ad petendam veniam adigatur mulcta pecuniaria: vel, ſi in ære non habeat, prorrectò ſolo pane, & aqua oppugnetur pervicacia, donec veniam precetur, & palinodiam canat.

88. Si quis nobilitate conſpicuus Nobilem, vel nobilitatis prærogativis gaudentem, aliúmve honeſtiore natum, aut conſtitutum loco indecentibus deridiculis, ſive voce, ſive geſtu, confundat, publicè precetur veniam inſolentiæ conceptis his verbis: *Ego N N. profiteor, me inconſideratis, & pœna dignis verbis hunc N. N. graviter offendiſſe: & ſicut ad excipienda ſimilia lege Talionis meritò me offero, ſic data injuria ſimul veniam exoro; cúmque generoſior ſit pars à me offenſa, quàm ut par pari velit rependere, ego debitis actis gratiis, declaro, me, ſi offenſus fuiſſem, pari ſatisfactioni fuiſſe acquieturum.* Quòd ſi jacta in faciem convicia ſolito atrociora eſſent, habita perſonarum ratione, veniam petens inſuper os ſuum percutiat, ſquallore carceris, ſi tergiverſetur, ad id compellendus. Quin Edictum Saxo-Gothaicum Ducis FRIDERICI, & Baruthanum CHRISTIA-

NI

(a) In Edict. 1682. Ex Tabular. Auſtriac. (b) In Edict. An. 1741.
(c) An. 1706.

Digitized by Google

NI ERNESTI Marchionis (a) ſtatuunt, ut lictor revocet, calumniatori data ſonante alapa, & indicto exilio.

89. Injurias *reales* qui infert, verbera minitans baculo, ſcutica; manu, petita venia, unius, vel, ſi domi ſuæ id cuiquam fecerit, trium annorum carcere mulctabitur. Si intra minas non ſteterit, ſed verbera etiam inflixerit, data ad hoc cauſa, pœna durabit per biennium: nulla data cauſa per quadriennium, poſtquam antea dignitatibus, & officiis exutus veniam petièrit ſupplex. Augebitur pœna, ſi quis alterum à tergo aggredi non erubuerit. Si ſubornâſſet alios, ab omni in Republica gerendo munere ſit excluſus, ſex annorum cuſtodiam patiatur, primo anno non niſi pane, & aqua reficiendus. Si famuli, ſubornati ab hero, id præſtiterint, quadriennali carcere macerati, naribus, & auriculis mutilentur. Similia legere eſt in Edicto Brandeburgico, Suecico, & compluribus aliis. Hodiernus Sereniſſimus Elector Bavariæ in Reſcripto ſuo, cujus paulo antè meminimus, eum, qui injuria *verbali* læſit quemquam, condemnat ad petendam veniam, nulla admiſſa cautela Juris ad reſervandum honorem, & tum exauthorari mandat. Injuriam *realem* qui intulit, exauthorari debet cum nota infamiæ.

90. Ne is, qui ſatisfactionem compulſus eſt præſtare, pòſt adhuc ultionem fortè meditetur, mox à petita venia cautionem juratam, vel etiam realem, ùt vocant, de non ampliùs offendendo, nec ſe vindicando teneatur præſtare, oppignorando bona ſua, vel adducendo vadem idoneum. Ita cavet Edictum Würtenbergenſe. (b)

91. In eo viciſſim ipſi conſulitur, quòd præſtitam ab eo ſatisfactionem nemini liceat in pejus interpretari, aut pro ignaviæ nota accipere. Qui exprobrare auderet, ſimilem pœnam deberet ſubire. Ita CAROLUS XI. Sueciæ Rex. (c) Concluſum autem Imperiale, & *Reſolutio* LEOPOLDI Cæſaris (d) ſeveriùs cum ejusmodi agit, qui veniam proterviæ petere debuit, Vetant, ne ſine gravi cauſa reſervetur honor revocantis, neque locus detur notis *cautelis Juris*, quibus *per indirectum* infamia evitari ſolet, pœnis ipſi Judici intentatis, ſi cura malè impenſa, in-

(a) An. 1699. (b) In Edict. an. 1714. n. 14. (c) In Edict. an. 1682. (d) An. 1668.

Digitized by Google

indigni hominis honori conſultum iret. Meo judicio ſevera hæc lex eum petit, qui petulanter, graviter, & manifeſtè alterius honorem læſit. Ubi autem dictum ambiguum cuiquam excidit, quod mitiorem facile explicationem admittat, rectè reſervatur honor explicanti. Noviſſimum Edictum Colonienſis Electoratûs famam ſervat revocanti, niſi delictum ſparſiſſet, quod de Jure poſt ſe trahit pœnam corporis afflictivam.

92. Ne quis verò poſt illatam injuriam, ſubdolè ſe ſubducendo, juſtitiæ manus eludat, cavit EBERHARDUS LUDOVICUS Würtembergenſis Dux, ut abſentis nomine veniam precetur apparitor. Ipſum lictorem ſubſtituit CAROLUS Marchio Haſſo-Caſſelanus. Citari tamen antè debet, &, ſi extero Principi ſit ſubditus, hujus implorari juſtitia. Vide etiam Ordinationem Saxonicam N. 98.

93. Ex his ſatìs liquet, læſo ad tuendum honorem neutiquam neceſſarium eſſe provocare ad duellum. Vel enim ſubmiſsè ab eo lædens petiit veniam? & utique triumphabit: vel injuria, quam ſibi illatam credidit, modica erat, imò non niſi ex ſiniſtra interpretatione in malam partem acceptum eſt dictum, aut factum? tunc utique data coram judice declaratio plenè eum purgat. Non video, quid ipſe vel alii, ſi vel mica honeſtatis ac prudentiæ ſuperſit, ultrà exigant. Certè qui offenſo poſt totam hanc ſatisfactionem datam exprobrare adhuc auſi fuerint hærentem aliquam notam, ex mandato Sereniſſimi noſtri Electoris Bavari compellentur ad petendam veniam, & tum exauthorabuntur. Et quæſo, quomodo injuriam paſſus jam duellum inibit cum illo, qui cum nota *infamiæ* exauthoratur? vel qui *non reſervato honore* veniam compulſus eſt petere, & miſſionem accipit? & hunc ipſum in finem, credo, tum in Concluſo Imperiali, tum in Bavarico Reſcripto honor non reſervatur. Nec eſt, cur læſus timeat, ne domi purgatus, alibi terrarum cum turpi nota appareat, modo enim de petita venia, aut recantatione ſatìs conſtet, ubique habebitur purgatus. Si nihilominus data hac ſatisfactione quis placari ſe non ſineret turbidi ingenii homo, ad carcerem detrudendus erit, donec ei mens ſanior veniat. Ita Edictum Colonienſe. In eo ſolo rei cardo vertitur, ut

Prin-

Digitized by Google

Principes, & Magiſtratus ſaluberrimis his conſtitutionibus firmi inhæreant, id quod alibi multo argumentorum pondere eis commendabimus. At dolendum, quòd non rarò efferi homines, ſui ex accepta injuria impotentes, rejecto omni moderato conſilio, nihilominus, ſpreta ſacra Themide, provocent ad pugnam, litaturi exulcerato animo. Tunc enimvero quæſtio de provocato oritur, qua ratione hic ſalvo honore enatare valeat. Videndum, quid prudentiſſimi Legislatores in ſuis Edictis præſcripſerint.

§. V.

Studia Principum ad elidendam neceſſitatem comparendi.

94. *Provocatus non condicat.*
95. *Deferat provocantem Judici.*
96. *Nec quiſquam hoc ei vertat probro.*
97. *Judex provocanti, punire quem debet,*
98. *Præcludat fugam.*
99. *Si elabatur, procedat nihilominus.*
100. *Sic neceſſitas comparendi tollitur.*
101. *Incaſſum opponitur imò provocatum inutiliter compellare Judicem:*
102. *Præſertim militiæ, ubi integra legio turbas ciet.*
103. *Fruſtra opponitur adò, hæc ſtudia ſolùm valitura pro provincia Principis judicantis,*
104. *Nec profutura ei, qui provocatur apud exteros.*

94. PRovocatus, ſive vera injuria alterum exacerbaverit, ſive non prohibetur parere provocanti: ſpondeat ei potiùs, ſe in judicio dicta probaturum, vel etiam ſatisfactionem præſtiturum, ſi ita judicibus viſum fuerit. Ita inter alia Edictum Würtenbergenſe.

95. Quin FRIDERICUS AUGUSTUS, Rex Poloniæ, & Saxoniæ Elector jubet cum aliis, ut provocatus abſque mora denunciet delatam ſibi pugnam, ſecus ſubiturus dimidio anno carcerem, quamvis non condixiſſet. Neglecta autem non tantùm denunciatione, ſed etiam acceptata charta provocatoria, puniendum ſtatuunt, acſi pugnam ipſam

com-

commiſiſſet; vel æquali ſaltem pœna cum provocante, ùt decernit MAXIMILIANUS EMANUEL Elector Bavariæ. (a)

96. Nec quisquam audeat provocato exprobrare, quòd denunciando morem gerat legibus. Ita importunè cavillantem iisdem pœnis ſubiiciunt, quas ſtatuunt in provocantem Concluſum Imperii, ac Edictum Würtembergenſe. Megalopolitanum decernit petitionem veniæ, & carcerem binnealem. Multò minus provocans provocato vim auſit inferre, baculo, gladióve percutere, ſecus incurſurus pœnam capitis juxta Edictum Lotharingicum.

97. Provocatione denunciata Judici, id imprimis agitur, ut congrua pœna provocans afficiatur. Primo enim loco crimen provocationis caſtigandum eſt, quæcunque dein offenſa ei cauſam dederit. Pœnas varias à variis legislatoribus decretas recenſebimus *Cap. VI.* quas longè graviores eſſe patebit, ac hodie à multis Magiſtratibus, plus æquo indulgentibus, infligantur. Tum primùm examinabit Judex, num, & qualem injuriam provocatus provocanti intulerit: an etiam pro hac debeatur pœna, vel ſatisfactio. Actionem autem ipſi provocanti inſtituere non licet juxta edicta complura, & ex rationibus æquiſſimis, de quo alibi.

98. Ne verò provocans facilè fuga ſe pœnis ſubducat, Concluſum Imperii prohibet, ne tali homini equi curſores in ſtationibus *Poſtarum* dentur. Ex fuga retrahere laborat Edictum Saxonicum.

99. Si nihilominus evaſerit ex territorio Principis, citabitur *edictaliter*, vel more militari. Si ſe non ſiſtat, patria ad decennium interdicatur, affixo ſuo nomine in furca publica. Si exteræ poteſtati ſit ſubditus, requiretur, modo, quem legere eſt in Edicto Saxonico & Megalopolitano.

100 Hæc ferme ſunt, quæ ſapientiſſimi Principes ac Reges ſtatuêre in bonum provocati. Quibus obſervatis nemo provocatus neceſſe habebit in duellum condicere; quòdſi enim veræ injuriæ, alteri illatæ, non ſibi conſcius ſit, cur horreat Magiſtratum, clam ſaltem & per alios monere de vi, quam provocans parat ob crabrones, ſuo excoctos

(a) Edict. an. 1720.

ctos in cerebro? certè id per leges facere obligatur. Quòdſi autem alterum à ſe eſſe læſum deprehendat, difficilem, fateor, ſpartam habebit. Nam pugnare non licet: cauſa autem ad tribunal delata, vapulabit ob datam injuriam, quamvis non admodum graviter; eoquòd provocans jure ad ſatisfactionem jam exciderit, *vide n.* 97. niſi fortè *calumniam*, aliúdve *mendacium* dixiſſet; hoc ſolum in judicio manifeſtatum, non levibus malis dicentem involveret. At ex æquo tunc offam debebit comedere, quam ſibimet intrivit. Interim patet, duellum non eſſe neceſſarium; neque enim neceſſe eſt provocare; nam ſi non es læſus, cur provocas? ſi verè te læſum exiſtimas, judicem adi. Nec neceſſe eſt provocationi parere; nam ſi provocatus bene ſibi ſit conſcius, declinata pugna cauſam committat judici: ſi malè conſcius, ad læſum pertinet querelam deferre in judicium.

101. Oppones imò, quacunque ratione Magiſtratus edoceatur, vel imploretur: quacunque induſtria controverſiæ intercedere laboret, nunquam provocato timiditatis notam abſterget, utpote quam hic ſibi inuſſit confugiendo potiùs ad judicem, quàm ad gladium. Et etiamſi judex non monitus à provocato, *ex officio nobili* interceſſiſſet, vel interceſſiſſe crederetur; non tamen acquieſcerent nobiles, ac militares viri, ſed ex ſuis circulis excludere pergerent non acceptantem duellum: id quod multò magis tunc fieret, ſi quid ſcirent, vel ſuſpicarentur de aſylo, clàm quæſito apud Magiſtratum. ℞. Mirum, ſi usque adeò progrediatur morum corruptela, ut infamis habeatur, qui moleſtè provocanti ſpondet, ſe in judicio vel demonſtraturum ſuam innocentiam, vel fidem facturum eorum, quæ de ipſo edixerat? Ubinam gentium inter probra reputatum fuit, ſi quis demonſtrat, neminem à ſe fuiſſe offenſum: vel veritate niti, quod pro calumnia accipitur? ſi inſuper Magiſtratus talem omnis malæ notæ expertem pronunciet, & ab omnibus expertem haberi jubeat, num vir prudens refragari ultrà valeat? num quem ſupremus Princeps ad aulam, ad alloquium ſuum admittit, dedignentur protervi quidam ſubditi?

102. Facilè mihi dabis, opinor, ſanæ rationi conforme eſſe ùt quàm maximè, provocato ita purgato nihil ultrà tricarum movere. At

Digitized by Google

obtinuiſſe jam maleſani gregis judicium cauſaberis, vecordiæ damnantis eum, qui ferreum ſibi jus veretur dicere gladio. Principem, & Magiſtratum parum contra multitudinem valituros, militiæ præcipuè, ubi quandoque integra legio arma ponit, donec amoveatur, qui offendiculo eſt, vecors homo. Integra, ùt video, legio te terret, arma poſitura ante, quàm militatura cum ſocio obediente legibus? ponat: ergo manumittatur, quid tum? crede, intra paucas hebdomadas redibunt ferme Duces omnes, gratiæ loco habituri, ſi in antiquum gradum reponantur, miles autem gregarius vel huic cauſæ ſe parum miſcet, vel ſoluta legione aliis inſeri legionibus poterit, vel dimittes magis refractarios. Dein neque hoc time, ne diſcedant Duces omnes. Dic, ſodes, ubi ea animorum in integra legione conſenſio? ubi eæ ſingulorum fortunæ, ut univerſi loco ſuo decedere, dignitate & ſuſtentatione ſe exuere, & alibi terrarum incertas ſpes ſectari malint, quàm Principi, ſeriò imperanti, parere? murmur concitari poterit & tumultus; at dum ſinguli in jus vocati interrogantur, quo animo ſint, vix unus & alter hiſcere audebit. Obſtrepentibus detur miſſio, ſubſtitutis aliis, & ſi qui turbas cieant contra ſubſtitutos, dentur cuſtodiæ, quam in ſexennium decernit Edictum Colonienſe: vel ejiciantur provincia, & brevì erunt pacata omnia. Ita experientia non ſemel docuit.

Fuit Princeps, qui ex tumultuante ejusmodi legione non niſi duos, ſeparatim ad Senatum bellicum vocatos, interrogari juſſit, an dijudicata jam cauſa acquieſcere velint, nec quidquam poſthac commilitoni exprobrare? reſpondebant hi, ſe quidem imperata facturos, ſi reliqui quoque Duces eſſent conſenſuri. At inſtabant judices, imperabántque, ut absque effugio, & ambagibus vel annuerent, vel abnuerent. Id cùm ſuo honori adverſari dicerent, dimiſſi ſunt illico, & intra triduum juſſi purgare provinciam, incaſſum quiritantes, etiam alios navigare in eadem navi, cur ipſi ſoli plecterentur. Poſt hebdomadam circiter, vocati alii duo ad eandem quæſtionem dum eadem reponunt, eodem modo dimiſſi tantum terrorem in alios diffudêre, ut nemo auderet vel hiſcere poſthac. Prudenti ſanè conſilio ſeparatim vocati ſunt in Jus, & mulctati per intervallum temporis; faciliùs enim flectimus arundines

ſingu-

Digitized by Google

ſingulas, quàm collectas in faſcem: & feliciùs avertimus undas venientes per intervallum, quàm irruentes conferto agmine.

103. Oppones ſecundò: hæc ſtudia quidem valitura intra Provinciam, cui Princeps Jus dicit: vim nullam habitura extra ditionem ſuam apud exteros. Ajo, ſi illi exteri ſuis quoque legibus inhæreant (vix enim ulla gens Europæ eſt, quæ contra duellum mandata non condiderit) ubique erit ſecuritas. Satìs interea ſit Principi, quòd ſuam provinciam inſano hoc pugnandi genere purgârit. An rarus quidam caſus poſſit emergere, ubi nec Principi impedire, neque provocato duellum evitare integrum ſit, alibi examinabimus.

104. Quæres denique, ſi quis non domi ſuæ, ſed in regione extera provocetur, quid ei opis ferre poterit Princeps ſuus? Percipe, mi bone, quid FRIDERICUS WILHELMUS Rex Pruſſiæ ſtatuerit (a) Ne cura honoris, ait, omnino à noſtris negligatur, noſtríve Duces militares excludantur ſocietate, & commercio æqualium, monemus quidem iterum, iterúmque noſtros quoscunque, ut, dum extra regni noſtri fines cum aliorum Principum ſubditis eis agendum, vel in caſtris, vel in hybernis, vel ubicunque locorum, diligenter ſibi ab omni altercatione conviciis, ac duellis caveant. Si nihilominus ab ejusmodi, qui nobis non ſubſunt, extra fines noſtros protervè, & nulla data cauſa, in honore ſuo læſi fortè ad duellum inducantur, pœnas duelli, à nobis ſtatutas, non ferent, niſi cædes patretur, quæ juxta Jus commune punienda erit, ne ſanguis humanus inultus maneat.

Crediderim ego, æquiſſimum Regem pro eo caſu neutiquam duellum probare: ſed ſolam pœnam ſuſpendere, id quod Jura ſæpius faciunt in criminibus variis; neque tamen prohibere, quo minùs à Magiſtratu loci plectantur, ubi ratione delicti forum nanciſcuntur, ſaltem ſi privati ibi degant.

Finio totius Operis mei Articulum utiliſſimum, quo ſicuti ſolidè demonſtravi, duellum non eſſe neceſſarium ad tuendum honorem, ita precor, ut vel conſilia Doctorum, vel curæ ſummorum Principum optatum ſortiantur effectum.

(a) Edicti ſui §. 3.

Digitized by Google

ARTICULUS II.

Duellum eſt ineptum ad tuendum Honorem.

HOnorem, quem læſum exiſtimant contumelia, aut rejecta provocatione periclitari, ut ſervent Monomachi, duellum ſubeunt. Hic finis eſt, quem ſibi præfigunt: hic ſcopus ad quem collimant. Duellum ad hunc finem conſequendum non eſſe neceſſarium, jam demonſtravimus. Nec ſatis hoc eſt, ajo, etiam ineptum eſſe, nec ulla re minùs, quàm duellô honori conſuli. Ratio gemina eſt. Primò, quia duello probrum non tollitur; ſed ſecundò potiùs augetur.

§. I.

Duello probrum non tollitur.

105. *Poſſet negari, quòd alterius convicium probro tibi ſit:*

106. *Et ſi ſit, duello probrum non tolli, ratio dictat.*

107. *Niſi deſipere, ùt veteres Monomachi, velimus.*

108. *Caſus unicus excipitur, qui tamen non obeſt.*

105. INprimis meritò poſſet negari, alterius convicio, aut maledicentia quidquam tuæ exiſtimationi fuiſſe detractum. Dogma eſt, pridem à prudentibus adoptatum: *Vera laus ab eo dependet, quod ego ago: non ab eo, quod alii erga me agunt.* Falsò ergo Monomachi cenſent, tum maximè honorem naufragari, dum malum viro probo imputatur. Miſerum me, ſi cuilibet pro libidine ſua integrum ſit auferre mihi bonum, quod ſicut eſt præ omnibus pretioſum, ita clavibus, & ſeris cuſtodire ego non valeo. Si ita eſt, tunc verus honor nunquam dependebit à vita proba, ac morum honeſtate: ſed à calumniatoris corrupto cerebro, ac maligno dente. At quæ iſthæc æquitas! fors ad tetricam Philoſophiam hæc ſenſa ablegas? at hoc ipſum magnorum Principum judicium pridem fuit. CHRISTIANUS ERNESTUS Marchio Baruthanus: (a) Errant, ait, qui exiſtimant, viro probo, ac egregio quidquam aliena maledicentia de honore detrahi. ERNESTUS Dux Saxo-Gothaicus (b) his

(a) In Edict. contra Duell. an. 1699. (b) In Edict. contra Duell. an. 1646.

his verbis ſuam mentem declarat: licèt adverſario tuo verba quædam exciderint cruda, aut ignominioſa, nihil inde tibi damni vel in membris, vel in honore infertur; ſiquidem neutiquam exiſtimandum, in cujúsque hominis privati poteſtate ſitum eſſe, voce petulantiore exiſtimationem lædere, quæ ſicut laudabilibus tuis factis parta eſt, ſic non niſi turpibus factis tuis poteſt peſſumdari; ſecùs penes unius lucronis illotum os ſtaret, integras Communitates única horula honore, ac laude ſua ſpoliare. Sanè rationi quàm maximè conſentanea ſunt hæc prudentiſſimorum Principum effata. Ut quid ergo armis quæritur, quod non fuit deperditum? ineptus utique conatus exſeritur.

106. At demus, verè à conviciatore labem fuiſſe honori impactam; num abſtergendam hanc credis temeraria pugna? nequaquam. Audiamus Illuſtrem Wolfium: Duellum, ait (a) non eſt modus aptus ad controverſiam decidendam, aut famam tuendam. Alibi: (b) qui alterum interficit, vel corpus ejus quomodocunque lædit, hoc ipſo famam, & exiſtimationem ſuam minimè defendit, quod ſic demonſtrat: "Qui "famam alterius lædit, infamiam alteri aſpergere conatur: conſequen- "ter id agit, ut communis ſit de eo hominum opinio, quòd is quibus- "dam vitiis ſit deditus, quibusdam imperfectionibus laboret, & virtuti- "bus careat: conſequenter ut minoris, & nihili fiat tanquam indignus "honore. Quòdſi ergo famam, & exiſtimationem defendit, id agere "debet, ne alii fidem habeant famam ſuam laceſſenti. Enimvero, quòd "alterum interficias, nemini perſuadebis, falſa eſſe, quæ de te ſpargit. "Patet itaque famam, & exiſtimationem minimè defendi, quòd alterum "interficias, vel ejus corpus quomodocunque lædas.,,

Si juxta hæc principia rem attentiùs conſidero, Monomachos deprehendo in Dialectica maximè eſſe rudes, eo quòd ex duello commiſſo ineptiſſimam conſequentiam deducant. Exprobravit Titius Cajo admiſſam in luſu turpem fraudem. Purgavit ſe Cajus duello, *ergo* jam Cajus, à fraudis ſuſpicione abſolutus, pro viro honeſto habendus erit? quis obſecro hic rerum nexus: *Cajus pugnavit, ergo non decepit Titium?* ſi diceretur: *Cajus pugnavit, ergo injuriæ impatiens fuit: ergo timuit, ne vapularet*

(a) De Jur. Nat. P. 5. ſ. 1092. (b) P. 1. §. 1035.

pularet ùt deceptor : ergo novit tractare gladium : ergo non horruit committere diſcrimi corpus, & animam : ergo leges Eccleſiaſticas, & Civiles violare eſt auſus. Hæc enimvero legitima eſſet conſecutio : at pugnet ille per me centies, necdum ſoluta erit illa quæſtio : *an in luſu deceperit.*

Fernandus laudi ſibi tribuebat, quòd legionem equeſtrem ſibi commiſſam, ad omnem militaris diſciplinæ apicem perfeciſſet. Hoc ùt inanem jactantiam explodebat Leander. Provocatum itaque eſt ad manuales ſclopos ; pugnatum eſt. Et quid poſtea ? num ideò legio illa bene compoſita, atque exercita fuit ? qui coràm inſpexerint, judicent : alii judicium ſuſpendunt. Quid ergo Fernando duellum hoc tribuit ? feralem, ais, glandem non extimuit. Sed neque extimuit Leander. Uterque dicti ſui veritatem duello firmare laboravit, penes quem ergo ſtat veritas ? num Fernandus vanus jactator : vel num Leander iniquus obtrectatur audiet ? ſi indeciſum hoc manet, quî, obſecro, honor Fernando redit? Fernandus imputatum ſibi probrum inultus non tulit : ergo falsò ei imputatum eſſe ais ? at etiam quibus verè imputatur probrum patienter id non ferunt, imò impatientiùs ferme ac alii, hinc *uſu propemodum evenit,* teſte Wolfio, (a) *ut hoc ipſum judicium malæ conſcientiæ habeatur, ſi quis valde exacerbetur : dum ex adverſo conſcia mens recti famæ mendacia ridet.*

107. Timeo, ne cultiſſimo hoc ſæculo recidamus in barbariem illius retro ætatis, quæ duellum in judicium adſcivit ad decidendas lites dubias. Vitio damus majoribus noſtris, quòd à duelli exitu cauſam judicaverint. Hodie de cauſa judicare non veremur, & abſolvere accuſatum, *quiscunque* pugnæ exitus fuerit : pugnavit, dicimus, ergò eſt vir egregius, civis honeſtus. Majores noſtri Numen præſidere duellis arbitrabantur, eáque temperare in favorem juſtæ cauſæ. Nos Numen à duellis abeſſe, iísque offendi credimus : nihilominus plus in iisdem momenti reponimus, quàm in quibuscunque ſententiis, ac declarationibus ſummorum Principum. Quanta hæc in judicando barbaries!

108. In unico ego caſu argumentationem monomachorum cohærere cum legibus dialecticis video, tunc nempe, ſi exprobratum nimium vitæ

(a) J. P. 1. §. 1035.

vitæ amorem, aut timiditatem ſuſcepto duello quis confutet. Hîc ſaltem non adeò ineptè concluditur : *duellum init : ergo vitæ, lethique contemptor ultimum diſcrimen non horret.* At cùm hæc nuda timoris exprobratio rara ſit, niſi ex alia offenſa, aut altercatione naſcatur, cui dijudicandæ, ſicuti & cæteris, duellum non quadrat, ſua aſſerto meo ſtat veritas, quo duellum ineptum tuendo honori modum dixi.

§. II.
Duello probrum augetur.

109. *Quia duello divulgatur objectum crimen.*

110. *Infames pœnæ ſequuntur Victorem.*

111. *Vel victum teter exitus.*

112. *Unde concluditur contra errorem malè receptum.*

109. QUid? quòd duellum acceptum probrum, cui abſtergendo non quadrat, nimium quantum ſæpe adaugeat, vel etiam nova probra adiiciat. Quod tibi convicium dixit alter, paucorum ad notitiam adhuc pervénit. Si dein progrederis in arenam, rumor diffunditur per omnia urbis compita, per provinciam integram. In cauſam diſſidii dum curioſus quilibet indagat, ſuſpectus habeberis, v. g. fraudis in luſu admiſſæ. Et pugnes licèt ad ultimum usque halitum, non tamen hanc ſuſpicionem evelles. Sine, ut enarrem, quod hiſtoriæ exhibent ad annum, qui Ludovico XIV. primus erat regiminis. (a) In frequenti circulo nobilium perſonarum, celebrato apud Ducem Montbazoniam, commercium Principis Longevillanæ, quod ei cum Colignio familiarius interceſſerat, ſermonibus carpebatur. Id quamprimum ad aures dictæ Principis pervenerat, exacerbara Guiſium Ducem reum arguit ingeſti ſermonis. Neque contenta Longevillana, quòd Montbazonia, juſſu matris regiæ, exhibito ſingulari honore eam placare, ac demulcere ſtuderet, Colignio vindicandam committit, quam ſibi factam credebat, injuriam. Hic itaque, ita imperante amore deſpotico, invitat Guiſium ad duellum in foro publico ineundum. Sed adeò malè ab eo excipitur, ut ex acceptis vulneribus, paucis pòſt diebus extin-

(a) Hiſtoire de Louis XIV. L. 1. p. 16. edit. à la Haye 1740.

tinctus miſer amandi, & vivendi finem fecerit. Illico fama per totum regnum non pugnam ſolùm, ſed & pugnæ cauſam ſparſit. Canebantur paſſim in triviis amores Montbazoniæ, quos antea leviter unus in paucorum conſeſſu perſtrinxerat. Ain jam, num ſic duello reparata eſt fama? nónne potiùs acceptum probrum nimium quantum adauctum eſt?

110 Solet præterea duellum nova probra adjicere, in quamcunque partem victoria inclinet, ut dicere Monomacho fas ſit:

Vinco, ſeu vincor, ſemper ego maculor.

Nam ſi vincit per cædem antagoniſtæ, reſtim, vel gladium vindicem ſentiet, infami carnificis manu perimendus. Nulla quoque ſecuta cæde, uterque Monomachus morti adjudicatur vi Edicti Bavarici, Colonienſis, Brandeburgici, Bipontini, Baruthani &c. *Vid. Cap. VI.* Præter capitale ſupplicium bona addicuntur fiſco Regio per Edictum Ludovici XIV. in Galliis Item Alberti, & Isabellæ in Bellgio: (a) nec non Regis Sardiniæ. (b) Diuturnum ſaltem carcerem cum privatione omnium dignitatum ſtatuit Edictum Saxonicum, Palatinum, Brunswicenſe, Megalopolitanum, & cætera propè omnia. Quid ad honorem victoris Monomachi poſſet eſſe glorioſius? fuga ſe his pœnis ſubducat? vagetur itaque, errétque miſer per terras exteras: dicat pro more, creatum ſibi fuiſſe negotium (c in patria. Si ſuus Princeps ſatis langueat in inveſtigando, ac perſequendo, modicam tamen ipſe ſibi fabricabit fortunam in exilio.

111. Quòdſi in pugna victus herbam porrigat, gravi relato vulnere, tota fortè vita ſentiet plagam non ſatìs ſanatam, præſagam præ omni barometro mutandæ tempeſtatis. Frendebit ipſe, quod ſuccubuerit, ridebit in ſinum antagoniſta: alii judicabunt eum fuiſſe imparem ferendæ injuriæ, & fors reapſe reum imputati probri; Princeps ſi juſtus ſit, afflicto pœnas addet. Quòdſi etiam animam in duello efflet, horrore percellentur omnium animi non dubitantium, miſerum jam cum Plutone cœnare. Carebit exequiis, parentabit ei ſolus carnifex, cada-

(a) An. 1624. apud *Maurit.* de Duell. (b) An. 1723. *Lunig.* Corp. Jur. Milit. (c) Une affaire.

cadavere procul à Chriſtianorum cœmeteriis abjecto ad ſepulturam aſinorum. En honorum apicem, ad quem tandem aſcendit ambitioſus Monomachus.

112. Nemo, credo, eſt adeò bardi ingenii, corruptíque judicii, ut non duellum de ſe, & *ex natura ſua* ineptum judicet tuendo honori. Sic eſt, dicet Monomachus, *ex natura ſua ineptum* eſt; at ex perſuaſione vulgari, & prævalente hodie uſu maculam abſtergit cruenta hæc ſpongia, vel ne aſpergatur, cavet. Ita inſtitutum eſt *ex placito hominum*, cui ſi ratio non ſubeſt, ſaltem experientia ſuffragatur. Bene habet, teneo, quod volo. Aptum de ſe duellum non eſt optato fini: eſt tamen ex culpa, & vitio hominum eorum, qui uſum peſſimum rectæ rationi præhabent. Dimicatio itaque eſt ſignum ſervati honoris *ex puro placito.*

Eccur autem aliud mitius ſignum ſtatuere non placet? cur non amico amplexu jubetis diſſidentes redire in gratiam? ſignum hoc eſſet humanitati conformius. Cur non ſententia judicis ſtatis? ſignum hoc eſſet multo æquius. Sed nempe inſanire lubet: nec pudet inſanire cum multis. Ego ſapientibus ſcribo, vel ſapere deſiderantibus: ſi pereant in ſuo morotrophio, qui helleborum non admittunt, absque mea id culpa fiet.

ARTICULUS III.

Duellum non eſt argumentum veræ Fortitudinis.

INveteratam hîc opinionem ex multorum animis evellere contendo; dum duello abrogo fortitudinis laudem. Quamvis pſeudo-legem malè introductam ùt plurimùm fateantur: eum tamen fortibus viris accenſere non dubitant, qui neglecta Magiſtratuum authoritate publica, jus ſibi vi armata dixerit. Evomat licèt in conflictu animam, & infami tumuletur manu: fortiter ſaltem occubiſſe ajunt infelicem honoris ſui vindicem. At demonſtrandum jam, quòd hanc qualemcunque laudem immeritò ſibi arrogent.

Digitized by Google

Duellum non eſſe argumentum veræ fortitudinis teſtatur. I. Idea, quam ſapientes fovent de fortitudine. II. Experientia. III. Ratio. IV. Oracula Principum.

§. I.

Duellum non eſſe argumentum Fortitudinis teſtantur Sapientes.

113. *Genuina fortitudinis idea*
114. *Non convenit duello,*
115. *Juxta chorum ſapientum.*

113. QUænam ergo eſt illa idea, quam ſapientes fovent de illa heroum virtute, de Fortitudine? teſte WOLFIO (a) vocabulum *fortitudo* non ſumitur ab omnibus in eodem prorſus ſignificatu; ſunt enim nonnulli, qui hanc virtutem ad ſolam fortitudinem bellicam reſtringunt, quaſi militibus propriam. Sunt alii, qui eandem ad fortunam utramque æquo animo ferendam referunt, adeóque à patientia non ſatis diſtinguunt. Sunt denique, qui eandem circa terribilia, & ardua verſari opinantur. Præciſam itaque daturus ideam ait: *Fortitudo eſt virtus, quæ moderatur metum, quo minùs eodem adducamur ad faciendum, quod non facere: & non faciendum, quod facere tenemur.* Unde *fortis* dicitur, qui metu periculi imminentis ſeſe adduci minimè patitur, ut faciat, quod non facere debebat: vel non faciat, quod debebat facere. Econtra *timidus* dicendus eſt, qui levis etiam periculi metu ſe adduci patitur, ut faciat, quæ facere non debebat: aut non faciat, quæ facere debebat. *Audax* erit, qui nulla obligatione, urgente pericula ſubit. Conformia ſunt hæc doctrinæ ARISTOTELIS, qui fortitudinem ait eſſe mediocritatem circa metum, & audaciam. (b) Qui fortis verè eſt, nec timere audet, nec inconſultè timet. (c)

114. Exinde fluit, Monomachum *audacem* eſſe; quia pericula corporis, & animæ ſubit, nulla obligatione urgente. Ad injuriam repellendam

(a) I. N. P. 1. §. 600. (b) 3. Ethic. c. 6. (c) S. *Auguſt.* in Epiſt. ad Hieron. 167. aliàs 29.

Digitized by Google

lendam ſi obligatum ſe credit, vias licitas ineat, Articulo I. hujus Capitis recenſitas. Obligatio ad duellum nulla. niſi ad evitandum; quia pſeudo-lex hæc omni Jure proſcripta, turpiſſimis confixa notis, ligare neminem valet.

Sub alia quacunque ratione *timidus* dicendus eſt Monomachus; quia metu levis periculi, ne ſcilicet apud iniquos rerum æſtimatores contemptum ſibi conſciſcat, adduci ſe patitur, ut faciat, quæ facere non deberet, ſcilicet ut confligat; & non faciat, quæ facere debebat, ſcilicet vel contemnere injuriam, vel vindictam committere Judici. *Fortis* ergo jam dici nequit, dum *timiditatis*, & *audaciæ* vitio ſe obſtringit.

115. Fuit hactenus is unanimis Sapientûm ſenſus, hominúmque bene moratorum, tanto magìs valiturus; quòd virtus, & vitium plerumque ex prudentum judicio dignoſcantur: quidquid contra blaterent alii. Aristoteles ait: Vir magnanimus in honoribus, & ignominiis maximè ſpectatur: ignominiam, atque infamiam contemnet; quia in eum cadere non poteſt. (a) Alibi (b) docet, eum fortitudinis laudem mereri, qui adit pericula: ſed ea, quæ ſunt honeſta, in quibus poteſt aliquid laude dignum præſtare pro patria, bono publico, proximíve utilitate. Qui adit pericula cum conſilio, & ratione, hoc eſt, modo, loco, quo & quando oportet omnia agens honeſtatis, non explendæ ſtolidæ paſſionis cauſa. Idem Senecæ eſt judicium dicentis: Puſilli hominis eſt, & miſeri, repetere mordentem ùt mures, & formicæ. (c) Idem Lactantii: Fortitudo, ſi nulla neceſſitate cogente, aut non pro cauſa honeſta periculum ſubierit, in temeritatem convertitur. (d) Justinianus Imperator, (e) nec fortitudinem, inquit, laudabimus, quæ non eſt cum juſtitia, & ſi quis ab ea juſtitiam ſubtrahat, delictorum ſolummodo, non bonorum fiet occaſio. Juvat etiam Grotium adducere, (f) qui talem fert injuriam (de accepta alapa ei ſermo eſt, qua inflicta, qui dedit, fugit) is patientem ſe excellenter oſtendit, atque ideò honorem magìs auget, quàm minuit. Contrà quidem ait Vitriarius, quòd hanc Grotii

K 3 Phi-

(a) 4. Nicom. 3. §. 33. & 37. (b) Ethic. 3. c. 7. & 8. (c) L. 3. de Ira, c. 34. (d) L. 6. Divin. Inſtit. c. 14. (e) Novel. 69. pr. (f) De J. B. & P. c. 1. §. 10.

Philoſophiam mos vitæ civilis non ferat: neque propterea excellenter patiens cenſendus ſit; quia quævis ferre à quovis virtus non eſt. At nunquam dixit Grotius, *quævis à quovis* eſſe ferenda, utique Eutrapelia cuique virtuti eſt neceſſaria. Liceat etiam Pufendorfium addere, inter alia dicentem, majorem enaſci honorem ex celſo animo injuriam aſpernante, quàm ex illo Neoptolemi apud Curtium: *Emoriar potiùs quàm ut nomen ignavi feram.* Unde apud Plutarchum Antigonus Pyrrho provocanti repoſuit: *Pyrrho, ſi vita pœniteret, multas patere ad interitum vias.*

Masenius (a) refert, Lacones, qui inter Græcos fortitudine ferme eminuêre, Deos inter ſolemnes preces compellâſſe, ut ad ferendas injurias vires largirentur; quòd ſine hoc beneficio ſe minimè viros, ad magna idoneos, futuros crederent. Hinc proverbio *Spartana virtus* celebratur. De Hercule teſtatur Plutarchus, quod convicia ùt muſcas contemnere ſit viſus. Quòd ſi tres celeberrimas ſectas Philoſophiæ Moralis, Epicuream ſcilicet, Stoicam, & Peripateticam luſtremus, nullibi vindicationem injuriæ fortitudinis titulo honoratam conſpiciemus, utpote adeò reprobatam ab omnibus, ut, ſi parvulus ex ſchola morali redux eam laudâſſet, haud dubiè ferulam fuiſſet ſenſurus Argivi Patris. (b) Ad Romanos ſi progredimur, Marcum Catonem habemus, (c) cui dum in foro cauſas agenti Lentulus adverſarius attractam pinguem ſalivam in faciem exſpuiſſet, abſterſit ille, velut à ſudore faciem, dicens: affirmabo omnibus, falli eos, Lentule, qui te negant os habere; habebatur ſiquidem vulgò pro indeſerto.

Et ut apertiùs de duello loquentes audiamus, Cajus, Marius, Imperator exercitûs, cùm ipſum Cneius Pompejus idem Imperator, ad ſingulare certamen provocaret his verbis: ſi magnus es Imperator, ô Mari, deſcende in certamen, retudit factum his aliis verbis: imò tu Pompei, ſi magnus Imperator es, coge me vel invitum decertare. Ita etiam Auguſtus Antonio provocanti repoſuit, alias ſat multas patere ad interitum vias. Alios nobis geminos admirandos exhibet Cæsar, (d) qui militiæ

(a) Utilis curioſit. c. 10. (b) Scienza Cavallereſca c. 2. c. 5. (c) Apud Maſen. loc. cit. (d) Lib. 5. de bello Gall.

Digitized by Google

litiæ graviſſima æmulatione colliſi, quomodo fortitudinem alter alteri comprobaverint, accipe. Erant in legione fortiſſimi viri centuriones, qui jam primis ordinibus appropinquarent, T. Pulfio, & L. Varenus. Ii perpetuas controverſias inter ſe habebant, uter alteri anteferretur, omníque anno de loco ſummis ſimultatibus contendebant. Ex iis Pulfio, cùm acerrimè ad munitiones pugnaretur, *quid dubitas*, inquit, *Varene? aut quem locum probandæ tuæ virtutis exſpectas? hic dies, hic dies de noſtris controverſiis judicabit.* Hæc cùm dixiſſet, procedit extra munitiones, & quæ pars hoſtium confertiſſima viſa eſt, in eam irrumpit. Ne Varenus quidem tum ſe vallo continet, ſed omnium veritus exiſtimationem, ſubſequitur, mediocri ſpatio relicto. Pulfio pilum in hoſtes mittit, & unum ex multitudine procurrentem trajicit: quo percuſſo, & exanimato, hunc ſcutis protegunt hoſtes, & in illum univerſi tela conjiciunt, neque dant regrediendi facultatem. Transfigitur ſcutum Pulfioni,& verutum in balteo defigitur. Avertit hic caſus vaginam, & gladium educere conantis dextram moratur manum; impeditúmque hoſtes circumſiſtunt. Succurrit inimicus illi Varenus, & laboranti ſubvenit. Ad hunc ſe confeſtim à Pulfione omnis multitudo convertit: illum veruto transfixum arbitrantur. Illic verò occurſat ocyùs gladio, cominúſque rem gerit Varenus: atque uno interfecto, reliquos paullum propellit. Dum cupidiùs inſtat, in locum inferiorem dejectus concidit. Huic rurſus circumvento fert ſubſidium Pulfio: atque ambo incolumes, multis interfectis, ſumma cum laude intra munimenta ſe recipiunt. Sic fortuna in contentione, & certamine utrumque verſavit, ut alter alteri inimicus auxilio eſſet, ac ſaluti.

§. II.

Duellum non eſſe argumentum Fortitudinis, fulcit experientia.

116. *Dantur occaſiones aliæ demonſtrandæ fortitudinis:*

117. *In quibus deficere ſæpe viſi ſunt Monomachi.*

Digitized by Google

116. NOtate Monomachi verba illa primùm allata, heroe digna Pulſione: *Quid dubitas, Varene, aut quem locum virtutis probandæ exſpectas? hic dies, hic dies de noſtris controverſiis judicabit.* Tunc ergo & vos armis veſtram fortitudinem probate, dum dimicandum erit pro patria. Interim premendo impetus exulcerati animi, nomen fortium aucupamini. Majores veſtri, ô Nobiles palæſtritæ, generis ſui dignitatem non hujusmodi duellis nacti ſunt, quibus Mandata Principum refractarii everterint. Nec ergo vos ad fortitudinis laudem per hanc viam graſſari decet. Certè quantumvis nobilitate generis excellatis, indigni eſtis, qui aliis regendis præficiamini, quamdiu in vobismet ipſis efferatæ iræ impetum regere ignoratis, aut debitam legibus Principum reverentiam præſtare. Oggeretis fortè, occaſionem vobis in promptu non eſſe oſtendendæ cum Vareno fortitudinis; neque enim ſingulos dies aſſultum, & prælia offerre.

117. At vereor, ne multi veſtrûm, quibus tota magnaminitas in ore reſidet, occaſioni deeſſent, ſi hæc adeſſet. Ne de calumniandi libidine me arguatis, Roquesius vobis canat mei loco: (a) " Erramus, „ ait, ſi credamus plus animi ineſſe duelli ſectatoribus, quàm iis, qui „ veneratione in Deum, & Regem ducti, duella recuſant. Quoties „ notati ſunt thraſones illi toti expalleſcere, dum vel aſſultum tentare, „ vel hoſtium cuneos perrumpere jubebantur. Quoties inter fugitivo„rum imbellem turbam ſunt deprehenſi? Nec mirum; duellum ſubire „audent, eò quòd prævalere ſe Antagoniſtæ armorum tractatione con„fidant. At dum incedendum ſupra ſolvendos jamjam cuniculos, con„tra irruentem globorum nimbum, tunc ſanè apparet, quisnam vitam „ pro cauſa publica generosè contemnat. Nec quis exiſtimet, hæc, in „ Muſæo excogitata, experientia deſtitui; teſtes habemus rei peritiſſi„mos. Narrat Folardus vir Equeſtris ordinis, Guiſium Ducem, dum „ Metas contra Carolum V. defenderet, ſevero Edicto duella vetuiſſe, „ intentata pœna abſcindendi de manu pollicis. Et hoc ad illos præ„cipuè pertinebat turbulentos Monomachos *, quos verè probra di„xeris exercitûs, & urgente periculo, primos videbis fugam capeſſere. „

Ne

(a) Reflexions morales ſur le Duel. §. 85. * Breteurs.

Ne itaque obvius quivis Monomachus fortium Heroum albo inſeri poſtulet, eo ſolo titulo, quòd duellum non horreat; fors plus jactantiæ, quâm animi ſubeſt.

Memini, quod de Thraſone Vaſcone non illepidè narratur. In campum is condixerat, quotidianis duellis frequentem, &, ne quid generoſitati deeſſet, anteverterat ſtatam horam. Interea dum ſpirans minarum obambulat, alia duo paria pugilum adventant, eo ardore congreſſa, ut utrinque unus herbam momorderit. Clàm geminam cædem arbitratus Vaſco, horrido concuſſus ſpectaculo, modum, quo ſe ſimili periculo expediret, excogitat, à ſuo genio non alienum. Et en! poſtquam uterque interfector diſceſſit, is perſtans in arena utrumque cadaver decenter componit. Tum truci fronte deambulans, adverſarium operitur. Adventantem excipit rugoſo vultu, & interroganti de his cadaveribus, reponit verbis Vaſcone dignis, ſe binas has inferias pro jentaculo abſolviſſe. Territus alter, pedem referre cœpit: habe, inquiens, tuum tibi jentaculum, nolim ego tibi in prandium cedere. Ita nempe inanis quandoque tumor magnam præſefert ſpeciem, & dolium vacuum præ pleno tinnit.

§. III.

Duellum non eſſe argumentum Fortitudinis, demonſtrat Ratio.

118. *Suſcipiciens duellum non movetur virtute fortitudinis.*

119. *Recuſans non retinetur ignavia vitio.*

118. MUltum ſcire refert, quo ſtimulo ad duellum adigatur monomachus; ſicut enim alia quævis virtus, ſic & fortitudo inclyta ſuam cauſam impellentem habet, qua abſente virtus non eſt Sic mercatorem, qui, ſola ſpe lucri pellectus, ſulcat maria, & tumentes frangit fluctus, fortem non dicimus, ſed habendi cupidum, avarum. Econtra fortem illum Heroem prædicamus, qui per tela, per enſes ruit, ubi ſalus patriæ vocat. Quis ergo ille ſtimulus, qui monoma-

 chum

Digitized by Google

chum ad duellum adigit? ardua res eſt ejusmodi certamen: horret natura, quis neget? ſed quid animum firmat? præceps ira, ambitio, ſui æſtimatio nimia, livor, aliiisve indomitus affectus animi: ita tamen, ut ſociam ſemper operam conferat timor. Ain, timor? ita eſt, niſi timore ageretur monomachus, pugnam non ſubiret. Timet inſulſa judicia hominum, timet damnum in fortunis, jacturam dignitatis, contemptum, dicteria, iniquos oculos, & quæ ſunt alia ejusmodi. Eja ſi vir fortis eſt, ſtet infractus ad hæc omnia, nec propterea vel latum unguem à legis divinæ & humanæ reverentia diſcedat. Audeat, quod Martyres, etiam fæminæ, auſæ ſunt. Ajo iterum: ſi timidus non eſt, cur patrata cæde, vel commiſſo ſine cæde duello, ubi inſtare ſeveram Nemeſin novit, trepidus de fuga ſibi conſulit, vel ad loci ſacri aſylum properat? hem leporem! qui, poſtquam toties ſacra loca, perſonas, résque faſtidioſo ſupercilio contempſit, jam intra ſacra latibula trepidus ſe recondit. Fortis ergo non eſt; quia non movetur virtute fortitudinis.

119. Quàm parum autem ſuſcipiens duellum fortis viri meretur nomen: tam parum recuſans duellum ignavis accenſendus eſt. Equidem ſi ſolus timor vulneris, necísve quemquam abſterreret, minus audax, aut etiam timidus is per me diceretur, quamvis ab humana natura alienum nil faceret. At ſi reverentia legum, & ſalutis æternæ cura recuſantem movet, quis, rogo, infamem ei ignaviæ notam jure tribuere auſit! obſtrepat veſanorum turba, quid tum? ain, ſi licentia militaris aliquando pro ignaviæ nota ſtatueret pudorem, quo quis vereretur peccare cum proſtibulis? ſi alicubi Nobiles eum inter vecordes reputare inciperent, qui renueret hauſtis plenis cyathis tumulare rationem: vel eum inter avaros, qui dubitaret opes ſuas in mare projicere, aut extremo diſcrimini committere? ain, num propterea ebrietas laudanda, & damnanda ſobrietas foret? num abhorrere à Venere, aut ſervare fortunas ignominioſum & infame facinus rectè à quoquam reputaretur? Et quæ demum, obſecro, ſit illa infamia, quam ex recuſato duello oriri dicunt? num *facti* illa eſt, vel *juris*, quærit Carpzovius? (a) non illa *juris* eſſe poterit; quia hanc lex irrogat ob turpe factum. Tantum verò

(a) Pract. nov. L. 1. q. 29. n. 72.

verò abeſt, ut lex eam provocato, ſi pugnam detrectet, imponat, ut etiam ei adversùs provocantem præſto ſit. Non etiam *facti* poterit eſſe; quia homines graves & honeſti detrectantem non infamia, ſed laude dignum cenſebunt. Vel num fortè ea vivimus tempora, in quibus probro vertatur revereri DEUM, & Principem? ubi terrarum, an in media Barbaria verſamur?

§. IV.

Duellum non eſſe argumentum Fortitudinis, confirmant Oracula Principum.

120. *Abnegant duello fortitudinis laudem;* 121. *Secus non poſſent prohibere.*

120. A Gedum Monomache, ſummos Principes in ſuis Edictis loquentes audiamus. Cave, contra mentem loqui ne dixeris; terreſtres hos Deos arguere mendacii, monſtrum proterviæ foret.

MAXIMILIANUS Elector Bavarus duellum vocat conſilium temerarium, dignúmque pœnis. Atqui nec temeritas, nec pœna cum virtute convenit.

LEOPOLDUS Dux Lotharingiæ declarat, hoc œſtro percitos homines, relicta vera, & à Chriſtianæ fidei placitis ſeparari neſcia, fortitudine, umbram ſectari, quam pro idolo colant.

FRIDERICUS AUGUSTUS Rex Poloniæ, Saxoniæ Elector, cenſet eos, qui carpere ſolent lata in duellum Edicta, animi plerumque robore deſtitui.

FRIDERICUS III. Elector Brandeburgicus monomachos dicit homines temerarii & inquieti animi.

WILHELMUS itidem Elector Brandeburgicus, morem, qui geritur his Mandatis Principum, non timidi, ſed obedientis animi indicium haberi vult.

GEORGIUS LUDOVICUS Elector Brunswicenſis duello omnem vir-

Digitized by Google

tutis laudem adimit, ob turpes ejus natales, compotationem ſcilicet & luſum, ex quibus nulla unquam virtus pullulavit.

ERNESTI Ducis Saxo-Gothaici verba ſunt maximè notatu digna: falſa perſuaſio eſt, ait, provocato quidquam de honore detrahi, ſi comparere detrectat. Maſcula virtus eſt magnaminitas, non irruit cæco impetu in pericula, neglecta cura corporis & animæ.

Nec minùs ponderoſum effatum eſt Comitis Hanoviæ: ne quis provocatus exiſtimet, recuſatum duellum, etiam poſt impleta hucusque omnia egregii viri officia, turpem notam ſibi poſſe aſpergere. Abolitam volumus ejuſmodi opinionem, tota infamia in ſolum provocantem detorta. Heroica mens non in calcandis juſtis legibus, ſed in defendenda patria demonſtretur.

CAROLUS XI. Rex Sueciæ duellum nuncupat audax, & arrogans factum.

CAROLUS EMMANUEL Sabaudiæ Dux deteſtatur aſtutiam dæmonis, ſub falſa ſpecie ſervandi honoris pertrahentis homines ad divinas, humanáſque leges violandas.

LUDOVICUS XIV. Rex Galliarum, dum monet, ut amicè componantur diſſidia, ait: hoc magìs eſſe conforme vero honori, quàm dimicationem utcunque cruentam.

Poſtquam hæc ex Edictis excerpſimus, juvat addere ex THUANO (a) judicium Condæi Principis, belli, pacíſque arte excellentiſſimi. "Monpelii mentione injecta de nimia jam tum (b) deteſtabilium duellorum frequentia, cùm Iſaacus Waldræus Mojus, qui cum aliis è nobilitate aderat, ea decoris tuendi, cui vitam nobilis animus poſthabere teneatur, neceſſitate excuſaret, Condæus ſumma, & tanto faſtigio digna gravitate interfatur, & magno errore homines in eo decus, & veram gloriam reponere dixit, quòd gloriæ DEI, ad quam omnia noſtra conſilia, & actiones dirigere debemus, & mandatis ejus, in quorum obſervatione vita æterna conſiſtit, adverſetur. Nec niſi pro patria juſſu Principis, aut inculpata corporis tutela, cuiquam gladium ſtringere fas eſſe, pronunciavit, converſáque ad paſtorem, qui poſt

ſedile

(a) De vita Condæi L. 2. (b) An. 1582.

Digitized by Google

ſedile ſtabat, facie, quo majorem ſententiæ ſuæ fidem adſtrueret, ab „ eo coram quæſivit, an ſalva conſcientia privatis injuriis ulciſcendis lice- „ ret ad certamen venire? Et cùm ille non licere, nec niſi cum certo „ damnationis æternæ diſcrimine id fieri reſpondiſſet: hoc jam conſtan- „ ter, inquit, tenete, & authore me, qui pro decore veſtro, & gloria „ ultro me ſponſorem, & prædem offero, illas de decore, & gloria erro- „ neas opiniones ex animis veſtris in poſterum delete. „

Denique teſtimonia ſupereſſent Epiſcoporum Galliæ plusquam viginti, Doctorum Pariſienſium quinquaginta trium, & nobilium compluriumm, ac Polemarchorum Galliæ, ſpuriam fortitudinem agnoſcentium in duello, quæ volenti legere peculiari codice exhibentur. (a)

122. Jam duo verba Monomache. Si pro fortitudine habenda eſt provocatio, & acceptatio veſtra, ecquid eſt, quòd ſupremi Legislatores, & prudentiſſimi Principes tam atris coloribus illam depingant, omnémque magnanimitatis laudem abrogent? ecquid eſt, quòd prohibeant, puniántque ſeverè? num prohibere, & punire virtutem volent? ſi duellum detrectare infame factum eſt, cur, ut detrectetur, mandant, iterum iterúmque urgent? Cur HENRICUS IV. Rex Galliæ (quantum nomen) infames eſſe voluit Monomachos? (b) Ludere eos fors credis, & ſimulare iras, aut ex ratione politica prohibere, quod in animo approbant? Næ tu ex ſummis Principibus turpiſſimos facis populorum deceptores; quin tyrannos iniquiſſimos, ùt qui plectant facinus, quod tacitè probant. Obſtipæ naris ſis, oportet, ſi vim hujus argumenti non perſentiſcas. Fatere ergo tandem, ſpuriam fortitudinem affingi duello; ita nos docent teſtimonia Sapientum, experientia, ratio, & oracula Principum.

ARTICULUS IV.

Duellum eſt crudele.

EO licentiæ devenit deteſtandus duellorum uſus, ut, ex arrogato velut imperio, Jura dare attentet, hominibúsque ingenuis ſervitutem im-

 pone-

(a) Recueil des Edits & autres pieces concernant les duels, & rencontres, à Paris l'an. 1669. (b) Apud *Schiaram* Theol. bell.

Digitized by Google

ponere, & legem præſcribere, qua neſcio, an unquam crudelior ab ullo tyrannorum excogitata fuerit; imponit quippe I. Difficillima: II. Iniquiſſima, III. Futili ſæpe de cauſa.

§. I.
Imperat difficillima.

123. *Vita exponenda eſt, & cum vita bona omnia:*
124. *Ipſa æterna ſalus;*
125. *Servata etiam vita ferenda miſeria:*
126. *Ita ut nulla lex Dei tam dura ſit.*

123. QUid, edic, difficilius, quàm vitam, fortunæ bona, familiam, &c. periculo exponere, quamprimum vel frivola provocatio urget ad comparendum: vel jactum protervi hominis convicium ad provocandum? Egredi ergo debebo domo mea, fors nunquam rediturus. Triſtibus oculis valedicere parentibus, uxori, liberis, & quidquid in terris charum eſt. Tergum obverto fortunæ bonis, fors poſt horam omnium poſſeſſione deturbandus. Progredior ad macellum ùt lanio, non ſanguinem pecorum, ſed humanum, & fortè meum effuſurus. Dubiæ aleæ expono non aurum, non opes: ſed quæ his omnibus potior eſt, vitam, cujus conſervandæ contumax ſtudium omnibus animantibus natura indidit: qua perdita, vitæ hujus bona perdita ſunt omnia.

124. Et utinam exſpirantium in duello vita ita extingueretur penitus, ut nulla ſuî parte ſupereſſent; non adeò acutus eſt gladius, ut etiam animam perforet. Hæc ſoluto corpore, quo gentium, quo terrarum abibit? nónne huic quoque triſte illud propempticon occini poteſt, quod olim Turno, enſe Æneæ conciſo, MARO cecinit:

Vitáque cum gemitu fugit in lignata ſub umbras.

In æſtu furoris, ac rixæ calore deſcendet ad tartara, luitura præpoſteram obedientiam, præſtitam maledictæ legi. Et ne quis de ruina immortalis animæ dubitet, eam inter commenta rigidæ nimis Theologiæ abjicien-

abjiciendo, alibi exhibebimus quid magni Principes, acatholicis etiam principiis imbuti, hac de re cenſuerint.

125. Fingam tamen, me ſalva vita rediturum: fors vulnus feram ſanatu difficile, unde nunquam integrè convalituro perpetuæ erunt ferendæ moleſtiæ. Sed liberalior ſim: victor revertar ſtrato hoſte. Igitur erit capeſſenda fuga, deſerenda patria, vel diuturna toleranda captivitas, quin ipſum fortè ferale ſupplicium, ſi Princeps legum ſuarum ſit obſervantior. Quo dolore familiæ, charorúmque? & quo meo ſolatio? Mens mihi effera adeò non eſt, ut de humano ſanguine, ſi mea fortè manu effundatur, non angar, horrebo measmet manus cruore tinctas: nocturnæ umbræ, tædæ furiarum, conſcientiæ morſus, adempta quiete, terroribus vexabunt animum, nullum mihi poſthac diem ſerenum daturi.

126. Hanc ingentem malorum molem intueor: nihilominus duellum ſubeam; quia ſubire crudelis lex imperat? Superi, quàm dura ſervitus! ſi Deus, cujus tamen dominatus in creaturas limites neſcit, tam difficilia præciperet, quis non de jugi gravitate conquereretur? Nunc is nil deſiderat, quàm ut injuriam generoſo animo feramus, vel ad Magiſtratum ſaltem querelam deponamus: & hæc æquiſſima, moderatiſſima ſupremi Domini voluntas rejicitur, & ceu jugum non tolerandum excutitur. Econtra gregi imbecillium hominum, præſcribenti duellum, curvatur genu, & in momenta exſpectatur nutus, quo comparendum in arena ſit; quamprimum ſcilicet maleferiato homuncioni placuerit convicium facere. Nempe etiam Dæmon, Numinis ſemper ſimius, ſuos martyres habet, qui latæ à ſe legi, & acceptatæ à ſuis, fortunas omnes unà cum vita immolent, in hoc martyribus audaciores, quòd etiam in æterna non horreant incidere ſupplicia, dum illi non niſi *leve, & momentaneum tribulationis* paterentur, cum æternis gaudiis illico commutandum.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Imperantur iniquiſſima.

127. *Quia dimicare debet innocens*, 129. *Et quandoque contra amicos.*
128. *Cum damno charorum*,

127 QUærunt Theologi, num Judex committere duello poſſit duos mortem commeritos, ita, ut victori ſupplicium remittatur. Dicunt plerique, poſſe id licitè: diſſuadent tamen. Sed quæ nova apud nos ſcena? Non rei: ſed innocens nil mali meritus, extremo diſcrimini objicitur, ſcilicet duello. Illi dicere poterunt: *Nos quidem digna factis recipimus: ille autem, innocens, quid meruit?* Caſum unum dabo, & utinam, qui contigiſſet, eſſet unicus. Cajus ſtimulante veteri rancore, inſimulavit coram amicis Titium de peculatu, ſeu ærario militari olim fraudato, dum alterius Principis caſtra erat ſecutus. Jacti convicii dum percrebreſcit rumor, Titius, quibusdam in ſpeciem argumentis in ſuſpicionem inductus, adigebatur gladio diluere objectum probrum, niſi vel depeculator, vel ignavus haberi velit, certè excludendus legione, in qua centuriæ præerat. Recti ſibi erat conſcius, & ab iis quoque, qui penitus virum noverant, innocens habitus: nihilominus ſatis non erat accepiſſe injuriam, etiam vitam ſuam exponere adverſarii gladio fuit coactus. Quo quid iniquius excogitari poſſit, non diſpicio.

128. Iniquè cum Monomacho agit tyrannica lex, ſed meminerit is, ſe quoque iniquè agere cum ſua chara familia, ſiquidem legi illi colla ſubmittat. Conſtituerant olim Reges Galliæ in duellum ſupplicia varia, ut nec victus nec victor impunis abiret. Sed nil carcer, nil reſtis, nil gladius potuit. Inde permotus Ludovicus Magnus trientem bonorum, quem Monomachi uxori antea in Edicto ſuo reliquerat pro alenda ſuperſtite familia, nova declaratione (a) totum abjudicavit, noſocomiis applicandum unà cum bonis cæteris, eo fine, ut, ſi effera-

(a) Declaratio Edicti an. 1711. §. 13.

efferatos proprium exitium à duello non ſatis abſterreret, miſera ſaltem charorum ſors, & extrema paupertas retraheret potentiùs. Etſi hæc ſapientiſſimi Regis ſeveritas extra Galliam non vigeat: nunquam tamen occiditur Pater, quin relicta familia præter dolorem ingens detrimentum bonorum patiatur. Et quis ille animus (Marpeſiam cautem meliùs dixero) quem nec ſui, nec ſuorum miſeret!

129. Poſt propinquum ſanguinem locum primum habent amici. Sanctum quid erat amicitia jam ethnicos inter. LUCIANUS (a) admiranda in hanc rem exempla recenſet. Habet amicitia ſua quoque jura, ad quæ appellare, per quæ obteſtari paſſim amici conſuevêre. Hæc ſacra jura evertit pſeudo-lex de duello; hac enim ſtante omnis amicitia, vitro fragilior, tenui pendet filo. In corona plurium fortè joco, eóque liberali, ùt credis, perſtringis amicum, quocum tibi hactenus bene convenerat. Adſit ciniflo quidam, qui ei crabrones excitet, quæratve, an inultus hoc pati velit? etiam alibi ſpargat temere prolapſum verbum, reticens, qua id mente prolatum ſit. Sint invidi, qui alterutrum veſtrûm è medio ſublatum cuperent, invaleſcet fremitus, ſtatuetur, duellum labi lavandæ unicè eſſe neceſſarium: progrediemini vel inviti in arenam, & poſt teneros amplexus ruetis in mutuas cædes ac vulnera, feritate adeò barbara, quam etiam eductus herì è ſylvis homo deteſtetur. Amantes hæc ſors iniqua premere non ſemel eſt viſa. Amaſius, ne idolo ſuo diſpliceat, in amici viſcera graſſari debet, ſi delicata mulier ab hoc ſe læſam conqueratur, & imperioſa ſatisfieri ſibi poſtulet. Nil neceſſitudo, nil cognatus ſanguis valebit: multum erit, ſi ſaltem ſibi patrem excipiat, ùt Rodericus in tragœdia. (b) Adeò jura omnia convellit iniquiſſima lex.

§. III.

Frivola ſæpe de cauſa.

130. *Demonſtratur exemplis.*
131. *Et horum uno ſatis pathetico.*
132. *Concluditur.*

M Dum

(a) In Toxaride, ſeu de amicitia. (b) Tragedies du Pierre Corneille, le Cid.

130. DUm ita de iniquitate conqueror, qua & amicitiæ, & humanitatis leges violantur, jam ad ipſas duelli cauſas prolapſus ſum, quas perſæpe frivolas, & futiles eſſe dico, & ex recenſitis apparet. Unum & alterum, ne in deliriis fuſior ſim, addo caſum.

HENRICUS IV. Galliæ Rex, Entraguiam amabat, formæ illiciô captus, &, ut ſolus amaret, Baſſompierum (a) cupiebat amoveri. Votum ſuum vix expoſuerat Duci Guiſio, cùm hic absque mora promittebat ſe pugnaturum pro Rege, & tres contra Baſſompierum fracturum lanceas. Acceptato promiſſo, pugnæ deſtinatur in ipſa regia ſpatioſa area. Sublatis antè, quibus ſtrata erat, lapidibus, à prandio comparent armati heroes, in exigua cauſa magni Paleſtritæ, confluente ad feneſtrarum cancellos omni aula cum ipſo Rege, & Regina. Datur pugnæ initium. Guiſius lancea ſua primùm adverſarii caſſidem feriit: mox & ventrem perfodit adeò graviter, ut extracta lancea etiam viſcera effunderentur: ex quo quidem lethali vulnere poſt moram Baſſompierus præter ſpem omnium convaluit, tanto nihilominus horrore ſpectatorum animis relicto, ut Rex ſtatuerit poſthac ejusmodi pugnas proſcribere. Non mulùm abſimile eſt, quod nuper admodum Germania indignabunda vidit. Puella procax ſaltandi arte multorum oculos adeò faſcinavit, ut etiam Principum de ſanguine miles donum idolo afferret horologium, quod aureum eſſe credebat. Hoc ubi alius quispiam procus de viliore metallo confectum eſſe notâſſet, jocari de generoſa Principis liberalitate non veritus, probroſum adeò verbum ab eo tulit, ut, dum neque imperatoria, neque regia authoritas componendæ rei ſufficeret, duellum inire debuerit, in quo Princeps tria tulit vulnera, unúmque eorum grave admodum.

Aliam duelli cauſam frivolam leges alibi, ubi in canem venaticum ſubita indignatione jactum convicium, eoquòd malè judicabatur redundâſſe in herum, gladios è vagina evocavit. Nec illepidè MAURITIUS narrat cauſas futiles, unde in Academiis Studioſi concitantur ad educendos caſtos ſuos gladiolos, qui eousque nunquam apparuerant nudi. " Sunt eæ, inquit, adeò plerumque frivolæ, ut ſatiùs foret, de „

tribus

(a) Baſſompiere, Journal de ſa vie l' an. 1605.

Digitized by Google

tribus contendere capellis; vel enim helluoni non æqua potûs menſu- „
ra aut numero, aut non æquè diu reſpondetur: vel caput non ape- „
ruit commilito, nec ſalutavit alterum, quem ſæpe nec vidit: vel non „
ſatis demiſsè erga veteranos, criſtatósve hoc officio functus eſt: vel „
Spartacus aliquis, arte, aut viribus præfiſus, aliis inſultat: vel Pamphi- „
lus æſtuat, quòd Niceratus herì Chryſidem habuerit: vel quòd riva- „
lis cum Glycerio choream duxerit in nuptiis. vel quòd crapula jam „
gravis, aut artis imperitus præproperè alterum ſaltu præverterit: vel „
quòd intempeſtivè alterum monuerit, eíque oblocutus ſit, quòd acer- „
biùs diſputantem oppugnaverit; quòd de ſuo cive, aut combibone „
parum honorificè locutus ſit: quòd in via provocaverit muſeum præ- „
teriens: quòd clamanti alius occlamaverit: quòd ſe quis æmulum „
in veſtitu, aliáve re oſtenderit: quòd coram Lesbiæ foribus fidibus „
cantaverit: quòd illam è feneſtra proſpicientem vultu veneratus ſit „
& ſexcentæ aliæ Siculæ gerræ, de quibus calidiſſimè inter ſe conten- „
ditur. „ Hæc inſana levitas, academicam gyrans juventutem, uti-
nam non etiam militaribus, ac nobilibus viris quandoque vertiginem
afferret.

131. En miſeram monomachorum conditionem, quibus neceſſe eſt, vel neceſſe eſſe videtur parere legi difficillimæ, ob cauſam frivolam. Quod ut provocatus quidam provocanti manifeſtiùs ante oculos poneret, ſi vis, inquit, ut paream tibi, eja pergamus ad cæmeterium; malo enim in ſacro, quàm profano loco occumbere. Ubi ventum eſt ad cæmeterium, oſtendit commilitoni ſuo calvarias mortuorum, ſandapilam, ligonem Veſpillonis, hæc addens verba: En frater locum, quo alteruter noſtrûm, niſi deſiſtas, tumulabitur corpore, anima ad infernum deſcenſura. Tum ad effodiendum communi opera tumulum invitat, ſperans, mitigatum iri hac oratione pathetica. Sed ſurdo cecinit, & pinxit cæco. Abſoluto tumulo conſertæ ſunt manus, & ſecundo congreſſu, qui provocavit, peremptus eſt, devotum ſtygi caput, ex eo commodè mortuus, quòd in propinquo tumulum invenerit. (a)

(a) Gobat. Theol. Experim. p. 1. Edit. 2. Tract. 7. cap. 18.

Digitized by Google

132. Crudelem itaque, & tyrannicam duelli legem eſſe demonſtravi; eo quòd imperet difficillima, iniquiſſima, & frivola ſæpe de cauſa. Id verò capere nunquam ſatis potero, quî fieri potuerit, ut homines, libertatis, ſuíque aliàs ita amantes, nobiléſque ſervire neſcii, ferreo huic mancipatui ſe ſubjecerint. Nullus dubito, quin legem hanc abolitam ferme omnes cupiant; at nemo ſeparata opera abolere vel volet, vel poterit. Et quando tandem conſpirabunt omnes conatu unanimi? Principes hìc potiſſimùm appello, quibus ſicut non licet ſubditos tyrannica lege vincire: ſic iisdem incumbit vinctos ex tyrannide in libertatem aſſerere.

ARTICULUS V.

Duellum injurioſum eſt Magiſtratibus.

MIrum! concoquere qualemcunque injuriam neſciunt monomachi, quam ſibi factam exiſtimant: nec meminère tamen, graviorem ſe Magiſtratibus, atque Principibus inferre, dum neglecta horum poteſtate publica, ipſimet tumultuarium tribunal erigunt, adverſarium condemnant, & gladio utuntur ad vindictam, judices neutiquam competentes. Ideo contra protervos conqueruntur Magiſtratus: & quidem meritò.

§. I.

Magiſtratus conqueruntur de injuria.

133. *Tam in Germania.* 134. *Quàm extra Germaniam.*

133. INter plurima, quæ contra duellum prodivere edicta, nullum propemodum invenire eſt, quod querelas non contineat Magiſtratuum, ac Principum contra monomachos, in ſuum ſibi jus involantes. Juvat brevitatis ſtudio, non niſi aliquas referre.

Ajunt præripi ſibi jus dijudicandi cauſas. Ita Imperii Proceres in

Con-

Digitized by Google

Concluſo ſuo, de quo alibi, (a) item FRIDERICUS III. Elector Brandeburgicus in ſuo Edicto. (b) Conqueruntur, protervos palæſtritas gladium juſtitiæ temerariis manibus contrectare. Ita MAXIMILIANUS EMMANUEL Elector Bavariæ: (c) item FRIDERICUS AUGUSTUS Elector Saxoniæ. (d)

Sacram illam, quæ Principibus debeatur, reverentiam violari indignatur GUSTAVUS SAMUEL Dux Bipontinus. (e) Et noviſſimè Sereniſſimus ac Potentiſſimus Elector Colonienſis CLEMENS AUGUSTUS. (f)

Juſtitiam vilipendunt: & Conſtitutiones æquiſſimas dum non reſpiciunt, proculcant ſacroſanctum Principis munus. Vox hæc eſt CAROLI LEOPOLDI Ducis Megalopolitani. (g)

Radicem proterviæ hujus aſſignat ſuperbiam AUGUSTUS Dux Luneburgico - Guelpherbytanus (h) Hac ſuadente parere neſcii arrogant ſibi, inquit, munus Judicis, popularem auram ut captent, haud dubiè inſtigante diabolo, authore ſuperbiæ.

134. Notanda etiam veniunt aurea verba LEOPOLDI Ducis Lotharingiæ: DEUS, ait, quam ſibi ſervavit vindictam, Principibus, vicariis ſuis, exercendam, commiſit. Igitur quicunque privatum ſibi jus audent dicere, ordinem à divina providentia ſapientiſſimè conſtitutum evertunt, & prærogativam uſurpant, quæ inter primarias ſummæ poteſtatis numerata hactenus fuit.

In eundem denique ſenſum (ut plures alios ſilentio prætercam) loquitur WILHELMUS HENRICUS Princeps Arauſicanus, Gubernator Hollandiæ in Edicto edito contra duella. Ita conqueruntur ſummi Principes.

§. II.

Et meritò.

135. *Gravem habent cauſam conquerendi.*
136. *Quæ confirmatur teſtimoniis,*
137. *Et duellis veterum.*

(a) An. 1667. (b) An. 1688. (c) An. 1720. (d) An. 1706. (e) An. 1721. (f) In Edict. an. 1742. (g) An. 1715. (h) An. 1684.

Digitized by Google

135. INdignatio, quam Magiſtratus, & Principes omnes contra Monomachos oſtendunt, juſtiſſima eſt, ſiquidem ipſimet malo mederi velint, id eſt, ſatisfacere læſo, reddendo honorem. Volunt autem plerique eorum, ùt ex eorum Edictis manifeſtè apparet: juſtiſſima itaque, ajo, eſt eorum indignatio; nam quis unquam, vel de plebe ſi ſit, præoccupari ſibi paſſus eſt ſuum officium, & importunum quemquam intercedere? curat quisque ſuum, & quantum alius ſibi adjicit, tantum quisque ſibi detractum exiſtimat. Nonniſi infirmis ita ſuccurritur, vel non valentibus, vel non volentibus agere, quod ſuum eſt. Quod gubernator eſt in navi, quod Paterfamilias domi ſuæ, quod in exercitu dux, hoc eſt in Republica Judex. Et quis Dux imperium, quis Paterfamilias authoritatem, quis Navarchus gubernaculum ſibi præripi ægrè non ferat? quis non iniquè ſecum ita agi exiſtimet? num fortè ſolus Judex diſſimulet? num hic ergo primum in Republica locum non aliter occupet, quàm ſculptus Jupiter forum, cujus triſulca arma oſtentationi potiùs ſerviant, quàm uſui? an non in iras juſtas exſurgat, dum edicta ſua ſaluberrima proculcari, & ſperni intentatas pœnas videt? Regalia jura ſi quis ſubditorum ſibi uſurpare attentet, in jus vocatus, ſine hæſitatione condemnatur; neque enim contrectare reſervata ejusmodi jura cuiquam fas eſt: & juſtitiæ gladium è manibus ſibi extorqueri patiantur Principes?

An ergo non ſufficiat tota potentia, & authoritas Principis eluendo uni convicio? *Legitimos* natales dare, vel ad equeſtrem ordinem, imò ad ordinem Principum evehere valeant, & quæ ſunt alia poteſtatis Regiæ, aut Cæſareæ Jura: & nequeant effectum dare, ut læſo, recuſanti duellum, honor ſine conflictu redeat? Qui ita ſentiunt, ne illi nimiùm quantùm Majeſtatem deprimunt. Si Princeps non dedignetur ejusmodi purgato loqui, & ab eo ſervitia recipere; herclè! plus æquo delicatus eſt ille, qui eidem humanitatis officia denegare pergit. Non jam miror quòd BRUNEMANUS (a) dicere non dubitaverit, qui duellum ineunt, læſæ Majeſtatis eſſe reos: & hoc verum eſſe etſi ob læſam famam ineatur certamen. Idem probat MAURITIUS ex eo, quòd Majeſtati Jus belli competat: duellum autem cùm ſit aliquod bellum, à Monomachis

(a) In L. un. C. de Gladiat.

Digitized by Google

chis Jura Majeſtatis temerari certum eſſe ait. (a) Et hoc inulti patiantur ſummi Imperatores? Fuit Princeps, qui ortas inter duos Nobiles turbas ſopivit in tempore, & lite ex æquo compoſita utrumque obſtrinxit, ut fide nobili ſponderent, ab ulteriore offenſa ſibi cauturos. Parum tamen hæc valuêre; paucos enim poſt dies unus alterum ex inopinato prope ipſas Regiæ fores eſt aggreſſus. An non hoc eſt illudere ſupremæ poteſtati?

136. Certè remotiſſima etiam antiquitas, & quidquid de meliore gleba Minerva finxit, in ea conſtanter ſententia fuêre, cauſas quascunque ad tribunal publicum eſſe deferendas, neutiquam terminandas Marte proprio. ARISTOTELIS effatum eſt: (b) *Cùm aliqua de re diſſident homines, ad Judicem confugiunt* (beſtias ab hoc more eximit) *adire Judicem, adire Jus eſt; nihil aliud videtur Judex, quàm jus animatum.* DEMOSTHENES inquit: (c) *Placuit de omnibus his injuriis ex legibus judicium exerceri, non autem ex cujusquam impetu, atque arbitrio.* D. MARCUS decrevit: (d) *optimum eſt, ut, ſi quas putas te habere petitiones, actionibus experiaris. Et cùm Marcianus diceret, vim nullam feci, Cæſar dixit: tum vim putas eſſe ſolùm, ſi homines vulnerentur? vis eſt & tunc, quoties quis id, quod deberi ſibi putat, non per Judicem petit.* THEODORICUS Rex enunciabat: (e) *Hinc eſt, quòd legum reperta eſt ſacra reverentia, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulſu; quid enim à bellica confuſione pax diſtat, ſi per vim litigia terminantur?* Unde rectè GROTIUS: (f) *Iam laudabili inſtituto, ut ſcilicet Judex, cujus nihil intereſt, cognoſcat rem potiùs, quàm ut homines ſinguli, nimiùm ſui amantes, quod jus putant, manu exequantur, obſequendum ipſa dictat æquitas, & ratio naturalis.* Nolim teſtimonia agglomerare in re clara.

137. Id fortè noſtris Monomachis inexſpectatum veniet, ſi eos per ipſa duella veterum hoc loco condemnabo. Ne, quæſo, putent abolitam illam licentiam ſibi patrocinari. Nôrint, neque illa duella ſine authoritate Judicis olim permiſſa fuiſſe. Erat enim duellorum conceſſio apex ſupremæ poteſtatis, teſte GONZALEZ. (g) Et juſta erat excuſa-

(a) De Duell. §. 68. (b) 5. Nicom. 4. §. 19. ſeqq. (c) In Conon. (d) L. pen. ff. ad L. Jul. de vi privata. (e) Apud *Caſſiodorum* Var. Lib. 4. Epiſt. 10 (f) L. 1. de J. B. P. c. 3. n. 1. (g) Ad cap. 2. de Cler. pugn. n. 8.

cuſatio, verba ſunt ALCIATI: (a) " cùm provocatus ſe ideo nolle cer- „ tare aſſerit, quoniam Imperator hanc veniam concedere nolit; Juris „ enim naturalis eſt, ut Patriæ, & Parentibus, Magiſtratibúsque parea- „ mus, quòd Jus nulla armorum conſuetudine aboleri poteſt. Alibi (b) „ inquit: videtur adversùs militarem diſciplinam eum agere, qui in- „ juſſu Imperatoris ſui commilitonem ad ſingulare certamen provocat. „ Et ideo tanquam pacis perturbator vel capite puniendus, vel ſaltem „ lege noviſſima FRIDERICI, qui Capitaneus ſit, ducentis auri libris „ puniendus.

Tenuit hæc erga Magiſtratùs obſervantia, donec duellorum, in judiciis uſitatorum, ſuperſtitio eam in Germania barbariem peperit, qua quisque ſibi armis jus diceret, & præſtaret vindicias: poſtquam ſcilicet Regia authoritas variis artibus eſſet peſſumdata, Duces, & Comites provincias hæreditario jam jure adminiſtrarent, &, faventibus præcipuè interregnis, ſuis quisque viribus, ac milite nixus pro libidine agebat; donec tandem Regimenti, & Cameræ Spirenſis Conſtitutione repreſſa eſt illa morum atrocitas.

Huic non multùm abſimilem judiciorum perturbationem cùm inducant hodierni Monomachi, &, privato dum ſibi Marte Jus dicunt, ſubjectionem excutiant, iis *indignari*, & quidem *ex æquo* dixi ſummos Principes, & Magiſtratus, utpote de injuria ſupremam ſuam poteſtatem violante.

ARTICULUS VI.

Duellum eſt noxium Reipublicæ.

BOni civis officia negligit, qui abuſus Reipublicæ noxios inducit, vel fovet. Id monomachi faciunt; dum civitate donant duellum, Reipublicæ ſummè noxium Unde non immeritò ſibi gratulatur ille boni publici vindex acerrimus LUDOVICUS MAGNUS, quòd primitio cælo acceperit ſingulare donum, obfirmatum ſcilicet contra duella animum,

(a) De ſingul. Cert. c. 25. (b) In conſilio de Duell.

mum, certè nunquam immutandum, donec eliminâſſet è regno peſtem, fruſtratam toties pios Majorum ſuorum conatus. (a) Ajo itaque, duellum afferre Reipublicæ *damna* grandia, *utilitatem* nullam.

§. I.

Duellum Reipublicæ affert damna grandia.

138. *Ordine judiciorum everſo,*
139. *Innumeris cædibus*
140. *Tolluntur membra reipublicæ utilia,*
141. *Ut experta eſt Gallia.*
142. *Provocatur etiam ira DEI.*

138. DAmnum leve non eſt, quòd conculcata, ùt præcedente articulo vidimus, Magiſtratuum authoritate, privatorum pravæ cupiditati tot lites, & offenſæ dirimendæ relinquantur. Hæret incolumitas reipublicæ ex ordinato partium conſenſu, dependentium à capite. Hic concentus turbatur, reipublicæ compages ſolvitur, ubi ſublata ſubjectione ſumma imis confunduntur.

139. Finge, impune hæc tolerari, quantus in rem communem malorum cumulus? ſusdéque vertetur pax civium, ſilebunt jura publica, fas totum in armis ſtabit, & quisquis viribus præpollet, innocentem abſumet. Conficient ſe cives per mutuas conflictationes, & cædes; neque enim unquam deerunt cauſæ, quas turbulenta ingenia excoquent innumeras, ſi ad arbitrium vocabunt æſtimationem ſui immodicam. Offenſa accepta camelus videbitur, dum vix culicem adæquat, & penitus evertiſſe honoris coloſſum, quem vix perſtrinxerat. Hinc non pro cauſis tantùm gravibus, ſed ſæpe nugis, pro putidis ſuſpicionibus, ſæpe quoque ex mera libidine impotentis animi, in arma & exitium ruentes lugebimus.

140. Atque utinam non luxiſſent hunc luctum complura regna, atque Provinciæ. LUDOVICUS XIV. populi ſui amor, luget, (b) Nobilitatem, firmiſſimam regni ſui columnam, duello everti. LEOPOLDUS Dux Lotharingiæ, dolet, nobiliſſimas familias, occiſo filio aut patre,

(a) In Edicto. an. 1679. (b) In Edicto an. 1723.

tre, ruinam traxiſſe, idque olim ſatis frequenter, damno non niſi ſeveriſſimis mandatis avertendo. Fridericus III. Brandeburgicus Elector queritur, duellis grande reipublicæ afferri detrimentum, dum tolluntur è medio viri, egregiis aliàs dotibus inſtructiſſimi, qui tam patriæ, quàm Romano Imperio univerſo, militiæ æquè ac domî utiliſſima præſtitère obſequia, præſtituri & plura poſthac, niſi petulantis hominis dextera raperentur. Similes querelas legere eſt in Edicto Megalopolitano, Brunſwicenſi, Luneburgenſi, Guelpherbytano &c. Academicam juventutem ſingulariter luget Edictum Megalopolitanum, utpote ex qua non raro præceps ardor juvenes aufert optimæ ſpei, cum maximo dolore & damno parentum, atque agnatorum. In eandem ſententiam loquuntur Edictum Brandeburgicum, Saxonicum, unà cum Concluſo Imperii citato alibi. Würtembergenſe meminit etiam epheborum in aula, & alumnorum diſcentium in Gymnaſio. Denique cum energia loquitur Marchio Maffejus, dum in Italia plus ſanguinis per tot annos hauſtum fuiſſe aſſerit duello, quam per irruptiones Vandalorum, & Gothorum. (a)

141. Quòdſi uspiam locorum hæc hyæna ſuam ingluviem exeruit, id profectò in Galliæ regno egit. Legimus (b) duella adeò fuiſſe frequentia ſub initium regni Ludovici XIII. ut primo loco de iis interrogarent, qui ſibi in plateis fiebant obvii. Quis heri pugnavit? quærebatur manè: & quis hodie manè? interrogabatur à prandio. Eò excrevit furor, ut duo ſe incluſerint dolio, ibique intercepto omni effugio, pugionibus ſe confoderint. Famoſus præcipuè Bouteville, percitus hoc œſtro, cruenta ſine numero dedit ſpectacula. Domi ſuæ convenire ſolebant monomachiæ candidati, quibus ludus erat quotidianus ubiubi victimas quærere, vel ſemet mutuò conficere. Satis erat Boutevillio audire, Pariſios appuliſſe virum quemdam ſtrenuum, absque mora quæſitum omni humanitate ad duellum invitabat, adductis de ſocietate ſua patrinis, qui pro more eorum temporum & ipſi quoque confligerent. Tanta erat horum veſania, ut Valencenius acerbè aliquando exprobaverit Boutevillio,

(a) Scienza Cavallereſca l. 3. c. 1. (b) Cauſes celebres avec les jugemens par Monſ. Gavot Tom. 14. hiſt. de Monſ. Montmorency.

villio, quòd in arenam deſcendiſſet ſine ſe: cui placando Boutevillius abſque mora alium quemquam provocavit, quo Valencenio occaſionem præberet agendi patrinum. Graſſante hac inhumanitate in regno humaniſſimo, incredibile dictu eſt, quantus numerus occubuerit virorum, de quibus patria ſperare plurimùm poterat. Durante pupillari ætate Ludovici XIV. treceni de flore Nobilitatis abſumpti ſunt, qui numerus vel ſolus nutantem in bello victoriam valuiſſet figere. Quin ſi Theophili Raynaudi calculus non fallit: (a) intra triginta annos tot hoc ferali pugnandi modo in uno hoc regno cecidêre, ut ex iis numeroſus exercitus potuiſſet conflari, quo & incolumitas regni conſervari, & Turca Chriſtianorum damnis auctior, non modicè vexari potuiſſet. En! ex ſolis rationibus humanis detectam malorum Iliadem.

142. Quòdſi etiam divinas attendamus, vindicem Deum experietur Reſpublica, vel Princeps, qui peſſimo huic mori ſe non totis viribus opponunt. Timeant ſibi, ſuíſque provinciis, ſi humanum ſanguinem, velut ſanguinem belluarum, impunè effundi ſinant: clamat is vindictam, ut ſacræ paginæ crebrò monent. Sumat ergo illam Princeps de reo: vel Deus ſumet de Principe, flagello incubituro toti provinciæ. Nec inanis hic metus eſt, quem ſparſum per omnia Edicta legimus contra duellum edita. Conſulatur illud Leopoldi Cæſaris, Brandenburgicum, Suecium, Bipontinum, Saxo-Gothaicum, Arauſicanum, Haſſo-Caſſelanum, Hamburgenſe, Lubecenſe, aliáque; timetur paſſim, ne apud Divinam nemeſim culpa contrahatur inulti ſanguinis, provocatura mille mala in Magiſtratus, & ſubditos.

§. II.

Duellum Reipublicæ affert utilitatem nullam.

143. *Malè dicitur neceſſarium acuendæ virtuti militari;*

144. *Quia ſic nemo Chriſtianus poſſet militare.*

(a) Tom. 4. de Virt. & Vit. L. 5. Sect. 3. c. 3.

145. *Neque à ſola militari virtute ſucceſſus pendet.*
146. *Et ſi penderet, monomachis ſæpe minus ineſt militaris virtutis, ac aliis.*
147. *Roboratur noſtra ſententia authoritate ſummorum Principum duella prohibentium.*
148. *Utpote noxia diſciplinæ militari.*

143. ET quæ utilitas tantis damnis æquiparari poſſit? Fuit aliquando vir bello clarus, qui aſſerere mihi non dubitavit, utile, quin & neceſſarium eſſe inter milites, ſi non approbare, ſaltem diſſimulare duellum. Miranti mihi pronunciati novitatem, honor, ajebat, accerrimus militaris animi ſtimulus eſt, hebes ſanè in eo, qui inultum deſtituit. Et quis, pergebat, ſupremorum Ducum confidere in cujusquam ſuorum imperterrito animo poſſit, niſi documentum ex duello nunquam recuſato, vel recuſando ſumat? hic lapis Lydius eſt virtutis militaris; neque enim ſecurè quemquam hoſti obiicimus, qui vitam tanti amat, ut ſemet duello obiicere in momenta paratus non ſtet. Hujus mentis erat vir de cætero præclarus, & fortè non erat ſolus.

144. At ſi falſæ huic perſuaſioni deferatur dominatus, à militia arcebuntur melioris notæ Chriſtiani, qui piaculo ſibi ducunt, calcatis Evangelii legibus, exercere vindictam privatam, & oppreſſa manſuetudine iræ frœna laxare. Nolent poſthac ſagum induere, quod induere non poſſunt, non exuto Chriſtiano. Num autem conſultum erit Reipublicæ, vel Principi, nonniſi profligatæ conſcientiæ homines ſub ſignis numerare, qui, dum quotide expediti duellum operiuntur, pravo hoc aſſenſu tacitè beatæ æternitati renunciant? Si nomen dare militiæ idem eſt, ac renunciare doctrinæ Evangelii, quis Principum ſubditos ad ſectandam militiam adſtringere ex æquo poterit? Neutiquam inficias eo, non fortitudinem minùs apud milites requiri, quàm arma: his ſine enim non pugnarent, & ſine illa pugnarent infeliciter, quod pejus eſt. At fortitudinem acuere duelli licentia, id iniquiſſimum judico; ſcopum bonum malis artibus quærere non licet.

145. Sic animare exercitum dum parat Archiſtrategus, cœlum ſibi propitium ne ſperet, neque ſine cœlo propitio ſortem proſperam. *Non ſalvatur Rex per multam virtutem*, oraculum eſt coronati Pſaltis:

Digitized by Google

& gigas non ſalvatur in multitudine virtutis ſuæ: fallax equus ad ſalutem. Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia ejus. (a) Ain, ſi ſanctam fidem non omnino decoxiſti, cur publicis precibus ſecundum armorum ſucceſſum à Deo flagitare moris eſt? Num ludum hunc eſſe exiſtimas, aut Deum, ſibi intentum, res humanas non curare: vel ſi curet, pro robore exercitûs neceſſariò largiturum victoriam? Erras quàm graviſſimè, modico opus eſt, ut Deus hanc ſpem evertat. Modò ſupremi Ducis cerebrum nonnulla caligine obducat, ut vel in tempore non meminerit, quorum meminiſſe deberet, vel conſilium ineptum capiat, mox hic, tota ſpe dejectus, victoriam multo cum ſanguine evomet, quam confiſus Monomachorum ſuorum audaciæ præproperè deglutiverat.

146. Quodſi etiam à ſola intrepiditate militum eventus ſtaret, num eos, qui inſuperhabitis Dei legibus, tam ad duella, quàm ad ſcelera alia, paratum circumferunt animum, intrepidos credes præ illis, quibus ſceleris pura, & conſcia mens recti eſt? iterum erras. Plurimùm intereſt, ut quis ſubeat diſcrimen ſecurus, & ſpe bona fretus de ſorte vitæ alterius; qui ejusmodi eſt, parum timebit. Econtra horribilis cogitatio eſt, quæ à fronte præſentiſſimum mortis diſcrimen, & infrà orci voraginem objicit, ſubeundam, quamprimum vel globus, vel enſis fatalis juſſerit. Bellua, non homo ſit, oportet, quem hæc non moveant. Movent enimvero, quamvis commotus animus, coacto in ferociam vultu ſe tegat.

147. Diſputationi pondus & finem addat authoritas Principum, militari gloria prorſus inſignium: neutiquam tamen duelli licentiam numerantium inter fortitudinis præſidia. Quis, ain, ſeveriùs in Monomachos animadvertit, quàm Ludovicus XIV. ſæpius jam laudatus, erectis tropheis, & ſubjectis provinciis verè Magnus? Ludovicus Badenſis, grande bello nomen, ad Rhenum copiarum Romani Imperii ſumma cum poteſtate per complures annos ductor, ſub pœna capitis in exercitu ſuo duellum, quamvis ſine cæde abiret, prohibuit, nullo diſcrimine inter provocatum, & provocantem admiſſo. (b) Sileo alios claros

(a) Pſal. 32. v. 16. (b) Edict. an. 1694.

claros bello Principes complures, quorum catalogum ſuo loco dabimus. Ain, num hi virtutem bellicam elidere fors voluêre, ac neceſſariam ei cotem ſubtrahere? Neutiquam. Quàm aliena fuerit Græcia, & Roma à ſingulari ejusmodi certamine, ob honorem ſuſcepto, *Articulus ſequens* docebit: & tamen nemo virtutis laudem Græco, aut Romano militi dubiam volet facere.

148. Noverant nempe hi omnes pro ſua prudentia, quòd eo certandi genere non ſolùm egregii bello viri immolentur ſine fructu: ſed etiam diſciplinæ militari ingens accedat detrimentum, id, quod pridem Alciatus notavit, dum dixit: (a) "Audivi ego quandoque, hoc Italis militibus imputari, quòd ſeditioſi inter ſe, ad jurgia proni, ſuis monomachiæ provocatoriis chartulis militarem diſciplinam pervertant." Quæ ergo utilitas? Id addo, ſi eò inſolentiæ militibus progredi liceat, ut, dum à ſuperiore Præfecto pro ratione officii admonentur, vel caſtigantur, fieri ſibi injuriam opinentur, quam provocatione vindicare ſit integrum, tunc enimvero omnis diſciplina militaris corruet. Viguit olim apud quosdam noxius hic mos: quin & patronum invenit, qui velut æquum tueretur. (b) Exciſus hodie eſt, id tamen mali germinis reliquit poſt ſe, quòd petita, obtentáque miſſione, ejusmodi troſſuli Ducem ſuum extra provinciam evocare ſoleant. At quis, oro, poſthac diſciplinam militarem curare volet contra petulantes, ſi facti rationem cogatur reddere ſtylo ferreo, & ei, quem ex officio correxit, jam mactandum ſe offerre.

Apparet ſatìs duellum Reipublicæ eſſe ſummè noxium; quia *damna plurima, utilitatem* affert *nullam.*

ARTICULUS VII.

Duellum olim ignotum moratis Gentibus.

NOn ineptè me facturum exiſtimo, dum duelli ſectatores ad moratarum Gentium puteal cito; harum enim judicium eò usque hodie-

(a) Conſil. de Duell. (b) *Beraudiere* apud *Beſnage* de Duell. §. 5.

diedum valet, ut ei Jus Naturæ, & illud præcipuè Gentium, magnâ ſui parte ſuperſtrui ſoleat à Doctoribus celeberrimis. Aſſerere autem non dubito, moratas olim Gentes hodierna duella non habuiſſe; & quæ habuêre, hodiernis non patrocinari.

§. I.

Moratæ olim Gentes duella non habuêre.

149. *Nec Romani, nec Græci.*
150. *Nec Sinenſes, nec Iunchinenſes,*
151. *Nec Gothi, poſtquam reſipuêre.*
152. *Quin nec Turcæ, quamvis parum morati.*

149. EO ipſo, quòd cæco impetu pro læſo honore decertare *injurioſum ſit Magiſtratibus, noxium Reipublicæ, non fortitudinis, ſed veſanæ temeritatis argumentum, ad finem ſuum prorſus inutile*, eo ipſo moratæ Gentes, quas meliore de gleba Prometheus finxit, per ſani judicii lumen diſcretos à belluis, belluiſque non abſimilibus barbaris, de abominando ejuſmodi more admittendo nec cogitârunt: & ſi cogitâſſent, eum in ſylvas ad urſos, & tygrides amandâſſent. Inter Romanos, & Græcos, ait eruditorum quidam, (a) hodierna de tuendo honore ſyntagmata nunquam viguêre, illis ipſis temporibus, queîs potiſſimùm in armis vixêre tot populorum victores: illis temporibus, queîs haud dubiè plura quotidie diſſidia privata naſcebantur inter copiarum Duces, viros utique ſtrenuos, nec mortem magìs, quàm ignavi nomen averſantes. Exempla hujus rei attuli ſuprà ex facto Catonis, ac Vareni nobilium Romanorum. Item ex Laconum votis ad deos, quibus fortitudinem ſibi expetebant ad ferendas injurias, quo ſine beneficio ſe minimè viros, ad magna idoneos crederent. (b) Quare, cùm Romani in Germaniam primò venirent, teſte VELLEJO PATERCULO, (c) mirati ſunt Germani, Romanos juſtitia lites finire, non pugna; agentes gratias, quòd injurias Romana juſtitia finiret, feritáſque ſua in-

(a) *l'Abbé de S. Pierre* Bibliotheque raiſonée tom. 17. (b) Vid. n. 123.
(c) L. 2. c. 118.

incognitæ diſciplinæ novitate miteſceret, & ſolita armis diſcerni, jure terminarentur.

150. Moratis Gentibus accenſeri merentur nonnulli Orientales populi, Sinenſes præcipuè, qui non magìs quidem, at certè citiùs ſapuêre ac Europæi. De his ait JOANNES NEUHOFF: (a) Nemo Sinenſium tam atræ indolis eſt, ut paret morte ulciſci illatam injuriam. Qui cædit lædere volenti, providi, ſtrenuíque nomine compellatur. Inauditum inter Sinas, teſtatur paulò antè adductus ABBAS de S. PETRO, Ducem quemdam militarem loco moveri, ſi factam ſibi injuriam ad Judicem deferat, recuſato duello. Certè tota CONFUCII Philoſophia plena eſt principiis, hodiernæ Monomachiæ contrariis. Similia de Perſis legimus, heroico contemptu convicia concoquentibus. (b) De Tunchienſibus ALEXANDER de RHODIS (c) ſcriptum reliquit, intrepidos cæteroquin regni hujus incolas duellum diris devoere.

151. Gothis quoque id laudi dandum, quòd feritatem in Italia deſuefacti, aſſumptóque humanitatis ſenſu duellorum inter ſe uſum ſuſtulerint, inde à THEODORICO Rege ſuo cæteris barbaris populis in exemplum ſunt propoſiti epiſtola, digna, quæ hic ſubjiciatur, exarata à CASSIODORO, (d) qui Regi erat ab Epiſtolis, & data *ad univerſos Barbaros, & Romanos per Pannoniam conſtitutos.* " Illud vos credimus admonendos, " ut non in vos, ſed in hoſtem ſævire cupiatis. Res parva non vos du- " cat in extrema diſcrimina. Aquieſcite juſtitiæ, qua mundus lætatur. " Cur ad Monomachiam recurritis, qui venalem judicem non habe- " tis? Deponite ferrum, qui non habetis inimicum. Peſſimè contra " parentes erigitis brachium, pro quibus conſtat glorioſè moriendum. " Quid opus eſt homini lingua, ſi cauſam manus agat armata? Aut unde " pax eſſe creditur, ſi ſub civilitate pugnetur? Imitamini certè Gothos " noſtros, qui foris prælia, intus nôrunt exercere modeſtiam. Sic vos " volumus vivere, quemadmodum parentes noſtros, præſtante Domino, " cernitis floruiſſe."

152.

(a) Legatio Societatis Indicæ Orientalis c. 1. (b) Scienza Cavallereſca l. 2. c. 8. (c) Itiner. L. 2. c. 6. (d) L. 3. Epiſt. 24.

Digitized by Google

152. Nolim Turcas moratis Gentibus accenſere, quamvis de eorum Scientiis, Academiis, ac Litterarum cultura multa eruditè recenſeat Marchio Maffeius: (a) non abs re tamen erit teſtimonium ex Edicto Saxo-Gothaico hoc loco recolere, ubi indubitanter aſſeritur, tantum abeſſe, ut Turcæ duellum probent, ut etiam fortè commiſſum ſeverè puniant. Id quod ex Busbequio ſingulari facto confirmatum imus. (b) " Fuit in " regione Hungariæ magna virium famâ Singianus Arslambegus; " nemo eo validiùs intendebat arcum, nullius ferrum altiùs penetrabat, " neque hoſtibus erat formidoloſius. Huic ſe æmulum comparaverat " Valibegus, ejusdem laudis affectator, finitimorum locorum & ipſe Sin- " gianus. Æmulatio, fortè aliis rebus aucta, ad ſummum odium, inſi- " dias, & vulnera proceſſit. Hac, an alia de cauſa accerſitus Conſtan- " tinopolim Velibegus mihi incertum, venit certè. Ex quo cùm alia " multa quæſiviſſent in Divano Baſſæ, poſtremo de diſſidio ipſius cum " Arslambego audire voluerunt. Tum prolixè recitavit totam illarum " ſimultatum ſcenam, cauſas, progreſſum & quo denique evaſiſſent, &, " ut cauſam ſuam faceret meliorem, ſubjunxit, ſe ex inſidiis ab Arslam- " bego vulneratum, quibus nihil fuiſſet opus, ſi ſe dignum ſuo nomine Ars- " lambegus præſtare voluiſſet, quandoquidem ipſe pugnam cum eo nun- " quam ſubterfugiſſet, ùt quem ad ſingularem pugnam multoties provocaſ- " ſet. Hoc Baſſæ averſantes: Túne, inquiebant, commilitoni tuo ſingula- " re certamen denunciare es auſus? Deerant quippe Chriſtiani, in quos " pugnares. Vivit uterque veſtrûm pane noſtri Imperatoris: nihilomi- " nus inter vos de vita decernere parabatis? Quo jure, quonam exem- " plo? An ignorabatis, utercunque veſtrûm cecidiſſet, Imperatoris dam- " no caſurum? Quo dicto duci eum in carcerem juſſerunt, in quo mul- " tis menſibus maceratus, vix tandem liberatus eſt, exiſtimatione valdè " diminuta. "

Utinam ex ejusmodi allatis exemplis hodierna ætas saperet, aliàs ſibi de ſano præ aliis judicio plurimum blandiri ſolita. Ut in ruborem darem palæſtritas noſtros, ipſos Turcas adduxi. Adducant ipſi mihi ul-

O lam

(a) Scienza Cavall. l. 2. c. 8. (b) Epiſt. 3.

Digitized by Google

Jam moratam gentem, quæ unquam hanc pugnandi rationem coluerit. Jam dixi : moratæ olim Gentes duella hodierna non habuêre : &

§. II.

Quæ habuêre, hodiernis non patrocinantur.

153. *Quia & illa fuêre mala, utut celebrata Doctorum libris.*

154. *Et fuêre mala in gradu minore.*

153. Quid de veterum duellis ſentiendum, quàm & illa ut plurimùm damnanda ſint, *ex capitis praecedentis Articulo III.* colligere datur, ubi quæſitum eſt, *quibus de cauſis olim ſuſcepta fuerint duella* Illud tamen cuiquam mirum videri poſſet, quî factum, quòd Sæculo XIII. & XIV. præcipui Juris-conſulti certas regulas conſtituerint, quibus non jam frænum injiciebatur, ſed laxabatur, pugnandi licentiæ ? Darius quidam Doctor Bononienſis jam anno M. CC. LX. methodum poſuerat creandi Equites, ubi inter alia, qui creabat, Equitem pro more percutiendo, hæc verba adderet : *poſtremus hic ictus eſto, quem inultus feras*; unde patientia virtus in animis hominum non evileſcere non potuit. Ita tamen ſibi de doctrina ſua placebat, ut Purpuram Romanam non ſolùm ſibi deberi exiſtimaret, ſed & animi tædio mortuus ſit, ubi ſe ſpe ſua deluſum vidit. (a) Si quidem ſimilia verba hodie in creatione aliquorum Equitum adhibeantur, longè alium volunt, & debent ſenſum ingenerare, fortè hunc, quem Maeejus formulæ Melitenſi tribuit : *ictus hic, quem inultus fers, ultimus eſto tibi inflictus*; *noſtros enim Equites ita ferire nefas foret.* (b) Baldus & Bartolus plurimis quæſtionibus examinaverunt, qua ratione geri juſtè, ac decenter duellum debeat. Alciatus quoque cum pluribus aliis impigrè in eodem ſtadio decurrit. Quî factum ergo, ut viri cæteroquin perſpicaces, ac tenaces recti, ventilare hanc barbariem in pulvere ſcholaſtico maluerint operosè, quam inurendo gravem cenſuram ad Garamantas, & Indos ablegare? reſpondet Maffejus (c) eos Doctores temporum iniquitate, & conſuetudinis dominatu, veluti tor-

(a) *Baſagne* Reflexions ſur les Duels §. 2. (b) Scienza Cavallereſca l. 2. c. 3. (c) Ibid.

Digitized by Google

torrente abreptos fuiſſe. Neſcio ego, an hæc excuſatio ſatis tantorum virorum authoritati conſulat. Crediderim, verbis ipſius ALCIATI rem melius declarari. *Non potuit duellum*, inquit is,(a) *tam efficaciter à legumlatoribus prohiberi, quin inolverit conſuetudo, ut quibusdam caſibus ſaltem de facto exerceatur: etenim de jure dubitandum non eſt, conſuetudinem non valere. Cùm ergo de facto id exerceri ſoleat, perinde de hujusmodi corruptela diſputamus, atque ſi valeret; quia ea, quæ facto fiunt, quandoque ad cauſas juris trahuntur, quod plurimis exemplis oſtendere poſſem, ſi expedire arbitrarer.* Cùm ergo ſuperioris ætatis Doctores monomachias impedire non poſſent, modum ſaltem, quo gererentur, ad juſti leges revocabant. Fuère ergo & illa duella mala, utut celebrata Doctorum libris: & fuère mala in gradu minore.

154. Ad exercendam in armis pubem gladiatores habuère Romani. Singulari certamine dimicârunt apud varias gentes clari bello pugiles. Judiciales pugnas admisère Galli, Itali, Germaníque: at nunquam ſine authoritate Ducum ac Magiſtratuum; nec futili, ac privata de cauſa: & non niſi tamdiu, donec melior Phœbus caliginem temporum candida legum luce diſcuſſerit. Apud complures Gentes is duellorum uſus ortum ſuum debebat falſæ perſuaſioni, qua credebant, moderante DEO, non niſi juſtam cauſam vincere: (b) vel quia ſomniabant, redire in corpora animas duello expulſas, ùt DIODORUS Siculus de Gallis, (c) APIANUS (d) de Germanis affirmant. Ad hæc apud Gentes quasdam, id quod de Longobardis ALCIATUS refert: (e) " Minore periculo, & non " niſi graviſſima de cauſa pugnabatur, dum ita neceſſe erat ad facien- " dam plenam fidem, præmiſſo etiam jurejurando, quòd non calumniæ, " ſed neceſſitatis cauſa id remedium arriperetur. In ipſa vero pugna " ſcutis ſolùm, & fuſtibus res gerebatur, ita, ut non multum à pancra- " tio, vel colluctatione abeſſet apud illos duellum, ratóque contingeret, " quemquam occumbere."

At nunc concurritur ad duellum, neglecta authoritate Ducum, & Magiſtratuum, in plena Jurisprudentiæ luce, poſt credulitatem ſuperſtitioſam pridem exploſam, levibus ſæpe de cauſis, gravi cum periculo, ita,

O 2 ut

(a) Conſil. de Duell. (b) *Wolfius* P. 5. J. N. §. 1092. (c) L. 5. c. 28. de Gallis. (d) in Celtico. (e) C. 4. de ſingulari Cert.

ut hìc locum habeat, quod de laniena gladiatorum ſcriptum reliquit SENECA (a) *Quidquid antè pugnatum eſt, miſericordia fuit; nunc enim nihil habent, quo tegantur, ad ictum totis corporibus expoſiti. Non galea, non ſcuto repellitur ferrum. Quò artes, quò munimenta? omnia iſta mora mortis ſunt: mutuos ictus nudis, & obviis pectoribus excipiunt.*

Satis dictum de placitis moratarum Gentium: ad perfectiſſimam legem Chriſtianorum gradum promoveamus.

ARTICULUS VIII.

Duellum Chriſtianæ legi eſt ſummè contrarium.

SI moratæ Gentes vel ex ſolo rationis ductu oſtrociſmo mulctant duelli veſaniam, num Chriſtiani civitate donent, quibus præter religionem naturalem religio etiam revelata, eáque à Chriſto explicata, duplicato lumine fulget? Quot paraſangis lex Evangelica alia quacunque ſit perfectior, paſſim docent Eccleſiæ Patres, & ipſe finis à DEO homine ſibi præfixus, oſtendit. Apage itaque cum tua duelli licentia, quicunque Chriſtiana ſacra profiteris; his enim è diametro adverſatur. Quod ut demonſtrem uberiùs, primo afferam argumenta: tum refellam excuſationes.

§. I.

Afferuntur argumenta.

155. *Duellum authore diabolo ortum.*
156. *Evertit præceptum de diligendis inimicis.*
157. *De tolerantia injuriarum.*
158. *De vindicta privata vitanda.*
159. *De habenda cura animæ.*

155. CHriſtiano nomini repugnare duellum, communi effato pronunciârunt S. R. I. Legati in Concluſo ſæpius adducto. Idem in peculari Edicto Saxonico legere eſt. Et quippe nî repugnet? diabolum inventorem habet. Tinniant ambæ aures monomachis ad verba

(a) Epiſt. 7.

ba Tridentini Concilii : *Deteſtabilis duellorum uſus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur.* (a) In eandem ſententiam locutus eſt Clerus Gallicanus per FOULIETUM Epiſcopum Montis Peſſulani ad LUDOVICUM XIII. *Nemini dubium eſt, quin principium huic (duello decertantium) laniena ab infero ſit, cui Chriſtianos veluti victimas immolari ab ipſis Chriſtianis, quàm eſt impium, quàm horrendum!* (b) Si cui teſtes profani præ ſacris placent, audiat AUGUSTUM Ducem Guelpherbytanum: (c) *Negari non poteſt,* ait, *lanienam duellorum authore dæmone, qui homicidia erat ab initio, fuiſſe introductam, à barbaris initio diffuſam, denique inter ipſos Chriſtianos receptam: ita tamen obnitente contra ſemper Magiſtratu, ut veſani pugiles à cœtu Chriſtianorum excluſi, ipſo etiam tumuli honore indigni haberentur.* Si quiſquam exiſtimet, his effatis ſola duella veterum feriri, meminerit, hodierna duella necquidquam veteribus malitia cedere, quin multùm præſtare. *Vid. n.* 154.

156. Ut clariùs pateat duelli cum Evangelio pugna, ſacrum codicem inſpiciamus. Ait Divinus Servator: (d) *audiſtis, quia dictum eſt* (ſcilicet Lev 19. 18.) *diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis: diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos; ſi enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis, nónne & publicani hoc faciunt? & ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid amplius facitis, nónne & ethnici hoc faciunt? eſtote ergo vos perfecti, ſicuti & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* En legem Evangelicam clarè explicatam! en doctrinam, non dantis conſilium, ſed injungentis præceptum, obſervatu neceſſarium, niſi cum publicanis & ethnicis perire quis malit. Quàm autem è diametro regula duellorum opponitur! iners fungus habetur, qui, retento in vagina gladio, benefacere calumnianti, orare pro perſequente, & diligere inimicum vellet.

157. Jam à primis ſanctæ fidei incunabulis inter præcipuas notas

(a) Seſſ 25. c. 19. de Reform. (b) *Gabriel Gramond* ad an. 1615. (c) in Edicto an. 1646. (d) *Matth.* 5. v. 43.

Chriſtiani reponebatur manſuetudo, quæ contumelias, ſerena fronte exceptas, forti animo concoqueret. *Maledicimur, & benedicimus,* ajebat Apoſtolus (a) *perſecutionem patimur, & ſuſtinemus.* Idque juxta mentem Chriſti hortantis, *ut percutienti te in una maxilla, alteram quoque porrigas.* (b) Hanc doctrinam ſequi jam non licebit, ſiquidem Alcorano monomachorum ſtare oporteat. Ad Monachorum clauſtra relegata, è reliquo Chriſtiano orbe exulabit, & idem erit vivere inter nobiles, militésque, ac renunciare Evangelio. *Quæ perverſa ſentiendi, agendique ratio,* aurea vox eſt Ernesti Ducis Saxo-Gothaici, (c) *in pleno Evangelii meridie, & verſantibus ante oculos tot exemplis manſuetiſſimi Salvatoris, nentiquam toleranda eſt.*

158. Vindicta privata paſſim in Evangelio, & Apoſtolorum Epiſtolis interdicitur. *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes, non vosmet ipſos defendentes chariſſimi: ſed date locum iræ, ſcriptum eſt enim: mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus.* (d) *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt,* ait Servator (e) In quæ verba eleganter Ambrosius: (f) *O Domine cur emere me jubes gladium* (ſcilicet Luc. 22.) *qui ferire me prohibes? cur haberi præcipis, quem vetas promi? niſi fortè ut parata ſit defenſio, non ultio neceſſaria.* Quibus regulis ſpretis, ſi privatam vindictam exercere velint Chriſtiani, indigni ſunt, pro quibus Chriſtus ſanguinem effuderit, dum illi tam iniquè ſanguinem alienum hauriunt.

159. Alia gnome Evangelica curam animæ omnibus præhabendam inculcat: *Quid prodeſt homini,* ſunt verba Christi, (g) *ſi totum mundum lucretur, anima verò ſua detrimentum patiatur?* Viciſſim, quid obeſt homini, ſi mundi univerſi detrimentum patiatur, modò animam ſuam lucretur? Quod autem pretium animæ ponit Monomachus? Pro fumo honoris, & phantaſiæ ſimulacro animam orco tranſcribit; adeò ei levis eſt gemma illa, quam Divinus Trapezita infinito pretio emerat.

Addu-

(a) 1. Corinth. 4. (b) *Matth.* 5. (c) In Edict. an. 1646. (d) Rom. 12. (e) *Luc.* 22. (f) L. 10. in Luc. (g) *Matth.* 16.

Digitized by Google

Adducere plura dogmata Evangelica nolim, quibuscum, ceu lux cum tenebris, pugnant præcepta ſcholæ hujus Anti-Chriſtianæ; neque enim verentur fateri Monomachi, ſe ab Evangelio aberrare: aliud eſt, quod ſapere vetat.

§. II.

Refelluntur excuſationes.

160. *Ridebimur.*
161. *Non credent, nos ex peccati metu abſtinere.*
162. *Concluditur.*

160. NOtus ille virtutis ſcopulus, metus ſcilicet diſplicendi diſcolis, mancipatos tenet: malum corpus, & animam ruinæ exponere, quàm æqualium dicacitatem pati. Non nego ego, pungunt cavillationes, urúntque nobilem animum; ſuſtinendis tamen futurum parem, ſi Chríſtiana virtus generoſo ſanguini ſuppetias ferat. Quid enim? ſi fortè in Ethnicorum terras, & ſocietatem delapſi ad idolorum cultum provocarentur, ridendi aliàs cum multo contemptu, & ſannis, niſi pro regionis more ſacrilega litarent thura: quid tum acturi eſſent nobiles noſtri pugiles? Nolim adeò degeneres eos credere, ut muliebriter victi, impium facinus eſſent admiſſuri. Contemnerent haud dubiè inſanientium dicteria, modò rectè agentes abſolveret conſcientia, & dilaudaret præſens ubique Numen. Et bene id quidem. Id ergo precor, ut æquali magnanimitate deſpiciant corrupta judicia tunc, ubi contra legem Dei arma jubentur ſtringere. Equidem non ſine probro humanæ naturæ ridentur illi, quibus Lex Divina cordi eſt: ſed non minùs in probrum cedit, quòd ob inſulſum riſum à recto vecordes deflectant. Heu! quàm longè hi abſunt, à primæ Eccleſiæ, & Apoſtolorum fortitudine! Hi *ibant gaudentes à conſpectu concilii; eo quòd digni habiti ſint pro nomine JESU contumeliam pati.* (a) *Mihi pro minimo eſt*, ajebat ille, (b) *judicari à vobis, aut ab humano die.* Ita ſentire, & loqui docuit, doce-

(a) Act. 5. (b) 1. Corinth. 4.

docerétque adhuc Monomachos noſtros ſancta, quam corde fovent, fides, niſi ea pene marcida, corticem haberet ſine nucleo. Eorum itaque de numero ſunt, *quorum pars ponetur cum hypocritis.* (a)

Non ultrà eis de ſacra Cathedra Oratores dabo, à quibus officii commoneantur: AUGUSTUM Ducem Guelpherbytanum denuò audiant, cujus inter alia hæc ſunt verba ponderoſiſſima: (b) *Maturè quivis ſecum expendat, an præſtet, vel pro ſervata ſancta lege ſiniſtra imprudentum ferre judicia, fidelitatem probante DEO: vel reclamante conſcientia, & invitis Superis omnibus, ſpuria lethum pro laude paciſci. Id certum, & nullus inficias ibit, ſi cui eorum, qui poſt infelix duellum abiverunt ad tartara, emergere ex ſuppliciis daretur, næ is quàm lubentiſſimè probris mactari, conviciis proſcindi, & omnium pedibus proteri ſe fineret ad ultimum usque mundi exſpirantis diem, modo hac lege ab infami damnatorum face liberaretur.* En conſiderationem Chriſtiano dignam. Nec eſt, cur hæc lex Evangelica ardua nimìs, & ſevera dicatur. Ethnici Philoſophi Chriſtianum in ruborem dabunt. Epicurei, & Stoici, quantumcunque aliàs diſſidentes, in eo conſpiravêre, quòd prudentis ſit, mentem ſupra contumelias, & injurias erigere. Divini quoque, quem dicebant, PLATONIS ſententia fuit, nihil vindictæ privatæ ob acceptam offenſam eſſe tribuendum. Nolim integrum chorum Sapientum adducere. Alibi quoque demonſtravimus, graviorem legem nullam dari in lege Chriſtiana, quàm ſit hæc pſeudo-lex de duello. Id ſolùm ajo, ſi ejusmodi ultio cum Philoſophia pugnat, quantum non pugnabit cum Schola Chriſti!

161. Quis ad hæc ſenſus Monomacho? Revereri ſe ait legem Chriſti, eámque profiteri ſe eſſe paratum cum qualicunque etiam ſua moleſtia: modò credant commilitones, legis Chriſtianæ, & conſcientiæ cauſa duellum à ſe recuſari. At illi hoc judicant proficiſci ex metu, & cura cuticulæ, nec niſi pro fuco religionem obtendi. Affirmet quis centies, metu peccati, non gladii ſe cohiberi: riſu centies explodetur. Quamvis ergo quis lubens vellet *pro nomine JESU contumeliam pati*, id, quod glorioſum: nihilominus credetur pati ob timiditatem, id, quod probroſiſſimum. En ultimum effugium. Itáne ergo, non credent homi-

(a) *Matth.* 24. 51. (b) In Edict. an. 1646.

mines, te Chriſti cauſa abſtinere? Fac ergo, ut credant. Et hoc, quî valebo? ais: ſuggeram. Cætera Dei, & Eccleſiæ præcepta ſervato diligenter, nec patere, ut in iis transgrediendis te facilem eſſe quis deprehendat. Si ſciverint, te conſcientiæ teneræ virum, cæteris Chriſtiani hominis officiis rite defungi, haud difficulter credent, etiam impræſentiarum te conſcientiæ rationem habere, & ab hac ſola retineri à duello. Econtra ſi te ſciant laxæ cæteroquin conſcientiæ hominem eſſe, & absque angore alia Dei, aut Eccleſiæ præcepta violare; ſi te ſciant ululare cum lupis, & laſcivire cum hircis, volutari in fimo Veneris, mille diris Divina quæque profanare; utique non facilè credent, te in ſola cauſa duelli tam religioſum evaſiſſe, ut in reverentiam legis Divinæ id detrectes. Qualecunque ſit præceptum Divinum, eadem ei obſervantia debetur; quia idem ſemper Deus eſt, qui præcipit, idem qui offenditur. Unum ergo qui ſervare vult,& cætera transgredi, ne is dicat,quòd Dei cauſa ſervet; vel ſaltem ægrè non ferat, ſi quis ei fidem non habeat.

Idem de præceptis Eccleſiæ judicium eſto. Carnes diebus vetitis manducat Leander Catholicus: diebus feſtis Sacrificio non aſſiſtit: de rebus & perſonis Eccleſiaſticis malignè, & nare non ſatìs emuncta loquitur: & hodie credamus, eum Eccleſiæ præcepto, & metu ſacri Fulminis à duello retineri? credat Judæus Apella. Igitur, qui hac in re fidem ſibi adhiberi deſiderat, vita proba hominum antea animos ad credendum diſponat; ſecùs nil mirum, ſi eum agi judicent ex mentis ignavia, ſub pallio religionis ſe occultante. Quòdſi, acta licèt hactenus vita Chriſtiano digna, tamen iniqui cenſores metui adſcribant, quod revera ex conſcientiæ ſtimulis agis, tum memento, duplicem tibi lauream à virtute parari,tum quod pro virtute patiaris, tum quod nemo credat, te pro virtute pati, id, quod in palæſtra virtutis non niſi primi heroes nôrunt.

162. Deteſtemur ergo duellum cujus Pravitatem octo Articulis explicavimus: Chriſtianæ Legi eſt ſummæ contrarium: Ignotum olim moratis Gentibus: Noxium Reipublicæ: Injurioſum Magiſtratibus: Crudele: Neque eſt argumentum veræ Fortitudinis: Eſt ineptum ad reparandum honorem: &, quod primum, ac præcipuum eſt, quódque omni labore excoluimus: Non eſt neceſſarium ad honorem reparandum.

P CAPUT

Digitized by Google

CAPUT III.

An Duellum Prohibitum ſit de jure naturali ad vindicandum honorem.

POſtquam ſuis jam lineamentis depinximus duellum, ob oculos poſita omni, quam continet, pravitate, examinandum jam venit, quomodo, & quibus legibus interdicatur. Ea enim eſt cujusque mali conditio, ut legum repagulis à republica arceri, vel ſi jam irrepſerit, intentatis etiam atrocibus pœnis, ejici debeat. Poteſt autem aliquid prohiberi jure naturali, vel Divino poſitivo, vel humano, eóque Eccleſiaſtico aut Civili. Capite præſente de jure naturali erit ſermo. Articulus I. Dabit declarationem juris naturalis. II. Ad particularia deſcendens quæret, an vi hujus juris, cæde vel duello tueri liceat honorem contra injurias *reales* e. g. verbera. III. An contra calumnias. IV. An contra convicia. V. An contra dedecus, quod ex recuſato duello reſultaret. VI. Quæret, an commodioris compendii causâ offendenti è veſtigio alapa dari poſſit licitè.

ARTICULUS I.

Prænotanda de jure naturali.

§. unicus.

163. Jus naturale ritè definitum 164. Ad quæ bona defendenda ſe extendat.

163. DOctrina de jure naturali, hoc præcipuè ævo, in pretio habetur, vigétque; quia ultima humani juris ratio, ait P. IGNATIUS SCHWARZ, (a) feræ in jure naturæ quærenda eſt; quia ſuppeditat media genuinæ interpretationis, & applicationis: quia principiis univerſali-

(a) Prolegom. ad Inſtit. J. N. G.

Digitized by Google

ſalibus conſtat: reliquum jus non niſi particularibus, è quibus omnes quæſtiones decidi non poſſunt. In eundem ſenſum loquitur Pufendorfius. (a) Unde etiam viri ſagaciſſimi cum Hugone Grotio (b) jus naturæ, ab aliis diſciplinis ſecretum, magno cum emolumento explicandum ſibi ſumpsêre. Non abrogare Grotio anteſignano encomia illa velim, quæ paſſim liberaliſſimè in eum congeſta legimus; at illud immoderatiùs fuiſſe dictum exiſtimo, dum omnes ſuperiorum temporum Doctores, Patres æquè ac Theologos jus naturale vel ignorâſſe, vel pulvere ſcholaſtico conſpurcâſſe nonnulli (c) aſſerere non verentur. Huic jactantiæ criſtas evellit Schwarzius pollice neutiquam molli. (d) Legi quoque meretur limatum judicium Clariſſimi P. Scmier. (e)

Eſt autem lex naturalis, juxta D. Thomam (f) participatiò legis æternæ in rationali creatura. Vel ſi Juſtinianum, & Ulpianum audiamus, jus illud, quod natura omnia animalia docuit. Vel denique juxtà definitionem Schwarzii, ſatis accuratam, ordinatio divinæ ſapientiæ, per dictamen ſyntereſeos naturæ rationali manifeſtata, præcipiens rectæ rationi ſimpliciter conſentanea, & prohibens diſſentanea.

Si quæras ulteriùs, ex qua regula diſcere liceat, quænam rectæ rationi conſentanea vel diſſentanea ſint, Schwarzium, ſuadeo, conſulas, (g) qui operosè ad omnem acribiam effingere ejusmodi principium ſatagit: oculúmque intendens in triplex hominis officium, quo Deo, ſibi & proximo obſtringitur, ita ſtatuit: Fac, vel omitte ea, quæ ex amore Deo, tibi & proximo naturaliter debito, hoc eſt, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, neceſſariò facienda, vel omittenda ſunt. Tum demonſtrare contendit, celebre illud hodie *ſocialitatis* principium, quod Grotius concepit, Pufendorfius enixus eſt, & de fonte levârunt ſequaces plurimi, non eſſe *adæquatum*, ſive complectens omnia triplicis generis officia; ex hoc enim, quòd cuilibet homini colenda, & ſervanda ſit ſocietas, quantum in ſe eſt, adeóque omnia, quæ ad hanc ſocietatem neceſſariò, & universè faciunt, Jure naturali præcepta: quæ verò

(a) L. 2. c. 5. §. 3. J. N. G. (b) L. de Jure B. & P. (c) *Pufendorf, Thomaſius, Fleiſcherus &c.* (d) Prolegom. inſtruct. 7. (e) Jurisprudentia publ. univerſ. Præfat. ad Lect. (f) 1. 2. quæſt. 91. a. 2. (g) P. 1. tit. 2. Inſtr. 3.

eandem turbant, atque abrumpunt vetita intelligantur, ex hoc, inquit, ſolùm intelligitur, quî homo erga hominem: non quî erga ſe, & præcipuè erga Deum ſe gerere debeat. Quod videtur fateri ipſe Pufendorfius, dum hæc bina officia ad Theologiam, & Ethicam rejecit. Mihi interea placet illud vetus, Theologorum præcipuè authoritate roboratum principium, quod in obvenientibus caſibus nunquam fallax deprehenſum à ſe fuiſſe teſtatur Schmier: (a) Illud præceptum, vel prohibitum, Jure naturæ teneas, quod ad felicem ſtatum humanæ naturæ ſimpliciter expedit eſſe præceptum, vel prohibitum. Illud autem expedire, vel non expedire cenſendum eſt, in cujus licentiam, vel interdictionem homines conſenſiſſent, ſi ante omnem caſum particularem ab Authore naturæ requiſiti, ſuffragium tuliſſent. Quæ in hoc principio carpit lima Schwarziana, (b) non eſt hujus loci examinare.

164. Ex hiis principiis colligunt Doctores communiter, eſſe cuique licitum adverſarium, imminentem vitæ aut membris, illata nece, ſi mitiore modo fieri nequeat, repellere; nam vim vi repellere omnes leges, omniáque jura permittunt. (c) Ita Doctores communiter. Quòd ſi ergo occiſio invadentis, præſertim dum ſine meo novo periculo fieri poteſt, eſt licita, etiam duellum erit licitum, quamvis aleam dubiam ſubire oporteat, modò alia via non ſuppetat evadendi. Hoc contingere poſſe, in duplici caſu exiſtimat Grotius. (d) I. Si invadens alteri concedat licentiam dimicandi,, alioquin eum occiſurus ſine dimicatione. II. Si Magiſtratus duos, mortem meritos, inter ſe committat. De quo caſu gemino judicium Ziegleri legi poteſt apud Schwarzium. (e) Quid de reliquo obſervandum ſit, dum occidi opus eſt iuvadentem; quando nempe fugere teneatur is, qui vim patitur: quando vitam propriam vitæ invadentis poſthabere, quomodo moderamen inculpatæ tutelæ obſervandum, aliáque ſimilia paſſim apud Doctores invenies.

Non minus bona fortunæ bello privato, quam publico tueri, aut recuperare fas eſt; nam, ùt ait Pufendorf, (f) quid judicium, & mos omnium

(a) Jus Publ. Univ. Præamb. Sect. 2. n. 45. (b) Loc. cit. §. 2. (c) C. Si verò alicujus. 3. de Sent. excomm. (d) J. P. B. L. 2. c. 1. §. 15. (e) De J. N. p. 1. tit. 4. inſtr. 3. quæſt. 4. (f) J. N. G. l. 2. c. 5. §. 16.

Digitized by Google

omnium gentium ferat, in aprico eſt; nam pleraque bella geri conſtat, non ut aliis vita,ſed res eripiantur : ac ridiculus eſſet hoſtis, qui, ne telis peteretur, proteſtari vellet, quòd ad res duntaxat rapiendas veniat, Illud igitur certum eſt, non fieri injuriam ei, qui, dum alterius res raptum, aut perditum it, occiditur, etſi aliàs res iſtæ vitæ hominis æquiparari nequeant. Quanti autem pretii res ablata eſſe debeat : quæ certitudo juris ad eam rem,vel in ea re:quæ diverſitas in ſtatu naturali ac civili,aliáque huc pertinentia, vide apud SCHWARZIUM. (a) Quòdſi ergo cædes raptoris licita eſt, etiam duellum erit licitum, uti aſſerit BONACINA (b) nixus aſſenſu NAVARI, BECANI, SANCHEZ : *Ad defenſionem rerum propriarum videtur eſſe licitum acceptare duellum, quando aliquis eas invadit,* (ſaltem directè, ùt volunt aliqui) *nec aliud adeſt remedium ad eas defendendas præter acceptationem ; tunc enim non dicitur propriè duellum* (de hoc nolim jam litigare) *ſed juſta defenſio rerum propriarum. In quo caſu, ſi invaſus non habeat arma, poteſt ab invaſore petere, ut ſibi arma concedat.* Nota tamen, cùm in duello propriam vitam exponas, de majore jactura bonorum debere agi : quàm ubi ſine tuo periculo raptorem occidis.

Demum propiùs ad rem meam accedere juvat, & num armis vindicare liceat, illud quoque deliatiſſimum bonorum genus, honorem ſcilicet & famam examinare. Bellum publicum gens genti non immeritò infert, grandis ubi contumelia illata fuerit, vel Principi, vel univerſæ Reipublicæ. Hac de cauſa bellum movit David contra Hanon regem Amonitarum; eoquòd nunciis, à Davide amica cum ſalutatione ad eum miſſis, in opprobrium barbæ dimidium abraſerit, etiam veſtibus fœdum in modum præciſis. (c) Juſtum quoque bellum fuit undecim tribuum Iſraël adverſus tribum Benjamin, defendentem habitatores Gabaa, ne punirentur ob ſcelus illud immane, quo uxorem viri Levitæ eousque incredibili libidine vexârunt, ut animam efflaverit. (d) Huc ſerviet etiam Dinæ injuria vindicata à fratribus, dignis, ſi modum demas, laudari à Judith. (e) Injuriæ hæ *reales* quidem fuêre : nec tamen

 dubi-

(a) Loc.cit. (b) De Cenſur. diſput. 2. q. 6. punct. 2. n. 11. (c) 2. Reg. 10.
(d) Vide *Molinam* tract. 2. diſp. 104. n. 3. 5. (e) Judith. c. 9.

Digitized by Google

dubito, etiam ſolis *verbis* acerbam inferri poſſe contumeliam genti à gente, dum e. g. una Reſpublica, vel Reipublicæ pagus unus (a) per præconem, ad fines alterius Reipublicæ vel pagi miſſum, in eandem ſcommata, & atras calumnias declamaret, easdem mox per complures provincias diſperſura, ut peſſimam notam apud nationes cæteras inimicæ inureret. In ſimilibus cauſis locum eſſe vi & armis, non facilè quis dubitabit: tunc ſaltem ſi congrua ſatisfactione vindictam prævenire non malit pars lædens, qua oblata utique à bello erit abſtinendum: *cùm in eum, qui jure agere & ſatisfacere eſt paratus, nefas ſit bellum ſummere tanquam in injurium* (b)

Unde etiam de homine privato extra dubium eſt, eidem licitam eſſe juſtam defenſionem, & vindicationem famæ & honoris. Quòd ſi enim tueri licet bona fortunæ, cur non & bona famæ, quæ meritò pluris habentur, quàm opes; nam *melius eſt bonum nomen, quàm multæ divitiæ.* (c) Conſecutio hæc placet, teſte SCHWARZIO, (d) Theologis, & Juris Conſultis tam veteribus, quàm recentioribus, MOLINÆ, SOTO, NAVARRO, ANT. GOMEZ, COVARUVIÆ, LESSIO, LUGONI, SILVERIÆ &c. Quin ſic infert conſequentiam: „ Ergo ſi licita eſt occiſio aggreſſoris injuſti pro ſervandis bonis fortunæ, à fortiori licita erit pro ſervandis „ bonis honoris, & famæ. „ Sed de hoc indagare neceſſe erit pluribus, & enucleatè magis agendum. „

Quòd ſi interea quæras, an defenſio hæc à natura non tantùm permittatur; ſed etiam imperetur, reſpondet WOLFIUS, (e) hominem ad famam defendendam obligari contra calumnias; hinc ipſum CHRISTUM DOMINUM, qui, quamvis convicia conviciis non redderet, ſeu *maledicta maledictis*: (f) adverſus calumnias tamen Judæorum, dum famam ſuam laceſſebant, famam defendiſſe. (g) Econtra alii cum SCHMIER, SCHWARZ, MEZGER, REDING, arctam ejusmodi obligationem non agnoſcunt, niſi fortè non mea tantùm, ſed & aliorum interſit, famam meam illæſam ſtare; nam, ajunt, in opinione verè Sapien-

(a) Canton. (b) *Lipſ.* Civ. Doctr. l. 5. c. 4. n. 15. (c) Prov. 22. (d) P. 1. tit. 4. Inſtruct. 2. §. 4. (e) J. N. p. 1. §. 1033. (f) 1. Petr. 2. (g) Joan. 8. v. 48.

pientûm, qui patienter fert injuriam, æſtimationem de ſe magis auget, quàm minuit; virtus enim heroica eſt, motus naturæ rationi ſubjicere, & ſe ipſo eſſe ſuperiorem.

Notare hìc oportet, quod de bello publico communis Doctorum tenet, (a) opportunè ad bellum privatum applicandum. Ajunt, non licere Principi bellum adverſus hoſtem movere, non habenti vires neceſſarias, quamvis juſtam habeat cauſam, ſi ex bello tali maxima poſſunt oriri detrimenta in perniciem Statûs ex defectu virium. Ratio ex lumine naturæ petitur; quis enim prudens ſubeat grande periculum cum nulla, vel futili tantùm ſpe evadendi? quis ſe oceano inſtitor committeret, ſi ſpem prudentem concipere non poſſet evitandi ſyrtes, & ſcopulos? Id, quod tunc præcipuè verum eſt, dum non tam patriæ, quàm familiæ ſuæ cauſa Princeps bellum cogitaret. Infero ergo etiam ego de bello privato: ſi quis aggreſſurus furem, ac raptorem, ſive in duello, ſive extra illud, ita ſe viribus, & dexteritate pollere non advertat, ut de victoria referenda ſpem poſſit concipere, malè is eam aggreſſionem tentaret; malè enim pro bonis fortunæ vitam exponeret ejusmodi periculo, in quo probabiliùs ſuccubiturus vitam unà cum bonis amittere neceſſe haberet.

ARTICULUS II.

An Duello tueri honorem liceat contra injurias reales, e. g. verbera.

A Generalibus ad particularia jam deſcendendum eſt. Cùm autem contumeliæ, queîs honor violari poteſt, ſint diverſæ, diverſi item modi vindicandi, examinabimus hoc Articulo, an duello, aliáve ratione violenta tueri liceat honorem contra craſſiſſimum contumeliæ genus, ſcilicet contra *verbera*, eáque fuſte, ſcutica, manúve vel infligenda; vel etiam jam inflicta. Ante omnia accuratiùs explicare oportet *Statum quæſtionis*. Dein conſiderabimus verbera *primùm danda*, ſeu intentata: tum quoque verbera *jam data*.

§. I.

(a) *Molina* Tom. 1. de Juſt. tr. 2. diſput. 102. *Suarez* de Charitat. diſp. 13. ſect. 4. n. 8. aliique apud *Schiaram* Theol. Bell. L. 1. diffic. 4. n. 6.

Digitized by Google

§. I.

Status quæſtionis accurate explicatur.

165. Depingitur judicium hodierni ævi. 166. Fingitur Caſus.

165. HOmines noſtri, præcipuè viri nobiles ac militares, ſunt in famæ, ac honoris integritate ſervanda admodum delicati: nil minùs, quàm contemptum, ludibrium, aut ignominiam ferre docti: mitiùs laturi opum, neſcio quam jacturam, quàm vel fungi, aut deceptoris, aut adulteri nomen. Quòd ſi tamen ejusmodi fortè paſſus quis ſit, omnium judicio armata manu abſtergenda fuligo eſt: provocandus in arenam, qui offendit, ut pugnando ſatisfiat, redeátque honor.

Omnium maximè alapam, vel ictum fuſte datum, indignè ferunt. Hunc, illámve ſi quis temerarius dedit, fas tibi eſſe dicunt, exerto eum confeſtim gladio confodere, etſi ſuum is ferrum nondum nudâſſet. Moras ſi trahis, occaſionem fœnari oportet, qua fortè obrutum tu quoque cædere fuſte poſſis. Si patiens excipiat ictus tuos, quin ſuum ipſe ferrum ſtringere audeat, tuus tibi honor rediit. Si occaſio non detur, ita eum obruendi, (ſolent enim, qui alapam dedere, cauti incedere) vel ſi generoſiùs velis agere, ad pugnam venire neceſſe erit, cui ſignum opportunè dabis projecto ad pedes antagoniſtæ baculo tuo. Pugna autem cruenta ſit, nec leviter ſtrinxiſſe cutem ſufficiet. Hæc de verberibus, fuſte, vel manu, vel ſcutica datis. Non tamen neceſſe eſt, ut verberem: modò pileum ei circumagam, vel manum impingam pectori: quin vel levâſſe manum ad ictum ſufficit. De his ferme eadem ſtatuuntur, atque de verberibus. Quòdſi quis, neglectis his regulis, non utatur præſcriptis remediis, extremo ſe contemptui exponit: velut imbellis fungus exploditur: commercio & ſocietate æqualium excluditur: quin & bona vel rapiuntur, vel negantur eousque ut, unde vitam ſuſtentet, quandoque non ſuperſit. Commiſſa econtra pugna, ſive duello, quemcunque exitum habuerit, ſanatum reputatur vulnus, honori antè illatum. Ut paucis dicam, de honore & duello

duello hominum corruptum judicium hodie in civitatibus pleriſque vigere cernimus.

166. Fingamus etiam caſum. Leander, neſcio quibus crabronibus concitatus, Hectorem, virum inter ſuos æſtimatum, ſubitò invadit, eúmque provocat, ut duello ſatisfaciat pro injuria, quam ſibi factam credit. Tergiverſanti ex metu peccati fuſtem, aut alapam intentat. Dubitatur, an Hector vel aufugere debeat, ſi fugæ ſit locus: vel an firmo pede conſiſtere, & pugnam acceptare ſine piaculo poſſit, atque etiam interimere. Fingitur ſimul, Hectori fugienti, vel alapam ferenti aliud damnum non fore timendum, præter ignominiam, contentam in ipſo ignominioſo ictu aut fuga, adeóque ignominiam hanc non eſſe de cætero damnificam. Explicato ita ſtatu quæſtionis, ſequitur

§. II.

De verberibus primùm dandis, ſeu intentatis.

167. *Ponitur concluſio quinque membrorum.*

168. *De membro I. doctrina T. T. Catholicorum.*

169. *Qua admiſſa, noſtra aſſertio erit à fortiori admittenda.*

170. *Doctrina rigidior* Grotii.

171. *Noſtra non eſt contraria.*

172. *Doctrina rigidiſſima* Wolfii

173. *Cum noſtra fortè conciliari poteſt.*

174. *Concluſio denique ſtabilitur ex quadam animadverſione* Pufendorfii.

175. *Membrum II. concluſionis.*

176. *Membrum III.*

177. *Membrum IV.*

178. *Solvitur prima difficultas contraria huic membro.*

179. *Solvitur altera difficultas.*

180. *Membrum V.*

167. AIo: I. Hector in poſito caſu non obligatur fugere. II. Neque obligatur patienter excipere verbera: ſed fas eſt ei gladium objicere vim intentanti. III. Quòdſi hic deſiſtat, vel cedat, occidere non licebit. IV. Minore tamen pœna protervum docere modeſtiam fas erit. V. Quodſi autem Leander armis contra Hectorem age-

re incipiat, defendere ſe huic vetitum non erit duello, vel rixa, quomocunque vocare placeat. VI. Cavendum tamen Hectori, ne lethale vulnus det Leandro, ſi minùs periculoſo expedire ſe poſſit. Membra ſingula juvat explicare.

168. I. Hector in poſito caſu tenetur non fugere. Nam difficile eſt, ad capeſſendam fugam virum honoratum, non levis inter ſuos authoritatis, obſtringere, ſiquidem fugiendo non leve honori ſuo diſpendium, atque ignominiam eſſet allaturus. Quid agendum in hoc caſu, ex judicio prudentum liceat colligere. Catholicos authores ſi conſulo, docet Molina: (a) " ſi ſit homo ingenus, cui dedecori ſit fugere, quando " alius eum aggreditur, tunc eſto, fugiendo & vitam propriam, & agreſ" ſoris poſſet conſervare, non tenetur fugere ; ſed defendendo perſo" nam propriam, & proprium honorem interficere poteſt injuſtum agreſ" ſorem, quando aliter non poteſt utrumque conſervare. " Citat Sotum Navarrum, Ant. Gomez. Aſſentitur Lessius, teſtatus, hanc eſſe communem DD. ſententiam. Certè vindex Gobati recenſet omnino nonaginta ſex ei faventes. (b) Et quamvis multi, vel pleriqùe eorum loquantur de eo, qui armis, non qui colapho, aut fuſte te impetit, ſine periculo gravioris vulneris : nihilominus ratio movens eſt eadem utrobique, ſcilicet *ignominia fugæ*, quæ ſi ſufficit, ut quis ſtet, ubi vita invaditur, cur ſtare non liceat, ubi nihil vitæ, & membris timendum eſt? argumento utitur Molina, ùt potior authorum pars, adducto jam ſupra n. 164. quia ſcilicet honor pretioſior eſt bonis externis: quòd ſi ergo rapere volenti opes arma licet oponere : idem licebit contra volentem rapere honorem adigendo me ad fugam, vel ad recipiendum colaphum. Item : ego jus habeo ſtandi: alter jus non habet me obligandi ad fugam : ergo fugere non teneor.

Monent tamen Patroni hujus ſententiæ, habendam eſſe rationem perſonarum; non enim Eccleſiaſtico aut Religioſo Viro, vel cuidam ex plebe fuga in probrum imputabitur. Imò lepidum eſt diſcrimen, quod facit Bartolus (c) cujus ſententiam his verbis recitat Damhouderius

(a) De Juſtit. tr. 3. diſp. 17. (b) Vid. *La Croix* l. 3. p. 1. n. 803. (c) Ad l. 3. ff. de Juſt.

Digitized by Google

11. 5: (a) " Si tu es Peruſinus, famam ac dedecus metuens, ad actum " usque occiſionis procedere potes; quòd ſummum ſit dedecus Peru- " ſino magnanimo ac generoſo turpiter adverſario invadenti cedere. Sed " ille, cui nulla eſt gloriæ, nominis, ac honoris ratio, qualis eſt Floren- " tinus, & commodè fugere poteſt, neglecta nominis gloria, certe mo- " dis omnibus fugere tenetur, & ſi non fugit, punitionis crimen incur- " rit." Hóc ſcilicet Bartolus ſtudio partium dediſſe videtur. Deinceps autem mutavit ſententiam, & ſtatuit, nullum teneri fugere. (b) Monent inſuper Doctores, illum, qui invaditur propè januam ſuæ, vel alienæ, præſertim amici cujusdam domûs, ita ut eò ſe facilè recipere, & excludere inſtantem inimicum poſſit, non tam facilè habiturum, cur ignominiam timeat. Item monet Lugo (c) eum, qui adverſarium iniquè læſit, & lædendo irritavit, teneri ad fugam, utut ignominioſam.

169. Si ſana eſt illa Molinæ, & aliorum doctrinæ, multò faciliùs admittetur mea in caſu de duello quia qui fugit irruentem contra ſe armis, ſperare poteſt, idem periculum, fuga ſemel ſuperatum, non tam facilè fore rediturum; vel quia mitigabitur furor invadentis, vel quia opem interea ferent alii; econtra Hectori, provocato ad duellum, etſi ſemel fuga ſe ſubducat duello ac alapæ, nullibi tutò licebit conſiſtere, redibit provocatio fortè priore crudior; cùm cauſa talis ſit, quæ juxta receptam in tali ſtatu opinionem non niſi monomachia finiri poſſit. Quin ipſa intentata alapa habetur pro data, ùt dixi alibi, qualem non niſi ſanguine elui arbitrantur. Non ergo tam facilè obligari poterit ad fugam ignominioſam, & inutilem ſimul.

170. Acatholici Doctores rigidiores ſunt. Juxta Grotium (d) " neutiquam probandum eſt, quod à plerisque (Caſuiſtis ſcilicet) eſt tra- " ditum, defenſionem cum interfectione eſſe licitam, jure ſcilicet Divi- " no; (nam de ſolo jure naturæ, quo minùs ita ſit, non diſputo) etiam- " ſi quis fugere ſine periculo poſſit; quia fuga ſcilicet ignominioſa ſit, in " nobili præſertim homine. Atqui nulla eſt hic ignominia, ſed falſa

(a) Prax. Crim. c. 76. n. 9. (b) Vid. Maurit. de Duell. §. 51. (c) Reſp. Mor. diſp. 10. ſect. 8. (d) J. B. P. l. 2. c. 1. §. 10. n. 3.

" quædam ignominiæ opinio, ſpernenda ab omnibus iis, qui virtutem, " & ſapientiam ſectantur. „

171. Qualiſcunque hic rigor ad me hoc loco non pertinet. Grotius conſultò dixit, *ſe non diſputare de ſolo naturæ jure.* A damnatione ſaltem Pontificia Caſuiſtæ non habent, quod timeant; nam teſte Cardena: (a) *doctrina de honore invaſo per facta ignominioſa nec formaliter, nec virtualiter ſubjacet damnationi.*

172. Igitur cum Illuſtri Wolfio mihi adhuc res eſt, qui, præ cæteris rigidus, in ipſo etiam ſtatu naturali obligationem fugiendi imponit, ita ſtatuens: (b) *Si quis læſionem, ſibi intentatam ab altero, fuga evitare poteſt, fugere debet. Etenim in defenſione ſui durioribus remediis uti non licet, quamdiu leniora proſtant.* At negabunt noſtri Theologi, quòd fugam cum gravi ignominia arripere lenius remedium ſit, quàm frontem, & arma invadenti opponere, & tentanti dare colaphum, quod graviſſimum contumeliæ genus eſt. Pergit Wolfius: *Fuga ſibi conſulere ignominioſum non rectè reputatur; quoniam ipſa lex naturæ eam urget, nec in hoc caſu aliud defendendi genus concedit.* Veriſſimum eſt, fuga ſibi conſulere ignominioſum non rectè reputatur: ſed unde probatur, quòd ipſa lex naturæ fugam urgeat pro noſtro caſu, & aliud defenſionis genus non concedat? Ait: *Imaginem hujus juris videmus in brutis animantibus, quæ non niſi fuga ſibi conſulere poſſunt.* Crediderim; quia non ducuntur honore, nec eis fuga moleſtum dedecus affert. Subjungit: *hominum de ignominia præconcepta opinio jus nullum facit. Novi quidem, opinionem eſſe tyrannum, adverſus quem nihil valet ratio. Sed hic non docemus, quæ maleſanorum opinioni, ſed quæ rationi conſentanea ſunt: valeant, quantum poſſunt.* Ad hæc, quæ doctiſſimè illata ſunt, reſpondere liceat primò; equidem hominum præconceptam de ignominia opinionem jus nullum facere, quo arma obvertere liceat volenti cædere. Opinio ea maleſana id ſolùm facit, ut fuga habeatur pro ignominioſa, & conſequenter moleſtiſſimum contemptum fugienti afferat. Jus autem amoliendi à ſe moleſtiſſimum contemptum, aliunde habet homo.

Objicies?

(a) Criſ. Theolog. diſſert. 21. c. 2. art. 4. (b) J. N. p. 1. §. 1010. 1011.

Objicies fortè, ſic Hectori etiam fore licitum adorare idola, ni moleſtum deberet contemptum ferre, dum abſtineret ab hoc crimine. Sed reſpondeo, neutiquam id confici; contemptus ex maleſano judicio redundans in non adorantem idola non facit Hectori jus ad idololatriam; quamvis enim aliunde habeat jus amoliendi à ſe contemptum, non tamen habet jus id faciendi per idololatriam; hæc enim ſtatuitur eſſe *intrinſecè* mala de ſe, & ſemper prohibita. Econtra ſiſtere gradum, & arma opponere volenti cædere: quin, niſi deſiſtat, etiam occidere ad avertendam gravem contumeliam, licitum eſſe reputatur, licentia conceſſa ab illo ipſo Deo, qui permiſit ejuſmodi defenſionem armatam contra raptorem opum. Rectè denique ait Wolfius, *ſe non docere, quæ maleſanorum opinioni, ſed quæ rectè rationi conſentanea ſunt.* Nempe maleſanorum opinioni conſentaneum eſt, fugientem velut ignavum contemnere: & hoc ego quoque improbo quàm maximè. Rectæ autem rationi conſentaneum, vel ſaltem non diſſentaneum eſt, poſtquam is contemptus ſeparari jam à fuga non poteſt, ab hoc contemptu armis ſe contra iniquum hominem tueri: & huic ſoli ſubſcribo. Illud adhuc notare liceat, vulgarem illam opinionem, quæ fugientem ad ſolius baculi minas de vecordia ſuſpectum habet, dubitátque, an immoto pede perſtiturus eſſet coram reipublicæ hoſte inter Martis tonitrua, non adeò temerariam, & frivolam eſſe; quis enim facilè credat, hominem, cæteroquin non admodum Chriſtianum, aut Philoſophum, non niſi conſcientiæ ſtimulo, aut Stoicis machinis ad fugam concitari?

173. Cæterùm concordia inter nos ſtabit, ſi caſui, prout à me eſt poſitus, inhæreamus; etſi enim aliàs eum, qui violentus in me irrueret, fugere tenerer: non tamen id de ejuſmodi homine intelligendum, qui à me è veſtigio duellum poſtulat; quia, ut ſuprà inſinuavi, provocato ad duellum, nullibi tuto licebit conſiſtere: redibit provocatio, & fortè priore crudior. Judex autem, qui contra violentiam ulteriorem tueatur, abeſſe ſtatuitur.

174. Denique concluſio, qua obligatio fugiendi negatur, confirmari poteſt ex quadam animadverſione Pufendorfii, ita diſſerentis: (a)

(a) l. N. G. l. 2. c. 5. §. 13.

" Non credendum eſt, tergum ſemper invaſori obvertendum aut „ ceſſim eundum; cùm illud vulneribus pateat, & hic à lapſu periculum „ immineat. Et quia periculis magis patemus averſi: & qui ſemel in „ fugam ſe conjecit, ubi fortè eidem ſpatium non ampliùs ſuperſit, aut „ velocitate pedum invaſor præcellat, non facilè iterum gradum com- „ ponere poteſt ad excipiendum adverſarii impetum. Ergo ubi in pro- „ ximo non patet ſuffugium, quo quis tutò ſe poſſit recipere, modera- „ men inculpatæ tutelæ non transgreditur, qui pectus potiùs invaſori „ opponit, quàm per fugam opportunum ſe ictibus præbet. „ Hæc cùm plerumque comitentur invaſionem, ab obligatione fugiendi plerumque abſolvunt. Robur accipiet hoc primum membrum concluſionis etiam ex ſequentibus.

175. II. Dicitur in concluſione, Hectorem ab obligatione fugiendi jam abſolutum, neque teneri excipere verbera; ſed fas eſſe objicere gladium. Ita Cardenas (a) verbis expreſſis, poſt damnationem nonnullarum circa hanc materiam propoſitionum, ait: Si Titius fuſte intentet ignominioſam percuſſionem Cajo, quam ſine gravi nota aliter declinare non valet, poteſt Cajus opponere gladium. Ratio deſumitur ex gravitate ignominiæ, quæ per fuſtem, aut colaphum inferri cenſetur, de qua Pufendorfius: (b) " Graviſſima habetur contumelia alapis " cædi, cujus cauſa apud multos Europæos populos hæc videtur eſſe, " quòd ſervorum, aut vili adhuc diſciplinæ ſubjectorum, iſta ſint bellaria, unde in alapa maximus eſt contemptus. „ Ita authores fermè omnes pro membro præcedente adducti.

176. III. Quòd ſi, qui verbera intentabat, deſiſtit, vel gladium objicienti Hectori cedit (uti quandoque ſolent poſt inane terriculum vani thraſones) occidere non licebit, aut vulnerare graviter. Recepta quippe apud juris naturalis Interpretes lex eſt: In aggredientem tantundem tibi licet, quantum læſioni arcendæ ſufficit. Si quidem leniora media defenſioni ſufficiant, non utendum durioribus. Demonſtrationem hujus veritatis exhibet Wolfius, (c) cui ſubdit: " Hinc intelligitur, quomodo

(a) Diſſert. 21. c. 2. art. 4. Criſ. Theol. (b) J. N. G. l. 2. c. 5. §. 12.
(c) J. N. p. 1. §. 982. 983.

Digitized by Google

" do accipienda ſint, quæ dicit FLORENTINUS : (a) *Jure hoc evenit, " ut, quod quisque ob tutelam corporis ſui fecerit, jure feciſſe exiſtimetur.* Ni- " mirum ſupponendum eſt in caſu dato, ea ob tutelam corporis fieri de- " buiſſe, neque hanc alio medio leniore obtineri potuiſſe. Hæc quæ de " limitibus juris ſe defendendi dicuntur, probè tenenda ſunt. Etſi enim " hic jus defenſionis ſpectetur non niſi in ſtatu naturali, qui libertatis " eſt, & ubi nemini ratio ejus, quod fecit defenſor, reddenda: ex hiſce " tamen principiis ſuo loco definiendum, quid juſtum ſit in ſtatu Civili, " ut ad hanc normam exigantur leges, quæ de eadem proſtant, poſitivæ. " Nemo eſt, qui hoc non facilè capiat, & ſecum hac ratione agi velit. " Praxis tamen admodum difficilis eſt, præſertim ubi affectibus pertur- " batur animus, ut impediatur attentio, ſine qua de mediorum uſu pro- " babile non fit judicium. "

177. IV. Quòd ſi autem Leander armis agere incipiat contra Hectorem, objecto gladio ſe defendentem, ne alapam recipiat, Hectori prohibitum non erit, duello (rixam voca, ſi mavis) ulteriùs tueri ſeſe; nam nec fugere tenebatur, nec alapam pati: ergo rectè oppoſuit gladium, & licita hæc erat defenſio. Quòdſi ergo, ùt bene argumentatur WOLFIUS, (b) " aggreſſor tuam licitam defenſionem oppugnare præſumat, fa- " cit, quod injuſtum eſt; quamdiu enim intra defenſionis licitæ limites " te contines, jure tuo uteris: dum ergo jus tuum evertere ille ſata- " git, contra jus tuum facit: ergo de novo fit aggreſſor injuſtus, non ſolùm honoris, ſed & vitæ. " Fas autem eſt injuſto aggreſſori ſe ſe opponere: quamvis tam tua, quàm illius vita exponatur periculo; rectè enim vitam tuam dubiæ pugnæ potiùs committis, quàm ferro aggreſſoris extinguendam offeras. Hic autem malitiæ ſuæ tribuat, ſi gravius quid patiatur. Neque dicat Leander, cœpta ſemel pugna, ſibi quoque neceſſitatem defenſionis incumbere, imò jus naſci; nam ſi deſiſtere petat etiam cœpta jam pugna, in Hectore non dabitur jus ultra pugnandi, quod erat merum jus defenſionis, ceſſans utique, dum Leander aggrediens ceſſare ſeriò deſiderat, nec renovaturus pugnam tutò credi poteſt,

on 178.

(a) L. 3. ff. de J. & J. (b) J. N. p. 1. §. 985. 986.

CAPUT III.

An Duellum Prohibitum ſit de jure naturali ad vindicandum honorem.

POſtquam ſuis jam lineamentis depinximus duellum, ob oculos poſita omni, quam continet, pravitate, examinandum jam venit, quomodo, & quibus legibus interdicatur. Ea enim eſt cujusque mali conditio, ut legum repagulis à republica arceri, vel ſi jam irrepſerit, intentatis etiam atrocibus pœnis, ejici debeat. Poteſt autem aliquid prohiberi jure naturali, vel Divino poſitivo, vel humano, eóque Ecclesiaſtico aut Civili. Capite præſente de jure naturali erit ſermo. Articulus I. Dabit declarationem juris naturalis. II. Ad particularia deſcendens quæret, an vi hujus juris, cæde vel duello tueri liceat honorem contra injurias *reales* e. g. verbera. III. An contra calumnias. IV. An contra convicia. V. An contra dedecus, quod ex recuſato duello reſultaret. VI. Quæret, an commodioris compendii cauſâ offendenti è veſtigio alapa dari poſſit licitè.

ARTICULUS I.

Prænotanda de jure naturali.

§. unicus.

163. *Jus naturale ritè definitum* 164. *Ad quæ bona defendenda ſe extendat.*

163. DOctrina de jure naturali, hoc præcipuè ævo, in pretio habetur, vigétque; quia ultima humani juris ratio, ait P. IGNATIUS SCHWARZ, (a) feræ in jure naturæ quærenda eſt; quia ſuppeditat media genuinæ interpretationis, & applicationis : quia principiis univerſali-

(a) Prolegom. ad Inſtit. J. N. G.

Digitized by Google

ſalibus conſtat : reliquum jus non niſi particularibus, è quibus omnes quæſtiones decidi non poſſunt. In eundem ſenſum loquitur Pufendorfius. (a) Unde etiam viri ſagaciſſimi cum Hugone Grotio (b) jus naturæ, ab aliis diſciplinis ſecretum, magno cum emolumento explicandum ſibi ſumpsêre. Non abrogare Grotio anteſignano encomia illa velim, quæ paſſim liberaliſſimè in eum congeſta legimus; at illud immoderatiùs fuiſſe dictum exiſtimo, dum omnes ſuperiorum temporum Doctores, Patres æquè ac Theologos jus naturale vel ignorâſſe, vel pulvere ſcholaſtico conſpurcâſſe nonnulli (c) aſſerere non verentur. Huic jactantiæ criſtas evellit Schwarzius pollice neutiquam molli. (d) Legi quoque meretur limatum judicium Clariſſimi P. Scmier. (e)

Eſt autem lex naturalis, juxta D. Thomam (f) participatio legis æternæ in rationali creatura. Vel ſi Juſtinianum, & Ulpianum audiamus, jus illud, quod natura omnia animalia docuit. Vel denique juxta definitionem Schwarzii, ſatis accuratam, ordinatio divinæ ſapientiæ, per dictamen ſyntereſeos naturæ rationali manifeſtata, præcipiens rectæ rationi ſimpliciter conſentanea, & prohibens diſſentanea.

Si quæras ulteriùs, ex qua regula diſcere liceat, quænam rectæ rationi conſentanea vel diſſentanea ſint, Schwarzium, ſuadeo, conſulas, (g) qui operosè ad omnem acribiam effingere ejusmodi principium ſatagit : oculúmque intendens in triplex hominis officium, quo Deo, ſibi & proximo obſtringitur, ita ſtatuit: Fac, vel omitte ea, quæ ex amore Deo, tibi & proximo naturaliter debito, hoc eſt, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, neceſſariò facienda, vel omittenda ſunt. Tum demonſtrare contendit, celebre illud hodie *ſocialitatis* principium, quod Grotius concepit, Pufendorfius enixus eſt, & de fonte levârunt ſequaces plurimi, non eſſe *adæquatum*, ſive complectens omnia triplicis generis officia; ex hoc enim, quòd cuilibet homini colenda, & ſervanda ſit ſocietas, quantum in ſe eſt, adeóque omnia, quæ ad hanc ſocietatem neceſſariò, & universè faciunt, Jure naturali præcepta: quæ verò

(a) L. 2. c. 5. §. 3. J. N. G. (b) L. de Jure B. & P. (c) *Puſendorſ*, *Thomaſius*, *Fleiſcherus &c.* (d) Prolegom. inſtruct. 7. (e) Jurisprudentia publ. univerſ. Præfat. ad Lect. (f) 1. 2. quæſt. 91. a. 2. (g) P. 1. tit. 2. Inſtr. 3.

eandem turbant, atque abrumpunt vetita intelligantur, ex hoc, inquit, ſolùm intelligitur, quî homo erga hominem: non quî erga ſe, & præcipuè erga DEUM ſe gerere debeat. Quod videtur fateri ipſe PUFENDORFIUS, dum hæc bina officia ad Theologiam, & Ethicam rejecit. Mihi interea placet illud vetus, Theologorum præcipuè authoritate roboratum principium, quod in obvenientibus caſibus nunquam fallax deprehenſum à ſe fuiſſe teſtatur SCHMIER: (a) Illud præceptum, vel prohibitum, Jure naturæ teneas, quod ad felicem ſtatum humanæ naturæ ſimpliciter expedit eſſe præceptum, vel prohibitum. Illud autem expedire, vel non expedire cenſendum eſt, in cujus licentiam, vel interdictionem homines conſenſiſſent, ſi ante omnem caſum particularem ab Authore naturæ requiſiti, ſuffragium tuliſſent. Quæ in hoc principio carpit lima SCHWARZIANA, (b) non eſt hujus loci examinare.

164. Ex hiis principiis colligunt Doctores communiter, eſſe cuique licitum adverſarium, imminentem vitæ aut membris, illata nece, ſi mitiore modo fieri nequeat, repellere; nam vim vi repellere omnes leges, omniáque jura permittunt. (c) Ita Doctores communiter. Quòd ſi ergo occiſio invadentis, præſertim dum ſine meo novo periculo fieri poteſt, eſt licita, etiam duellum erit licitum, quamvis aleam dubiam ſubire oporteat, modò alia via non ſuppetat evadendi. Hoc contingere poſſe, in duplici caſu exiſtimat GROTIUS. (d) I. Si invadens alteri concedat licentiam dimicandi, alioquin eum occiſurus ſine dimicatione. II. Si Magiſtratus duos, mortem meritos, inter ſe committat. De quo caſu gemino judicium ZIEGLERI legi poteſt apud SCHWARZIUM. (e) Quid de reliquo obſervandum ſit, dum occidi opus eſt invadentem; quando nempe fugere teneatur is, qui vim patitur: quando vitam propriam vitæ invadentis poſthabere, quomodo moderamen inculpatæ tutelæ obſervandum, aliáque ſimilia paſſim apud Doctores invenies.

Non minus bona fortunæ bello privato, quam publico tueri, aut recuperare fas eſt; nam, ùt ait PUFENDORF, (f) quid judicium, & mos omnium

(a) Jus Publ. Univ. Præamb. Sect. 2. n. 45. (b) Loc. cit. §. 2. (c) C. Si verò alicujus. 3. de Sent. excomm. (d) J. P. B. L. 2. c. 1. 5. 15. (e) De J. N. p. 1. tit. 4. inſtr. 3. quæſt. 4. (f) J. N. G. l. 2. c. 5. §. 16.

Digitized by Google

omnium gentium ferat, in aprico eſt; nam pleraque bella geri conſtat, non ut aliis vita, ſed res eripiantur: ac ridiculus eſſet hoſtis, qui, ne telis peteretur, proteſtari vellet, quòd ad res duntaxat rapiendas veniat. Illud igitur certum eſt, non fieri injuriam ei, qui, dum alterius res raptum, aut perditum it, occiditur, etſi aliàs res iſtæ vitæ hominis æquiparari nequeant. Quanti autem pretii res ablata eſſe debeat: quæ certitudo juris ad eam rem, vel in ea re: quæ diverſitas in ſtatu naturali ac civili, aliáque huc pertinentia, vide apud SCHWARZIUM. (a) Quòd ſi ergo cædes raptoris licita eſt, etiam duellum erit licitum, uti aſſerit BONACINA (b) nixus aſſenſu NAVARI, BECANI, SANCHEZ: *Ad defenſionem rerum propriarum videtur eſſe licitum acceptare duellum, quando aliquis eas invadit,* (ſaltem directè, ùt volunt aliqui) *nec aliud adeſt remedium ad eas defendendas præter acceptationem; tunc enim non dicitur propriè duellum* (de hoc nolim jam litigare) *ſed juſta defenſio rerum propriarum. In quo caſu, ſi invaſus non habeat arma, poteſt ab invaſore petere, ut ſibi arma concedat.* Nota tamen, cùm in duello propriam vitam exponas, de majore jactura bonorum debere agi: quàm ubi ſine tuo periculo raptorem occidis.

Demum propiùs ad rem meam accedere juvat, & num armis vindicare liceat, illud quoque deliatiſſimum bonorum genus, honorem ſcilicet & famam examinare. Bellum publicum gens genti non immeritò infert, grandis ubi contumelia illata fuerit, vel Principi, vel univerſæ Reipublicæ. Hac de cauſa bellum movit David contra Hanon regem Amonitarum; eoquòd nunciis, à Davide amica cum ſalutatione ad eum miſſis, in opprobrium barbæ dimidium abraſerit, etiam veſtibus fœdum in modum præciſis. (c) Juſtum quoque bellum fuit undecim tribuum Iſraël adverſus tribum Benjamin, defendentem habitatores Gabaa, ne punirentur ob ſcelus illud immane, quo uxorem viri Levitæ eousque incredibili libidine vexârunt, ut animam efflaverit. (d) Huc ſerviet etiam Dinæ injuria vindicata à fratribus, dignis, ſi modum demas, laudari à Judith. (e) Injuriæ hæ *reales* quidem fuêre: nec tamen

 dubi-

(a) Loc. cit. (b) De Cenſur. diſput. 2. q. 6. punct. 2. n. 11. (c) 2. Reg. 10.
(d) Vide *Molinam* tract. 2. diſp. 104. n. 3. 5. (e) Judith. c. 9.

Digitized by Google

dubito, etiam ſolis *verbis* acerbam inferri poſſe contumeliam genti à gente, dum e. g. una Respublica, vel Reipublicæ pagus unus (a) per præconem, ad fines alterius Reipublicæ vel pagi miſſum, in eandem ſcommata, & atras calumnias declamaret, easdem mox per complures provincias diſperſura, ut peſſimam notam apud nationes cæteras inimicæ inureret. In ſimilibus cauſis locum eſſe vi & armis, non facilè quis dubitabit: tunc ſaltem ſi congrua ſatisfactione vindictam prævenire non malit pars lædens, qua oblata utique à bello erit abſtinendum: *cùm in eum, qui jure agere & ſatisfacere eſt paratus, nefas ſit bellum ſummere tanquam in injurium* (b)

Unde etiam de homine privato extra dubium eſt, eidem licitam eſſe juſtam defenſionem, & vindicationem famæ & honoris. Quòd ſi enim tueri licet bona fortunæ, cur non & bona famæ, quæ meritò plùris habentur, quàm opes; nam *melius eſt bonum nomen, quàm multa divitiæ.* (c) Conſecutio hæc placet, teſte Schwarzio, (d) Theologis, & Juris Conſultis tam veteribus, quàm recentioribus, Molinæ, Soto, Navarro, Ant. Gomez, Covaruviæ, Lessio, Lugoni, Silveriæ &c. Quin ſic infert conſequentiam: " Ergo ſi licita eſt occiſio aggreſſoris in-" juſti pro ſervandis bonis fortunæ, à fortiori licita erit pro ſervandis " bonis honoris, & famæ. „ Sed de hoc indagare neceſſe erit pluribus, & enucleatè magis agendum. „

Quòd ſi interea quæras, an defenſio hæc à natura non tantùm permittatur; ſed etiam imperetur, reſpondet Wolfius, (e) hominem ad famam defendendam obligari contra calumnias; hinc ipſum Christum Dominum, qui, quamvis convicia conviciis non redderet, ſeu *maledicta maledictis*: (f) adverſus calumnias tamen Judæorum, dum famam ſuam laceſſebant, famam defendiſſe. (g) Econtra alii cum Schmier, Schwarz, Mezger, Reding, arctam ejusmodi obligationem non agnoſcunt, niſi fortè non mea tantùm, ſed & aliorum interſit, famam meam illæſam ſtare; nam, ajunt, in opinione verè Sapien-

(a) Canton. (b) *Lipſ.* Civ. Doctr. l. 5. c. 4. n. 15. (c) Prov. 22. (d) P. 1. tit. 4. Inſtruct. 2. §. 4. (e) J. N. p. 1. §. 1033. (f) 1. Petr. 2. (g) Joan. 8. v. 48.

Digitized by Google

pientûm, qui patienter fert injuriam, æſtimationem de ſe magis auget, quàm minuit; virtus enim heroica eſt, motus naturæ rationi ſubjicere, & ſe ipſo eſſe ſuperiorem.

Notare hìc oportet, quod de bello publico communis Doctorum tenet, (a) opportunè ad bellum privatum applicandum. Ajunt, non licere Principi bellum adverſus hoſtem movere, non habenti vires neceſſarias, quamvis juſtam habeat cauſam, ſi ex bello tali maxima poſſunt oriri detrimenta in perniciem Statûs ex defectu virium. Ratio ex lumine naturæ petitur; quis enim prudens ſubeat grande periculum cum nulla, vel futili tantùm ſpe evadendi? quis ſe oceano inſtitor committeret, ſi ſpem prudentem concipere non poſſet evitandi ſyrtes, & ſcopulos? Id, quod tunc præcipuè verum eſt, dum non tam patriæ, quàm familiæ ſuæ cauſa Princeps bellum cogitaret. Infero ergo etiam ego de bello privato: ſi quis aggreſſurus furem, ac raptorem, ſive in duello, ſive extra illud, ita ſe viribus, & dexteritate pollere non advertat, ut de victoria referenda ſpem poſſit concipere, malè is eam aggreſſionem tentaret; malè enim pro bonis fortunæ vitam exponeret ejusmodi periculo, in quo probabiliùs ſuccubiturus vitam unà cum bonis amittere neceſſe haberet.

ARTICULUS II.

An Duello tueri honorem liceat contra injurias reales, e. g. verbera?

A Generalibus ad particularia jam deſcendendum eſt. Cùm autem contumeliæ, queîs honor violari poteſt, ſint diverſæ, diverſi item modi vindicandi, examinabimus hoc Articulo, an duello, aliáve ratione violenta tueri liceat honorem contra craſſiſſimum contumeliæ genus, ſcilicet contra *verbera*, eáque fuſte, ſcutica, manúve vel infligenda; vel etiam jam inflicta. Ante omnia accuratiùs explicare oportet *Statum quæſtionis*. Dein conſiderabimus verbera *primùm danda*, ſeu intentata: tum quoque verbera *jam data*.

§. I.

(a) *Molina* Tom. I. de Juſt. tr. 2. diſput. 102. *Suarez* de Charitat. diſp. 13. ſect. 4. n. 8. aliíque apud *Schiaram* Theol. Bell. L. 1. diffic. 4. n. 6.

§. I.

Status quæſtionis accurate explicatur.

165. Depingitur judicium hodierni ævi. 166. Fingitur Caſus.

165. HOmines noſtri, præcipuè viri nobiles ac militares, ſunt in famæ, ac honoris integritate ſervanda admodum delicati: nil minùs, quàm contemptum, ludibrium, aut ignominiam ferre docti: mitiùs laturi opum, neſcio quam jacturam, quàm vel fungi, aut deceptoris, aut adulteri nomen. Quòd ſi tamen ejusmodi fortè paſſus quis ſit, omnium judicio armata manu abſtergenda fuligo eſt: provocandus in arenam, qui offendit, ut pugnando ſatisfiat, redeátque honor.

Omnium maximè alapam, vel ictum fuſte datum, indignè ferunt. Hunc, illámve ſi quis temerarius dedit, fas tibi eſſe dicunt, exerto eum confeſtim gladio confodere, etſi ſuum is ferrum nondum nudâſſet. Moras ſi trahis, occaſionem fœnari oportet, qua fortè obrutum tu quoque cædere fuſte poſſis. Si patiens excipiat ictus tuos, quin ſuum ipſe ferrum ſtringere audeat, tuus tibi honor rediit. Si occaſio non detur, ita eum obruendi, (ſolent enim, qui alapam dedêre, cauti incedere) vel ſi generoſiùs velis agere, ad pugnam venire neceſſe erit, cui ſignum opportunè dabis projecto ad pedes antagoniſtæ baculo tuo. Pugna autem cruenta ſit, nec leviter ſtrinxiſſe cutem ſufficiet. Hæc de verberibus, fuſte, vel manu, vel ſcutica datis. Non tamen neceſſe eſt, ut verberem: modò pileum ei circumagam, vel manum impingam pectori; quin vel levâſſe manum ad ictum ſufficit. De his ferme eadem ſtatuuntur, atque de verberibus. Quòdſi quis, neglectis his regulis, non utatur præſcriptis remediis, extremo ſe contemptui exponit: velut imbellis fungus exploditur: commercio & ſocietate æqualium excluditur: quin & bona vel rapiuntur, vel negantur eousque ut, unde vitam ſuſtentet, quandoque non ſuperſit. Commiſſa econtra pugna, ſive duello, quemcunque exitum habuerit, ſanatum reputatur vulnus, honori antè illatum. Ut paucis dicam, de honore & duello

duello hominum corruptum judicium hodie in civitatibus pleriſque vigere cernimus.

166. Fingamus etiam caſum. Leander, neſcio quibus crabronibus concitatus, Hectorem, virum inter ſuos æſtimatum, ſubitò invadit, eúmque provocat, ut duello ſatisfaciat pro injuria, quam ſibi factam credit. Tergiverſanti ex metu peccati fuſtem, aut alapam intentat. Dubitatur, an Hector vel aufugere debeat, ſi fugæ ſit locus: vel an firmo pede conſiſtere, & pugnam acceptare ſine piaculo poſſit, atque etiam interimere. Fingitur ſimul, Hectori fugienti, vel alapam ferenti aliud damnum non fore timendum, præter ignominiam, contentam in ipſo ignominioſo ictu aut fuga, adeóque ignominiam hanc non eſſe de cætero damnificam. Explicato ita ſtatu quæſtionis, ſequitur

§. II.

De verberibus primùm dandis, ſeu intentatis.

167. *Ponitur concluſio quinque membrorum.*
168. *De membro I. doctrina T. T. Catholicorum.*
169. *Qua admiſſa, noſtra aſſertio erit à fortiori admittenda.*
170. *Doctrina rigidior* Grotii.
171. *Noſtra non eſt contraria.*
172. *Doctrina rigidiſſima* Wolfii
173. *Cum noſtra fortè conciliari poteſt.*
174. *Concluſio denique ſtabilitur ex quadam animadverſione* Pufendorfii.
175. *Membrum II. concluſionis.*
176. *Membrum III.*
177. *Membrum IV.*
178. *Solvitur prima difficultas contraria huic membro.*
179. *Solvitur altera difficultas.*
180. *Membrum V.*

167. AJo: I. Hector in poſito caſu non obligatur fugere. II. Neque obligatur patienter excipere verbera: ſed fas eſt ei gladium objicere vim intentanti. III. Quòdſi hic deſiſtat, vel cedat, occidere non licebit. IV. Minore tamen pœna protervum docere modeſtiam fas erit. V. Quodſi autem Leander armis contra Hectorem age-

Digitized by Google

re incipiat, defendere ſe huic vetitum non erit duello, vel rixa, quomocunque vocare placeat. VI. Cavendum tamen Hectori, ne lethale vulnus det Leandro, ſi minùs periculoſo expedire ſe poſſit. Membra ſingula juvat explicare.

168. I. Hector in poſito caſu tenetur non fugere. Nam difficile eſt, ad capeſſendam fugam virum honoratum, non levis inter ſuos authoritatis, obſtringere, ſiquidem fugiendo non leve honori ſuo diſpendium, atque ignominiam eſſet allaturus. Quid agendum in hoc caſu, ex judicio prudentum liceat colligere. Catholicos authores ſi conſulo, docet Molina: (a) " ſi ſit homo ingenus, cui dedecori ſit fugere, quando " alius eum aggreditur, tunc eſto, fugiendo & vitam propriam, & agreſ- " ſoris poſſet conſervare, non tenetur fugere: ſed defendendo perſo- " nam propriam, & proprium honorem interficere poteſt injuſtum agreſ- " ſorem, quando aliter non poteſt utrumque conſervare." Citat Sotum Navarrum, Ant. Gomez. Aſſentitur Lessius, teſtatus, hanc eſſe communem DD. ſententiam. Certè vindex Gobati recenſet omnino nonaginta ſex ei faventes. (b) Et quamvis multi, vel plerique eorum loquantur de eo, qui armis, non qui colapho, aut fuſte te impetit, ſine periculo gravioris vulneris: nihilominus ratio movens eſt eadem utrobique, ſcilicet *ignominia fugæ*, quæ ſi ſufficit, ut quis ſtet, ubi vita invaditur, cur ſtare non liceat, ubi nihil vitæ, & membris timendum eſt? argumento utitur Molina, ùt potior authorum pars, adducto jam ſupra n. 164. quia ſcilicet honor pretioſior eſt bonis externis: quòd ſi ergo rapere volenti opes arma licet oponere: idem licebit contra volentem rapere honorem adigendo me ad fugam, vel ad recipiendum colaphum. Item: ego jus habeo ſtandi: alter jus non habet me obligandi ad fugam: ergo fugere non teneor.

Monent tamen Patroni hujus ſententiæ, habendam eſſe rationem perſonarum; non enim Eccleſiaſtico aut Religioſo Viro, vel cuidam ex plebe fuga in probrum imputabitur. Imò lepidum eſt diſcrimen, quod facit Bartolus (c) cujus ſententiam his verbis recitat Damhoude-

RIUS

(a) De Juſtit. tr. 3. diſp. 17. (b) Vid. *La Croix* l. 3. p. 1. n. 803. (c) Ad l. 3. ff. de Juſt.

Digitized by Google

xius: (a) " Si tu es Peruſinus, famam ac dedecus metuens, ad actum " usque occiſionis procedere potes; quòd ſummum ſit dedecus Peru- " ſino magnanimo ac generoſo turpiter adverſario invadenti cedere. Sed " ille, cui nulla eſt gloriæ, nominis, ac honoris ratio, qualis eſt Floren- " tinus, & commodè fugere poteſt, neglecta nominis gloria, certè mo- " dis omnibus fugere tenetur, & ſi non fugit, punitionis crimen incur- " rit. " Hóc ſcilicet Bartolus ſtudio partium dediſſe videtur. Dein- ceps autem mutavit ſententiam, & ſtatuit, nullum teneri fugere. (b) Mo- nent inſuper Doctores, illum, qui invaditur propè januam ſuæ, vel alienæ, præſertim amici cujusdam domûs, ita ut eò ſe facilè recipere, & exclu- dere inſtantem inimicum poſſit, non tam facilè habiturum, cur igno- miniam timeat. Item monet Lugo (c) eum, qui adverſarium iniquè læſit, & lædendo irritavit, teneri ad fugam, utut ignominioſam.

169. Si ſana eſt illa Molinæ, & aliorum doctrinæ, multò faciliùs admittetur mea in caſu de duello quia qui fugit irruentem contra ſe ar- mis, ſperare poteſt, idem periculum, fuga ſemel ſuperatum, non tam fa- cilè fore rediturum; vel quia mitigabitur furor invadentis, vel quia opem interea ferent alii; econtra Hectori, provocato ad duellum, etſi ſemel fuga ſe ſubducat duello ac alapæ, nullibi tutò licebit conſiſtere, redibit provocatio fortè priore crudior; cùm cauſa talis ſit, quæ juxta receptam in tali ſtatu opinionem non niſi monomachia finiri poſſit. Quin ipſa intentata alapa habetur pro data, ùt dixi alibi, qualem non niſi ſanguine elui arbitrantur. Non ergo tam facilè obligari poterit ad fugam igno- minioſam, & inutilem ſimul.

170. Acatholici Doctores rigidiores ſunt. Juxta Grotium (d) " neutiquam probandum eſt, quod à plerisque (Caſuiſtis ſcilicet) eſt tra- " ditum, defenſionem cum interfectione eſſe licitam, jure ſcilicet Divi- " no; (nam de ſolo jure naturæ, quo minùs ita ſit, non diſputo) etiam- " ſi quis fugere ſine periculo poſſit; quia fuga ſcilicet ignominioſa ſit, in " nobili præſertim homine. Atqui nulla eſt hic ignominia, ſed falſa

(a) Prax. Crim. c. 76. n. 9. (b) Vid. Maurit. de Duell. §. 51. (c) Reſp. Mor. diſp. 10, ſect. 8. (d) J. B. P. l. 2. c. 1. §. 10. n. 3.

Digitized by Google

„ quædam ignominiæ opinio, ſpernenda ab omnibus iis, qui virtutem, „ & ſapientiam ſectantur. „

171. Qualiſcunque hic rigor ad me hoc loco non pertinet. Grotius conſultò dixit, *ſe non diſputare de ſolo naturæ jure.* A damnatione ſaltem Pontificia Caſuiſtæ non habent, quod timeant; nam teſte Cardena: (a) *doctrina de honore invaſo per facta ignominioſa nec formaliter, nec virtualiter ſubjacet damnationi.*

172. Igitur cum Illuſtri Wolfio mihi adhuc res eſt, qui, præ cæteris rigidus, in ipſo etiam ſtatu naturali obligationem fugiendi imponit, ita ſtatuens: (b) *Si quis læſionem, ſibi intentatam ab altero, fuga evitare poteſt, fugere debet. Etenim in defenſione ſui durioribus remediis uti non licet, quamdiu leniora proſtant.* At negabunt noſtri Theologi, quòd fugam cum gravi ignominia arripere lenius remedium ſit, quàm frontem, & arma invadenti opponere, & tentanti dare colaphum, quod graviſſimum contumeliæ genus eſt. Pergit Wolfius: *Fuga ſibi conſulere ignominioſum non rectè reputatur; quoniam ipſa lex naturæ eam urget, nec in hoc caſu aliud defendendi genus concedit.* Veriſſimum eſt, fuga ſibi conſulere ignominioſum non rectè reputatur: ſed unde probatur, quòd ipſa lex naturæ fugam urgeat pro noſtro caſu, & aliud defenſionis genus non concedat? Ait: *Imaginem hujus juris videmus in brutis animantibus, quæ non niſi fuga ſibi conſulere poſſunt.* Crediderim; quia non ducuntur honore, nec eis fuga moleſtum dedecus affert. Subjungit: *hominum de ignominia præconcepta opinio jus nullum facit. Novi quidem, opinionem eſſe tyrannum, adverſus quem nihil valet ratio. Sed hic non docemus, quæ maleſanorum opinioni, ſed quæ rationi conſentanea ſunt: valeant, quantum poſſunt.* Ad hæc, quæ doctiſſimè illata ſunt, reſpondere liceat primò; equidem hominum præconceptam de ignominia opinionem jus nullum facere, quo arma obvertere liceat volenti cædere. Opinio ea maleſana id ſolùm facit, ut fuga habeatur pro ignominioſa, & conſequenter moleſtiſſimum contemptum fugienti afferat. Jus autem amoliendi à ſe moleſtiſſimum contemptum, aliunde habet homo.

Objicies

(a) Criſ. Theolog. diſſert. 21. c. 2. art. 4. (b) J. N. p. 1. §. 1010. 1011.

Objicies fortè, ſic Hectori etiam fore licitum adorare idola, ſi moleſtum deberet contemptum ferre, dum abſtineret ab hoc crimine. Sed reſpondeo, neutiquam id confici; contemptus ex maleſano judicio redundans in non adorantem idola non facit Hectori jus ad idololatriam; quamvis enim aliunde habeat jus amoliendi à ſe contemptum, non tamen habet jus id faciendi per idololatriam; hæc enim ſtatuitur eſſe *intrinſecè* mala de ſe, & ſemper prohibita. Econtra ſiſtere gradum, & arma opponere volenti cædere: quin, niſi deſiſtat, etiam occidere ad avertendam gravem contumeliam, licitum eſſe reputatur, licentia conceſſa ab illo ipſo Deo, qui permiſit ejusmodi defenſionem armatam contra raptorem opum. Rectè denique ait Wolfius, *ſe non docere, quæ maleſanorum opinioni, ſed quæ rectè rationi conſentanea ſunt.* Nempe maleſanorum opinioni conſentaneum eſt, fugientem velut ignavum contemnere: & hoc ego quoque improbo quàm maximè. Rectæ autem rationi conſentaneum, vel ſaltem non diſſentaneum eſt, poſtquam is contemptus ſeparari jam à fuga non poteſt, ab hoc contemptu armis ſe contra iniqum hominem tueri: & huic ſoli ſubſcribo. Illud adhuc notare liceat, vulgarem illam opinionem, quæ fugientem ad ſolius baculi minas de vecordia ſuſpectum habet, dubitátque, an immoto pede perſtiturus eſſet coram reipublicæ hoſte inter Martis tonitrua, non adeò temerariam, & frivolam eſſe; quis enim facilè credat, hominem, cæteroquin non admodum Chriſtianum, aut Philoſophum, non niſi conſcientiæ ſtimulo, aut Stoicis machinis ad fugam concitari?

173. Cæterùm concordia inter nos ſtabit, ſi caſui, prout à me eſt poſitus, inhæreamus; etſi enim aliàs eum, qui violentus in me irrueret, fugere tenerer: non tamen id de ejusmodi homine intelligendum, qui à me è veſtigio duellum poſtulat; quia, ut ſuprà inſinuavi, provocato ad duellum, nullibi tuto licebit conſiſtere: redibit provocatio, & fortè priore crudior. Judex autem, qui contra violentiam ulteriorem tueatur, abeſſe ſtatuitur.

174. Denique concluſio, qua obligatio fugiendi negatur, confirmari poteſt ex quadam animadverſione Pufendorfii, ita diſſerentis: (a)

(a) I. N. G. l. 2. c. 5. §. 13.

" Non credendum eſt, tergum ſemper invaſori obvertendum aut „ ceſſim eundum; cùm illud vulneribus pateat, & hic à lapſu periculum „ immineat. Et quia periculis magis patemus averſi: & qui ſemel in „ fugam ſe conjecit, ubi fortè eidem ſpatium non ampliùs ſuperſit, aut „ velocitate pedum invaſor præcellat, non facilè iterum gradum com- „ ponere poteſt ad excipiendum adverſarii impetum. Ergo ubi in pro- „ ximo non patet ſuffugium, quo quis tutò ſe poſſit recipere, modera- „ men inculpatæ tutelæ non transgreditur, qui pectus potiùs invaſori „ opponit, quàm per fugam opportunum ſe ictibus præbet. „ Hæc cùm plerumque comitentur invaſionem, ab obligatione fugiendi plerumque abſolvunt. Robur accipiet hoc primum membrum concluſionis etiam ex ſequentibus.

175. II. Dicitur in concluſione, Hectorem ab obligatione fugiendi jam abſolutum, neque teneri excipere verbera; ſed fas eſſe objicere gladium. Ita CARDENAS (a) verbis expreſſis, poſt damnationem nonnullarum circa hanc materiam propoſitionum, ait: Si Titius fuſte intentet ignominioſam percuſſionem Cajo, quam ſine gravi notâ aliter declinare non valet, poteſt Cajus opponere gladium. Ratio deſumitur ex gravitate ignominiæ, quæ per fuſtem, aut colaphum inferri cenſetur, de qua PUFENDORFIUS: (b) " Graviſſima habetur contumelia alapis " cædi, cujus cauſa apud multos Europæos populos hæc videtur eſſe, " quòd ſervorum, aut vili adhuc diſciplinæ ſubjectorum, iſta ſint bellaria, unde in alapa maximus eſt contemptus. „ Ita authores fermè omnes pro membro præcedente adducti.

176. III. Quòd ſi, qui verbera intentabat, deſiſtit, vel gladium objicienti Hectori cedit (uti quandoque ſolent poſt inane terriculum vani thraſones) occidere non licebit, aut vulnerare graviter. Recepta quippe apud juris naturalis Interpretes lex eſt: In aggredientem tantundem tibi licet, quantum læſioni arcendæ ſufficit. Si quidem leniora media defenſioni ſufficiant, non utendum durioribus. Demonſtrationem hujus veritatis exhibet WOLFIUS, (c) cui ſubdit: " Hinc intelligitur, quomodo

(a) Diſſert. 21. c. 2. art. 4. Criſ. Theol. (b) J. N. G. l. 2. c. 5. §. 12.
(c) J. N. p. 1. §. 982. 983.

" do accipienda ſint, quæ dicit FLORENTINUS: (a) *Jure hoc evenit,* " *ut, quod quisque ob tutelam corporis ſui fecerit, jure feciſſe exiſtimetur.* Ni" mirum ſupponendum eſt in caſu dato, ea ob tutelam corporis fieri de" buiſſe, neque hanc alio medio leniore obtineri potuiſſe. Hæc quæ de " limitibus juris ſe defendendi dicuntur, probè tenenda ſunt. Etſi enim " hìc jus defenſionis ſpectetur non niſi in ſtatu naturali, qui libertatis " eſt, & ubi nemini ratio ejus, quod fecit defenſor, reddenda: ex hiſce " tamen principiis ſuo loco definiendum, quid juſtum ſit in ſtatu Civili, " ut ad hanc normam exigantur leges, quæ de eadem proſtant, poſitivæ. " Nemo eſt, qui hoc non facilè capiat, & ſecum hac ratione agi velit. " Praxis tamen admodum difficilis eſt, præſertim ubi affectibus pertur" batur animus, ut impediatur attentio, ſine qua de mediorum uſu pro" babile non ſit judicium. "

177. IV. Quòd ſi autem Leander armis agere incipiat contra Hectorem, objecto gladio ſe defendentem, ne alapam recipiat, Hectori prohibitum non erit, duello (rixam voca, ſi mavis) ulteriùs tueri ſeſe; nam nec fugere tenebatur, nec alapam pati: ergo rectè oppoſuit gladium, & licita hæc erat defenſio. Quòd ſi ergo, ùt bene argumentatur WOLFIUS, (b) " aggreſſor tuam licitam defenſionem oppugnare præſumat, fa" cit, quod injuſtum eſt; quamdiu enim intra defenſionis licitæ limites " te contines, jure tuo uteris: dum ergo jus tuum evertere ille ſata" git, contra jus tuum facit: ergo de novo fit aggreſſor injuſtus, non ſolùm honoris, ſed & vitæ. " Fas autem eſt injuſto aggreſſori ſe ſe opponere: quamvis tam tua, quàm illius vita exponatur periculo; rectè enim vitam tuam dubiæ pugnæ potiùs committis, quàm ferro aggreſſoris extinguendam offeras. Hic autem malitiæ ſuæ tribuat, ſi gravius quid patiatur. Neque dicat Leander, cœpta ſemel pugna, ſibi quoque neceſſitatem defenſionis incumbere, imò jus naſci; nam ſi deſiſtere petat etiam cœpta jam pugna, in Hectore non dabitur jus ultra pugnandi, quod erat merum jus defenſionis, ceſſans utique, dum Leander aggrediens ceſſare ſeriò deſiderat, nec renovaturus pugnam tutò credi poteſt.

(a) L. 3. ff. de J. & J. (b) J. N. p. 1. §. 985-986.

178. Oppones I. Repugnat amori ſui & alterius, pro evitanda alapa vitam ſuam periculo exponere : & alienæ moliri perniciem ; quæ enim proportio inter vitam & alapam? ℞. I. Dum initio gladium objecerat Hector invadenti Leandro, nil moliri volebat in ejus vitam, ſed abſterrere. Poſtquam autem audax homo, ſalutari terrore inſuperhabito, ulteriorem vim intentat, utique nemo ab Hectore exiget, ut poſitis armis vel mactandum ſe offerat, vel genas & tergum ultro præbeat cædendum inſolenti dexteræ? II. Naturalis amor, quem ſibi quisque debet, utique exigit, ne vita *temere* exponatur : at non exigit, ut tanto me probro inermem exponam pro evitando periculo, quod defenſio affert. Secus protervorum invaleſceret audacia, & modeſtum quemque circumvolitarent ſonantes colaphi. Neque etiam vitæ, vel etiam ſaluti æternæ, de qua periclitatur iniquus Leander, in pugna forte occubiturus, magno ſuo incommodo Hector obligatur conſulere, ſiquidem ille in ejus perdendæ periculum ex propria malitia ſe conjecerit; ſecus enim probus quisque prædoni improbo pecunias, vel ipſum jugulum deberet latroni præbere, ne reſiſtendo ruinam perdito homini accerſat. III. Quamvis alapam inter ac vitam proportio mathematica non intercedit : datur tamen proportio moralis, qualis etiam datur inter vitam & fortunæ bona, quæ utique cum vitæ periculo in bellis publicis æquè, ac privatis defendi videmus.

179. Oppones II. Non licet occidere hominem propter opinionem ſolùm probabilem : (a) atqui ſolùm eſt probabile, quòd quis poſſit ſe defendere defenſione *occiſiva* contra alapam ; nam oppoſitum tenent Major, Sylvius, Tannerus, Malderus (b) ℞. ex Cardena : (c) Nullum authorem negare, quod nos aſſerimus : unde ſententia hæc non ſolùm eſt probabilis, ſed omnino certa. Quòd ſi autem Doctoribus acatholicis diſpliceant catholici Theologi, hanc licentiam pro ipſo etiam ſtatu civili admittentes, argumenta hi petent, quibus erroris convincantur. Monebunt inter alia, ne Grotius illa Chriſti verba : *percutienti dexteram, ſiniſtram quoque maxillam porrige* *Aufer-*

(a) Vid. *Carden.* Criſ. Theol. diſſert. 21. c. 2. n. 10. (b) Apud *Dian.* p. 5. tr. 4. reſol. 4. (c) Ibid. n. 50.

Auferenti pallium, da quoque tunicam, pro præcepto obtrudat; cùm conſilii tantum rationem habeant.

180. V. Cavendum tamen Hectori, ne vulnus lethale det Leandro, ſi minùs periculoſo expedire ſe poſſit. Patet hæc aſſertio ex iisdem fundamentis, quibus niti vidimus *membrum III.*, non enin plus licebit in lædentem, quàm læſioni arcendæ ſufficit. Novi, vulnus dari non poſſe certo & deſtinato modo (quæ verba ſunt CARPZOVII:) (a) *præſertim gladio, vel ſimili inſtrumento, ad homicidium perpetrandum apto*: hinc addidi: *ſi minùs periculoſo expedire ſe poſſit.*

§. III.

De verberibus jam datis.

181. *Præmittuntur notanda.*

182. *Ponitur concluſio quinque membrorum.*

183. *Membrum I. Sententia docens licentiam poſt acceptam alapam è veſtigio confodiendi lædentem, quamvis utique falſa, tamen à nonnulis minus ſolidè impugnatur, Quod ut oſtendatur,*

184. *Affertur explicatio à multis authoribus non ſatis obſervata.*

185. *Et ſeq. Reſpondetur ad fundamenta illorum minus ſolida. Præcipuè ad id, quòd quæſita per necem exiſtimatio ſit ſpuria. 187. Et quòd ea licentia in praxi conjuncta ſit cum odio &c. 191.*

193. *Membro II. Negatur ea licentia,*

194. *Ex fundamento ſolidiore, &*

195. *Suggeritur mitior modus tuendi honorem,*

196. *Qui probatur eſſe ſufficiens.*

197. *Affertur iterum alius, qui videtur efficacior.*

198. *Judicium noſtrum circa hunc modum.*

199. *Membrum III. Damnat necem, fugienti ſi inferatur.*

200. *Membrum IV. Damnat eum, qui poſt intervallum temporis vi, vel duello verberantem aggreditur.*

201. *Membrum V. examinat, an poſt intervallum liceat reddere alapam, vel canam ad pedes ejus projicere, qui antè verberando læſit.*

202. *Explicatur difficultas.*

203. *Proponitur ſententia affirmans licentiam.*

204. *Sed eligitur ſententia negans.*

(a) P. 1. Pract. Crim. q. 1. n. 28.

Digitized by Google

181. ALiud jam malum ſe offert, cui difficilior medela eſt. Ferme ſicut faciliùs ſervatur valetudo corporis, quàm perdita recuperetur: ſic honorem ſervare contra alapam intentatam tantæ artis non eſt, quàm recuperare poſt datam. Fingamus itaque renovari hodie, quod ante annos non admodum multos eſt factum, & Hectorem, dum duellum ſubire detrectat cum Leandro, ab hoc colaphum accipere, vel aliud colapho æquivalens probrum. Vel fingamus, quacunque ex cauſa viro ingenuo, atque honorato crudam ejusmodi contumeliam inferri ſubitò, antequam objecto gladio poterat præpedire. Quid conſilii capiat probroſè cæſus? Syntagma hodierni ævi ita habet: *Ferientem è veſtigio confode ſtricto gladio: nil proderit cunctari, & differre vindictam; nam macula ejusmodi ſemper elui debebit ſanguine, eóque non parcè fuſo; neglecta occaſione prima poſtea provocandum erit ad duellum, niſi ſervilis, & vecordis animi notam circumferre velis.* Sed num hæc bene? Equidem ſi perfectionem Evangelicam attendamus, ferienti maxillam dextram etiam ſiniſtram præbebimus, vel certè præbentem laudabimus tanquam raram in terris avem; at ſi ſecernamus conſilium à præcepto, gravi etiam vitio non poterimus vertere Hectori, ſi duriùs ei accidat concoquere in ſilentio crudam nimìs offenſam, & ſatisfieri ſibi pro injuria quærat. At qua id via aget? num poſt acceptam alapam illico licebit transfodere cædentem? an idem licebit poſt intervallum, vel etiam in fugientem? vel an projecta ad pedes arundine licebit ad duellum evocare?

Qua in re notandum primò, ſi Hector ſatisfactionem, ſeu reparationem honoris alia ratione acquirere poſſit, quàm hac ferrea, & mortifera, quòd tunc non liceat vulnerare, aut occidere Leandrum: præcipuè ſi per Magiſtratum obtineri poſſit, utì in civitate bene ordinata, ubi regulæ ſaluberrimæ conditæ ſunt pro abluendo probro per alapam forte illato. At ubi malo parata medela non eſt: ubi in ſtatu naturali, vel in civitate malè ordinata, in qua receptum viget dictum ſyntagma, & Magiſtratus vel nullus datur, vel ſurdus eſt, aut eodem modo delirat, adeóque pro injuria ſatisfactio obtineri non poteſt, ibi enimvero nodus eſt intricatior, & difficile conſilium. Notandum ſecundò, non eſſe hìc quæſtionem, an, ſi quis mox ab accepta alapa ſu-

ſubitò

bitò ira abreptus alterum confodiat, is peccatum grave coram Deo admittat: vel ad quam pœnam *extraordinariam* in tribunali humano debeat condemnari. Utique primo æſtui in utroque foro aliquid indulgendum. Sed quæſtio jam de eo eſt, quod fit animo deliberato, quòdque jam hodie proponere ſibi poſſit vir honoratus, & ſtatuere apud animum ſuum pro eo articulo, quo fortè alius ei vibraret alapam, aut fuſte percuteret. Qua in re concluſionem ſtatuo ſequentem, quinque continentem membra.

182. I. Quòd liceat poſt datam alapam è veſtigio confodere cædentem, reprobarunt nonnulli ex fundamentis non ſatis ſolidis.

II. Datur fundamentum, judicio noſtro, ſolidius, quo negetur ea licentia.

III. Multò minùs licet occidere fugientem poſt impactam alapam, fuſtémve.

IV. Neque elapſa prima occaſione licet poſt intervallum temporis eum, qui fuſtem vel colaphum impegit, interimere: aut aperto Marte ſeu duello aggredi.

V. Magis dubium videtur, an elapſa prima occaſione, poſt intervallum temporis liceat cædenti reddere colaphum vel fuſtem: vel etiam occurrenti projicere cannam ante pedes juxta *n.* 165. Explicanda veniunt ſingula.

183. Membrum I. *Quòd liceat poſt datam alapam è veſtigio confodere cædentem, reprobârunt nonnulli ex fundamentis non ſatis ſolidis.* Admiſerunt hanc licentiam Doctores non pauci, quos inter Navarus, Mercatus, Victoria, Enriquez, Corduba &c. recenſiti apud Cardenam, (a) & Lessium. (b) Ratio potiſſima, qua nituntur, in eo ſtat, quòd honor per alapam ablatus, non minoris æſtimetur, quàm res pretioſa, aurum, argentúmve. Cùm itaque talia auferentem vi oppugnare, quin occidere liceat, ut ſerventur opes, alia ratione non ſervandæ. *Vid. n.* 164. eadem facultas pro ſervando honore negari non poterit, juxta horum quidem ſententiam. Contra probationem hanc multis depugnant authores plurimi, & meritò. Sunt tamen nonnulli

 eorum,

(a) Diſſert. 21, n. 64. (b) De jure & Juſt. l. 2. c. 9. dubit. 12.

eorum, qui fundamentis non ſatis ſolidis innituntur. Noſtra plurimum intereſt, hoc loco firma ab infirmis ſecernere.

184. Quod ut commodiùs, & in compendio fiat, noto, potiſſimum honorem Hectoris non poſitum eſſe in eo, quòd alapam non accipiat, ſeu in *negatione* alapæ: ſed in eo, quòd alapam non patiatur inultam abire. Equidem dans alapam pro ſua parte non exhibet Hectori debitum honorem; nam honor eſt teſtificatio externa de alterius excellentia: at non propterea contemnetur Hector ab aliis; eoquòd teſtificationi huic contrarium quidquam ſit paſſus à malevolo homine. Exiſtimatio bona, quam de eo habent commilitones, non concidit ad colaphum, improvisò impactum, quem prævertere utique non erat in poteſtate Hectoris. Tunc concidet ea exiſtimatio, ſi ſervi inſtar cædi ſe ſinat modo tam ignominioſo, nec contrà honeſtæ mentis igniculis concitetur. Unde ab eo momento, quo vibratur colaphus, attoniti omnes exſpectant, an impunitam ſit laturus injuriam: ſuſpenſi dubitant, an in virum egregium, vel nauci hominem ictus inciderit. Si iners ſileat, ſervilis animi arguitur. Si indignationem oſtendat, & pulchras exſurgat in iras, firmatur nutans exiſtimatio, ac liberatur ex periculo naufragii, in quod inciderat per alienam proterviam. Atque hæc exiſtimatio *honor* dicitur vulgari vocabulo. Etſi ergo ille honor, quem Leander percutiendo abſtulit, recuperari nequeat, ſeu etſi jam fieri non poſſit, ut non irreverenter habuerit Hectorem (quod enim factum eſt, infectum fieri nequit:) ſervari tamen exiſtimatio bona poteſt in animis hominum, noménque viri ſtrenui, id quod *ſervari honorem* dicimus. Et de *hac* exiſtimatione, in judicio hominum reſidente, de *hoc* honore quæſtio eſt, qua ratione eum tueri liceat; ſi per alienam proterviam nutare incipiat: non de exiſtimatione, aut externa exiſtimationis teſtificatione unius trifurciferi: hæc utique non eſt digna, ut magno impendio redimatur. Hoc ubi apud me expenderam, deprehendi, machinas, ſubruendo fundamento hujus laxioris ſententiæ adhiberi ſolitas, tanti roboris non eſſe, ac multi exiſtiment. Examinemus.

185.

185. Opponitur I. ab Authoribus nonnullis rigidioribus: Occidendo furem, recupero rem meam, quam poſſederam antè: econtra irruendo in eum, qui alapam dedit, non recupero honorem, *eum, quem is abſtulit*: ſed quæritur, & acquiritur *novus* apud corrupti judicii homines, habentes me pro viro ſtrenuo. Itaque quod cæſus agit ſtringendo arma, vindictæ rationem habebit, non defenſionis: ſicut tamen defenſionem moliri cenſetur is, qui furem interimit, urgente neceſſitate. Sic neque is cenſetur defendere ſua, qui ſegetem inimici comburit, à quo ſua fuit combuſta. Ita ferme Cardenas. (a) Quin ait Lugo: (b) Data ea occidendi licentia, non erit ampliùs ratio, cur non etiam maritus adulterum cum conjuge ſua deprehenſum licitè occidat: id quod tamen nemo hodie audet aſſerere: ergo fundamentum hujus ſententiæ ruit. ℞. Si perpendantur ea, quæ antè notata ſunt, patebit, nece illius, qui alapam dedit, conſervari, & firmari *eam ipſam* meam exiſtimationem bonam, qua gaudebam antea, habitus pro viro ſtrenuo. Itaque quod cæſus ago, defenſionis rationem ſervat. Econtra comburendo inimici ſegetem, non ſervo, & defendo ſegetem meam, utpote jam redactam in cineres. Adulteræ maritum quod ſpectat, non perdet ille exiſtimationem bonam, ſi nece adulteri abſtineat poſt deprehenſum facinus; non enim receptum eſt dogma de adulterio, quòd debeat cæde vindicari, ſicut receptum eſt de colapho, non niſi per pugnam eluendo. Unde non habet neceſſe maritus, honorem ſuum ferro tueri poſt factam jam injuriam.

186. Opponitur II. ex Lugone (c) " Defenſio non habet locum, " niſi contra invaſorem, accipiendo ſaltem invadentem lato modo, qua- " tenus comprehendit eum, qui decrevit lædere: vel eum etiam, qui, " poſtquam læſit, non reſtituit, nec ſatisfacit, cùm poſſit; quatenus hic " etiam aliquo modo dicitur *continuare invaſionem in ordine ad continua-* " *tionem damni*. Atqui talis invaſor non eſt, qui alapam dedit; jam " enim ceſſavit invadere. „ ℞. Etiam qui me ignominia afficit, quamdiu non affert ſatisfactionem, nec læſum honorem reparat, poteſt dici

(a) Criſ. Theol. diſſert. 21. n. 72. ſeq. (b) De Juſtit. tom. 1. diſp. 10. n. 192. (c) De Juſtit. tom. 1. diſp. 10. n. 194.

invaſionem honoris *continuare in ordine ad continuationem damni*, ſicut fur non reddens ablata. Exiſtimat Lugo, diſparem hic rationem dari; quia ſcilicet à fure rem meam, jam antè poſſeſſam repeto: non autem honorem meum priorem poſſum repetere; utpote jam deſtructum per alapam, ſed alium novum. Ad enervatur hoc ex notatis *n. 184.*

187. Opponitur III. Qui furi infert vim, defendit *bonum verum*: econtra qui ferit poſt datam alapam, defendit *bonum ſpurium*, ſcilicet exiſtimationem animi ſtrenui, ortam, & fundatam in iniquo judicio corruptorum hominum, quod neque ad ſanæ Philoſophiæ, minùs ad Chriſtianæ legis placita eſt exactum; ergo huic non licet, quod illi. ℞. Etiam ille, qui ferit poſt datam alapam, defendit *bonum verum*, exiſtimationem ſcilicet animi ſtrenui, hactenus licitis modis acquiſitam, & conſervatam, non quærit novam laudem, & famam: ſed antiquam ſatagit tueri, cujus jacturam eſſet paſſurus per indolentiam.

188. Equidem fateor, hæc jactura oritura foret, & fundaretur in iniquo judicio hominum corruptorum: at, hoc non obſtante, licitè eam amolior; qui enim *iniquè* vexationibus, utut *iniquis*, me objicit, reus eſt illati mihi mali, ſive de jactura bonorum, ſive honoris agatur. Sit illud judicium neque ad ſanæ Philoſophiæ, minùs ad Chriſtianæ legis placita exactum: at neque illud judicium, quo ùt ignavus contemnitur, qui nondum datam, ſed *intentatam* alapam gladio non avertit, ad eas regulas exactum eſt: nihilominus gladio eam averti licitè docetur communiùs, ùt §. *præcedente* vidimus. Idem eſt de eo judicio, quo contemnitur, qui *fugit* injuſtè aggredientem corpus, & membra, dum poſſet interficere, Nihilominus Lugo (a) ait ad mentem aliorum. "Quando alius te invadit, ut interficiat, potes te defendere eum occidendo, ſi aliter effugere non potes: non potes autem aliter evadere, quia fuga tibi affert maximum ignominiæ, & dedecoris damnum, *& licèt id oriatur ex prava hominum exiſtimatione*, qui id dedecori, ac puſillanimitati tribuunt, quod potuiſſet pietati, & charitati tribui; ſed tamen *undecunque* id proveniat, malum eſt tibi, ignavum, & timidum reputari, ac ab aliis communiter contemni." Hoc ipſiſſimo modo argumentum objectum retorquet

Idem

(a) Loc. cit.

idem LUGO alibi. (a) Sit ergo terque quaterque *iniquus* ille contemptus, & jactura bonæ exiſtimationis,preſſura omittentem vindicare acceptum colaphum : ſufficit, quòd iniquè, id eſt, non data cauſa, & præſcius mali, in quod me eſſet conjecturus per colaphum, colaphum dederit; nam, ùt dixi, qui *iniquè iniquis* vexationibus me objicit, reus eſt de illato malo, contra quòd licitè me tuebor artibus, nemini alteri noxiis, neque malis ex ſua natura, ſeu *intrinſecè.* Addo, quod PIGNATELLUS (b) de SCORTIA ait, utente ſimili argumentatione. Hoc argumentum Scortiæ, (c) verba ſunt dicti Authoris, merè ſcoria eſt ; licèt enim perſpicuum ſit,eum vulgi ſenſum continere errorem craſſum, & omni jure reprobatum: licèt item certum ſit, humanas actiones ad amuſſim Divinarum legem, non ad vulgi depravatum judicium eſſe dirigendas; attamen lex Divina naturalis homini concedit, ut ſe, ſuáque tueatur etiam cum periculo vitæ noxii invaſoris.

189. Opponitur IV. Quamvis in ſtatu naturali privatis etiam liceat lædentem pœna quadam mulctare, pœna tamen mortis, aut gravis vulneris longe excederet delictum, data alapa commiſſum. Edic enim, ſi tu in aliena cauſa judex eſſes, num Cajum, qui Titio alapam inflixit, capitis auderes damnare? cur ergo jam in cauſa propria id Hectori liceat? ℞. Necem, ſi quidem ea danti alapam inferretur, non habituram fore rationem pœnæ : *ſed dicendam fore defenſionem exiſtimationis hactenus poſſeſſæ:* ferme ſicut mors furi illata *pœna* non rectè dicitur.

190. Opponitur V. Ex data ejusmodi licentia oriuntur exceſſus, rixæ & cædes. Ita VIVA: (d) ergo negenda eſt ob bonum commune. ℞. Inter viros honoratos adeò frequentes non eſſe calaphos; cùm ubique gentium hoc injuriæ genus abominationi ſit, & ipſe cædens doleat, ac pudore ſuffundatur, ſi eousque præcipiti iracundia abripi ſe paſſus ſit. Dein retorqueo argumentum in alapam intentatam, quam gladio licitè averti : item in furem, quem, ſi opus ſit, licitè interfici diximus.

191. Opponitur VI. Ejusmodi licentia *in praxi,* & actu, dum exercetur, conjuncta eſt cum odio, vindicta, & ſimilibus malis affectibus : ergo

(a) De Juſtit. diſp. 10. ſect. 8. n. 17. (b) Tom. 9. Conſult. 88. n. 29. (c) In Selcct. Pontif. Conſtit. Theorem. 391. (d) Turtin. in Propoſ. 18. Alexand. VII. p. 9.

ergo *ſpeculativè* ſolùm probabilis eſt ſententia, hanc licentiam docens, non *practicè*. Ita iterum VIVA *loc. cit.* ℞. Intentio judicat omnes. Si quis animo ita comparatus ſit, ut non niſi exiſtimationem ſuam ſartam, tectámque ſervare cupiat, tam parum peccabit ac ille, qui furem invadit, ut opes ſervet. Poteſt hic jam hodie in omnem eventum animo ita eſſe comparatus, ut non niſi ſuas opes: ergo & ille, ut non niſi ſuum honorem tueri ferro velit, occurrente neceſſitate. Item intentatæ ſolùm alapæ ſe armatus quis opponere poteſt, quin ob odium aut vindictam peccet: ergo etiam alapæ jam inflictæ. Illud prætereà conſiderandum, quòd non omnis ſtatim indignatio, aut zelus vindicantis juſtitiæ malus ſit; ex æquo enim indignamur protervo homini, & caſtigando efficimus, ut pœniteat eum facti, nec facilè is vel alius adeò ruſticè in nos, alióſve irruat.

192. Opponitur VII. Damnata eſt hæc doctrina ab INNOCENTIO XI. minimùm ùt *ſcandaloſa*, ita enim habet propoſitio inter reprobatas trigeſima: *Fas eſt viro honorato invaſorem occidere, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit: Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.* Ergo undequaque jam eſt improbabilis ſententia, de qua agimus in præſenti; nam ſi eſſet probabilis, haberet pro ſe fundamentum, ùt argumentatur CARDENAS, (a) ob quod prudenter poſſet præſtari aſſenſus: ſi haberet tale fundamentum, *ſcandaloſa* eſſe non poſſet. Ergo dum ſcandaloſa eſt, improbabilis eſt. ℞. Pontificem loqui de caſu, quo quis occideret *jam fugientem.* Id quod ex ipſis verbis propoſitionis damnatæ patet.

Ex iis, quæ hactenus ad objecta reſpondimus, colligitur, ni fallor, non temere me dixiſſe, ſententiam hanc laxiorem reprobari à nonnullis ex fundamentis non omnino ſolidis. Itaque pergamus ad

193. MEMBRUM II. *Datur fundamentum judicio noſtro ſolidius, quo negatur licentia poſt datam alapam è veſtigio confodiendi cadentem.* Acriter vapulat doctrina licentiam illam aſſerens apud Authores tam acatholicos, CARPZOVIUM ſcilicet, PUFENDORFIUM, GROTIUM, MAURITIUM:

(a) Criſ. Theol. diſſert. procemial. c. 10. a. 1.

Digitized by Google

ritium : quàm apud Catholicos. Certè Vasquez dicere non dubitat, (a) " eam opinionem Navarri, & Mercati gentilitatem ſapere : eam etiam à ſceleratiſſimis reprobari, qui quamvis paſſione veluti coacti id faciunt, bene tamen vident, & fatentur, ſe peccare graviter. " Adſtipulantur complures apud Cardenam, quorum tamen nonnulli intelligi poſſunt de nece, quæ non niſi puræ vindictæ cauſa exerceretur, quin neceſſaria foret ad conſervandam exiſtimationem. Quanti autem valeant eorum argumenta, ex præcedentibus cuique judicandum relinquo.

194. Ego fundamentum laxioris illis doctrinæ aſſumo, & ex eo ipſo oſtendo, malè gladium reponi colapho, ſic argumentando : non licet furem occidere, ſi mitiore via potiſſimam ſaltem ablatæ pecuniæ partem valeam ſervare, vel recuperare, ita ut damnum non niſi exiguum maneat Ergo neque licet occidere cædentem, ſi potiſſimam periclitantis exiſtimationis partem mitiore via ſervare, vel recuperare valeo. Atqui hoc valeo : ergo &c. Audiamus qua ratione fieri id queat.

195. Vel, qui alapam dedit unam, longiorem parat grandinem: vel continebit ſe poſt datam primam? hoc tuum non eſt ſcire : ergo accepta prima alapa, exſerere gladium licebit ad repellendas alapas fortè ſecuturas. Ferrum ergo objice prima vice cædenti, & provoca crudum Cyclopem, ut repetitum det ictum, ſi auſit. Nihil in hoc mali. Uteris jure tuo pro avertendo ſecundo colapho, quod arcendo primo competere cuique diximus *n.* 178. Cur enim non liceat contra fortè ſecuturos agere, quod contra primum licebat? Equidem honor jam ablatus eſt primo : at longè magis auferetur ſecundo & tertio, ſi culei inſtar excipias baculum, aut veluti mancipium heri verbera. Si ſtringat & ipſe gladium ſuum, te, qui præter defenſionem tuam nihil cupis aggreſſurus, *aggreſſorem injuſtum* habes, contra quem pugnare nefas non eſt. Si tergum ille tibi vertat, ac diſcedat, ita ut diſceſſus fugæ ſpeciem præſeferat, habes, cur tibi gratuleris, ùt *n.* 189. oſtendam. Si non diſcedat : ſed, viſo tuo enſe nudo, ſuum quoque ſtringat, non te aggrediendi, ſed ſemet tantummodo protegendi cauſa, ſi fortè irrueres; tunc

(a) In Opuſc. de reſtit. c. 2. §. 1. dub. 9.

Digitized by Google

dic nihilominus audacter, ut alteram tibi det alapam, ſi auſit. Quòd ſi regerat, ſe ultrà nil tibi velle, ſatis ſibi eſſe litatum, repone, ſtrenuum non eſſe facinus inermem, & nil opinantem cædere, hoc ſcire crudum quemvis de rure Menaclam: etiam tuo ſatis eſſe litatum honori, quòd perterritum pecus redire timeat.

196. Ajo, hac ratione, quæ utique longè mitior eſt, quàm occiſo, ſalva tibi manebit potiſſima ſaltem exiſtimationis tuæ portio. Sit enim, judicetur vulgò ignavus, vecors, ignobilis, ſervilíſque animi homo ille, qui colaphos fert patientia mancipii aut aſini (rariſſimus quippe eſt, qui ex virtute id faciat) ſi tamen tu objecto impigre ferro ulteriorem injuriam arceas: imò ſi invites, ut auſit repetitam inferre in ſui jam cuſtodiam intento; eo quòd nil opinantem & inermem obruere quivis de rure caudex nôrit: ſique is arena diſcedat nil ultrà audens, quid, quæſo, eſt, quod ultrà exigant rigidi honoris cenſores? intrepidi utique animi dediſti documentum. Volent, inquis, ut acceptam injuriam etiam ſanguine vindicem, eóque non parcè fuſo. Sed cur id? indolenter te non ferre contumelias (ſi tamen ex hoc placet nobilem animum metiri) nec abhorrere à gladio utique vident: cur ergo ultra deſiderant, ut vindices, & punias? Et quis inde tibi honor naſci poterit? vel reſiſtet tibi alter, vel non? non reſiſtentem vulnerare, vel occidere, quæ gloria? cum reſiſtente pugnam ancipitem pugnare, & poſt acceptam alapam etiam mortis periculum ſubire, quæ inſania? Sic deterior tua ſit conditio, quàm protervi illius hominis ſit; quia ultra commune utrique periculum etiam alapam habes. Nihilominus, ais, ita ſancitum eſt; vel in arena confodiendus eſt, qui colaphum dedit: vel pòſt ad duellum evocandus: præſtat autem mox confodere, quàm periculoſo poſtea duello ſe committere. Itáne? ita ſancitum eſt? vide tu hanc ſanctionem. Procul te abeſſe à ſervili animo, aut pecudum patientia nemo non ex eo, quod feciſti, agnoſcet. Itaque maxima exiſtimationis tuæ pars in ſalvo eſt. Plura exigentem, dixi, ride: & ſiquidem ultrà ſanguinem ſitiat, dic, ut te aggredi auſit, ſecturum te ei venam.

At

Digitized by Google

At inſtas, ſi morem non geram ſanctioni illi, ſi alapam cruentã ſine vindicatione abire ſinam, excludar æqualium ſocietate cum contemptu, etiam fortunæ, atque officiorum jacturam paſſurus ℞. Doceant alii, quid agere liceat, ubi ejusmodi damnum imminet, impræſentiarum non niſi de conſervanda exiſtimatione eſt ſermo, ſeu de *evitanda timiditatis nota.* Ob hanc ſolam, cùm duellum ſuſcipere, nefas ſit per propoſitionem damnatam ab Alexandro VII., etiam cædes licita non erit; præſertim ubi potiſſima bonæ exiſtimationis portio mitiore, ùt oſtendimus, ratione ſalvari valet.

Non hæc eò à me dicta ſunt, ut contra Chriſtianam manſuetudinem, quæ in injuriam tolerantia grande pretium ponit, conſilium ſuggeram. Perfectiora ſectetur inclyta hæc virtus pro more ſuo: non niſi viam volebam oſtendere, qua eluctari quis poſſet poſt acceptam alapam, quin vel honoris *magnum* diſpendium pateretur, vel conſcientiam *graviore* culpa inquinaret; neque enim video, quid ultrà deſiderare valeat ſuperſtitioſum in tuendo honore ſtudium: aut quid damnare poſſit ſaten Theologiæ rigor.

197. Quæres, an non ſuperſit modus alius generoſior, & ad ſanctiones, de honore receptas accommodatior, quo ſimul plenè ſatisfiat judicio corrupto hujus ævi: ſimul nihil contra conſcientiam admittatur. ℞. Supereſſe juxta opinionem nonneminis, exiſtimantis, illico ab accepta alapa fas tibi eſſe ſtringere gladium, eúmque in alterius caput aliquoties generosè impingere: non quidem ea ex parte, qua aciem habet: ſed qua plana eſt lamina. Si armis te petat, *aggreſſorem* injuſtum habes, ùt ſuprà dictum, quem ex æquo oppugnabis. Si inultus ferat impactam ſibi laminam, repete doſin: &, ſi velis, etiam baculum adde, & colaphos. Sic honorem tuum recuperas, relapſuro in illum probro; neque enim ita neceſſaria eſt ſanguinis effuſio, ut ei non æquivaleat patientia aſinina alterius in tolerandis tuis verberibus. Quòd ſi poſt datam tibi alapam, aut poſt primam à te receptam, fuga ſe ſubducat, & poſtea declarent commilitones, fuga adverſarii non reſtitutum tibi ſatis fuiſſe honorem, ſed opus eſſe acriori lixivio ad eluendam tantam maculam, occaſionem aucupare, qua obvium habeas: tum eodem

modo nudato enſe para grandinem ejus capiti. Si iterum fugiat; cachinno perſequere, vel etiam lapide aut gleba obvia, ſi id te non dedeceat.

198. Circa hunc modum tuendi honorem, quem meum non facio, judico imprimis, eum eſſe inutilem; quamprimum enim ille, qui colaphum impegit, fuſtémve, ſtrictis armis peti ſe adverterit, confodiendi potiùs, quàm verberandi cauſa fieri id arbitrabitur. Itaque, niſi monſtrum inertiæ ſit, arma armis opponet: dúmque tu brachium ad cædendum tolles, nudum tibi pectus fodiet. Neque facilè continget, ut fugiat; námque & ipſe fugam ſibi probro ducit. Quod poſtremò dicitur, ut ſcilicet, captata poſt temporis intervallum occaſione, eum inopinatò obruas, cædáſque, hoc iterum difficultatem habet; nam ſolet quiſque, datæ alapæ ſibi conſcius, circumſpectè incedere, ne talionem fortè recipiat. Et quid proderit dare verbera? pugnare gladio oportet juxta pſeudo-legem. Si volet juxta hanc legem agere alter, tu debebis. Si malit à te verbera ferre, quàm pugnare, abſolveris equidem tu: at ubi terrarum patientem ejusmodi incudem invenies? hæc de modica utilitate hujus vindicationis. De licentia ſi quæratur, deſumenda erit ex iis, quæ *membro V. hujus Concluſionis* ſumus dicturi. Ibidem oſtendemus, quo remedio coërceri queat protervorum audacia; ne viris quibusque honeſtis impunè ejusmodi contumeliam faciant, quamvis hi, poſt objectum contra ulteriores ictus gladium, ſe ſe continere obligentur.

199. Membrum III. *Multo minùs licet occidere fugientem poſt impactam alapam, fuſtémve.* Ratio eſt; quia mitiore modo vales potiſſimam honoris tui portionem recuperare, ferme ùt *membro præcedente* dictum. Si enim ad primam alapam mox ferrum arripias, quamvis ſolius arcendæ ſecundæ cauſa id agas, ſtrenuus cenſeberis, & fugienti timorem incuſſiſſe. Quin fugiens, ùt bene advertit Mendo, & la Croix; (a) hoc ipſo, quòd fugiat, ſatis ſe ipſum arguit, honorémque reſtituit, quantum reſtitui poteſt; non enim fugeret, niſi cum viro ſtrenuo rem ſibi eſſe agnoſceret; id quod fugiendo declarat. Fugienti etiam minitare ſtrictum

(a) L. 3. p. 1. n. 804.

Digitized by Google

ſtrictum enſem; non facilè redibit timidum pecus; & ſi rediret, vim tibi quamcunque fas eſſet armata manu retundere. Ergo facilè exiſtimationis tuæ portionem præcipuam ſervabis (in quo ea conſiſtat dictum n. 184.) imò faciliùs, quàm ſi firmo pede perſiſteret: ergo multo minùs licebit occidere fugientem. Accedit, quòd nec ipſi ſuperſtitioſi honoris vindices exigant, ut fugientem perſequaris; non enim hoc decere videtur virum gravem. Id exigunt, ut poſtea dimicando te purges, de quo paulò pòſt. Unde patet, quare fugientem furem telo liceat perſequi: non verò fugientem, qui dedit alapam; in illa quippe ſententia ſtatuitur, rem tuam aliter recuperari non poſſe; id, quod de honore in caſu noſtro dici non poteſt.

Unde ingenti zelo Grotius, & Pufendorfius (a) contra laxam doctrinam detonant, ejusmodi licentiam aſſerentem. Nullo modo, ait hic, ferendum, quod nonnulli aſſerunt; non ſolùm rectè cædem admitti poſſe ad vitandam alapam: ſed etiam accepta alapa, ſi, qui eam impegit, fugiat, eum poſſe occidi ad recuperandum honorem. Quare mirum non eſt, ſi provida Sedis Romanæ cura tanquam ſcandaloſam eam rejecit. *Vid. n. 192.*

200. Membrum IV. *Neque, elapſa prima occaſione, licet poſt intervallum temporis eum, qui fuſtem, aut colaphum impegit, perimere; aut aperto Marte, ſeu duello aggredi.* Sine, ut enarrem caſum, qui multam cogitandi, & loquendi materiam dedit. Achilles, poſt acceptam à Themiſtocle alapam, totus extra ſe poſitus, bis, térve obambulabat cubile, reputans ſecum, quid conſilii caperet. Mox abrupta deliberatione, Themiſtoclem ſubitò obrutum gladio transfodit. Dubitatum fuit, an Achilles ex jure, & conſuetudine egiſſet: vel an ex inſidiis feriiſſe dicendus eſſet. Pòſt convaluit ex vulnere Themiſtocles, uſus thermis in regione extera; ex qua poſt annum redux par pari reddere Achilli ſtatuit. Itaque operitur die quadam exeuntem ex templo, & ſacris refectum. Mox exerto ſclopo, ait: cùm tu per inſidias me petieris, malè ne vertas, ſi reddam paria; quibus dictis, globo ferali trajecit. Id jam non quæram, an Themiſtocles, ſubito Achillem interimens, jure

 egerit.

(a) Jur. N. & G. l. 2. c. 5. §. 12.

egerit. Patet, iniquiſſimo hoc facto malè cum ſuo honori, & conſcientiæ conſuluiſſe: unde etiam exeſſe provincia juſſus eſt. Neque quæritur, an Achilles, qui tunc primùm dedit vulnus, poſtquam ambulando bis terve emenſus erat cubiculum, dicendus adhuc ſit, egiſſe è veſtigio, ſeu incontinenti. *Vid. n. 17.* Id quæritur, an, ſi quis in primo momento, quo fortè cæſus eſt, ſui non ſatis compos, vel quoquomodocunque impeditus, impunè abire ſinat cædentem, an primùm poſt notabile intervallum temporis, e. g. aliquot horarum, aut etiam dierum, transfodere eundem licitè poſſit: vel ad duellum evocare. ℞. Primum omnium minimè licere; quia ſi hoc ullam haberet ſpeciem honeſti, ac liciti, inde foret, quòd honor hoc modo recuperaretur: atqui non recuperatur, juxta ipſas etiam pſeudo-leges duelli, utpote quæ, licèt id approbent è veſtigio, dum verberans ſibi poteſt eſſe intentus, & debet: deteſtantur tamen vim, nihil opinanti factam poſt intervallum, more Sicariorum: ergo nulla ſpecies honeſti, aut liciti ejusmodi facinori allini poteſt. Neque alterum licebit, ſcilicet aperto Marte aggredi, ſeu ad duellum evocare, ſi hoc omittenti aliud damnum non naſceretur, quàm qualiſcunque jactura exiſtimationis, aut nota timiditatis, ùt patebit ex *Articulo ſequente.* Quid ergo licebit, quæris? ℞. Licebit hominem, dum obvium habebis proximè, per famulum invitare, ut ſi auſit, redeat, & ictu ſimilem det; ſtrenuum non eſſe facinus inermem, & nil opinantem cædere, capulo ſimul admovebis manum, defenſioni paratam. *Lege n. 195. 196.*

201. MEMBRUM V. *Magis dubium eſſe videtur, an elapſa prima occaſione, poſt intervallum temporis liceat cadenti reddere fuſtem, aut colaphum, vel etiam occurrenti arundinem projicere ante pedes.* Accipe caſum. Dederat Leander Hectori crudum adeò colaphum, ut copioſus mox ſanguis naribus proruperit. Unde hic turbatus gladium oblitus eſt ſtringere, imò ebulliente cruore impeditus, adeò ut è veſtigio agere omiſerit, quod pro eo rerum articulo leges de duello præſcribebant. Quare, ut reſarciret, quod omiſſum erat, poſt dies aliquot, de induſtria Leandro occurens in platea, cannam ſuam, ſeu arundinem, quam ambulans manu ferebat, versùs eundem projecit, id quod dictæ leges probant.

Quo

Quo hic admonitus, ſtricto mox gladio non dubitavit ſatisfacere. Hector communi ſententiâ judicabatur egiſſe juxta ſanctiones honoris, indéque purgato ad aulam iterum, circulóſque nobilium patebat acceſſus. Sed num ſine noxa conſcientiæ cannam projecit? Idem quæri poſſet, ſi ſubitò Leandrum verberibus ſalutâſſet. Quamvis hoc non adeò frequens ſit, & factu facilè; nam alapam qui dedit, cautè incedere incipit, & circumſpectè, ne fors ab offenſo reddatur par pari. Unde uſitatum magis eſt arundinem projicere venienti obviam, quàm colapho aut baculo medelam malo quærere.

202. Quod projectionem arundinis attinet, deciſio quæſtionis dependet ex eo, an ea actio in communi hominum exiſtimatione habeatur pro provocatione, eique æquivaleat. Si æquivalet, prohibita talis projectio erit, quandocunque ipſum duellum erit prohibitum. An autem æquivaleat, non ita in expedito eſt. Hoc certum, quòd ſi Leander omiſiſſet ſtringere gladium ad projectam cannam, & omittenti Hectori addidiſſet largiora verbera, quin iis ille ad arma capienda fuiſſet permotus, reputandus futurus fuiſſet Hector recuperâſſe honorem, Leandro tunc ad fungos relegato. Sicut pari modo certum eſt, quòd ſi Leander, locô projectæ arundinis, colaphum, & poſt colaphum plures ejuſmodi ictus ſuſtinuiſſet, quin ad pugnam concitari ſe permiſiſſet, abſolvendus futurus fuiſſet Hector. At id quæritur, an reddere colaphum liceat poſt intervallum: item an projectio cannæ æquivaleat provocationi? Illud quod ſpectat,

203. Videtur ſine graviori noxa reddi poſſe colaphum; non ea quidem mente, ut cruenta inde pugna ſequatur: ſed ut patienter forte ferenti colaphum largior addatur hujuſmodi offa, ſicque exiſtimatio naufraga ſalvetur. Habet nempe colaphus rationem *retorſionis*. In injuriis *verbalibus* retorſiones *verbales* licitas eſſe, expediti juris eſt. (a) Difficultas quidem major eſt, in retorſionibus *realibus* ob periculum odii, vindictæ, exceſsûs, rixarum, & cædium. Huic tamen periculo poſſe occurri à viro moderato, agente cum deliberatione ac mora, & animo ad ſolam æquitatem reſpiciente, dictum eſt *n. 191.* Prævidet quidem

Hector,

(a) Ex L. Quæ omnia. 15. ff. de Procur.

Digitized by Google

Hector, Leandrum colapho vel concitandum fore ad pugnam, vel patientia ſua grande ſubiturum honoris diſpendium. At concitabitur ex propria culpa; à nemine coactus, neque enim colaphus eſt adeò rectè connexus cum pugna, ut ſeparatus manere nequeat, modò velit Leander. Diſpendium honoris, quod patiendo incurret, ſibimet tribuat; prior enim ipſe, & iniquè læſit Hectorem, quin pro læſione interea ſatisfecerit, ùt debebat. Quæ cùm ita ſint, quid gravis noxæ timendum ſit Hectori?

Idem de projectione arundinis videtur dicendum, ſi quidem provocationi ad duellum non æquivaleat. Atqui videtur non æquivalere; nam Hector ea actione non cenſetur provocare ad duellum: ſed amovere à ſe, & reddere alapam. Non vult *determinatè* pugnam: ſed exigit, ut hanc purgationem ſuam æqui boníque conſulat, ac patienter ferat Leander. Neque indeterminatè ſeu disjunctivè exigit vel patientiam vel pugnam: ſed determinatè patientiam optat; quia pugna ei incommoda eſſet, & periculoſa: ergo projectio arundinis non æquivalet provocationi: ergo licita erit ſicut verberatio: quin magìs, utpote minùs cruda.

204. Ita quidem dici poſſet. At contra eſt; quamvis in intentione ſua Hector hoc ſignum externum ad amovendum alapæ probrum unicè detorqueat: in communi tamen exiſtimatione videtur idem, ac ſi diceret: *agedum, ſtringe ferrum, ſi auſis: ſecus ſenſurus lignum, ac inter fungos abjiciendus*, quod utique eſt ad duellum adigere comminatione, & idem ac provocare, certè adverſarius id tanquam datum pugnæ ſignum habet. Eadem cùm de reddito colapho communiter foveatur exiſtimatio: & inſuper vix unquam vibretur colaphus aut canna, quin cruenta pugna ſequatur, adeóque inter utrumque ſatis arctus nexus ex more intercedat, cenſetur tam colaphus, quàm projectio cannæ refragari conſcientiæ, & utrumque eſſe prohibitum, *quandocunque* provocare ad pugnam, vel duellum prohibitum eſt.

AR.

ARTICULUS III.

An duello honorem tueri liceat contra Calumnias?

POſtquam diſcuſſimus, quid juris ſit, dum quis injuriis *realibus*, verberibus præcipuè vel læſus, vel primùm lædendus eſt, ad aliud genus injuriarum deſcendimus, quod potiſſimùm verbis abſolvitur, & ſub *Calumniæ* nomine venit. Calumnia ùt dictum Cap. I. Art. ultimo, ſermo eſt, quo cuiquam imputantur imperfectiones, quibus minimè laborat, ut dum quis vel adulterii, vel fraudis admiſſæ, alteriúsve facti turpis reum quemquam affirmat. Si ſoli id in faciem exprobret, *non divulgatam*, ſeu occultam dicimus calumniam: *divulgatam* autem, ſi coram aliis proclamet. Fac, viro honorato ſimile quid in faciem exprobrari à maledico, vel ſpargi in publicum: quæritur, an liceat honori conſulere inferendo necem, vel provocando ad duellum. Loquar mox tam de calumnia occulta, quàm divulgata; ſi enim huic nefas eſt occurrere, nece, vel duello: multò minùs occultæ ita occurrere fas erit. I. Reprobabimus cruentam defenſionem. II. Suggeremus mitiorem. III. Solvemus argumenta contraria.

§. I.

Reprobatur cruenta defenſio.

205. *Aſſertur mens Sedis Pontificiæ.*
206. *Noſtra argumentatio contra defenſionem cruentam.*

205. NOtantum, quòd circa materiam præſentem Sedes Pontificia juſto laxiores quorundam Authorum ſententias damnaverit. Innocentius XI inter alias proſcripſit ſequentem, numero trigeſimam: *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit.* Alexander VII. reprobavit numero decimam ſeptimam, docentem: *eſſe licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem, gravia crimina de ſe, vel ſua Religione ſpargere minantem occidere,*

Digitized by Google

quando alius modus non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis viris, prædicta impingere, niſi occidatur. Ex his propoſitionibus intelligitur nova calumniarum diviſio; alia enim jam eſt *illata*, alia primùm *inferenda*, juxta voces illas: *nititur inferre: ſpargere minantem: ſi calumniator paratus ſit.* Omnia hæc calumniarum genera communibus argumentis oſtendam, malè gladio retundi. Quinam Juris-Conſulti doctrinam laxiorem docuerint, leges apud CARPZOVIUM. (a)

206. Sic autem arguo. Ut pro honore meo tuendo vitam alterius invadere liceat, primò certus ſim oportet, de damno aliàs ſecuturo; nam periculum *incertum* famæ prævalere utique non debet juri *certo*, quod alter habet ad vitam ſuam. Secundò certus ſim oportet, quòd hac ratione damnum ſit avertendum; prodigeretur enim humanus ſanguis, ſi in remedium adhiberetur eventu dubio. Et quidem tertiò certus ſim oportet, quòd nulla alia ratione id damnum averti valeat; quando enim mitiora ſuppetunt remedia, ad extrema deſcendere ſana ratio vetat. Quartò neceſſe eſt, ut ejuſmodi licentia non cedat in perniciem ſocietatis humanæ; prohibuit quippe natura privatum commodum quærere cum pernicie publica.

Jam autem I. unde certum eſt, ùt obſervat ILLSUNG (b) cum aliis, quòd calumniator, qui nititur calumniam inferre, ſit illaturus damnum? fortè mutabit mentem, & reſorbebit concepta jam verba. Sæpe dum ebullit ira, minas ſpargimus, evaneſcentes paulò pòſt cum æſtu commoti animi. Dein effutiat licet contra nos calumniator, quidquid dictat mala mens, an *certum* eſt, quòd audientes, ſaltem prudentiores, fidem ei ſint habituri? certè, quo quisque eſt prudentior, eo in habenda fide eſt cautior, in hodierna præcipuè calumniandi libidine, paſſim graſſante, integerrimæ etiam virtuti parcere neſcia. Ergo certus non ſum de damno ſecuturo ex omiſſa cæde, aut duello.

II. Neque certus ſum, damnum per gladium averſum iri. *Interfectio non eſt modus aptus ad tuendam exiſtimationem*, pridem GROTIUS ſcripſit

(a) Pract. Crim. q. 30. n. 68. (b) Tract. 4. diſp. 3. q. 2. n. 69.

Digitized by Google

ſcripſit, (a) & à nobis per integrum omnino *Articulum Capitis II.* fusè demonſtratum eſt, quàm inepta ſit hæc vindicandi honoris ratio, quàm malè quadrans, quàm nihil conducens ad rem. Probrum ea *non tollitur*, dixi: ſed *augetur*; docet quippe experientia, patrata cæde, aut commiſſo duello curioſos homines in cauſam diſſidii inquirere. Sic calumniam intelligunt: nec tamen illico calumniam fuiſſe credent: *Criminare audacter, ſemper aliquid hæret*, ajebat ille. Et cur non credant, eum eſſe furem, vel adulterum, qui homicida eſt? pronum erit judicare, hunc malè ſibi conſcium ferro tentâſſe fauces obſtruere ſpargenti mala: vel, cùm revelato probro ſupervivere nollet, ſemet neci expoſuiſſe in duello. Quî ergo per gladium aptè, & certò avertetur damnum, quod honori timetur ex calumnia?

III. Etiam qualecunque hoc damnum, quod interdum privatus eſſet paſſurus ex calumnia, cedere deberet damno publico, quod ſocietati humanæ certo certiùs accederet ex cædis, vel duelli licentia; cùm enim ita comparati ſint mortales, ut in deteriorem partem facilè accipiant, quæ vel joco incautior lingua profert: timeántque, ne minimo lapillo ſubruatur totus famæ coloſſus: cúmque ſuperbia excæcati, quisque diſſimulatis ſuis vitiis, laudes, & thura ſibi deberi exiſtimet, boni Superi! quàm citò, & paſſim præceps philautia in arma rueret, quas cædes, & conflictus non machinaretur, ex æquo ſe agere arbitratura; *mira quippe conciliatrix, & lena ſui eſt natura.* (b) Cui tum viro bono ſecuro eſſe liceret, ſi quodvis inconſideratius verbum, in calumniam acceptum, expiandum eſſet vitæ periculo! Dabo graves fuiſſe, quæ ſparſæ ſint, calumniæ: at cùm tanta ſit hinc inter homines ad maledicendum proclivitas: inde tam præceps in vindictam ardor, an non promiſcuis brevì pugnis, & cædibus miſcerentur omnia, niſi lex illa frœnum injiceret, quam in cordibus hominum naturæ Conditor ſcripſit?

IV. Neque id certum, quòd nulla alia ratione id damnum averti valeat. Datur utique judex: imò non deeſti modus mitior, ísque multiplex, calumniam eludendi; quo minùs noceat, etiam ubi nulla judicis copia, futurus uſui, & exponendus *ſequente* §.

(a) De J. P. B. l. 2. c. 1. §. 10. n. 3. (b) *Cicero* de nat. Deor. lib. 1.

§. II.

Suggeritur defenſio mitior contra calumniam.

207. *Conſilio* Wolfii 208. *Aliud ſuperadditur conſilium.*

207. ILluſtrem Juris Naturalis Interpretem, L. B. de Wolf audire juvat. Contra calumnias, ait, (a) fama, & exiſtimatio aliter defendi nequit, niſi efficiendo, ne calumniatori fides habeatur ab aliis. Demonſtrat ex eo, quòd infamia, quam parit calumnia, judicium hominum ſit de tuis imperfectionibus, & vitiis: impediendo itaque hoc judicium, impeditur infamia, quæ timenda eſt ex calumnia, & defenditur fama. Ex qua veritate per modum Corollarii infert, quòd interfectio alterius, vel læſio corporis ipſius quæcunque, non ſit medium aptum ad tuendam famam, atque exiſtimationem.

Defenſio poteſt eſſe duplex juxta hunc Authorem, (b) alia *realis* alia *verbalis*, dum ſcilicet vel factis, vel verbis contrarium probatur. Fama, & exiſtimatio defenduntur verbis, oſtendendo falſitatem eorum, quæ dicit calumniator, aut veritatem contrarii, & fidem calumniatoris labefactando: ſuſpicionem verò ejus, quod objicitur ab ipſo, à te avertendo; non autem defenduntur rependendo convicia, & calumnias; nam conviciari, & calumniari conviciatorem non magis aptum medium eſt ad famam, & exiſtimationem defendendam, quàm vi impetere ejus corpus. Quòdſi ea ſit calumniatoris authoritas, ut alii facilè ei fidem adhibeant, fidem ejus labefactabis, præſertim ubi tua plurimùm refert, ne fides eidem habeatur. (c) Falluntur adeò, ſubdit, qui propalando ea, quæ ignominiæ ſunt, vel etiam infamiæ, calumniatori, aut ſocio ejus injuriam fieri exiſtimant; cùm lex naturæ prohibeat propalari talia. Enimvero hi non perpendunt, in colliſione officiorum erga ſe ipſum, & erga alios vincere officium erga ſe ipſum. Cùm licitum ſit non parcere vitæ alterius, ut ſerves tuam, neque illicitum

(a) J. N. P. I. §. 1039. (b) Ibid. §. 1048. (c) Ibid. §. 1055.

citum videri poteſt non parcere exiſtimationi, ac famæ alterius, ut propriam ſerves. Hactenus Wolfius.

Quæ dicta ſatis conſonant cum doctrina noſtra Theologica; juxta quam, ſi quis injuſtè læſit famam tuam, nec potes eam tueri, aut recuperare alia via, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet: dummodo falſa non dicas, nec aliter, quàm ad conſervandam tuam famam neceſſe eſt, nec magìs lædas, quàm lædaris, collata tua cum alterius perſona: neque crimen, quod de calumniatore tuo propalas, ſub ſecreto ſervare debeas, aut modo iniquo ejus notitiam acquiſiveris, aut ex ipſo calumniatore, olim à te petente conſilium, intellexeris. *Vid.* Cardenam. (a) Concludamus. Quoniam ergo aliter defendi *nequit* fama, niſi verbis & factis, quibus probatur contrarium ejus, quod dicit calumniator, (adde, vel labefactando ejus fidem) etiam aliter defendere *non licet*; nam id ſolùm ex jure adhibemus, quod fini ſervit, quem ex jure quærimus.

207. Difficultas minor eſt in ſtatu civitatis; nulla enim facilè civitas tam malè eſt conſtituta, ut, quamvis ad vindicandas ignominias alias nil conferat ſua poteſtate Magiſtratus: non tamen querelam de calumnia audiat, judicétque, quin ad armatam purgationem devenire neceſſe ſit. Etiam inter viros militares mos viget, ut quis calumnia impetitus, cauſam ſuam ad judicem deferat, agátque ex L. *diffamari*: ubi dein calumniator, ſi temere dixiſſe deprehenditur, infamia notatus pœnas luit; ſaltem ſi convincere eum judices poſſint, vel etiam velint. Peſſimè itaque & ineptiſſimè agunt, qui vi barbara, ac privata innocentiam contra calumnias conantur tueri.

§. III.

Solvuntur argumenta contraria.

209. *Objicitur tritum illud:* vita, & fama pari paſſu ambulant.

210. *Impugnatur noſtra probatio, petita ex timenda nimia frequentia rixarum*

(a) Criſ. Theol. in propoſ. 43. Innoc.

211. *Etiam captioſo dilemate.* 213. *Geminato reſponſo.*
212. *Reſpondetur ad caſum Caramuelis.*

209. Opponitur I. *Vita, & fama pari paſſu ambulant*, recepto paſſim aphoriſmo: idémque eſt gladio, quàm lingua percuti; vita naturali, ac civili ſpoliari: ergo quidquid licet in eum, qui vitam petit, idem licebit in eum, qui famam per calumnias aggreditur. Certè, *qui fidens conſcientiæ ſuæ, negligit famam ſuam, crudelis eſt*, ipſo D. AUGUSTINO teſte. (a) « Hæc ratio, ait WOLFIUS, (b) nonnullos decepit. „ At ſi vel maximè concedamus, famam vitæ æquiparari; diſpar ta- „ men eſt utriusque defendendæ ratio; vita enim cæde alterius defen- „ di poteſt, & medium defenſionis unicum eſt in eo caſu, ubi id fa- „ cere licet: aſt fama, & exiſtimatio nece alterius defendi nequit, „ adeóque ex numero mediorum defenſionis hac in parte prorſus ex- „ cluditur hic defendendi modus. Juxta CARPZOVIUM (c) iniqua „ prorſus, & irrationabilis eſt hæc ſententia: Neque etiam vulgatum „ illud Interpretum, quòd *vita, & fama pari paſſu ambulent*, ſimplici- „ ter verum eſt, neque ex textibus allegatis probatur; quia lex octava, „ *quòd met. cauſ.* loquitur de ſpeciali in corpus injuria, per ſtuprum il- „ lata, cujus cauſa Romanis legibus occidere permiſſum eſt. (d) Inep- „ tius profertur lex nona *de manumiſſ. vindic.*, quæ de ſpeciali manumiſ- „ ſionis caſu agit, nempe, ut minor juſtam cauſam habeat manumitten- „ di ſervi, ſufficit per hunc illius vitam, vel famam eſſe conſervatam. „ At comparata in uno aliquo ſingulari non faciunt abſolutè æqualia. „ Et quis non intelligit latiſſimam hac in re vitæ, & famæ differentiam? „ illa ablata non reparatur: hæc verò non aufertur revera per calum- „ niam, & ſi auferri, aut lædi viſa eſt, reſtitui, ac reparari valet. „ Addo, quòd malum intentatum ab armato hoſte, qui ſtricto pugione vitam aggreditur, ſit evidens: ſecus verò malum, quod calumniator molitur, dum calumniam ſtruit, ſeu inferre nititur. Denique conſiderandum venit, quòd in licentia defendendi vitam non timeatur tantus

(a) Serm. 355. aliàs 49. de diverſ. (b) P. 1. J. N. §. 1036. (c) Juriſpr. Forenſ. Part. 4. Conſt. 10. def. 6. (d) L. 1. §. 4. ff. ad L. Cornel. de Sicar.

tus abuſus, tot malorum poſt ſe appendicem trahens. *Vid. n.* 205. Qualiscunque ergo inter vitam & famam ſit *pretii æqualitas*: diverſa tamen eſt, qua uti fas eſt, *defendendi ratio.* Denique unum addo: ſi vita, & fama *pari* paſſu ambulant, cur pro ſervanda fama vitam potiùs exponis, quàm famam pro vita ſervanda?

210. Opponitur II. Æquè frequentia ſunt litigia de bonis fortunæ, quàm de calumniis: nec tamen ideo illa defendere nefas eſt cæde, ac duello: ergò probationis noſtræ membrum tertium nihil concludit, quo armatam contra calumnias defenſionem improbavimus ob frequentiores turbas, inde orituras. ℞. Litigia illa circa fortunæ bona frequentia quidem eſſe, ubi jus datur dubium, neque certa eſt juſta rei poſſeſſio. At negatur in caſibus juris dubii, aut juris tantùm inchoati, præcipuè in ſtatu civitatis, cruentam defenſionem locum habere, præcipuè inter privatos; meritò quippe damnata eſt propoſitio 32. 33. inter Innocentianas: *Non ſolùm licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus: ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.* Item: *Licitum eſt tam hæredi, quàm legatario contra injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere: ſicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum poſſeſſorem injuſtè impedientem.*

211. Opponitur III. Vel frequentes ergo eſſent ſparſæ ejusmodi calumniæ, quæ, an gladio vindicari poſſint, diſceptamus: vel raræ? ſi raræ ſunt, nil metuendum ſocietati humanæ. Si frequentes, certè moderatis, probíſque viris malè conſultum eſt, ſi famam ſuam dilacerandam inulti relinquere debeant Theoninis dentibus, paſſim & ſæpe ſævientibus. ℞. Frequenter quidem ſpargi calumnias: at raró tales ſpargi, primò ex quibus damnum exiſtimationis certum oriatur; & ſecundò certò reparandum per vim cruentam: & tertiò ita ut ratione alia non poſſit medela afferri. Aliæ calumniæ ſunt frequentes; quibus tamen malè, & ineptè duello occurritur, hoc ipſo, quòd ex iis non oriatur certum damnum exiſtimationis, neque certò reparandum per vim cruentam, & fortè alia ratione medela poſſit afferri. Quid autem de illis rarioribus ſentiendum, mox dicemus.

Digitized by Google

212. Opponitur IV. Fingamus ergo caſum, utut rarum accidere, quem CARAMUEL proponit. (a) Si Titium Albericus, homo Laicus, infamat (hoc eſt, infamare pergit) perfidè nempe & injuſtè: & verum eſt, Titii opinionem, atque authoritaten his calumniis graviter lædi (nam leves jacturæ indignæ ſunt remediis gravibus) ſi verbis ſe non poſſit defendere: ſi eum Reſpublica protegere, & defendere nolit, aut nequeat: & tandem ſi honorem ſuum verè tueri poſſit occidendo Albericum: & non aliter; in tali, inquam, circumſtantiarum concurrentia, ſtando juri naturæ, poterit Titium Albericus occidere. Ita CARAMUEL. Statim autem ſubjungit: ánne eadem doctrina poterit admitti ſtando juri Civili, & Canonico? reſpondeo, ex neutro poſſe. Hactenus dictus Author. Jam quid de ejusmodi licentia ſentiendum vi defenſæ hucusque doctrinæ? ℞. Raro ea omnia concurrere, quæ huic facto afficta ſunt. Fingamus tamen, aliquando concurrere, ſaltem, teſte CARDENA, (b) non afficitur opinio CARAMUELIS damnatione Pontificia; eo quòd damnatio nil dicat de jure naturali: ſed tantùm negat, *id eſſe licitum*: ſicut etiam negat CARAMUEL. Id obſervo: "ſi naturali jure ea occiſio eſſet licita, Canonico jure, & Civili prohiberi vix poſſet; prohibitiva enim lex ejusmodi eſſet nimis ardua: atque adeò indigna Legislatore humano. DEUS idcirco poteſt aliquam actionem arduam præcipere; quia ſimul dat vires, ut facilè ponatur, juxta illud Trid. Seſſ. 6. c. 11. *DEUS impoſſibilia non jubet: ſed jubendo monet & facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis, & adjuvat, ut poſſis.* At Legislator humanus non præbet vires ad ferendum onus præceptorum, & ideo non debet grave onus imponere." Ita in ſimili VIVA. (c) Ajo ergo de licentia primò, cùm ejusmodi caſus foret rariſſimus, dari fortè eam licentiam; ceſſaret enim præcipiua ratio, & finis naturæ prohibentis, nempe confuſio ſocietatis humanæ per promiſcuas cædes. Reliqua noſtra argumenta etiam non haberent hìc locum, ùt patebit conſideranti; quia hìc fingitur calumnia *certè* noxia, & *certa* in gladio ſalus, & quidem in hoc *unicè*.

213.

(a) Theol. Fundam. Fundamento 55. n. 1580. (b) In propoſ. 30. art. 5. n. 51. ſeq. (c) In propoſ. 17. *Alex. VII.* n. 7.

Digitized by Google

213. Ajo ſecundò, & fors meliùs cum Viva (a) Quamvis (ejus verba recitò) aliquando poſſit utrumque evidens apparere, & quòd grave damnum ex parante calumniam immineat: & quòd non ſuppetat alius modus id declinandi, quàm per necem invaſoris: non perinde licita eſſe poteſt calumniatoris occiſio; quia facilè homines ex paſſione hallucinantur. Unde debuit abſolutè à natura tale medium ad vitandam calumniam prohiberi; eo quòd majus eſſet damnum in Republica ex frequentibus cædibus, quæ haberentur: quàm bonum, quòd inde ſequeretur, &, quia bonum publicum prævalere debet privato; ideò toleranda potiùs in aliquo caſu ab innocente aliqua dehonoratio, quàm permittenda iſta defenſio occiſiva. Ad idem principium recurit Viva, ubi n. 7. defendit juxta propoſitionem 18. Alexandri VII., *non licere interficere accuſatorem, falſos teſtes, ac judicem, à quo iniqua certo imminet ſententia; etſi alia via non poſſit innocens damnum evitare.* Quòdſi aliquando, ait, non poſſit damnum impediri, id eſt per accidens, tribuendùmque proprio infortunio: non ſecùs, ac ſi de cœlo vita, aut propria bona tangerentur; non debuit enim natura propter bonum alicujus privati in aliquo raro caſu permittere hanc defenſionem immoderatam, quæ innumeris cædibus anſam daret; cùm ſibi ex paſſione quilibet facilè perſuadeat, judicem eſſe infenſum: ad eum modum, quo non debuit natura fornicationem permittere pro raro illo caſu, quo aliquis putaret, bonam prolis educationem non eſſe defuturam; eo quòd quilibet, œſtro percitus paſſionis, facilè ſibi perſuaderet, quòd hìc & nunc bonæ prolis educationi eſſet proſpectum, & ſic luxuries ubique debaccharetur. Hactenus Viva. Hæc interea ad caſum Caramuelis, & totam de calumniis doctrinam ſufficiant.

ARTICULUS IV.

An duello honorem tueri liceat contra convicia &c.

PEculiari examine convicia, exprobrationes, irriſiones, illuſiones, ſubſannationes &c. à calumnia ſecernimus; differunt enim. (b)

 Caum-

(a) Loc. cit. n. 4. (b) Harum definitiones vid. Cap. I. art. ult.

Digitized by Google

Calumnia falſitatem involvit, qualem in conviciis &c. intervenire neceſſe non eſt; nam hæc ſæpe ob imperfectiones veras jaciuntur. Dein, ſi in geſticulatione illuſoria, aut vili agnomine conſiſtunt, non tam facilè in audiente, aut vidente bonam exiſtimationem perimunt, atque calumniæ. Sunt tamen de cætero ſatis acerbæ, ac moleſtæ. De his itaque quæritur, an aliquando cæde, vel duello eis liceat finem imponere. Salebroſa indago eſt: ne impingamus, audiamus primò ſententias Authorum: tum noſtram edicamus.

§. I.

Sententiæ Authorum circa vindicationem conviciorum &c.

214. *Theologi licentiam affirmantes.*
215. *Theologi eandem negantes.*
216. *Opinio* Pufendorfii, *&*
217. *Huic adhibita lima* Schwarzii.
218. Laymanus, *expreſsè de duello loquens*,
219. *Criſin* Seyboldi *patitur.*

214. " POteſt occidi is, qui afficit contumeliis atrocibus, ſive per verba, ſive per ſigna, quando honor alia ratione defendi „ non poteſt. Ita Bonacina. (a) „ Ejusdem ſententiæ ait eſſe Gomez, Rodriquez, Lopez, P. Navar. Jul. Clar. " Ratio ejus eſt; „ quia licitum eſt occidere invaſorem facultatum: ergo etiam invaſorem, „ inferentem ignominiam. Affirmativè reſpondit noviſſimè, ait Diana, (b) eruditus & doctus Joan. de Escobar, Henr. Stroversdorf, & Baldellus. Poſſe ſcilicet interfici, qui virum aliquem „ honoratum conviciis, & maledictis afficit, nec poteſt aliter cogi, ut „ taceat; talis enim eſt invaſor honoris, intelligendo, quando contumeliæ ſunt atroces; nec evitari aliter queunt. Ratio enim naturalis dictat, licitam eſſe eam defenſionem, quæ neceſſaria ſit ad contumeliam

(a) Tract. de Reſtit. diſp. 2. q. ult. ſect. 1. punct. 10. n. 7. (b) Reſolut. Moral. p. 5. Tract. 4. Reſol. 12.

meliam depellendam, & comprimendam: alioqui daretur licentia „ improbitati, optimos viros contumeliis vexandi, quæ tamen multò „ quàm damna rei familiaris ſunt acerbiora, & magìs affligunt animum. „

215. “ Verùm pergit DIANA, his non obſtantibus hanc ſenten- „ tiam non approbat, & meritò, HURTADO, PETR. BINSFELDIUS, „ MOLFESIUS; LESSIUS, FILLIUCIUS, AZORIUS, & alii. Quia verbales „ injuriæ verbis repelli poſſunt, quæ eſt legitima vindicta; tum quia ſic „ repelli ſolent etiam apud viros honoratos; quare, ſi factis repelleren- „ tur, jam fieret exceſſus in defenſione; cùm aliter & poſſint, & ſo- „ leant repelli. Sed, pergit, ut verum fatear, BALDELLUS, & alii pri- „ mam ſententiam docent in caſu, quo aliter contumelia tolli non po- „ teſt, niſi interficiendo calumniatorem; quia id ſolùm eſt vim vi re- „ pellere, & honorem tueri contra injuſtum, & violentum dehono- „ rantem. Ego verò, concludit DIANA, non recedo à ſecunda ſen- „ „ tentia. „

216. “ A Theologis ad juris naturalis Interpretes pergamus. PU- „ FENDORFIUS (a) ita habet: In ſtatu naturali non poteſt ab aliquo exi- „ gi patientia etiam modicæ injuriæ, præſertim continuatæ, quo minùs „ per extrema quæque repellatur. Rationem dat hanc; (b) quia tum „ demum vita redderetur inſociabilis, ſi licentiæ reſiſtendi aliquis ter- „ minus poneretur inter eos, qui in naturali libertate vivunt; qualis „ enim vita, ſi alter ſemper modicis verberibus (hæc exempli tantùm „ cauſa affert) infeſtare pergeret? modeſto cuique ſemper miſero eſſe „ neceſſum foret, quotiescunque privato cuiquam jus Naturæ violare „ „ placeret. „

217. Hanc doctrinam PUFENDORFII *nimiùm liberalem* appellat P. SCHWARZ: (c) “ Neque ſolidam judicat allatam rationem; quòd „ ſecùs vita redderetur inſociabilis, ſi contra eum, qui modicas injurias „ continuare non deſiſtit, extrema adhibere non liceret; nam ſi leves „ ipſa *continuatione* ſic coaleſcerent in gravem, ut vita redderetur inſo- „ ciabilis, ceſſat ſuppoſitum aſſerti. „

(a) De J. N. G. l. 2. c. 5. §. 12. (b) Ibid. §. 3. (c) J. N. G. P. 1. tit. 4. inſtruct. 7. q. 15.

218. Expreſsè de duello ita habet Paulus Layman: (a) " Si „ ad pugnam laceſſens alterum crebra convicia, & contumelias adji- „ ciat, qua ille moleſtia, & ſubeundo dedecore aliter liberare ſe non „ poteſt, niſi armis congrediatur, non audeo damnare eum, qui merè „ defenſionis cauſa id fecerit, dummodo ſpes ſit, contra injuſtum ad- „ verſarium prævalendi; alioquin illicitum erit certo mortis periculo ſe „ exponere ad vitandum dedecus, quod non ex hominis delicto, ſed „ ex vulgi ſiniſtra opinione provenit; majus enim bonum eſt vita, quàm „ honor. „

219. At, ait P. Seybold, (b) " difficilis eſt hæc doctrina Lay- „ maniana ob propoſitionem, qua dicitur, quòd *vir equeſtris, ad duellum* „ *provocatus, poſſit illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat;* „ & alias ſimiles, quæ tamen, cùm ſint ſtrictæ interpretationis, an nihil- ominus, illis ſalvis, poſſit ea doctrina ſubſiſtere, judicet prudens Lector. Ita varii variè ſentiunt. Sit itaque

§. II.

Noſtra Sententia.

220. *Concluſio negans, ſi vexationes tales ſint, quales ùt plurimùm inferri ſolent: ejúsque Ratio.*

221. *Remedia leniora afferuntur.*

222. *De atrocibus præter ordinem diſſeritur.*

220. Ajo, ſi convicia, exprobrationes, irriſiones, illuſiones, ſubſannationes, durior agendi ratio &c. ejusmodi ſint, quales ùt plurimùm eſſe ſolent, ac inferri videmus, utut crudæ & acerbæ, non ſufficiunt ad cædem vel duellum, præcipuè ſi non ſint continuatæ ac diuturnæ. Certè in aſſerenda tali licentia facilem non eſſe oportet; cùm enim hoc genus injuriarum frequentiſſimum ſit, & quandoque vix ulla ratio occurrat, ab ea moleſtia ſe liberandi, quæ non damnorum ſeges inde pullularet, ſi quisque frequenti, vel etiam quotidiana ejusmodi vexatione fatigatus, perimere lædentem poſſet, aut ad conflictum

(a) L. 2. tr. 3. p. 3. c. 3. (b) Erotem. Jur. p. 2. ſect. 4. §. 1. n. 18.

Digitized by Google

flictum evocare? uxor toxicum crudo marito pararet: ſervus duriori hero ſicam: ſodalis ſodali obvium cultrum in pectus adigeret, ubi impatientes frequentis, ac diuturnæ vexationis, & omnia alia ope deſtituti, accedente vehementi fortè ira abripi ſe ſinerent. Non rarò in eadem legione, aut exercitu, vel in eadem curia imperioſus quidam homo commilitonem, collegam ſuum vexat, premit, perſequitur modis amaris, quin huic liceat mutire. Si jam ejusmodi preſſi audiant, licere ſibi adhibere armatam vim, in quem, Superi! hæc licentia abuſum abiret, quantum poſt ſe malorum ſyrma traheret! Dixi *præcipuè ſi non ſint continuatæ, aut diuturnæ*; id eſt, ſi non ſint frequenter repetitæ, nec perduraturæ, quarum finis jam ſpectetur è propinquo: multo magis ſi jam ſint præteritæ; nam hæc tranſeuntia patientiam viri ſtrenui non debetent exhaurire.

221. Quid ergo miſerè vexatis, preſsiſque remedii ſuper? ℟. recurſus ad Magiſtratum, vel quamcunque ſuperiorem poteſtatem, qua deficiente prudentis erit patientia ejusmodi nimbos excipere. Præſtat ſæpe de ſuo jure aliquid remittere potiùs, quàm intempeſtiva defenſione majori ſeſe periculo exponere, juxta illud MARTIALIS: (a)

Miſerere tui, rabido nec percitus ore
Fumantem naſum vivi tentaveris urſi.

Item juxta ISOCRATEM, de ſe ipſo prædicantem: (b) *Hæ meæ artes fuerunt, ut ne quid ipſe erga quemquam delinquerem: mihi verò ſi qua facta eſſet injuria, ut non me de inimicis vindicarem; ſed controverſias amicis eorum dirimendas permitterem.* Et hoc qua utilitate fiat, SENECA explicat. (c) *Sæpe ratio patientiam ſuadet, ira vindictam, & qui primis malis defungi potuimus, in majora devolvimur. Quosdam unius verbi contumelia, non æquo animo lata, in exilium projecit, & qui levem injuriam ſilentio ferre noluerant graviſſimis malis obruti ſunt*

222. Sed id adhuc quæri poteſt, an unquam præter ordinem ita ingraveſcere poſſint hujus generis contumeliæ: an ita atroces, moleſtæ,

(a) VI. Epigramm. 64. (b) De Permut. (c) De Ira L. 2. c. 14.

ac diuturnæ, & graves evadere vexationes, ut, non ſuppetente alia via, armatâ manu invadere, quin etiam, reciproco periculo inſuper habito, ad duellum provocare liceat? R. quam diu ſpes eſt mutationis, opis, finis, eáque non admodum remota: aut quando mitiore illato malo compeſci cavillator poteſt, ut moderatiùs ſaltem vexet, non licebit eouſque progredi. Ratio, ſuperiùs data, hoc prohibet. Quòdſi nihil ejuſmodi ſuperſit, ipſæque injuriæ valde atroces ſint, ita ut miſer præ indignatione vix non crepet: vel certè concitatam ſemper bilem valetudini tandem nocere advertat, dubitari non abs re poterit, an tortorem ſuum occidere fas ſit: quin etiam ad duellum, ſi hoc opportuniùs fieri queat, evocare. Namque revera intolerabilis vita foret, continuò ſic vexanda: atque etiam præſtaret, propriam vitam exponere duello periculoſo, ſeu neci aut vulneri incerto, quàm certè miſeram ducere. Ego tamen crediderim, caſum adeò atrocem eſſe rariſſimum. Inſuper difficillimum fore, judicare ſine errandi periculo, an revera talis ſit: vel an ab impatienti ſolùm, & commota bile in tanta magnitudine depingatur; nam, quæ ab aliis patimur, per microſcopium plerumque intuemur. Hæc ad hanc quæſtionem dicta ſufficiant.

ARTICULUS V.

An ad evitandum dedecus, quod ex recuſato duello reſultaret, duellum ſubire liceat?

HOnorem lædi, & afferri dedecus per verbera, calumnias, convicia &c. non difficile captu eſt: & ex ipſa harum contumeliarum natura intelligitur, niſi quis totus quantus velit eſſe Philoſophus. At id mirum, ſcholam monomachorum novum confinxiſſe probri genus, quod non ex *natura ſua*, ſed ex *inſtitutione*, *ac beneplacito hominum* honori ac bonæ exiſtimationi labem afferat, éſtque id *recuſatio duelli.* Ignominia fortè quemquam affeciſti: vel affectus fuiſti ipſus? ſi hoc, provocare teneris lædentem: ſi illud, provocanti parere neceſſe habes. Ita pſeudo-lex imperat, *toto Capite II.* à nobis exagitata. Provocare: vel provocanti parere ſi renuas, ignaviæ notam tibi accerſis, reputandus inter

timidos.

Digitized by Google

timidos. Quærimus itaque hoc loco, an ad evitandum dedecus, quod ex recuſato duello reſultaret, duellum ſubire liceat? Quæſtionem abſolvemus §. *unico*; non enim alia hic damna, quæ ex ejuſmodi recuſatione ſequi poſſent, ſtateræ imponimus: nil jam de excluſione à cœtu æqualium: nil de jactura dignitatum, aut ipſius ſuſtentationis, ad vitam neceſſariæ, commemoramus. Solam timiditatis notam, conjunctúmque apud homines contemptum in conſiderationem vocamus.

§. unicus.

Statuitur Sententia negans.

223. *Aſſertur argumentum primum.* 225. *Solvitur oppoſitio.*
224. *Aſſertur argumentum alterum.*

223. AGedum, ponderemus, an hæc nota, hic contemptus tanti momenti ſit, ut quis ſine conſcientiæ noxa provocare ad duellum poſſit, vel provocationem acceptare. Qua in re nota eſt doctrina ab ALEXANDRO VII. damnata. (a) *Vir equeſtris ad duellum provocatus, poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Huic damnationi, ſicut æquitate naturali nititur, ita eidem ſubſcriberem, etſi à Sede Pontificia non profluxiſſet. Ego enim ſic exiſtimo. Duellum ejuſmodi opus eſt, quod ſine graviſſima neceſſitate adhibere nefas ſit: jam verò ubi nil niſi nota timidioris animi & conjunctus qualiscunque contemptus, ſeu ſiniſtrum hominum judicium ferendum eſt, talis neceſſitas non incumbit: ergo duellum tunc adhibere nefas erit. Primum aſſerti hujus membrum patet perpendenti, quin vel obiter legenti ea, quæ *toto Capite II.* uberiùs conſcripſimus, & quorum plurima ſtatui naturali non minùs, ac Civili quadrant. Quòd autem in præſenti graviſſima neceſſitas non urgeat, ex eo probamus; quia non admodum difficile accidere debet viro prudenti, hanc notam, & ſiniſtrum quorundam hominum judicium æquo animo ferre, & contemptum contemptu vindicare; eſt enim ejuſmodi judicium ſtolidum, poſtquam abunde tum ratione, tum oraculis ſummorum Principum demonſtravimus

(a) Propoſ. Ord. 2da.

Digitized by Google

vimus per *totum Articulum III. Cap. II.*, acceptationem duelli non eſſe argumentum fortitudinis: neque recuſationem, timiditatis; ſtolida autem imprudentum judicia, ſaltem quamdiu à judiciis non proceditur ad ulteriora damna, vel vexationes, explodere non admodum difficile eſt viro cordato. Ain, ſi hæc turba à te exigeret, ut opes tuas omnes in mare demergas, vel certè extremo periculo committas, ſecùs te habitura pro avaro, & ſordido, num valeret apud te hæc veſania, vel difficile admodum accideret contemnere? neutiquam. Cur ergo opes, fortunas omnes, unà cum vita, & animæ ſalute in diſcrimen adducere velis, ut timidi notam evites in cerebro horum ardelionum; cùm tamen milleni & milleni alii prudentiores potiùs æſtimatione, quàm contemptu te dignum ſint judicaturi? apparet ergo, eam notam tanti non eſſe, ut cum duelli licentia comparari poſſit. Notari autem velim, me id non probare ex eo, quod judicium illud *iniquum* ſit ob ea, quæ diximus *n.* 188., & dicturi ſumus alibi; ſed ex eo, quòd non ita *difficile* ſit, illo iniquo judicio inſuperhabito, abſtinere duello; utpote quod ejusmodi eſt, ut ſine graviſſima neceſſitate adhiberi non debeat ob ſexcenta incommoda in humanam ſocietatem redundatura.

224. Præterea & illud perpendi meretur, quàm triſtes poſt ſe caſus tractura eſſet talis licentia, deducta ſemel in uſum, qua provocare, & provocanti parere fas eſſet, ad effugiendam ſolam notam timidi. Certè cùm offenſæ ſint ferme quotidianæ: & declinanti duellum ab imprudentibus ignaviæ labes ſemper affricetur, etiam duella futura eſſent frequentiſſima, quo pejus cogitari nihil poteſt. Rectè ergo damnatam illam doctrinam unanimi quoque ſuo calculo damnant, quotquot ſapiunt.

225. Opponitur ex Card. de Lugo (a) " Communis eſt Doctorum ſententia, ſi quis ab armato hoſte invaſus, ex fuga, quam capeſſeret, dedecus magnum, & ignominiam hominis ignavi, ac timidi incurreret, poſſet firmo pede perſiſtere, etiamſi neceſſe ſit invadentem occidere ad ſui defenſionem (ùt etiam à nobis uberiùs declaratum eſt à n. 168.) ergo etiam provocatus condicere in duellum poteſt; cùm recuſatio æquè ignominioſa ſit, ac ejusmodi fuga." Difficultatem hanc

(a) De Juſt, diſp. 10. ſect. 8. n. 171.

Digitized by Google

hanc non levem appellat Lugo. Tum varias aliorum reſponſiones ad ſtateram appendit, quas, ubi non ſatis graves deprehendit, ſuam ſubjicit his verbis: " Differentia debet peti ex eo, quòd occiſio in uno caſu ſit " defenſio, non in altero. Quando enim alius te *invadit*, ut interficiat, " potes te defendere eum occidendo, ſi aliter effugere non potes; non " potes autem aliter; quia fuga maximum affert tibi ignominiæ dam- " num: & licet illud oriatur ex prava hominum exiſtimatione, qui id " debilitati tribuunt, quod potuiſſet pietati tribui: undecunque tamen " id proveniat, malum tibi eſt, ignavum reputari; unde non potes jam " aliter ſine gravi incommodo vitam tueri, quam invaſorem occidendo. " At verò quando alius te ad duellum invitat, ſi acceptares, & eum oc- " cideres, occiſio illa non eſſet defenſio tuæ vitæ; nemo enim te *invadit*, " ſed rogat ſolùm, & invitat ad pugnam. Nec excuſat timor dedeco- " ris ex recuſatione duelli; quia id non facit, quòd occiſio ſit *defenſio*; " cùm nemo te *invadat*, aut velit invito quid auferre. „ Dubito ego, num aſſignata differentia difficultatem propoſitam ſolvat; nam fortè quis

Inſtabit: Etiam hic provocans dicendus eſt *invadere*: ſi non vitam, ſaltem honorem; nam, nulla data cauſa dum provocat, injuriam facit; non tantùm quia vitæ tuæ periculum parat: ſed quia te, ſi quidem duellum, ùt debes, recuſas, iniquo contemptui iniquè exponit. Hic ergo reſultans contemptus, cùm ei *voluntarius in cauſa* ſit, dici is homo poteſt *invadere* honorem tuum: & non deſiſtendo à provocatione, *invaſionem honoris continuare*, ferme ùt dictum eſt *n. 156.* ergo ſi, omiſſa fuga, arma invadenti licet opponere; etiam erga provocantem id licebit.

190. Utcunque ſe habeant, quæ hìc de *invaſione* dicuntur: nego ego in hac argumentatione conſequentiam. Inter *invaſionem*, quæ aliquo modo contineri videtur in provocatione: & inter *invaſiones alias* latum diſcrimen intercedit, propter quod has, non autem illam liceat armis reſpondere. Hoc autem diſcrimen deſumendum eſt ex gemina ponderoſiſſima ratione quam *n. 222. 223.* contra licentiam acceptandi provocationem pro evitanda nota timidi attulimus, quales non afferri poterunt contra licentiam opponendi arma invadenti, omiſſa fuga, id quod patebit vo-

lenti vocare ad trutinam. Alia, quæ hìc opponi poſſent, e. g. *volenti non fit injuria*, ſi in duello occidatur. Vel: *Vita, & fama pari paſſu ambulant* &c. alibi ſoluta ſunt.

ARTICULUS VI.

An commodioris compendii causâ offendenti è veſtigio alapa dari poſſit licitè.

§. Unicus.

226. *Explicatur quæſtio.*
227. *Videtur licitè dari alapam.*
228. *Meliùs negatur.*

226. SUnt ex viris equeſtribus ac militaribus, qui, ut difficultates ac moleſtias longiores evitent, animo conſtitutum habent, offendenti, quamprimum convicium fecerit, aut à ſe factum, dictúmve fateatur, è veſtigio alapam infligere, ut hac ratione offendens adigatur ad ſtringendum mox gladium; turpiſſimam enim hic notam ferret, rediretque ſuus offenſo honor, ſi arripere ferrum negligeret. Sic, ait Hector dans alapam, Leander ſtringens gladium fit meus aggreſſor, contra quem me defendam ex æquo & licitè. Ita quidem illi: at num bene?

227. Videri poſſet, quòd ita; nam Hector alapam non dedit, ut ad pugnam concitaret Leandrum, ſed ut ſuum ſibi honorem compendiô vindicaret. Omittat Leander pugnam, relinquat ferrum in vagine, gratum Hectori faciet. Prævidet hic quidem, pugnam fore ſecuturam mox, ubi inflicta fuerit alapa: at Leandri ſpontanea voluntate ſequetur, qui, ſi pugnâ omiſsâ honoris diſpendium patiatur, ſibimet tribuat, & convicio, quod prior fecit; alapa rationem *retorſionis realis* habere videtur. Et quamvis ſit exceſſus alapæ ad convicium, advertendum tamen, quòd convicium, non repulſum brevi hoc compendio, moleſtias longas & graves fuiſſet allaturum Hectori. Saltem culpam & pœnas duelli non incurrere videtur Hector ſecutâ etiam extemporaneâ pugnâ.

228.

Digitized by Google

228. At nolim huic ſententiæ aſſentiri; nam 1mò. Quamvis Hector per alapam non quærat pugnam: in communi tamen exiſtimatione videtur ea ſua actio in his circumſtantiis idem, acſi apertè diceret: *Agedum ſtringe ferrum, nî fungus iners reputari velis.* 2dò. Implorare officium judicis debet Hector, cujus eſt ſatisfactionem procurare læſo modis recenſitis. Cap. 2. art. 1.

Nec dicat Hector, nihil ſe fiduciæ poſſe reponere in judice, etiam aliis hoc Palladium non fuiſſe auxilio. Quid quòd ipſimet ejusmodi ſupremi Magiſtratus ac Principes gratum habeant, ſi nemo iis aurem vellicet, ut ſcilicet tanto facilius connivere poſſint. Quid ergo opem quærat, ubi eam providet non iri inventum? Sed contra eſt, quòd hoc principium ſequelas habiturum foret valde malas; ſic enim lex præcipiens læſo implorare officium judicis, paulatim apud hoc genus hominum in deſuetudinem eſſet abiturum. Ab illata recenter injuria fumantes viri militares, aliíque nobiles, moræ impatientes, perſuaderent ſibi facile, nihil præſidii ſibi in ſuperiore poteſtate eſſe reliquum, nihil ſpei. Modò unum alterúmve tale exemplum memoriâ tenerent, mox, eo firmati, cauſam ſuam eodem loco cenſerent repoſitam, unámque in armis eſſe ſalutem. Sic ſæpe, etiam dum vellent judices opitulari, neglecti præterirentur, quo quid ad effrænem duellorum licentiam propagandam nocentius excogitari poſſit, non video.

De reliquo brevem eſſe juvat in pertractandis ejusmodi quæſtionibus, ubi veſtigia authorum, qui præceſſerint, rara ſunt, & impingere facile eſt.

CAPUT IV.

Quomodo duellum prohibeatur lege divina.

ARticulis geminis *primò* declarabitur Lex Divina duellum prohibens. *Secundò* reſpondens hujus legis transgreſſioni Pœna, & obligatio.

Digitized by Google

ARTICULUS I.

Declaratur Lex Divina duellum prohibens.

EQuidem etiam lex naturalis, de qua Capite præcedente egimus, poteſt dici Lex Divina; paſſim enim dicitur, quòd ſit *ordinatio Divinæ Sapientiæ* &c. vel *voluntas DEI neceſſariò obligantis* &c. exolevitque illa definitio VASQUII docentis, legem Naturalem eſſe ipſam naturam rationalem. (a) Unde etiam SENECA (b) legem naturalem expreſsè appellat *Divinam.* Hanc juxta Apoſtolum (c) *ſcripſit DEUS in cordibus* hominum. At mihi jam ſermo eſt de lege *Divina poſitiva*, quæ authore DEO liberè condita ultra juris naturalis placita aliquid ponit. Ad hanc ſpectant veteris Teſtamenti leges judiciales, cæremoniales, quin etiam morales illæ, quas in Decalogi tabulis exaratas legimus; licèt enim hæ (fortè unica excepta) ſint juris naturalis; tamen placuit DEO ea repetere, & ſcripto tradere, ut tanto magìs inculcarentur intellectui humano, per Originale peccatum obfuſcato, & de humanarum actionum bonitate, vel malitia ſiniſtrum ſæpe ferenti judicium, ùt docet D. Thomas. (d) Igitur videamus, quomodo duellum hac lege prohibeatur.

§. Unicus.

Quomodo prohibeatur Lege Divina poſitiva?

229. *Prohibetur Præcepto V. Decalogi; primò quia DEUS habet dominium vitæ,*

230. *Cujus affertur genuina ratio.*

231. *Poteſt tamen poteſtatem occidendi aliis quandoque committere,*

232. *Quam Monomachis promiſcuè conceſſam malè probat Anonymus quidam.*

233. *Affertur altera ratio prohibiti à DEO duelli.*

229.

(a) Vid. *Suarez* de LL. l. 2. c. 3. n. 5. (b) De Benef. l. 4. c. 7. (c) Rom. 2. (d) Apud *Suarez* de LL. l. 9. c. 4. num. 19.

Digitized by Google

229. Mandatum illud : *Non occides*, lex Divina eſt, & *poſitiva*, quatenus inſerta eſt Decalogo. Prohibet Deus, ne quis auſit necem moliri cuiquam hominum, & hoc quidem æquiſſimè; indignè fero, ſi quis ſervum meum, vel bovem occidat, cur Deus hominem aliena malitia perimi ſinat? Dei, qui mortis, & vitæ poteſtatem habet; (a) dominium invaditur, dum invaditur vita hominis: qui ſolus fecit hominem, ſibi quoque poteſtatem vitæ, & necis reſervavit. Quo præcepto non id duntaxat vetatur, ne quiſquam in alienam vitam graſſetur: ſed etiam, ne in ſuammet, niſi ad id authoritatem à ſupremó Domino acceperit, prout Ducibus D. Augustino, (b) & Thoma, (c) communis & certa Doctorum cenſet, quamvis modum hanc veritatem probandi arripiant varium.

230. Wolfius homini non competere dominium in vitam ſuam demonſtrat ex eo; (d) quòd obligatus ſit *ad vitam conſervandam*, hoc eſt, ad facienda ea, quæ ad corporis conſervationem conferre poſſunt: & ad non facienda, quæ idem deſtruunt. Ut tamen verum fatear, quomodo ex obligatione conſervandi, negetur *dominium*, non ſatis perſpicio; ipſe Illuſtris hic Author (e) docet, hominem obligari ad conſervandum patrimonium, quo nomine intelligit omnia bona ſua, (f) & contra jus naturale agere, ſi dilapidet, (g) maximè ſi alat familiam: & tamen docet, (h) patrimonii ſui quemlibet habere dominium. Ergo ex obligatione aliquod bonum conſervandi non bene negatur dominium. Rationem aliam dant alii hanc; (i) quia ſcilicet vita, & membra non ſunt fructus induſtriæ noſtræ, ſed miſerentis Dei prima, & ſumma gratia in ordine naturali: quæ proin tantùm precariò, non proprio jure poſſidemus. Verùm etiam hæc probatio fors difficultatem pateretur; ſi opponerentur feræ, & illæ fruges terræ, quæ nec ipſæ ſunt fructus noſtræ induſtriæ: dominio tamen noſtro ſubjectæ ſunt. Itaque tertiò alii ſic probant: Ex una parte certum eſt, Deum, utpote Creatorem & Conſervatorem obtinere vitæ dominium, non ſecus

(a) Sap. 16. (b) L. 1. de Civ. c. 20. (c) 2. 2. q. 64. art. 5. (d) J. N. P. I. §. 351. (e) P. II. J. N. §. 458. (f) §. 452. (g) §. 460. (h) §. 456. (i) Cum *Schmier* Juriſpr. Can. Civil. l. 3. tr. 2. c. 2. n. 357.

ac figulus eſt dominus vaſis à ſe ficti: ex altera verò parte neque ex SS. Litteris, neque ex ratione quadam naturali conſtat, quòd Deus poteſtatem, ſeu dominium in vitam nobis conceſſerit. Ex SS. Litteris conſtat potiùs contrarium, juxta illud: *Non occides.* Meretur in hanc rem legi Augustinus refutans inſaniam Circumcellionum, occiſionem ſuimet habentium pro perfectiſſimo Martyrii genere. Item illa ejus verba: " Non fruſtra in ſanctis Canonicis Libris nusquam nobis divini- „ tus præceptum, permiſſumque reperiri poteſt, ut vel ipſius adipiſcen- „ dæ immortalitatis, vel ullius carendi, cavendique mali cauſa nobiſ- „ met ipſis necem inferamus; nam & prohibitos nos eſſe intelligen- „ dum eſt, ubi lex ait: *Non occides*, præſertim quia non addit: *proxi-* „ *mum tuum.*„ Ex ratione quoque naturali colligitur contrarium; periculum namque foret, ne data tali licentia, plurimi, vitæ hujus pertæſi, horrore ærumnarum præſentium, aut deſiderio vitæ futuræ ſe ipſos occiderent; ſi enim nunc, dum viget perſuaſio de gravi mandato prohibente, non deſint, qui ad finiendas hujus vitæ moleſtias ſibimet violentas manus inferant; vel vano honoris ſtimulo impulſi monomachiis, & rixis ſe exponant, licèt præſciant, ſe hac via mortem æternam incurſuros: quantus eorum eſſet futurus numerus, ſi licitè id fieri poſſet ſine conſcientiæ repagulo, ac diſpendio ſalútis æternæ?

Neque habet homo mambrorum ſuorum tale dominium, ut pro libitu poſſit ea abſcindere, aut mutilationi (quod in duello fit) temere objicere, prout pridem Ulpianus edixit: (a) *Dominus membrorum ſuorum nemo videtur.* Ratio eſt eadem; Deus creando, & conſervando fit dominus membrorum: ergo nemo, abſque injuria ergà Deum ſuum, vel alterius corpus mutilare valet, niſi ad hoc Deus ipſe fecerit poteſtatem, atqui feciſſe cuivis hanc poteſtatem, nec ex SS. Litteris, nec ex ratione naturali conſtat, imò conſtat contrarium: ergo &c.

Ex his liquet, utrumque monomachum, tam provocatum, quàm provocantem contra jus Divinum facere, dum ex condicto in pugnam deſcendunt; quia neuter accepit poteſtatem à Deo, ut in alterum ſæviat.

(a) L. 13. ff. ad L. Aquil.

Digitized by Google

viat. Neque alter alteri hanc poteſtatem facere poteſt ; diſponeret quippe de re, & jure alieno.

231. Econtra Deus, ſicut ipſe dominus vaſis pro libitu vas confringit : ſic hanc poteſtatem, ſi convenire videatur ſuæ ſapientiæ, communicare aliis poteſt. Et hanc conceſſiſſe Magiſtratibus cenſetur, id quod colligitur non tantùm ex SS. Paginis, ſed etiam ex ratione naturali ; ut ſcilicet noxii ex Republica tollantur homines, & reliqui contineantur in officio. Utrùm autem hæc poteſtas Magiſtratûs ſit ***dominium***, & Magiſtratus dicendus ſit ***dominus vitæ***, & ***necis***, ad modum loquendi pertinet. Dicas pace mea ***dominium imperfectum*** ; quia tantùm nomine, & authoritate Dei hanc poteſtatem Magiſtratus exercet. Pari ratione hanc poteſtatem privato cuique homini pro certo rerum articulo conceſſam fuiſſe ex ratione naturali colligimus, ut ſcilicet contra vim injuſtam moderatè ſe defendere poſſit, nec bonus quisque pati debeat à violentia malorum ſe opprimi tunc, dum in Magiſtratu nullum eſt auxilium. Colligimus etiam, quòd non bona corporis tantùm, ſed & bona fortunæ magni pretii tueri privato liceat etiam nece prædonis, ſi opus ſit. Item quòd ſemet rectè exponat periculo ad certum, & grave ejusmodi damnum avertendum : quin & membrum abſcindere poſſit ſibimet ad conſervandam vitam corporis.

232. Ex his patet, Anonymum quemdam non ita pridem promiſcuam pro duello licentiam in ſcripto quodam ſuo, quod per multorum manus circumvolitabat, minùs ſcitè aſſeruiſſe. Abrahamum afferebat, cui poteſtas facta à Deo eſt occidendi filium : Iſraëlitas item, quibus jus belli ab eodem collatum : ergo, concludebat, viris quoque militaribus, ac nobilibus data facultas eſt vitam exponendi in duello. Quàm miſera hæc conſecutio ! cur non intulit : ergo etiam patri cuique fas eſt occidere proles ſuas ? vel : ergo etiam Catholici jus obtinuêre à Deo cruento bello evertendi absque ullo jure ac titulo regiones Acatholicorum, atque infidelium, ferme ſicut Iſraëlitæ occiſis incolis occupavêre terram promiſſionis ? Nempe aliud eſt, quòd Deus poſſit dare poteſtatem : aliud quòd dederit. Hoc probari debet : non autem ex conceſſa poteſtate pro uno caſu bene infertur, etiam eandem

pro

Digitized by Google

pro altero caſu fuiſſe conceſſam, niſi in utroque par ſit ratio. At quàm diſpar omnino ratio intercedit inter factum Abrahami, & inter promiſcuam illam duellorum licentiam! Imò, quis Abrahami factum probaret, vel Iſraëlitarum bella, niſi datum eis mandatum ex Dei verbo clarè intelligeremus? oſtendat ille Anonymus ſimile mandatum: vel ex ratione ſimillima ſuam facultatem confirmet; ſecùs carioſa eſt ejus argumentatio. At utinam fidem non inveniſſet malè claudicans Dialecticus apud ſui ſimiles!

233. Duellum lege Divina vetari hactenus oſtendimus ex dominio Dei in vitam hominum. Et en! nova emergit ratio. Hujus vitæ uſumfructum, vel adminiſtrationem, homini conceſſit Deus ille, *qui vitæ, & mortis habet poteſtatem.* (a) Hoc ergo uſufructu qui tentat privare hominem, injuriam huic infert, læditque charitatem eo graviùs, quo pretioſior homini is uſusfructus eſt. Atqui hoc facit monomachus, qui iniquè vel provocat, vel alterum, negando ſatisfactionem, ad provocandum cogit; vulnera enim, ipſámque fortè necem infert, vel certè inferre non horret. Dum verò ſemetipſum neci, & vulneribus exponit, contra charitatem peccat, quam ſibimet debet: item contra jus Dei, qui bonum, vitam ſcilicet, & integritatem membrorum, in uſumfructum conceſſit ea lege, ut ſervaretur incolume, neo exitio frivolè exponeretur: ergo monomachus multiplici nomine legem Divinam tam naturalem, quàm poſitivam violat, utpote in Deum injurius, & hominem.

ARTICULUS II.

Declaratur reſpondens transgreſſioni Legis Divinæ pœna, & obligatio.

CAudata ſunt delicta pleraque; trahunt etenim pœnas poſt ſe, dandas Divinæ Nemeſi; &, ſi quidem damnum cuiquam hominum inferant, obligationem id reſarciendi. Utrumque in duello illicito accidere poteſt; eo quòd monomachus, ùt primùm antè dixi, in Deum, homi-

(a) Sap. 16.

hominémque injurius ſit. Itaque primò *Pœnam*, quam Deo debet; tum ſecundo loco *Obligationem*, qua læſo ſatisfacere obſtringitur, ponderabimus.

§. I.

Quam pœnam debeat Monomachus violatæ Legi Divinæ?

234. *Pœnam æternam ei debere, oſtenditur ex ratione,*

235. *Et ex teſtimoniis Principum,*

236. *Necquidquam obſtrepentibus monomachis.*

234. Duellum, extra tres conditiones à nobis ſtatutas ſuſceptum, transgreſſio eſt Legis Divinæ in materia gravi : ergo grave peccatum eſt, ſeu *mortale*, ùt vocamus. Itaque ejusmodi pugil ſummi Numinis gratia excidit, qua orbatus jacturam patitur, quam ſanguineis, ſi rite intelligeret, lacrymis eſſet deploraturus. Et ſi quidem ex hac vita decedat, gratia necdum per veram penitentiam recuperata, etiam beatitudinem æternam perdit, quæ ſola privatio, ſi cætera in orco ſupplicia abeſſent, hominem reddit longè miſerrimum. Arbitror autem, monomachos non niſi difficulter recuperare pretioſam illam gratiam; nam ſi in duello graviter ſaucii mox, vel paulò poſt obeant, turbati animo, ſui parum compotes, de ſalute corporis tantùm ſolliciti, deſtitui ſalutari auxilio, quomodo grande ſalutis negotium tractabunt? Demus, uno ad Deum ſuſpirio veram abſolvi pœnitentiam poſſe. At noveris, in ſuſpirio illo contineri debere odium duelli, non ùt lethale eſt corpori, ſed ùt diſplicet Deo, quem jam morituriens amet ſuper omnia, paratus mille provocationes reijcere, aut convicia pati, quàm hæc tali ratione vindicare poſthac, aut illas acceptare. Ut nil dicam de danda ex corde victori ſuo venia. Satis apparet, animum ita comparatum eo in rerum articulo, eſſe quid rarum, & admirabile. Monomachus alius, qui ſalvus ex arenâ redit, quando is incipiet duellum ſuum, tanquam verè ſummum malum, utpote peccatum, deteſtari? quando erit animo obfirmatus, redeunte

cauſa ſimili, abſtinere à duello, quo nunc tam feliciter ſuum, ut ipſe credit, honorem vindicavit. Et tamen nulla datur peccati venia, niſi ita conſtitutus ſit animo.

235. Unde non miror, ſummos Principes, Acatholicos æquè ac Catholicos, duello non levem ruinam animarum imputare. Audiamus, ſaltem aliquos, quàm graviter ſentiant. FRIDERICUS WILHELMUS Elector Brandeburgicus, dum in Edicto ſuo (a) duella, ſimileſque dimicationes damnat, expreſsè ait, cædes in eis patrari *cum jactura æternæ beatitudinis.* FRIDERICUS III. itidem Elector Brandeburgicus (b) dolet, duello *pretioſas animas, Chriſti emptas ſanguine, periculo evidenti exponi.* CAROLUS XI. Rex Sueciæ profitetur (c) ſeveras ſe in duello leges ferre, ut præcaveatur ruina duplex, *animæ ſcilicet ac corporis.* AUGUSTUS Dux Guelpherbytanus hunc, ait, (d) peſſimum duelli fructum, ut non rarò cum *integritate corporis vitam quoque animæ deperdat infelix pugil, rectà deſcendens ad diabolum in inferni abyſſum: vel vita utcunque ſervata, turbatam gravi piaculo conſcientiam circumferat.* Marchio Haſſo-Caſſelanus CAROLUS (e) audacter aſſerit, *occiſum ſine dolore, ac pœnitentia emori, & æterna ſalute excidere.* In eandem ſententiam abeunt Reſpublica HAMBURGENSIS, & LUBECENSIS. (f) Huc etiam pertinet teſtimonium CONDÆI Principis, ſuique Paſtoris; alibi allatum.

236. Facilè diſpicio, monomachorum quoſdam fidem abrogaturos his dictis, quamvis ſolidiſſima ratione firmatis; at nempe ex eorum numero ſunt, de quibus Apoſtolus Timotheo ſcribit: (g) *Bonam conſcientiam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt.* Non credunt, quia credere nolunt; quid enim eſt, quod intellectum ab aſſenſu retineat? fors pœnarum æternitatem pro facto unico, brevique haud rectè convenire autumant? at meminerint, quis eo facto offendatur: & quantum is ipſe in honore ſit paſſus amore noſtri. Meminerint, majorem non eſſe pœnam decretam in violantes DEI mandata, quàm prœmium promiſſum ſervantibus, & DEUM non iniquè agere deprehen-

(a) An. 1651. (b) An. 1688. (c) An. 1682. (d) An. 1646. (e) An. 1684. (f) *Hamburgenſe* publicatum 1699. renovatum 1720. *Lubecenſe* publicatum 1704. Renovatnm 1720. (g) I. 1. v. 19.

hendent. Cæterùm, ſi humana decempedâ peccatum metiri velint, non æterna ſolùm, ſed temporalis etiam pœna nimia videbitur. Sed obſtrepant, quantùm velint, propter hos Ardeliones nec unus in Decalogo apex mutabitur.

§. II.

Quæ ſit obligatio reparandi damna per duellum illata?

237. *Ex duplici fonte hujus obligationis unus alibi fuit declaratus.*
238. *Alter declarandus venit per quinque quæſtiones.*
239. *Q. I. An provocans victor provocato debeat compenſationem,*
240. *Etiam tunc, ubi hic non invitus comparuit?*
241. *Q. II. An abſque data cauſa provocatus, & invitè comparens teneatur reſarcire damnum, provocanti illatum cum vulnere? Affirmat* Molina.
242. *Sed ex argumento non ſatìs ſolido.*
243. *Q. III. An non tunc ſaltem teneatur, ubi præcedente injuria provocationem cauſavit?*
244. *Q. IV. An ad liberos, & uxorem ſe extendat obligatio illa, ſi provocans damnum patitur?*
245. *Quouſque, ſi provocatus?*
246. *An etiam ad creditores?*
247. *Q. V. Cùm moriens dare veniam in vario ſenſu poſſit,*
248. *Quando data venia extinguat obligationem compenſandi damna?*

237. Duplici ex fonte monomachus damnum afferre adverſario ſuo poteſt. Primò, ſi eum iniquè provocat, & conſcientiæ causâ comparere recuſantem conjiciat in damnum fortunarum: vel ſi ſatisfacere renuat iniquè à ſe læſo, nolenti provocare metu peccati, & ſic patienti grave diſpendium in dignitate, vel opibus. Quid ex hoc capite præſtare debeat monomachiæ candidatus, ut læſum indemnem ſervet, colligere datur ex generalibus de compenſatione damnorum principiis, quæ paſſim apud TT. pertractata invenire eſt. Fons alter compenſationis eſt mutilatio, vel occiſio, noxia vel ipſi infelici pugili, vel ſuis. Ad caſum unicum redigimus, quidquid ferme in hac materia utiliter diſputari poteſt.

Digitized by Google

238. Titius, dum Cajum verbo ignominioſo offenderat, ab hoc provocatur ad duellum. Monet eum Titius cælebs, meminiſſet charæ prolis, quam in egeſtate relicturus eſſet orphanam unà cum uxore, ſi ſiniſtrâ pugnâ caderet. Alieno inſuper ære gravatus Cajus ex militari ſtipendio tertiam quotannis partem creditoribus per ſententiam juſſus erat relinquere. Pugnat nihilominus, vulnere affligitur, quo ineptus obeundo ſuo officio egere cæpit, tandem etiam mortuus ex vulnere, datâ tamen antè veniâ Titio. Ex hac narratione quinque oriuntur quæſtiones. I. An, ſi provocans provocatum viciſſet, non verò provocatus provocantem, uti in caſu fingitur, damna compenſare debuiſſet? II. An provocatus abſque data cauſa, dum provocanti damnum cum vulnere intulit, non teneatur ad damnum reſarciendum? III An non teneatur etiam tunc, ubi præcedente injuria provocationem cauſavit? IV. Quouſque ſe extendat obligatio compenſandi? V. An data venia non extinguat hanc obligationem?

Notandum primò, hic nobis quæſtionem eſſe de obligatione in conſcientia, orta ex ipſa natura læſionis; quando enim judex compenſationem damnorum imperare poſſit, vel debeat alibi dicetur. Secundò, diſtinguendum eſt inter duellum juſtè, & injuſtè ſuſceptum: ſi poſſit aliquando licitè offerri, aut acceptari duellum, in tali caſu, habens juſtam pugnandi cauſam, non facit alteri injuriam: ergo non eſt, cur damna ſecuta ei compenſet. Quærimus ergo de duellis illicitis, & quidem

239. Q. I. An, ſi provocans provocatum viciſſet, damna compenſare debuiſſet? ℞. Non videtur dubium; Titius enim invitum ſe pertrahi ad pugnam eſt paſſus à Cajo, neceſſitate tuendi honoris. Cùm itaque Cajus violaverit jus Titii, quod habet ad vitam, & membra, injuriam intulit: damnum autem cum injuria illatum, compenſationem exigit. Neque contrà dicas, *ſcienti, & conſentienti non fieri injuriam*; (a) nego enim, quòd *efficaciter, & feriò* conſenſerit Titius. *Coacta voluntas eſt quidem nihilominus voluntas*: at non talis, quæ excuſet injuriam. La Croix (b) ex Salon. & Sanch.

240.

(a) R. J. 27. in 6. (b) L. 3. p. 2. n. 305.

140. Quòdſi autem provocatus non invitus comparuit, ajo ex Molina, (a) " Si propria utriusque ſponte certamen committatur, neu-„trum eorum teneri alteri reſtituere pro damno, quod fortè illatum „eſt. Ratio eſt; quoniam licèt peccent lethaliter contra charitatem, „& ſimul ſuo etiam modo contra juſtitiam adversùs Deum, & Rem-„publicam: nihilominus in ſe ipſos non peccant contra juſtitiam ob „mutuum pactum, tacitum ſaltem, quo Cajus vult ſe exponere peri-„culis damnorum, quæ ex tali certamine ſubſequentur, ut Titius eiſ-„dem ſimiliter periculis ſe exponat." Contrarium tuetur Peregrinus, (b) etſi pactum fuiſſet expreſsè additum: niſi tamen factum fuerit poſt duellum, & læſionem. At ego non video, cur remittere ſibi poſſint poſt duellum obligationem compenſandi, & non etiam ante duellum. Námque pactum hac in re duplex ſancitur: primò committendi duellum; ſecundò, non compenſandi damnum. Pactum de duello nullius momenti eſt, utpote de re prohibita. (c) At pactum alterum de ſe cur malum ſit, & nullum? Contendit Peregrinus id probare *ex L. Oratio. ff. de Sponſal.* ubi cùm Senatoribus certæ nuptiæ fuerint interdictæ, declaratur, id etiam intelligendum eſſe de Sponſalibus, adeóque, ait, eadem eſt ratio finis, & eorum, quæ tendunt ad finem. At nego, quòd pactum de remittenda compenſatione ſit *medium* ad duellum. Neque inter hæc duo pacta, eſt eadem ſimilitudo, & ordo, qualis eſt inter ſponſalia, & matrimonium. Cætera, quæ affert Peregrinus, non ſunt magni ponderis. Unde ſentio cum Molina in caſu, quo propria utriusque ſponte certamen committitur.

141. Q. II. An absque data cauſa provocatus, & invitè comparens, teneatur reſarcire damnum, provocanti illatum cum vulnere? " Circa hanc quæſtionem, ait Molina, ſe non probare eorum ſenten-"tiam, qui Titium ab obligatione compenſandi damna vulnerato Cajo, " abſolvunt; cùm enim quis non *invaſus,* ſed *invitatus* in certamen de-" ſcendit, non interficit licitè invitantem. Quare, ſicut non eſt *medium* " *licitum* ad honorem defendendum acceptare duellum, & eum inter-

 ficere,

(a) Tract. 3. diſp. 82. de Jur. & Juſt. (b) De duell. q. 39. (c) Cap. fin. de pact.

Digitized by Google

" ficere, qui ad illud invitavit: ita neque eſt *medium* ad id *juſtum.* Ne-
" que in hoc eventu poteſt excuſari invitatus à reſtituendi onere ob pa-
" ctum tacitum ex parte invitantis, quo condonare cenſeatur damna,
" quæ in eo certamine acceperit; quoniam non cenſetur condonare,
" niſi ut viciſſim ipſe ſimili modo non teneatur reſtituere damna, ſi quæ
" in eo certamine dederit; quare cùm invitans reſtituere teneatur damna,
" ſi quæ in eo certamine dederit, conſequens eſt, ut invitatus ex eo capite
" non excuſetur à reſtitutione damnorum, quæ in eo certamine dederit."

241. At non perſuadet hæc ratio; nam quòd *injuſtum*, id eſt, *iniquum*, ſeu *malum* remedium ſervandi honorem ſit acceptatio duelli, hoc non nego. An autem in eo ſenſu *injuſtum* ſit, ut, veluti injuria ſtrictè talis, obligationem compenſandi poſt ſe trahat, hoc nego. Ex eo certè, quòd non ſit licitum, non ſequitur, quòd ſit in hoc ſenſu injuſtum. Dein ego provocatum non excuſo à reſtituendi onere ob pactionem illam tacitam: ſed mea ratio hæc eſt; quòd provocans, eo ipſo dum alterum ad duellum prolicit, poteſtatem alteri faciat vitæ ſibi eripiendæ, ſi poſſit: hac facta poteſtate, quæ poteſtas utique in ratione duelli continetur, non facit injuriam provocatus provocanti, ſi eum lædat, vel etiam occidat: ergo ex inflicto vulnere, vel nece oriri non poteſt obligatio compenſandi. Neque dicas, hominem non poſſe talem poteſtatem alteri contra ſe dare; cùm non ſit dominus vitæ, & membrorum. Ajo, dare ei poteſtatem in jus adminiſtrationis, vel uſumfructum, quem habet (*vid. n. 232.*) quamvis dominium non habeat. Provocatus ergo, tollens vitam provocantis, injuriam Deo Domino vitæ infert, qui tamen talem reſtitutionem non imponit: tollendo autem adminiſtrationem, vel uſumfructum non infert provocanti injuriam, utpote qui ſuo jure ceſſiſſe cenſendus eſt, dum ad duellum provocato aliquam neceſſitatem id acceptandi impoſuit, non ſine moleſtia evitandam. Concordant hæc cum iis, quæ Molina docet alibi. (a) Neque urgeas, dicáſque, provocantem jure adminiſtrationis non ceſſiſſe, niſi iterum ea lege, & pacto tacito, ut etiam provocatus cedat: ſi ergo provocatus dicatur non ceſſiſſe, etiam provocans non ceſſiſſe, adeóque injuriam pati cenſendus eſt à provocato lædente; hoc, inquam, ne dicas; falſum enim

(a) Tract. 3. diſp. 7.

Digitized by Google

enim videtur. Quæſo, ex quo fundamento provocans perſuadeat ſibi, provocatum, invitum ad pugnam pertractum, tacitè in id conſentire, qui interrogatus certè id eſſet negaturus? ſi ergo nihilominus urget pugnam provocans, *ultro*, & *ſimpliciter* renunciâſſe juri ſuo cenſendus eſt. Et profectò (verba LUGONIS (a) ſunt) videtur repugnare in terminis, quòd, dum provocas, & compellis ad pugnam, adhuc velis jus retinere, ad recuperanda damna, ſi qua patiaris. Tandem etiam MOLINA (b) aliquam viam excogitavit excuſandi provocatum à compenſatione, quam ventilare pluribûs ſupervacaneum duco. Quare provocatum malim ab obligatione reſtitutionis abſolvere ex ratione mea, quam probat etiam PIGNATELLUS, (c) & SALON. (d) Videre etiam proderit LA CROIX. (e)

243. Q. III. An provocatus non teneatur ad damnum reſartiendum, etiam tunc, ubi præcedente injuria provocationem cauſavit? ℞. Pariter non teneri; namque præcedens illa injuria, conſiſtens in verbis contumelioſis, non potuit jus dare Cajo ad provocandum Titium. Sic docet TAMBURINUS. (f) "Si Titius dat cauſam rixæ per ſola contumelioſa verba, & pòſt occidatur à Cajo, Cajum teneri ad reſtitutionem pro damnis; quia verbum contumelioſum non potuit jus dare ad occidendum:" Ergo, & ego ajo: verba contumelioſa, prolata in caſu noſtro à Titio, non potuere jus facere Cajo ad provocandum: ergo neque dederunt ei jus ad exigendam compenſationem damni, quod ad eam provocationem ſequitur: ergo etiam hîc non poteſt Titius condemnari ad reſtitutionem ob præmiſſa contumelioſa verba ſaltem in foro conſcientiæ. Aliud pro foro externo poteſt ſtatuere, & injungere judex, ut ſcilicet per ejusmodi pœnam tanto magis abſterreantur viri militares, & nobiles etiam ab acceptando duello.

244. Q. IV. Quousque ſe extendat obligatio compenſandi damna? Hac in re diſcrimen facere oportet, & aliud ſtatuere, ubi *provocans* damnum patitur: aliud ubi *provocatus*. In caſu noſtro abſolvimus *provocatum* Titium, qui nihil debeat Cajo, fortè ſuperviventi malè affecto

(a) De Juſt. diſp. 11. n. 69. (b) L. cit. diſp. 82. (c) Tom. 9. Conſultat. 88. n. 21. 22. (d) In 2. 2. D. Th. q. 62. art. 2. Contr. 11. (e) L. 3. p. 2. n. 305. (f) De Juſt. diſp. 11. n. 71.

ſto corpore, quo ineptus ad obeundum poſthac officium egere incipiat, vel etiam morienti cum magno damno ſuorum. Si quæras, an Titius non ſaltem aliquid debeat uxori, liberis, ac creditoribus, qui ex mutilatione, aut nece Caji damnum rerum ſuarum patiuntur? Reſpondeo, quòd nihil debeat, & ſic argumentor cum LUGONE. Si abſque vi, & fraude patri Cajo conſuleret Titius, ut ſemet occideret, vel non daret filiis alimenta, peccaret Titius; non contra juſtitiam, ſed peccato ſcandali contra charitatem, & contra illam etiam virtutem, contra quam peccaret pater ea omnia faciendo; quia cooperaretur ad peccatum patris, ac inde, & non aliunde ſumeret malitiam ejus conſilium, & cooperatio. Similiter autem ſe habet, qui occidit patrem volentem, vel ſaltem dantem facultatem occidendi; nam licèt reſpectu patris peccet peccato homicidii, quatenus privata authoritate occidit ſine neceſſitate defenſionis; in ordine tamen ad uxorem, & filios peccat ſolùm, quatenus cooperatur ipſi patri, qui non obſtante debito ipſos alendi, vult occidi cum eorum damno, quod peccatum, cùm in patre non ſit contra juſtitiam, ſic nec in cooperante, & occidente eſt contra juſtitiam: ſed contra illam virtutem, qua pater tenebatur ad procuranda alimenta. Ideo communiter provocatus, occidens provocantem, non eſt obligandus ad reſtitutionem pro damnis. Ita dictus Purpuratus.

245. At ſi provocans Cajus ita viciſſet, & læſiſſet Titium, tunc ſicut ille huic obligatur compenſare damna, *ut ad primum diximus*: ſic, an etiam ad alios damnum paſſos, & quouſque hæc obligatio ſe extentat, diſcutiendum eſt. Deciſio petenda eſt ex generali doctrina de reſtitutione facienda ab occidentibus, vel mutilantibus, quam paſſim Theologi tractant. In compendio ajo, quamvis pro vita & membris reſtitui propriè nil debeat, cùm ſint bona ſuperioris ordinis, ad quem pertingere pecunia nequit, ùt docet probabilior ſententia, tamen in conſcientia exoritur obligatio reſtituendi pro damnis, quæ bonis fortunæ occiſio, vel vulnus intulit. Unde reſarciri debent impenſæ factæ in medicamenta: item cùm officio fungi mutilatus poſthac nequeat, ex quo vixerat, ita ei ſuccurrendum, ut vivat decenter, quin egeat.

Quod

Quod attinet hæredes, & agnatos, rectè dicunt SANCHEZ, & TAMBURINUS, expenſas pro curando vulnerato, qui poſtea moritur, item alia ipſi ante mortem debita, reſtitui debere *hæredibus*; quia hi ſuccedunt in jura defuncti: aut ſi nullus ſit hæres, dandum eſſe pauperibus. Unde Edictum Colonienſe noviſſimum adſtruit actionem *tanquam ad hæredes ob intereſſe tranſitoriam.* *Uxori*, ſi poſt maritum occiſum æquè commodè nupſit, vel poſſit nubere, nil opus eſt reſtituere; tum quia reipſa non fuit damnificata: tum etiam quia occiſor ideo tenetur, eo quòd ſuccedat in obligationem mariti, qui eam debuiſſet alere: maritus autem non tenetur alere, ſi aliunde ei eſſet proviſum: ergo. De *filiis* quantum eis occiſor debeat, & quot eorum, & quamdiu debeat alere, legi poteſt in BEJA. (a) Cæteris agnatis, ùt *fratribus, & ſororibus*, dicunt Doctores communiùs, nihil eſſe reſtituendum, eò quòd cenſeantur velut extranei, & per accidens patiantur damnum, niſi fortè per ſententiam judicis occiſus eos tenebatur alere. (b)

246. Peculiaris difficultas eſt de *creditoribus*, qui in præſenti caſu ex ſtipendio menſtruo Caji tertiam ſibi partem vendicabant. Olim paſſim docebatur, tunc homicidam creditoribus obligari, ſi animo his nocendi occidit: ſecùs non. Communem hanc ſuo ævo ſententiam dicit MOLINA. (c) Sed contrà bene arguit PEREGRINUS, (d) nihil referre, an animum nocendi creditoribus habuerit, vel non; quia danti operam rei illicitæ, & quidem illicitæ ex præcepto juſtitiæ, imputantur omnia, quæ inde ſequuntur damna. Intentio inferendi damnum neceſſitatem reſtituendi non inducit; juſtum enim, & injuſtum non in bonitate, aut pravitate animorum conſiſtit: ſed in æqualitate, & inæqualitate, ob quas reſtitutione utimur. Etiam animus non erat homicidæ nocere uxori, & liberis: reſtituere his debet tamen; ſufficit nempe, quòd prævidere potuerit, aliqua damna conſequi poſſe actionem ſuam malam. Neque placet illa altera ratio, quam contra creditores afferunt: hos ſcilicet jus acquirere ea lege, ut maneat pendens à periculis vitæ, & bonorum debitoris: ergo creditores debere ferre damnum,

(a) P. 1. Caſ. 43. (b) Vid. *La Croix* L. 3. P. 2. n. 309. 310. (c) Tract. 3. diſp. 83. n. 8. (d) De Duell. q. 40.

Digitized by Google

num, veluti caſu fortuito datum; nego enim, bene comparari delictum deliberatum homicidæ cum caſu fortuito. Perpenſis omnibus utramque ſententiam probabilem cenſent Laymann, & Busenbaum. (a) Placet conſilium Molinæ (b) dicentis, has, ſimileſque reſtitutiones meliùs definiri, & ad effectum perduci facta transactione, & compoſitione cum iis, quorum intereſt, qui ùt plurimùm ſolent partem aliquam remittere, eſſeque hac in re utilem Confeſſarii operam, qui de conſenſu homicidæ confitentis, aut conſilium petentis eos alloquitur, quibus reſtitutio facienda foret, à quibus vel obtinet partem, vel ſaltem ſecuritatem conſcientiæ in arbitrando, ſeu definiendo, quod juſtum eſt.

247. Q. V. An data à moriente venia non extinguat obligationem compenſandi damna? Notandum, *veniam dare*, *reconciliari*, *injuriam remittere* &c., variam poſſe habere ſignificationem. Primò, quòd quis rancorem deponat ex animo, & charitate iterum Chriſtiana amplecti inimicum incipiat, id quod neceſſarium eſt volenti ſalutem conſequi. Secundò poſſumus remittere injuriam ita, ut nullam propterea actionem, neque civilem, neque criminalem intentare velimus lædenti. Et hæc remiſſio diverſa eſt à priore, neque jure continetur in illa; quoniam rancor, & appetitus vindictæ illicitus diverſum quid eſt à jure, quod læſus habet ad petendam à miniſtris publicis juſtam vindictam in commune, ac proprium ſuum bonum, eſtque actus virtutis, ſcilicet juſtitiæ vindicativæ, modò aliunde non inficiatur. Itaque remanere actio injuriarum poteſt poſt dignè ſuſceptum Sacramentum Pœnitentiæ, eáque, ubi per leges patrias licet, hæredibus committi. Quòdſi tamen dicat moriturìens, ſe *ex animo dare veniam*, cenſetur non ſolùm depoſuiſſe rancorem: verùm etiam actioni injuriarum renuntiâſſe, ùt probat Molina. (c) Atque ut ita faciat, ſuadendum eſt pœnitenti, ne quis aculeus rancoris taciti hæreat. Qua remiſſione non obſtante nihilominus poteſtas publica armare ſe debet ad id delictum puniendum, quantum commune bonum poſtulaverit,

Facta

(a) De reſtitut. faciend. ab homicid. (b) Loc. cit. n. 10. (c) De Juſt. tract. 3. diſp. 42. n. 3.

Digitized by Google

Factâ utraque hac remiſſione ſupereſt tertiò remiſſio pro illato damno in bonis externis. Ratio eſt; quia actio ad compenſationem damnorum eſt merè civilis, & diſtincta ab actione ad pœnam.

248. Nunc ergo quæritur, an obligationem, quam occidens contraxit ad compenſanda damna, remittere moriens valeat. Et quidem ſi ſermo ſit de damnis, ipſi vulnerato cauſatis ob expenſas factas in morbum, aut lucrum eo tempore amiſſum &c. ſatis patet, remittendi poteſtatem penes eum eſſe, modò hæc remiſſio legitimam filiis illæſam relinquat. Rarò tamen damna, ante mortem adhuc incubitura bonis patrisfamilias, tanta erunt, ut liberis graviter accidant legitimam. Si tamen ex hac remiſſione aliquid de ſolutione creditoribus decederet, non videtur ſalva conſcientia concedi. Difficultas ergo potiſſima eſt circa damna, quæ uxori liberis, creditoribus, & ſimilibus perſonis erunt ferenda poſt mortem patrisfamilias, ad quorum compenſationem quando, & quouſque homicida teneatur, ſuprà explicatum eſt. Docent aliqui, facta hac remiſſione ex voluntate morientis ultrà ad nihil teneri homicidam. Ita SALON, SANCHEZ cum & apud MOLINA. (a) Sed præſtat cum LUGONE (b) dicere, patrem non poſſe aut validè, aut licitè eam remiſſionem facere; nam ſi res attentè conſideretur, datur in hoc negotio duplex injuria: una infertur patri, cui vita aufertur; altera uxori, ac liberis, quibus hac morte auferuntur alimenta &c. Ex hac ſecunda, non ex prima injuria oritur filiis, ac uxori jus ad compenſationem, exigendam ab homicida: quod jus cùm nullo modo pertineat ad patrem, ejus etiam diſpoſitioni non ſubjacet. Unde inutilis eſt diſputatio de ſumma, quam remittere poſſit pater, & de ea, quam relinquere deberet filiis juxta leges patrias; attendendum hìc ſolummodo ad damnum, quod patiuntur filii; hi enim jus habent, ne ſtatus eorum reddatur deterior per mortem patris. Quanto ergo eum deteriorem reddit interfector, tanto plus contribuere debet ad reparandum damnum, quin huic juri liberorum renuntiare poſſit parens. Idem de uxore, ac creditoribus dicendum.

(a) Diſp. 85. tract. 3. (b) De Jur. diſp. 11. n. 63.

Nolim eſſe longior in diſcutiendis ejuſmodi obligationibus, utpote quæ dependent ex principiis generalibus de reſtitutione ob homicidium facienda, quæ materia abunde ab aliis ventilata legitur paſſim.

CAPUT V.

Quomodo Duellum prohibeatur Lege Eccleſiaſtica.

MIrum nemini videbitur, quòd idem crimen, lege Divina jam prohibitum, non raró etiam interdicatur Eccleſiaſtica lege, ſicut & Civili. At illud breviter notare expediet, qua authoritate lex Eccleſiaſtica contra duellum lata fuerit. Qua de re id extra dubium eſt, poteſtatem quamdam præcipiendi, & puniendi à Chriſto Eccleſiæ relictam fuiſſe, ùt veterum æquè, ac recentiorum teſtimoniis abunde comprobatur. Et quamvis in eo Catholici à Proteſtantibus diſſideamus, quomodo ad Eccleſiæ Rectorem ea poteſtas devenerit; an ſcilicet per Eccleſiam, ſeu per *Collegium* profitentium eundem Dei cultum (ùt vocat (a) Pfaffius) tranſcribentem Rectori id, quod à Chriſto poteſtatis accepit: vel an à Chriſto recta ad Apoſtolos, & eorum Succeſſores, utpote quibus ſolis claves contuliſſe legitur: Item an ille Rector, penes quem Eccleſiaſtica poteſtas reſideat, Princeps ſit, idem Religionis, qui Regionis Caput: vel an Pontifex cum Epiſcopis, hi Eccleſiæ quiſque ſuæ particularis, ille Paſtor univerſæ: in his, inquam, quamvis Catholici à Proteſtantibus diſſideamus, convenimus tamen in eo, quòd in Eccleſia reſideat poteſtas ferendi leges, tum temporibus, tum populorum moribus congruas, quas violare nefas ſit, & dignum caſtigari etiam *excommunicatione*; de qua plura *Art. II.* Ne verò exiſtiment Monomachi, ſeveriùs ſecum agere Eccleſiam, legant Edicta Principum etiam Proteſtantium, in quibus duellum atris coloribus non ſolùm depin-

(a) De Orig. Jur. Eccl. Edit. Tubing. ann. 1719.

pingunt, & impedire conantur; (a) ſed & ſeveriſſimas in id pœnas decernere non dubitant: (b) ægrè non ferent, Eccleſiam Catholicam pro ſalute ſuorum ſollicitam, toto poteſtatis ſuæ pondere incumbere ad opprimendam duellorum licentiam. Nos in præſenti *Articulo I.* declarabimus leges Eccleſiaſticas duellum prohibentes. *II.* Pœnas in duellum ſtatutas. *III.* Impedimentum, quod duellum afferre poſſit uſui Sacramentorum.

ARTICULUS I.

Declarantur Leges Eccleſiaſticæ Duellum prohibentes.

LEges, Decreta, & Conſtitutiones primo loco afferemus: tum exponemus, quæ actiones in iis prohibeantur; ac dein, quæ perſonæ illis comprehendantur.

§. I.

Recenſentur Leges, Decreta, Conſtitutiones &c.

249. *Canones, ac Conſtitutiones antiquiores.*
250. *Decretum Concilii Tridentini.*
251. *Conſtitutio* Gregorii XIII.
252. *Conſtitutio* Clementis VIII.

249. DUellum prohibitum pridem fuit Jure Canonico antiquiore; ùt patet *ex can. Monomachiam. cauſ. 2. q. 5.* Item *ex cap. 2. de Cler. pugn. in Duel.* ubi cùm Presbyter pugilem ſibi ſubſtituiſſet, qui deficientibus teſtibus, pugnando convinceret laicum, quem ſuper furto civiliter convenerat Presbyter, CÆLESTINUS III. hunc prohibuit in ſacris ultrà miniſtrare, eo quòd laicus ſuo mandato fuiſſet occiſus. Item *ex cap. 1. & 2. de Torneam.* in quorum priore dixit Pontifex ALEXANDER III. in Concilio Lateranenſi: *Felicis memoriæ, Innocentii, & Eugenii prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, deteſtabiles illas nundinas, vel ferias, quas vulgò Torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ temere congredi, unde mortes hominum, & animarum pericula ſæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quòd ſi quis ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti pœnitentia non negetur,*

(a) Vid. Cap. II. (b) Vid. Cap. VI.

Eccleſiaſtica tamen careat ſepultura. Secutæ ſunt Conſtitutiones variorum Pontificum, expreſsè contra duellum conceptæ, qualis eſt illa Julii II. an. 1508. Leonis X. an. 1519. Pii IV. an. 1560.

250. Accedit Decretum Concilii Tridentini, ita contra monomachiam ſtatuens: (a) " Deteſtabilis duellorum uſus fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac juriſdictione, & dominio civitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati intelligantur, & ſi feudalia ſint, directis Dominis ſtatim acquirantur. "

" Qui verò pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur; excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta ſacros Canones puniri debeant: & ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſtica ſepultura. "

" Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli tam in jure, quàm facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam ſuaſerint, nec non ſpectatores excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur. Non obſtante quocunque privilegio, ſeu prava conſuetudine etiam immemorabili. "

251. Hactenus non niſi duella judicialia prohibita fuiſſe, videri poterat, atque publica, ſeu ſolemnia. Sed tandem, ne effugio locus eſſet, Gregorius XIII. an. 1582. edita Conſtitutione Tridentini Decretum extendit etiam ad Duellum privatum. Ita habet: At tollendum deteſtabilem duellorum uſum Concilium Trid. excommunicationem, & alias pœnas graviſſimas in concedentes locum ad monomachiam, ac pariter in pugnantes, nec non patrinos, conſulentes, ſuadentes, & ſpectatores ſalubriter quidem decrevit: ſed creſcente hominum

(a) Seſſ. 25. Cap. 19. de Reform.

minum malitia facinoroſi non deſunt, qui, quod publicè prohibitum eſt, privatim exequi non dubitent, dum ſe pœnas prædictas hoc modo eludere poſſe arbitrantur. Nos ad hæc coërcenda pleniùs, evidentiùs providendum eſſe rati, conſiderantéſque duellum privatum non minùs cruentum, & animæ, & corpori noxium eſſe, quàm quod publicè perpetratur, Authoritate Apoſtolica ſtatuimus omnes illos, qui ex condicto, ſtatuto tempore, & in loco convento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini, ſociive ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve provocatoriæ literæ, aut denuntiationis chartulæ præceſſerint, cenſuris, & pœnis omnibus à dicto Concilio propoſitis teneri, perinde ac ſi publico, & conſueto abuſu ſingulare certamen iniviſſent.

Volentes etiam locorum Dominos, ſi certamen ex condicto hujusmodi permiſerint, aut quantum in ſe fuerit, non prohibuerint, omnéſque illud fieri mandantes, inſtigantes, auxilium, conſilium, vel favorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut ex compoſito ſpectatores, vel ſocios quovis modo ſeſe præbentes eisdem cenſuris, & pœnis ſubjacere; etiamſi illi, qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerunt, impediti pugnam non commiſerunt, ſi per ipſos non ſteterit, quo minùs illa committatur.

Non obſtantibus privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, cæteríſque contrariis quibuscunque: Conſtitutionibus tamen, & aliis Sanctionibus Apoſtolicis hac de re diſponentibus in ſuo robore duraturis. Datum Romæ aqud S. Petrum Anno Incarnat. Dominicæ 1582. Non. Decembr. Pontificatus Noſtri Anno undecimo.

252. Denique coronidem addidit Conſtitutio CLEMENTIS VIII. an. 1592. qua nulla explicatior, ac clarior. Cúmque hæc jus noviſſimum in hac materia conſtituat, judicavi, eam hoc loco integram eſſe reponendam. Ita habet:

CLE-

CLEMENS Epiſcopus Servus Servorum DEI, ad perpetuam rei memoriam.

I. Illius vices, licèt immeriti, gerentes, qui ut animas ſuorum fidelium à peccato, & diaboli laqueis liberaret, è cœlo deſcendens, humana carne aſſumpta, ne proprio quidem ſuo pretioſiſſimo ſanguini pepercit, ſed ſe ipſum in Ara Crucis immaculatam hoſtiam æterno Patri offerre voluit; in hanc præcipuè curam ſummo ſtudio incumbimus, ut easdem animas inæſtimabili pretio redemptas, adversùs ſathanæ fraudes, quantum in nobis eſt, illæſas præſervemus; præſertim verò totis viribus nobis à Domino traditis exterminemus exitialia quædam, atque enormia peccata, quibus Divina Majeſtas graviùs offenditur, quæque eodem fabricante humani generis hoſte inventa, atque introducta ſunt, ut ex cruenta corporum morte, animarum etiam ſimul interitus ac pernicies ſequatur.

II. Rectè ſiquidem, & ſalubriter ſel. record. Pius Papa IV. Prædeceſſor noſter poſt alios complures ſuos, noſtróſque Prædeceſſores, qui deteſtandum Divina, naturalíque lege, ac ſacris Canonibus damnatum duellorum abuſum ſuis etiam Conſtitutionibus ſeverè prohibuerunt, gravéſque pœnas contra quoſcunque temporali ditioni S. R. E. mediatè, vel immediatè ſubjectos, ejus criminis quomodolibet reos, vel participes inflixerant, cupiens non ſolùm in terris prædictis, ſed aliàs ubilibet, animarum periculis obviare, Principes, ac Domicellos permittentes in ſuis dominiis id patrari, ac etiam extra terras, & loca ditioni Eccleſiaſticæ ſubjecta, hujuſmodi duella, ſeu ſingularia certamina, aut diffidationes deſuper facientes, ac ad id invitantes, provocantes, auxilium, conſilium, vel favorem dantes, illíſque aſtantes, & intereſſentes, nec non chartas deſuper ſubſcribentes, aut publicantes, ſeu de illis ſe intromittentes, ſingulos, Imperatore, ac Regibus inferiores, majoris excommunicationis, ac (ſi Eccleſiaſti fuerint) ultra eam ſitiam privationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Eccleſiaſticorum, inhabilitatíſque ad illa, & alia impoſterum obtienda, pœnis

nis ſubjacere, eáſque incurrere voluit, à quibus non niſi à Romano Pontifice abſolvi poſſit.

III. Sed & poſtmodum Generalis Tridentina Synodus ad exterminandum penitus ex Chriſtiano Orbe hoc malum ſtatuit, ut Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac juriſdictione, & dominio civitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel ad quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati intelligantur, & ſi feudalia ſint, directis dominis ſtatim acquirantur. Qui verò pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta ſacros Canones puniri debeant; & ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli tam in jure quàm facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam ſuaſerint, nec non ſpectatores, excommunicationis, & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.

IV. Quas pœnas noviſſimè piæ memor. GREGORIUS Papa XIII. pariter Prædeceſſor noſter extendit adversùs illos etiam omnes, qui non publicè, ſed privatim ex condicto, ſtatuto tempore, & in loco convento monomachiam commiſiſſent, etiam patrinis, ſociíſque non vocatis, & loci ſecuritate non habita, & provocatoriis literis minimè præcedentibus, etiam contra locorum dominos, ſi id, (quantum in ſe fuerit) non prohibuiſſent, cæteróſque ſuprà dictos criminis ſocios, & ex compoſito ſpectatores, etiam ſi pugnam ob aliquod impedimentum non commiſiſſent, ſi ad locum acceſſiſſent pugnaturi, & per eos non ſtetiſſet, quo minus pugnarent.

V. Verùm quia cùm magna animi noſtri moleſtia intelleximus, adhuc in quibusdam, præſertim tranſalpinis, ac remotis regionibus, & potiſſimùm ubi bella vigent, caſtrenſi quadam, & militari licentia, ſeu veriùs audacia, pernicioſum hoc ſcelus inter fideles exerceri, quaſi fas ſit in ſolo hoſtili, ubi Chriſtiani nominis, ſeu Catholicæ fidei hoſtes

 tyran-

Digitized by Google

tyrannidem exercent, ſive hæreſes, & ſchiſmata impunè graſſantur; ſive inter ſigna, & caſtra militaria in caput ſuorum fratrum impios convertere mucrones, quos multo ſalubriùs contra Chriſti adverſarios ſtringi par eſſet,

VI. Nos nefaria diaboli arma ſalutari Eccleſiæ gladiô ad continendos in officio fideles nobis præcipuè ipſius Domini authoritate tradito retundere, atque à cervicibus gregis Domini noſtræ curæ crediti, quantum (eodem Deo Adjutore) eniti poſſumus, propulſare cupientes, prædictas omnes Conſtitutiones, ac Decretum Concilii Trident. cum omnibus, & ſingulis in eis contentis cenſuris, & pœnis decretis, extenſionibus, quarum, & quorum omnium tenores præſentibus habere volumus pro expreſſis, & ad verbum inſertis, authoritate Apoſtolica tenore præſentium perpetuò approbamus, confirmamus & innovamus.

VII. Ac inſuper authoritate, & tenore præmiſſis decernimus, & declaramus, eaſdem Conſtitutiones, ac Decretum locum habere ubique gentium, & terrarum, inter quaſcunque perſonas, etiam armatas, & in caſtris, ſeu propugnaculis militantes, etiam ubi noſtrorum, & S. R. E. aut Catholicæ fidei hoſtium furor impunè graſſatur, vel in dominiis per eos occupatis, & detentis.

VIII. Idem quoque juris cenſendum eſſe, ſi publico, & forſan juſto bello indicto miles aliquis contra alterum in adverſariorum exercitu militantem, ſive aliàs in hoſtium caſtris, præſidiis, aut terris degentem, privatas ſimultates, atque inimicitias publicæ cauſæ intermiſcendo, etiam Ducum permiſſu ex condicto ad ſingulare certamen deſcendat, aut illum provocet.

IX. Nec non iis pœnis, Decreto, & Conſtitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ ſint, de dirimendo certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, ſeu ſanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus utrinque illatus fuerit, vel ſi convenerint, ut non ſinguli cum ſingulis, ſed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent.

X. Et non ſolùm locorum Dominos, ſed etiam Magiſtratus, Præſides, Locum-tenentes, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in caſtris, vel extra ea, in alieno, vel hoſtili ſolo, vel cum militibus

exer-

Digitized by Google

exercitûs adverſariorum monomachiam, in quocunque caſu per præſentem, vel alias Conſtitutiones hujusmodi prohibito, permittentes: vel quantum in ipſis eſt, non prohibentes, aut poſt admiſſum crimen veniam, & impunitatem concedentes.

XI. Præterea pari ratione prohibemus omnia, & ſingula ejus generis ſcripta, Manifeſta, ſeu fides vulgò appellata, quæ etiam ſine expreſſa provocatione ad certamen; tamen quaſi præparatoria quædam ad chartulas, ſeu libellos provocatorios, & ad duellum, illorúmque veluti radices, aut ſemina, ùt plurimùm laceſſendi aliquem ad pugnam, & ſuſcitandæ ſimultatis, atque inimicitiæ materiam, & occaſionem præbent. Dum ſcilicet in illis per modum epiſtolæ, libelli, aut publicæ atteſtationis, & intimationis, ſive per authentica documenta, ſive per unius, pluriúmve chirographum, ſubſcriptiones, aut relationes ſub prætextu proprii, vel alieni honoris, & famæ more militari, atque ùt vulgò dicitur, cavallereſco, tuendi, aut lædendi, ſive ad illatæ, propulſatæve contumeliæ, aut injuriæ probationem, ſeu tollendam illius ſuſpicionem rei alicujus geſtæ ad id pertinentis, vel verborum, aut reſponſionum ſeries, & ordo narratur.

XII. Vel ex ſimili abuſu hac de cauſa aliquid tale adeò firmiter aſſeritur, aut negatur, ut qui contradixerit, is, ſive nominatim, ſive in genere mendacii arguatur, aut mentiri dicatur.

XIII. Aut ad hunc effectum ex militari etiam conſuetudine quæritur, declaratur, aut reſpondetur, qua mente, aut quo ſenſu quippiam ejusmodi, quod ad ſuperiùs expreſſa ſpectet, geſtum, dictúmve ſit.

XIV. Vel denique offert ſe quiſpiam contra certam, vel incertam perſonam, vel generatim contra quemcunque ad probandum armis, & verificandum etiam inito certamine aliquid ita eſſe, aut fuiſſe, vel non fuiſſe.

XV. Nec non quascunque etiam ſine ſcripto factas talium rerum ſupradicta quoquo modo concernentium, & ob hujusmodi cauſas in locis publicis, vel privatis, ubi hominum multitudo convenire ſoleat, denuntiationes, narrationes, declarationes, & teſtificationes.

XVI. Volentes, eos omnes, & ſingulos, qui ſuo, vel alieno no-

mine ad effectum, de quo ſuperiùs dictum eſt, prædicta, vel his ſimilia, multóque magis ad certandum provocatoria ſcripta, libellos, epiſtolas, earúmve exempla dictaverint, compoſuerint, ſcripſerint, miſerint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impreſſerint, ſubſcripſerint, intimaverint, vel etiam verbo denuntiaverint, ſive atteſtati fuerint.

XVII. Quíve aliis ad ſingulare certamen publicè, vel occultè ineundum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, ſive ad hujus generis ſcripta, quæ Manifeſta, quæque chartulæ provocatoriæ appellantur, ſcribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda, auxilium, conſilium, operam, vel favorem præſtiterint, ſive id ſuaſerint, aut mandaverint, quíve in præmiſſis, vel eorum aliquo ſe quomodolibet immiſcuerint, etiam ſi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec acceſſus, aut actus ad pugnam proximus, neque expreſſa, & aperta provocatio ſubſecuta fuerit, neque ſcriptiones prædictæ, quæ Manifeſta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuiquam intimatæ extiterint, ſi per eos non ſteterit, quo minùs publicatio, aut denuntiatio fieret, nihilominus cenſuris, & pœnis omnibus in præſenti, & aliis prædictis Conſtitutionibus, & Decreto contentis ſubjacere, tam ſi ſuperiùs enumeratis, quàm ſi aliis etiam majoribus Eccleſiaſticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant.

XVIII. Quinimo de novo etiam per præſentes ex parte Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, & execramur omnes, & quoscunque publicè, vel privatim, palam, vel occultè, in quibuscunque locis, modis, & formis, ac caſibus ſub præſenti noſtra, vel aliis prædictis Conſtitutionibus, ac Decreto comprehenſis, ſingulare certamen (quod duellum vulgò dicitur) ex compoſito ineuntes, nec non id ſcelus ſuadentes, aut provocantes, opem, conſilium, vel favorem præſtantes, equos, arma, & commeatus præbentes, aut comitantes; vel circa chartulas, ſeu libellos, literas, nuntios, aut quæcunque alia ſcripta hujusmodi quomodolibet peccantes, hujúsque delicti ſocios, de induſtria ſpectatores, patrinos, fautores, defenſores, quacunque tam ſuperiùs

expreſſa

expreſſa, quàm alia Eccleſiaſtica, vel mundana præfulgeant dignitate, ita ut ſingulares etiam perſonæ cujuslibet Communitatis, Univerſitatis, Collegii, aut Reipublicæ, quæ hujus criminis participes quoquo modo fuerint, nequaquam excuſentur, & ſupradictos omnes, eorúmque ſingulos ipſo facto abſque ulla monitione, judicis decreto, aut miniſterio perpetui anathematis, excommunicationis majoris, & maledictionis æternæ mucrone percullſos, & damnatos harum ſerie declaramus, & ſi in ipſo conflictu obierint, ſepultura Eccleſiaſtica perpetuò privatos eſſe volumus.

XIX. Ipſas verò Civitates, terras, oppida, vel caſtra, & loca, in quorum territoriis id facinus ſcientibus, & tacitè, vel expreſsè permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magiſtratibus, vel Senatu, aut populo admiſſum fuerit, Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto; cujus interdicti relaxationem, aut excommunicationis abſolutionem ab alio, quàm à Nobis, aut pro temprore exiſtente Romano Pontifice, pœnitentia, & ſatisfactione congruè peracta, niſi in mortis articulo conſtituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibusvis perſonis tam Eccleſiaſticis cujuscunque Ordinis, aut militiæ, ſtatus, gradus, aut conditionis exiſtentibus, quàm laicis, etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia inſignitis per Sedem Apoſtolicam in genere, vel in ſpecie conceſſorum. Quæ omnia quoad præmiſſa nolumus cuiquam in aliquo ſuffragari. Pœnis aliis tam ſpiritualibus, quàm temporalibus contra eos inflictis nihilominus in ſuo robore permanſuris.

XX. Univerſos autem, & ſingulos chariſſimos in Chriſto Filios Noſtros, Imperatorem, Reges, ac dilectos filios, nobiles Viros; Duces etitm armorum, & exercituum, Marchiones, cæteróſque Principes Chriſtianos, nec non Dominia, Potentatus, Communitates, & Univerſitates, civitatum, oppidorum, & caſtrorum, illorúmque Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam militum, & copiarum tam equeſtrium, quàm pedeſtrium Ductores, Tribunos, Præfectos, Capitaneos, in quibuscunque etiam Nobis, & S. R. E. temporali juriſdictioni non ſubjectis locis conſtitutos, cujuscunque gradus, præeminentiæ, & no-

bilitatis exiſtentes, hortamur, rogamus, & obteſtamur per viſcera D. N. Jesu Chriſti, ut ejus Divini Nominis intuitu pro ſua ergo eundem Deum, per quem regnant Reges, & à quo principatus acceperunt, pietate, atque erga Nos, & ſanctam hanc Sedem reverentia, & devotione, non modò nihil tale in ſuis dominiis fieri permittant, nec ullo modo conniveant: ſed hoc malum omni ſtudio, diligentia & authoritate exterminare totis viribus procurent, contra quoſcunque delinquentes, & (ùt præfertur) quomodolibet complices, & participes etiam temporalibus pœnis graviſſimis animadvertant, & per ſuos Officiales, & Curiæ Miniſtros procedi curent, ſcituri ſe obſequium Deo pergratum, pérque acceptum præſtituros, ſi quo gladio ad tutelam bonorum, & ad propulſandos perditorum conatus ſunt accincti, eundem ad vindictam hujus peccati, & ad ſumendas de hujusmodi criminis reis debitas pœnas exercuerint: contrà verò memores, ſi in re tam gravi malè ſe geſſerint, ſe in diſtricto Dei judicio rationem in noviſſimo die reddituros. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis etiam impreſſis Notarii publici manu ſubſcriptis, & perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ Sigillo obſignatis eadem prorſus fides ubique gentium, & locorum adhibeatur; quæ ipſis præſentibus adhiberetur exhibitis, vel oſtenſis: quódque eædem præſentes in Lateran. ac Principis Apoſtolorum de Urbe Baſilicarum, & Cancellariæ Apoſtolicæ valvis de more publicentur, affixis inibi earum exemplis per aliquem ex curſoribus noſtris, & dimiſſis; quódque eadem publicatio, qui in orbe ſunt, poſt tridum, qui verò extra eam, & citra montes, poſt duos menſes: ultra montes verò poſt quatuor menſes omnes, quos concernunt, perinde arctet, & afficiat, ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent.

XXI. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, innovationis, decretorum, declarationis, prohibitionis, excommunicationis, anathematizationis, maledictionis, execrationis, hortationis, rogationis, obteſtationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum

Petri,

Digitized by Google

Petri, & Pauli Apoſtolorum ſe noverit incurſurum. Datum Romæ in Monte Quirinali Anno Incarnationis Dominicæ 1592. 16. Kalendas Septembr. Pontificatus Noſtri anno primo.

§. II.

Quæ actiones prohibeantur in allatis legibus?

253. *Prohibentur in Conſtitutione Clementina actiones jam aliàs prohibitæ: & aliæ novæ.*
254. *Scilicet duellum, vario modo initum,*
255. *Provocationes,*
256. *Declarationes,*
257. *Et libelli,*
258. *Etiam pro duello privato tantùm.*

253. CUm Conſtitutio CLEMENTIS VIII. jus noviſſimum, ut dixi, hac in materia conſtituat, in eáque ſtudioſè collectum fuerit, quidquid in præcedentibus Decretis, ac Conſtitutionibus continebatur, in hac exponenda potiſſimùm laboramus. Itaque reſpondeo: in hac Conſtitutione primò prohiberi omnes illas actiones, quæ jam in præcedentibus Pontificum, aut Concilii Tridentini ſtatutis fuêre prohibitæ, juxta verba illa: *Prædictas omnes Conſtitutiones, ac Decretum Concilii Trident. cum omnibus ſuis, & ſingulis in eis contentis cenſuris, & pœnis decretis, extenſionibus, quarum; & quorum omnium tenores præſentibus haberi volumus pro expreſſis, & ad verbum inſertis, authoritate Apoſtolica tenore præſentium perpetuò approbamus, confirmamus, & innovamus. vid §. VI. Conſtit.* Secundò prohibentur eæ actiones, ad quas inſuper CLEMENS VIII. hanc ſuam Conſtitutionem extendere voluit.

254. Itaque primò prohibetur duellum publicum, ac ſolemne; quod fieri ſolet cum ſecuritate loci, litteris provocatoriis præmiſſis, cum patrinis &c. Et cum hoc etiam privatum, & non ſolemne *vid* § *XVIII.* Item duellum in caſtris, aut propugnaculis inter perſonas militares, aut inſtitutum in terris hæreticorum *vid.* §. *VII.* Etiamſi pactum additum fuerit de dirimendo certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, ſive ſanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus utrinque illatus

vid.

Digitized by Google

vid §. *IX.* Omnia hæc prohibita ſunt, non ſolùm quando ſinguli cum ſingulis, ſed etiam quando bini, aut terni, aut plures hinc inde pugnant. *vid.* §. *cit.*

255. Secundò, prohibentur etiam provocationes ad ſingulare certamen publicè, vel occultè ineundum. *vid.* §. *XVII.* De eo autem dubitârunt nonnulli, an hic condemnentur provocationes non expreſſæ, ſed tacitæ, quarum exempla dedimus. *Cap. I. art. 2. præſentis noſtri tractatus*; credebant nempe ad incurrendas pænas requiri delictum externum, nec intentionem ſufficere. (a) At meo judicio provocatio ejusmodi quamvis tacita, ſub involucro verborum tecta, delictum externum eſt, æquè malum, ac ſit provocatio expreſſa. Aſſentitur Lugo (b)

256. Tertiò, prohibentur narrationes, declarationes, teſtificationes, & ſimilia in locis publicis, vel etiam privatis, ubi hominum multitudo convenire ſolet, ſub prætextu tamen proprii, vel alieni honoris, & famæ more militari tuendæ, aut lædendæ, ſive ad dilatæ, propulſatæve contumeliæ, aut injuriæ probationem, ſive tollendam illius ſuſpicionem. *vid.* §§. *XI. XV.* Huc pertinet, quando quis offert ſe contra certam, vel incertam perſonam, vel generatim contra quamcunque ad probandum armis & verificandum etiam inito certamine, aliquid ita eſſe, vel fuiſſe, vel non fuiſſe. *vid.* §. *XIV.* Item quando tale aliquid adeò firmiter aſſeritur, aut negatur, ut, qui contradixerit, is ſive nominatim, ſive in genere mendacii, arguatur, aut mentiri dicatur. *vid.* §. *XII.* Item ſi ad hunc effectum, ex militari etiam conſuetudine, quæritur, aut declaratur, aut reſpondetur, qua mente, aut quo ſenſu quidpiam ejusmodi geſtum, dictùmve ſit. vid §. *XIII.*

257. Quârtò, cavetur, ne quis ſcribat libellos publicos (vulgò *Manifeſta*) ſub prætextu indicato *Numero præcedente*, etiam ſine expreſſa provocatione ad duellum; quia tamen ſunt præparatoria quædam ad chartulas, ſive libellos provocatorios, & quaſi radices, ac ſemina ad pugnam. *vid.* §. *XI.*

Quæres, num ergo malum ſit interrogare publicè, in quo ſenſu hoc,

(a) *La Croix* l. 3. p. 1. n. 850. (b) Reſp. mor. L. 2. D. 11.

hoc, illúdve de me dictum voluerit adverſarius : vel mendacii arguere eum, quiscunque ſit, qui de me falſum ſparſit? Reſp. mala hæc, & damnata ſunt, ſi ita fiant, ut ex uſu, & conſuetudine tacitam vim provocandi habeant: & ita notetur ille, qui ea proclamatione petitur, ut ſalvo honore ſuo ſilere jam non poſſit. Unde hæc proclamatio fit etiam *præparatoria*, & veluti *radix* ad duellum, ſicut de libellis dicitur.

258. Quintò, intelligenda hæc veniunt non tantùm de duello, vel præparatoriis ad duellum illud, quod veritatis indagandæ ſtudio committitur, ſeu de duello judiciali. Equidem, ſi de antiquioribus prohibitionibus ſermo ſit, hoc credere videntur Nicolaus de Lyra, (a) & Mascardus, (b) ea ratione ducti, quòd duellum propriè dictum à longo antea tempore non niſi pro duello judiciali ſignificando adhibitum fuerit: Decreta autem, has pœnas dictantia, ſint ſtrictæ interpretationis. Sed de Clementina Conſtitutione ſimile quid dici non poteſt, cùm Clemens VIII. conqueratur de ingentibus damnis, pernicie animarum, & corporum, quam duella inferrent, meritò novis conſtitutionibus coërcenda : atqui ea tempeſtate duellum judiciale, aut veritatis indagandæ ſtudiô inſtitutum, quod ad divinationem referre ſolebant antiquiores Theologi, vix ampliùs in uſu erat; pace enim publica introducta (id quod contigit anno MCCCCLXXXXVI.) & Camera Imperiali inſtituta, deſinebant ſenſim hæc cruenta judicia. Itaque Clemens VIII. integrâ pòſt annorum centuriâ non cenſendus eſt voluiſſe nova fulmina cudere in duellum, cujus uſus jam emori cæperat. *Jus autem debet ad ea potiùs aptari, quæ & frequenter, & facilè, quàm quæ perrarò contingunt.* (c) Accedit, quòd Clementina ſpeciatim condemnet militem, qui in bello publico contra alterum adverſi exercitus *ob privatas inimicitias* ad ſingulare certamen deſcendit. Ergo non de ſolo duello judiciali, aut ſolemni ſermo eſt. Et hæc de actionibus in Clementina præcipuè prohibitis.

Quodnam autem diſcrimen intercedat inter actiones jam prohibitas ante Clementinam, & inter eas, quæ primùm per hanc damna-

(a) In 1. Reg. 17. (b) De probat. in procem. q. 4. n. 7. (c) L. nam ad ea. ff. de Leg.

tæ ſunt, paulò pòſt docebimus. Diſcrimen ſcilicet datur in licentia ab iisdem abſolvendi, ita ut hodie, ſaltem intra Italiam, ab aliquibus poſſint abſolvere Privilegiati, ab aliis non.

§. III.

Quæ perſonæ in iis Legibus comprehendantur?

259. *Qui pugnat.*
260 *Etiam pugna non ſecuta, provocans.*
261. *Ac provocatus.*
262. *Præpoſiti permittentes, vel non impedientes.*
263. *Operam vario modo conferentes cum peccato.*
264. *Conſulentes.*
265. *Fautores.*
266. *Suadentes.*
267. *Mandantes.*
268. *Auxilium præſtantes.*
269. *Spectatores.*
270. *Et quomodocunque ſe immiſcentes.*

259. PRimum haud dubiè locum ſibi vendicant *duo pugiles*, qui duello congredi non ſunt veriti, ſed in mutua coivêre vulnera. Quòdſi autem ſola fuerit facta provocatio, quin pugna ſecuta ſit, quæritur, num tam provocans, quàm provocatus hac lege damnentur, pœnámque incurrant?

260. De *provocante* res eſt ſatìs aperta; equidem Tritentinum loquitur de iis tantùm, *qui pugnam commiſerint*: Dein Gregorius XIII. in ſua conſtitutione ait: pœnis eos ſubiici, *etſi ob aliquod impendimentum non commiſiſſent pugnam, ſi ad locum tamen acceſſerunt pugnaturi, & per eos non ſtetit, quo minùs pugnarent* (*vid. §. IV. Clem.*) at Clemens VIII. non requirit, ut ſecuta fuerit pugna, vel ut ad locum acceſſerint pugnaturi: ſufficit ei, ſi provocaverint. Ita colligitur ex §. VIII. Conſtitutionis, ubi dicitur: *Siquis ad ſingulare certamen deſcendat, aut alterum provocet.* Præcipuè ex §. XVII. ubi operam conferentes damnantur, etſi *neque pugna aliqua, aut affectus, nec acceſſus, aut actus ad pugnam proximus ſubſecutus ſit.* Ergo idem multo magìs de principalibus, provocante ſcilicet,

ſcilicet, & provocato, intelligendum venit. Et ita certè Doctores intellexêre hactenus.

261. De *provocato*, qui provocationem acceptavit, mitiùs fors quisquam ſentire volet non ſecuto duello: nec omnino abs re; nam notandum, quòd in nulla Conſtitutione, aut Decreto de hoc acceptante fiat mentio: ſed tantùm de provocante, aut pugnante. Fors etiam Pontifex clementiùs agere cum ejusmodi voluit, utpote qui ægrè, nec ſine moleſtia recuſare potuit provocationem. Id certum, *quòd odia ſint reſtringenda.* (a) At tenendum eſt contrarium; quamvis enim nulla uſpiam fiat mentio de acceptante provocationem, nec tamen pugnante: ſatis eſt, quòd inter duos antagoniſtas nunquam ulla conſtitutio faciat diſcrimen: ſed eos, ſiquidem pugnent, pari modo condemnent. Sicut ergo, dum pugna committitur, juxta omnes æquale ſubeunt fatum: ita etiam dum pugna impedita non conſequitur, æqualem ſortem habeant, neceſſe eſt. Atqui provocans, etiam non ſecuta pugna, feritur: ergo etiam provocationem acceptans. Si Pontifex odia voluiſſet reſtringere erga eum, qui provocationem acceptat, id feciſſet etiam tunc, ubi pugna ſequitur; nam vel etiam in hoc caſu dignus eſt aliqua clementia: vel in neutro.

262. Loco ſecundo veniunt locorum Domini, Duces, Marchiones, & regionum Principes, Regésque, ac Imperatores, qui duellis inter Chriſtianos locum in ſuis terris concedunt. Nota illud: *Inter Chriſtianos.* Judæi, aliíve infideles his Conſtitutionibus non comprehenduntur; nam ad Pontificem non pertinet *de iisdem judicare, qui foris ſunt.* Et quomodo excommunicari poterunt, qui per baptiſmum non ſunt ingreſſi Eccleſiam? Puniri ergo tales debent juxta leges Principum, ſub quorum dominio ſunt. Quòdſi ſint in ſtatu Eccleſiaſtico, iis pœnis ex hac Conſtitutione ſubjacent, quarum capaces ſunt. (b) Cùm ergo Eccleſiæ nihil cum his negotii ſit: etiam Principes duellum iis concedentes non voluit ferire ſuis Conſtitutionibûs. *Vid. Cap. ſeq.* Huc pertinent etiam Magiſtratus, Præſides, Locumtenentes, aut etiam milítum Duces, & Capitanei in caſtris, vel extra ea, in alieno, vel ho-

 ſtili

(a) R. J. 15. in 6. (b) Vid. *Peregrin.* de duell. q. 11.

ſtili ſolo, vel cum militibus exercitus hoſtilis permittentes duellum, in quocunque caſu, per præſentem, vel alias ejusmodi Conſtitutiones, prohibito. Nota tamen, poſſe dari ſingulare certamen licitum inter milites nonnullos diverſorum exercituum, quod, licitum cùm ſit, ùt Cap. I. noſtri tractatûs expoſuimus, nec per præſentem, nec per alias ejusmodi Conſtitutiones eſt prohibitum. Eædem perſonæ feriuntur, ſi, quantum in ipſis eſt, non prohibeant, aut poſt admiſſum crimen veniam, & impunitatem concedant, de quo plura dicemus *Cap. ſequente.*

263. Tertiò: In Conſtitutione recenſentur ii, qui ad duellum, vel ad provocationem, ſive etiam ad hujus generis ſcripta, quæ Manifeſta, vel provocatoriæ chartulæ appellantur, ſcribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda præſtiterint *auxilium*, *conſilium*, *operam*, vel *favorem*: ſive *ſuaſerint*, *mandaverint*, vel qui ſe quomodolibet *immiſcuerint*. Plurima his paucis verbis comprehenduntur, amplam diſſerendi materiam hoc loco præbitura, niſi ùt plurimùm ex illis principiis Theologicis declarari deberent, ex quibus eruitur, quando liceat alterius peccato cooperari materialiter. Interim hic nota pauca ex LA CROIX. (a) Qui facit aliquid indifferens, ignorans, an alter ſit abuſurus, nec ne, non dicitur cooperari, ſi hoc faciat ex rationabili cauſa absque intentione, ut alter abutatur; quia in dubio præſumi debet alter non abuſurus. Item non pecco, ſi faciam opus indifferens, & remotè concurrens ad peccatum, quo poſito alter peccat, adhuc peccaturus, licèt ego opus non feciſſem. Addit is Author, (b) quòd ſi famulus dubitet, an literæ contineant *e.g.* provocationem ad duellum, deferre non poſſe juxta SANZHEZ: poſſe autem id facere juxta CASTROPALAO: juxta REBELLUM, & alios etiam debere; quia famulus tenetur obedire, ubi non eſt peccatum, & in dubio ſtat præſumptio pro domino.

264. Speciatim de *conſulentibus* noto, eos peti Romano fulmine, ſive mediatè, ſive immediatè: directè ſive indirectè conſilium præſtent, quod colligi videtur ex verbis *quomodolibet ſe immiſcentes.* Præterea cùm prohibeatur conſilium, & auxilium ſimpliciter, omne conſilium,

(a) L. 2. àn. 250. (b) N. 273.

ſilium, & auxilium, quod malitiam continet, prohibitum eſſe cenſetur; nam ubi lex non diſtinguit, neque nos debemus diſtinguere. Voluit nempe ſollicitudo ſummi Paſtoris omnem duello viam præcludere. Huc puto referri poſſe etiam illos, qui narrant aliquid, ex quo videant, audientem ad duellum fore concitandum. Si eo fine narrant, ut concitent, pœnis hujus Conſtitutionis ſubjacent. Si verò non eo fine, utut prævideant, nihilominus eum effectum ſecuturum, eximit eos P. SPORER. (a) In quo ego ægrè aſſentior; nam ſi ſine neceſſitate, aut gravi ratione id narrent, peccant, dum flammam ſtupæ admovent. Cùr ergo eximendi ſint?

265. Circa *Fautores* diſcrimen facio inter perſonas publicas, & privatas. Publicæ, habentes gladii poteſtatem, ex ſola omiſſione poſſunt dici Fautores, ſcilicet non prohibendo, non puniendo, ùt deberent vi muneris, quod gerunt: vel non capiendo, ſi ſint juſtitiæ Miniſtri; quia qui crimina, quæ poteſt, non corrigit, ipſe committit. (b) Privatæ verò perſonæ ex ſola omiſſione fautores non ſunt; quia ad id non tenentur: favere tamen poſſunt dictis, vel factis. Dictis, ſi laudent cogitantem inire duellum. Dico: *cogitantem inire*; nam ſi poſt commiſſum laudent, peccant quidem: non autem ſubjacent Pontificiæ damnationi. Factis faverent, ſi *e. g.* excubarent in propinquo, ne pugnantes turbarentur, vel caperentur à miniſtris juſtitiæ.

266. Cum *ſuadentibus* etiam involvuntur *inſtigantes.* Suadere eſt aliquem placidè rationibus hortari. Inſtigare eſt, quadam cum objurgatione impellere. Ita maritum ſuum nobilis fæmina alicubi inſtigavit ad duellum, minitando, ſe ei fores domus occluſuram, ſi non vindicatus rediret.

267. *Mandantes* etiam illi ſunt, qui quidem abſtinent verbo imperante *jubeo*: iis tamen utuntur verbis, quæ ex eorum authoritate vim mandati acquirunt. Sic quandoque Dux ſupremus, aut Curia militaris læſum in honore, vel provocatum, ad eos confugientem ea

 reſpon-

(a) Theol. Moral. Tract. V. in Præcept. V.

(b) C. Negligere. II. q. 7.

reſponſione dimittit, qua duellum imperari videatur. Ubi dein non ſonus verborum, ſed ſenſus attenditur, ut docet BARTOLUS. (a)

268. *Operam, ſeu opem præſtantes* ſunt illi, qui juvant, ut duellum committatur: non autem, qui præſtant auxilium poſt duellum *e. g.* ad fugam, & ex officio non tenentur hanc impedire. Ad hanc claſſem ſpectant præcipuè *Patrini* nominati §. *XVIII. Conſtitutionis*, & à nobis de peccato convicti *Cap. I.* Item *arma præbentes*, ſi ideo præbeant, ut ſecuriùs pugnent, & ex hac ſecuritate animus eis addatur, ad pugnam non declinandam. Aliud eſt, ſi commodem amico poſt conceptum jam firmum pugnandi propoſitum arma meliora pro ſua ſecuritate. Equidem PEREGRINUS etiam hoc condemnat: (b) at malim ſentire cum FLORONO. (c)

269. *Spectatores* quoque nominat Conſtitutio: non tamen omnes, & quicunque huc pertinent; nam quamvis PIUS IV. loquatur ſimpliciter de adſtantibus; & Tridentinum de Spectatoribus, tamen GREGORIUS XIII. velut declaraturus illa verba, non dixit ſine addito *Spectatores*, ſed *ex compoſito*: & CLEMENS VIII *de induſtria.* Sic nempe Leges generaliter loquentes declarantur, & reſtringuntur per ſubſequentes. (d) Itaque qui fortuitò ſupervenit monomachiæ, & attentus aliquamdiu ſiſtit gradum, ſpectátque cum horrore, non pertinet ad damnatos hìc Spectatores. Sicut neque illi, qui latent occulti, videntes pugnam poſt feneſtram, vel per rimam januæ, nec ipſi viſi à monomachis; ſic enim non cohoneſtant pugnam, neque excitant pugiles ad acriorem dimicationem, quæ utraque ratio ſuberat, cur Pontifex in ſpectatores animadvertit. Unde etiam illos excuſat DIANA, & TAMBURINUS, (e) qui ſola curioſitate ducti ſpectatum adſunt, cæterùm ad pugnam nil conferunt. At meo judicio deberent hi eſſe perſonæ valde viles, ex quarum præſentia neque cohoneſtari pugna, nec animari pugiles certum eſſet. Aliqui Authores excuſant ſpectatum accedentes tunc, quando pugna fortuitò fuerit impedita, ita P. SEYBOL. (f)

At

(a) In L. Non ſolum. § Mandato. ff. de injur (b) De duell. q 25. (c) In Tract. de prohib. duell. c. 11. §. 3. (d) L. Non eſt novum. ff. de leg. (e) Apud *La Croix* l. 3. p. 1. n. 1158. (f) Erotem. P. 2. ſect. 6. §. 5. n. 6.

Digitized by Google

At mihi contrarium videtur probabilius, quia Clemens VIII. de induſtria ſpectantes numerat cum provocantibus, conſilium, opem, vel favorem præſtantibus, delicti ſociis, & patrinis &c. §. *XVIII.* atqui omnes iſti petuntur ſacro fulmine, etiam *non ſecuta pugna, nec actu ad pugnam proximo* §. *XVII.* ergo etiam ſpectantes de induſtria. Quin clarè hoc videtur deciſum §. *IV.* ubi expreſsè damnantur *pugnantes, & ex compoſito ſpectatores, etiamſi pugnam ob aliquod impedimentum non commiſiſſent, ſi tamen ad locum acceſſiſſent pugnaturi.* At, dices, quales hi ſpectatores, ſi pugna non exhibetur? ℞. Quales illi patrini, ſi infans, ſeu duellum in lucem non editur? ſcilicet ſecundùm malam ſuam voluntatem tales ſunt.

270. Denique per *quomodocunque ſe immiſcentes*, non video, quinam facilè ultra recenſitos, & expreſsè in Conſtitutione nominatos intelligi poſſint. Apparet ex generali hac expreſſione, omni ſtudio laboràſſe Pontificem proſcribere omnia duelli adjumenta, quocunque nomine veniant.

ARTICULUS II.

Declarantur pœna, in duellum ſtatuta.

QUi legem violat, delictum admittit. Delicto autem debetur pœna, infligenda ab ea poteſtate, quæ legem tulit. Unde pœnam rectè ex Cujacio definit Zoesius, (a) quòd ſi delictorum ſive criminum coërcitio ſive vindicta, inducta ad diſciplinæ publicæ emendationem. Ut igitur pœnam, latam in delictum duelli, ritè declaremus; loquemur primò de pœna excommunicationis, ejúsque uſu laudabili in Eccleſia. Secundò de pœna aliter afficiente actiones principales, aliter ſecundarias. Tertiò de privatione ſepulturæ ſacræ. Quartò de pœnis Clericorum. Quintò de pœnis in Germania non receptis. Sextò de ignorantia excuſante à pœnis. Septimò de abſolutione à pœnis. Demum de pœnis in Principes, & Magiſtratus locorum latis, dice-

(a) ff. de pœn. n. 1.

Digitized by Google

dicemus *Cap. ſequente*, ubi ex inſtituto horum obligationem ſumus declaraturi.

§. I.

De pœna Excommunicationis, ejúsque uſu laudabili in Eccleſia.

271. *Quomodo ſit lata in duellum.*
272. *Ejus explicatio datur:*
273. *Et æquitas defenditur contra imperitos.*

271. Pœna præcipua in duellum lata, eſt *Excommunicatio*, & quidem *major*, ac *latæ ſententiæ*, ùt patet ex Decretis, & Conſtitutionibus Eccleſiaſticis *Articuli præcedentis* § *I.* recenſitis, præcipuè ex Conſtitutione Clementis VIII. §. *XVIII.* Et ita quidem in duellum eſt lata excommunicationis eſt pœna, ut ea ſe extendat ad actiones, & perſonas omnes §. *II. & III. præcedentis articuli* enarratas.

272. Ut explicem paucis, quid ſit excommunicatio, ajo, eam eſſe ex cenſuris Eccleſiaſticis præcipuam. Eſt autem *cenſura* pœna ſpiritualis, ſeu Eccleſiaſtica, qua poteſtas Eccleſiaſtica exterior fideles ſuos delinquentes, & contumaces bonorum quorundam ſpiritualium uſu privat ad eorum correctionem. Ita plerique Doctores cum Suario. (a) Ejusmodi cenſura eſt excommunicatio, ſeparans excommunicatum à communione fidelium. Ita iterum quoad ſenſum Suarius cum aliis. (b) Excommunicatio duello adhærens non eſt *ferendæ ſententiæ*: ſed *latæ*, id eſt, talis, quæ incurritur admiſſo crimine, quin opus ſit, ut per ſententiam imponatur à Judice Eccleſiaſtico. Et quidem eſt excommunicatio *major*, non *minor*, id eſt, non tantùm privat uſu paſſivo Sacramentorum, id eſt, eorum receptione, ſicut *minor*: ſed præterea privat ſimpliciter omnium bonorum, inter fideles communium, participatione. Unde hac excommunicatione ligatus, privatus eſt communibus Eccleſiæ ſuffragiis, quæ ex publicis Miniſtrorum Sacrificiis, & Officiis ſolent provenire fidelibus: (quid poſt mortem pœnitentis, Sacramentaliter abſo-

(a) D. 1. de Cenſur. ſect. 1. n. 5. (b) Ibid. D. 8. ſect. 1. n. 1.

Digitized by Google

abſoluti liceat, dabit *n.* 433.) excluditur à ſacrificio Miſſæ, ita ut huic adeſſe nequeat: arcetur ab ingreſſu templi tempore, quo Divina celebrantur. Caret ſepultura ſacra. Nec licet ei recipere, vel adminiſtrare Sacramenta. Non poteſt obire officium publicum, etiam civile, utpote à communione fidelium ſeparatus. Denique caret favoribus omnibus, veteri illo verſiculo contentis:

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Explicare totam hanc damnorum appendicem, Juri Canonico, & Theologiæ Morali incumbit.

273. Meum hoc loco calamum provocant imperiti quidam, & diſcoli inter ipſos Catholicos, qui tum enimvero ſe ſupra vulgus ſapere, & judicii ſui robur oſtentare putant, dum de Excommunicatione jocari potiùs quàm erudiri malunt. Nôrint hi, etiam in cœtu Proteſtantium, quorum libros ſæpe avidiùs legunt, quàm Catholicos, excommunicationem locum habere. *Ad leges* (Eccleſiæ ſcilicet, ſive Collegii) *ſervandas ſua ſponte ſe obligant*, ait Pfaffius (a) *Collegii membra, pœnisque etiam, quas tantiſper ſenſu depurato ita nuncupamus, ſe ſe ita ſubjiciunt, ut, ſi eas haud luere velint, Collegiô dein exigantur.* Hanc expulſionem *Excommunicationem* appellant, teſte Ludov. Kahle, recenti Authore multùm à ſuis laudato. (b) "Excommunicationem, ait, vocamus de„ clarationem, Eccleſiæ nomine inſtitutam, qua quis pro membro ejus „ non habetur, donec verſus fuerit ad pœnitentiam. Itaque major „ Excommunicatio decernitur à tota Eccleſia, & rarò ab Evangelicis „ imperari ſolet; quia infamiæ maculas inurrit. Quod verò ad mi„ norem excommunicationem, ſive excluſionem à ſacra Cœna pertinet, „ hanc recepiſſe noſtrates, nemo eſt, qui neſciat.„ Judicat poſtea, tam majorem, quàm minorem excommunicationem à Conſiſtorio debere potiùs imponi, quàm à particularibus Eccleſiæ Miniſtris, ídque ob delicta longè graviſſima, atque publica.

Nôrint præterea, excommunicationis uſum eſſe antiquiſſimum, ut

(a) De Orig. Jur. Eccleſ. 1719. (b) Element. Jur. Eccleſ. c. 4. §. 98.

Digitized by Google

nil dicam de Synagoga, (a) nil de Gentilibus, (b) ad tempora Apoſtolorum reſpiciamus. Nónne Paulus hominem inceſtuoſum, qui uxorem patris ſui habuerat, jubet extra Eccleſiam ejici: *Tollatur*, inquit, *è medio veſtri, qui hoc opus fecerit: auferte malum ex vobismet ipſis.* (c) Idem Hymenæum & Alexandrum circa fidem naufragantes, Sathanæ tradidit (d) Petrus adversùs Simonem Magum ea verba pronuntiavit: *Non eſt tibi pars, vel ſors in ſermone.* (e) Percurrenti hiſtoriam Eccleſiaſticam, & ſcripta PP. innumera omnis ætatis exempla occurrent. Occurrent etiam ſollicita Paſtorum monita, data gregi ſubdito fidelium, ne commercium habeant cum excommunicatis, ne manducent cum eis: ſed eorum familiaritatem, ac conſuetudinem, quantum poſſent, evitent.

Id fateor, ſuccedente tempore, quoad formam, & delictorum ita puniendorum numerum multa eſſe immutata: aliquas etiam diviſiones (quoad vocem ſaltem) eſſe enatas, in excommunicationem *majorem & minorem: latæ & ferendæ* ſententiæ &c. At ſicut in Jure Civili tempus & rerum uſus multa perpolivit, ita etiam in Jure Eccleſiaſtico factum fuiſſe quis miretur? quis miretur etiam multa à Proteſtantibus ſugillari in uſu excommunicationis, prout is viget hodie apud nos Catholicos? Hæc Polemicis diſcutienda relinquo. Ne tamen ſuſpectam Eccleſiam noſtram habeant de immoderatiore poteſtatis ſuæ uſu, addo, quod cavit prudentiſſimè Concilium Tridentinum: (f) *Quamvis excommunicationis gladius ſit nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & ad continendos in officio populos valde ſalutaris: ſobriè tamen, magnáque circumſpectione exercendus eſt; cùm experientia doceat, ſi temere, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm ſalutem.* Quòdſi nihilominus quis injuſtè excommunicatione feriatur, talis erit animo in Eccleſia, ſive deſiderio, quod ei ſufficit ad ſalutem, quamvis non ſit corpore, ſive externa communicatione, ùt teſtatur BELLARMINUS. (g) Unde D. AUGUSTINUS ait: *Sæpe etiam ſinit*

(a) Vid. *Druſium* de Sect. lib. 3. c. 11. (b) *Danet.* Antiq. Grequ. & Rom. (c) 1. Corinth 5. (d) 1. Tim. 1. (e) Act. 8. (f) Seſſ. 25. c. 3. de reform. (g) Tom. 2. lib. 3. c. 6.

Digitized by Google

nit Divina providentia expelli de Congregatione Chriſtiana etiam bonos viros, quam contumeliam vel injuriam ſuam cùm patientiſſimè ferunt pro Eccleſia pace, neque ullas novitates vel ſchismatis, vel hæreſis moliti fuerint, docebunt homines, quàm vero affectu, & quanta ſinceritate charitatis DEO ſerviendum ſit. (a) Hæc de pœna Excommunicationis dicta ſufficiant. Quòd autem non iniquè in duellum fuerit lata, patet ex rationibus, quibus Tridentinum, & Pontifices ad hanc ſevèritatem permotos ſe fuiſſe dicunt. Item ex ſeveriſſimis Edictis Principum, quibus duellum ipſi ſatagunt profligare. Cùm ergo hoc delictum ſit fori mixti, quis vitio vertat poteſtati Eccleſiæ, ſi poteſtati Laicali in perſequendo tam noxio delicto palmam nolit cedere?

§. II.

De pœna aliter afficiente actiones principales, aliter ſecundarias; retractatas, & non retractatas.

274. *Exponitur diverſitas inter actiones principales, & ſecundarias.* 275. *Inter retractatas, & non retractatas.*

274. Afficit equidem pœna excommunicationis omnes eas actiones & perſonas, quas §. *II. & III. præcedentis Articuli* recenſuimus: certo tamen cum diſcrimine. Aliquæ earum actionum prohibentur abſque ulla exceptione: aliæ hac lege adjecta, ſi *per eós* (ſcilicet actionem talem admittentes) *non ſteterit, quo minùs duellum ſequeretur. Vid. Clementinam* §. *XVII.* Itaque locum habet excommunicatio, ſi talem actionem duellum ſequatur: imò & tunc, ſi non ſequatur, impeditum tamen aliunde, & ex quadam cauſa omiſſum, ad quam admittens eam actionem nihil contribuit, ita ut ei omiſſio duelli non ſit adſcribenda.

Actiones primi generis excommunicationem afferunt, quamprimum fuerint admiſſæ. Tales ſunt, provocare, & provocationem acceptare, libellos provocatorios divulgare, dictare, componere, affi-

(a) Lib. de vera Relig. c. 6.

Digitized by Google

gere, imprimere, vel etiam verbis denunciare. Item actiones his æquivalentes recenſitæ *in Clementina à §. XI. usque ad finem §. XVI.* Ratio eſt juxta Peregrinum; quia ob actiones principaliter prohibitas, quales ſunt iſtæ, illico pœna intentata ſolet ſequi: non autem ob eas, quæ ſecundariò, & acceſſoriè prohibentur, quales ſunt, ad prædictas principales conſilium, operam, vel favorem præſtare, ſuadere, mandare, vel quomodolibet ſe immiſcere. In has quoque excommunicatio ſtatuitur, etiamſi neque pugna, aut actus ad pugnam proximus, neque aperta provocatio ſecuta fuerit, neque ſcriptiones in publicum prodierint, aut cuiquam fuerint nunciatæ, modò per eos (ſcilicet qui committunt has actiones ſecundarias, & acceſſorias) non ſteterit, quo minùs eæ principales fierent. Ita docet Peregrinus, (a) & in ſimili Molina. (b) Itaque notes, velim: Vel ſequitur ex tua actione acceſſoria illa principalis, vel non ſequitur? ſi non ſequitur, an tu operam tuam impendiſti ad eam impediendam, ſive an per te ſtetit, quo minùs ſequeretur? ſi ita; eris à pœnis exemptus. Si nihil contuliſti ex tuo: ſed ea actio principalis ex alia cauſa fuit impedita, nihilominus incidis in pœnas, & quidem tunc, quando illa actio, *e.g.* provocatio à te ſuaſa, ſequi de ſe debuiſſet, niſi aliunde impedimentum interveniſſet. Demum ſi ſequitur, quæro, an non ſubtraxeris, & revocaveris operam tuam, antequam ea actio committeretur? ſi non; pœnis ſubjaces. Si aliter, percipe caſum ſequentem.

275. Titius, & Cajus ſempronio conſuluêre, ut adverſarium ad duellum evocaret. Brevì tamen facti ſui pœnitens Titius, incipit provocationem diſſaudere pro viribus. Id dum facere negligit Cajus, Sempronius provocat. Tum demum Cajus quoque cœpit laborare, ut Sempronium ſaltem à duello adhuc abſtraheret. Quæritur, an Titius pœnas Eccleſiaſticas incurrerit? item an Cajus, & quando?

℟. Ad primum. Dehortatio facta à Titio vel fuit talis, quæ mutaverit voluntatem Sempronii, ita, ut hic poſtea aliunde concitatus nihilominus provocaverit: vel, non obſtante dehortatione motus adhuc ex priore adhortatione provocavit Sempronius? Si primum, tunc Titius nullam incurrit pœnam; quia adhortatio ſua in provocationem

non

(a) De duell. q. 5. (b) Diſp. 92. n. 11.

Digitized by Google

non influit. Si ſecundum, tunc utique dubio locus eſt. Prima fronte videtur pœnas incurriſſe; quia verè fuit cauſa delicti principalis, ſeu provocationis; cùm adhortatio ſua tam profundè in animum Sempronii deſcenderit, ut nec quidquam adhibita dehortatione, provocaverit. Dein, ſi quis alteri author fuerit ad furandum, & hoc conſilio motus fur committat furtum, tenetur ſuadens reſarcire damnum, quamvis ſuaſionem ante commiſſum furtum adhuc revocâſſet: ergo etiam pœnas ſubire tenebitur Titius.

Oppoſitum tamen videtur verius, nempe Titium ad pœnas ſubeundas non teneri. Ratio eſt; quia excommunicatio non incurritur niſi ab eo, qui conſcientiam gravatam habet peccato gravi. (a) Atqui Titius, ſaltem tùnc, dum deberet incurrere excommunicationem, non habet grave peccatum; nam excommunicatio tunc primùm contrahitur in delictis ſecundariis, quando ſequitur, vel ſequi debuiſſet effectus dati conſilii ad provocationem; cùm enim Pontifex det ſpatium reſiliendi, & laborandi pro impediendo effectu actionis malæ ſecundariæ, patet, excommunicationem manere velut in ſuſpenſo, donec effectus ſequatur, vel ſequi de ſe deberet, niſi aliunde impediretur: ergo Titius tunc, dum deberet incurrere excommunicationem, ſcilicet tempore provocationis factæ, non fuit gravatus culpa mortali: ergo neque excommunicationem incurrit.

In contrarium adducta non obſtant. Verum equidem eſt, Titii conſilium cauſam dare provocationi; at invito jam Titio, & innocente, qui dehortando Sempronium facit, quantum potuit: ergo ad nihil ultrà tenetur. Fateor tamen, quòd, ſi Titius alia via impedire provocationem ſciret, quàm diſſuadendo, eam inire viam fore obligatum. Diſpar ratio eſt de eo, qui conſilium dedit furandi Obligatio reſtituendi contrahitur ex culpa præcedente, etiam emendata; quia damnum compenſandum nihilominus manet: non item excommunicatio ex delicto jam deleto tunc, quando eſſet contrahenda. Aliud foret, teſte Peregrino, (b) ſi Titius ſubdito ſuo Sempronio mandatum dediſſet provocandi; etſi tunc pœnitudo ſubiret Titium: ſi tamen non

(a) Ex cap. Nemo Epiſcop. ex cap. Nullus. 11. q. 3. (b) De duell. q. 30.

Digitized by Google

poteſt revocare mandatum, & ſequatur provocatio, nihilominus juxta eum authorem excommunicationem contrahit Titius. Aſſentior, ſi ſubeunte pœnitudine impedimentum, quo minùs revocare mandatum poſſit, jam adfuit, dum *e. g.* famulus Sempronius jam iter ingreſſus revocari nequiît; quia tunc excommunicatio ſuſpenſa non manſit usque ad provocationem, ſed usque ad punctum temporis, quo intervenit impedimentum, utì etiam colligo ex SUARIO. (a) Si itaque in hoc puncto Titius, necdum pœnitens, in peccato erat conſtitutus, excommunicatio ſuam vim in eum exercere potuit: non item, ſi jam purum inveniſſet, & paratum quamcunque operam afferre impediendo malo. Hæc de Titio.

De Cajo autem dico ſine hæſitate, eum excommunicationem incurriſſe; quia cauſa provocationis extitit hortando. Quòd poſtea duellum ipſum diſſuaſerit, id ſolum effecit, ut ex ipſo *duello* eam pœnam non promereretur, ſed ex *provocatione.*

§. III.

De privatione Sepulturæ ſacræ.

276. *An hæc pœna primùm poſt ſententiam judicis incurratur?*

277. *An ei ſubjaceat moriens in loco conflictûs: poſt data tamen pœnitentiæ ſigna.*

278. *An ſubjaceat moriens extra eum locum, nihilominus tamen ex vulnere accepto.*

279. *An diſpenſare poſſit Epiſcopus.*

280. *An publicas orationes pro mortuo offerre liceat.*

276. EX ſynopſi vides in quinque membra reſolvi quæſtionem. Itaque Q. I. An hæc pœna primùm poſt ſententiam Judicis incurratur? videri poſſet, quòd ita; quia Tridentinum dicit, occiſus in duello *perpetuò careat Eccleſiaſtica Sepultura.* Verbum *careat* ſignificat alibi in jure pœnam ferendæ primùm ſententiæ: (b) ergo etiam id

(a) Tom. 5. de Irregul. diſp. 44. Sect. 3. n. 13. (b) Ex cap. Omnes utriusque ſexus, de Pœnit. & remiſſ.

Digitized by Google

id verbum hoc loco ita accipi debebit. At explicandum eſt hoc dubium verbum *careat* per Conſtitutionem Clement. dicentem : *Privatos eſſe volumus.* §. *XVIII.* Quòdſi ergo notum ſatis ſit delictum, nullo pacto occiſus admittendus ad ſepulturam ſacram. Neque opus eſt exſpectare ſententiam judicis Eccleſiaſtici, id quod docet uſus, & praxis paſſim recepta. Quòdſi tamen *notorium* non eſſet commiſſum duellum, dato etiam, quòd probari poſſet per teſtes ſufficientes, Parochus deferat rem totam ad Superiorem Eccleſiaſticum. Si etiam apud hunc maneat dubium poſt adhibitam diligentiam, an per duellum occubuerit, poterit permitti ſepultura ſacra, ne temere occiſus privetur ſuo jure acquiſito, quo per Baptiſmum cenſetur potiri Catholicorum quilibet. Ita judicant PEREGRINUS, (a) & PIGNATELLUS. (b)

277. Q. II. An huic pœnæ ſubjaceat moriens in loco conflictus poſt data tamen pœnitentiæ ſigna? R. Ex Tridentino debet peti deciſio, dicente : *Si in ipſo conflictu deceſſerint* : quod idem ſonat, ac *in ipſo loco duelli.* Non eximit Concilium morientem poſt data ſigna pœnitentiæ : ergo neque nos debemus excipere. Clariùs loquitur Rituale Romanum, juſſu PAULI V. editum : (c) *Negatur ſepultura Eccleſiaſtica morientibus in duello, etiamſi ante obitum dederint ſigna pœnitentiæ.* Contrà opponit PORTELLUS, (d) qui pœnitentiæ ſigna edidit, cenſendus eſt, non deceſſiſſe in peccato mortali : ergo ei non eſt neganda ſepultura, quæ ipſis adulteris deprehenſis, & occiſis in adulterio, non negatur, ùt docet DE GRAFF. ; neque meretrici juxta NAVARRUM, quæ in domo Amaſii reperta eſt vulneribus confoſſa, & mortua ; quia nemo facilè ſuæ ſalutis etiam in extremis immemor eſſe creditur. At non prævalent iſtæ rationes contra verba Tridentini, & Ritualis Romani. Neque negatur ea ſepultura ob ſtatum malum animæ, in quo ejusmodi homo decedit : ſed in odium admiſſi delicti, quod in foro externo punitur, etſi jam remiſſum ſit à DEO. Ferme ſicut in torneamento occumbens privatur ſepultura ſacra, *quamvis ei poſcenti pœnitentia non negetur*, ùt habet *Cap. I. de torneam.*

Mitior

(a) De duell. q. 7. (b) Conſult. tom. 9. Conſult. 88. n. 161. (c) Tit. de Exequiis. (d) In reſp. mor. tom. 1. part. 3. caſ. 10.

Mitior eſt La Croix (a) cum Tamburino judicans, ſi ante obitum non *qualiacunque ſigna pœnitentiæ* ediderit: ſed confeſſus, & abſolutus fuerit, eum dici poſſe *moraliter* deceſſiſſe poſt conflictum; cùm intercedat utique mora inter confeſſionem, & vulnus, & utique minùs ſit, ſigna aliqua pœnitentiæ edere, quàm Sacramentum Confeſſionis ſuſcipere. Si autem ſufficierent quælibet ſigna, raro privatio ſepulturæ haberet locum: cùm rariſſimè ita quis ſaucietur, ut neque dando ejuſmodi ſigno ſufficiat. At ego nolim eſſe nimis facilis in adoptanda hac ſententia propterea; quòd hoc modo non fuiſſet opus exprimere hanc pœnam in Eccleſiaſticis legibus; nam ſuffeciſſet, ſolam impoſuiſſe excommunicationem, utpote quæ de ſe jam conjunctam habet privationem ſepulturæ, quamdiu per abſolutionem ſublata non fuerit. Quòd ſi ergo per Confeſſionem & Abſolutionem ab Excommunicatione, quam Sacerdos in loco duelli huic vulnerato impertiri ſolet, recuperatur ſepultura, pœna hæc, ſingulariter ad terrorem addita, effectum nullum habet, quem non haberet excommunicatio, jam aliàs connexa cum privatione ſepulturæ, id quod non eſt ſatis credibile.

Dices tamen: eum adhuc ſingularem effectum futurum ſtatutæ pœnæ, quòd eum ſepultura excludat, qui poſt *qualiacunque* ſigna pœnitentiæ abſolutus à peccatis, & excommunicatione fuerit. At neſcio, an hoc ſufficiat menti Legiſlatorum neutiquam lenium in hac materia: præcipuè ſi attendam ad rigorem illum, quo docent nonnulli, quòd ſepultura ſacra ſit privandus etiam ille, qui extra locum conflictus moritur: modò moriatur ex accepto ibi vulnere. *Vid. n. ſeq.* neque illud ſatis perſpicio, quomodo faciens confeſſionem cenſeatur *Moraliter* non decedere in loco conflictus. Quidquid ſit: ego ſolùm dixi, me nolle eſſe nimis facilem in adoptanda hac ſententia.

278. Q. III. An pœnæ huic ſubjaceat moriens extra locum quidem conflictûs: ex accepto tamen vulnere? Controverſum hoc eſt multis in utramque partem ſtantibus viris doctis. Examinatis eorundem argumentis, meô quidem judiciô, non videtur is excludendus à ſepultura ſacra. Ratio eſt quia ſi poſt complures primùm horas, vel etiam

(a) L. 3. p. 1. n. 864.

Digitized by Google

etiam poſt unum, alterúmve diem in ædibus ſuis exſpirat, utique neque in *ipſo conflictu*, neque in *loco duelli* poteſt dici obiiſſe. Cur ergo ultra verba legum extendatur pœna adeò gravis, & infamis, cùm tamen universè odia ſint reſtringenda? (a) Certè ſi voluiſſent hanc ſeveritatem Concilium, aut ſubſequentes Pontifices, aliis uſi eſſent verbîs in hac præcipuè materia, in qua ſingulos apices multa cum conſideratione videntur ſcripſiſſe. Rationes contrariæ Peregrini & Pignatelli non movent ſatis; nam primò dum Pignatellus dicit, ſic opus non fuiſſe hanc pœnam exprimere, cùm privatio ſepulturæ ſit effectus conſequens ad excommunicationem; ajo, hanc pœnam peculiarem habere effectum; quia, dum quis *in loco duelli*, etiam abſolutus à peccato, & excommunicatione decedit, nihilominus locum damus illi pœnæ. Secundò, dum Peregrinus (b) ſe fundat in torneamentis, nego ego, quòd in his ludis vulneratus ſepultura privandus ſit, ſi non in arena, ſed aliquo tempore pòſt decedat è vita. Certè textus ait: Si quis *ibi* mortuus fuerit, ubi ſcilicet *milites ex condicto convenire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ congredi.*

279. Q. IV. An diſpenſare poſſit Epiſcopus cum eo, qui privari ſepultura ſacra eſt promeritus? ℞. Duvallius, (c) Epiſcopum cum his, ſi contriti, & confeſſi obierint, juſtis de cauſis poſſe diſpenſare. Quin Diana exiſtimat, (d) neque opus eſſe diſpenſatione Epiſcopi; eo quòd hujusmodi homo cenſendus ſit non fuiſſe mortuus in peccato mortali. At negat Pignatellus, judicans id pugnare cum praxi S. Pœnitentiariæ. (e) Mihi videtur, ſi contritus, & confeſſus quis obierit, Epiſcopum poſſe reſcribere *e.g.* Parocho conſulenti, ut ſequatur ſententiam mitiorem, ſecundùm quam ejusmodi homo privationis pœnam non incurrit. Quòdſi autem extra dubium ſit, incurriſſe hanc pœnam, non video, qua poteſtate Epiſcopus ſine ſpeciali facultate poſſit diſpenſare contra Concilia, & Canones. *vide* August. Barbosam. (f)

(a) Reg. J. in 6. C. Odia. (b) De duell. q. 7. n. 4. (c) In 2. 2. D. Th. q. 17. art. 1. (d) P. 5. tr. 3. reſolut. 140. (e) L. cit. n. 168. (f) De poteſt. Epiſc. p. 2. compend. n. 75.

Digitized by Google

280. Q. V. An publicas preces pro ejusmodi mortuo, & Eccleſiaſtica ſepultura privato, ſi pœnitens tamen obiit; liceat perſolvere; atque ipſum SS. Miſſæ Sacrificium offerre? ℞. licet; quia, quamvis excommunicationem incurrerit; non fuit tamen nominatim declaratus; talem autem excommunicatum non tenemur vitare, neque in profano, neque in ſacro commercio. Neque conſtat mortuum fuiſſe in peccato mortali: quin potiùs contrarium fas eſt credere Navarro (a) & Pignat. (b)

§. IV.

De pœnis Clericorum, reorum de duello.

281. Poteſt contingere hodie adhuc, ut Clericus fiat reus hujus delicti.
282. Pœnæ in id latæ.
283. Privatio beneficiorum;
284. Inhabilitas.
285. Irregularitas.

281. HActenus promiſcuè locuti de pœnis latis in monomachos; dicemus jam, quæ pœnæ, præter jam declaratas, ſpeciatim in Clericos latæ ſint, ſi quidem ſe hujus criminis reos faciant. Apud veteres duellô, vel propria, vel aliena manu, dimicâſſe Clericos, narratum eſt *Cap. I.* Nec ſolùm pugnando noxam poſſunt contrahere; verùm etiam operam conferendo per actiones, quas ex Clementina recenſuimus eſſe prohibitas ſub pœnis graviſſimis *Art. præced.* §. *II.* Quid quòd hodierna etiam ætate inter adynata referendum non ſit duellum ab ipſo Clerico ſuſceptum; factum habe. Coriolanus, atque Horatius, viri duo clariſſimi, potenti cuidam Principi erant à Conſiliis, & duæ velut vaſtiſſimi dominatûs columnæ, quas tamen, ùt fieri in aulis ſolet, gravis æmulatio colliſit. Coriolanus malens proprio nomine imperare minori cuidam Principatui, quàm ad ampliorem regendum operam conferre cum æmulo, felici electione Canonicorum Principatum quemdam cum Epiſcopali dignitate obtinuit. Quo minùs autem mox eò abiret, potentiſſimus ille Princeps impedivit, obtentâ à Romana Sede licentiâ

ſer-

(a) Tr. de Orat. c. 19. Concl. 6. (b) Loc. cit. n. 170.

ſervandi ſibi aliquamdiu adhuc virum, expediendo gravi cuidam negotio oppidò neceſſarium. Dum ſic trahuntur moræ, erumpit ſubitò æmulatio eousque, ut ad duellum evocaretur electus, & confirmatus, necdum tamen conſecratus Epiſcopus; qui etiam gladium, quem necdum poſuerat, ſtringere non dubitavit in loco condicto: mox iterum coactus eundem in vagina condere, ubi ſuperveniens quis altioris ordinis pugnam diremit imperiô.

282. Quas jam hic Clericus pœnas juxta rigorem juris Eccleſiaſtici debuiſſet ferre, recenſendum eſt. Pius IV. (a) ubi tam pugnantes, quàm provocantes, aut locum ad pugnandum dantes, ac in illis adſtantes, comitantes, nec non conſulentes, ac adhærentes, & fautores, nec non chartas certaminis ſubſcribentes, vel affigentes, aut publicantes, cujuscunque dignitatis fuerint, modò inferiores ſint Imperatore, ac Rege, excommunicatione feriit, addit: *Si Eccleſiaſtici fuerint, etiam omnibus & ſingulis, Eccleſiis, Monaſteriis, & Dignitatibus, & aliis beneficiis Eccleſiaſticis, per eos obtentis, ſeu in quibus, & ad quæ jus eis competit, eo ipſo privati, & ad illa, ac alia impoſterùm obtinenda inhabiles exiſtant, nec non illa, tanquam per privationem hujusmodi vacantia, ab aliis impetrari poſſint, extendimus, & ampliamus.* Hanc Conſtitutionem Pii IV. Clemens VIII. in ſua confirmat, declarat, & extendit ad duellum privatum; actionésque huc pertinentes. His ſtatutis ut lucis quidpiam afferamus, triplex dubium enotare juvat.

283. Q. I. An Clericus commiſſo duello excidat beneficio, dignitate, atque officio ante ullam ſententiam judicis declarantis vel crimen, vel pœnam? Communiùs docetur, quòd non: ſed ut excidat, requiri, ut declaretur, ſi non etiam pœna, ſaltem crimen. Unde licitè poteſt retinere, quod poſſidet, eóque frui, donec dejiciatur à judice: vel alius id ſibi impetraverit beneficium. Ratio eſt; quia durum nimis foret, ſi in ſe ipſo quis pœnam exequi deberet. Unde P. Schmalzgrueber prudenter diſcrimen ſtatuit inter pænas, privantes jure jam quæſito, & inter alias. Has, ait, ante ſententiam de-

 cla-

(a) In Conſtit. *Ea, quæ à Prædeceſſoribus* &c. an. 1560.

Digitized by Google

claratoriam incurri: non illas. (a) Verba ergo Pontificis: *eo ipſo*, *vel ipſo facto*, id operantur, ut neceſſe non ſit per ſententiam ſtatuere pœnam, modò declaretur crimen. Hinc ante hanc declarationem Clericus facit fructus ſuos; ea tamen lege, ut poſt declarationem reſtituere eos debeat, quos percepit à die criminis commiſſi; reſtituendos aliàs ſolùm à die latæ ſententiæ, niſi adjecta verba eſſent: *ipſo facto*, *eo ipſo*. Item actus, & contractus, quos à die commiſſi criminis geſſit, fuerunt tantùm revocabiliter validi: conſequenter, ſi irritari poſſint, irritandi. Tali ſpoliato SANCHEZ (b) adjudicat ex collectis fructibus à die commiſſi criminis aliquam ſaltem partem pro compenſandis laboribus, interea præſtitis. Neque huc trahenda eſt juxta PEREGRINUM (c) ſententia PAULI II., (d) qua alienans bona Eccleſiæ *ipſo facto abſque declaratione* privatur beneficiô; nam in præſenti materia hæc expreſſio *abſque declaratione* non eſt addita, unde colligere datur, mentem Pontificis hìc talem non fuiſſe. Quin exiſtimat P. PICHLER, (e) eam quoque clauſulam poſſe de ſententia declaratoria *pœnæ* intelligi: non de declaratione *criminis*, citans COVARRUVIAM, alióſque.

De Coriolano dubitari hac occaſione poſſet, an non poſt commiſſum delictum illico ad novam electionem Canonici Eccleſiæ Cathedralis potuiſſent progredi propter verba Conſtitutionis dicentis, quòd beneficia, ab ejuſmodi reis antè poſſeſſa, *tanquam vacantia ipſo facto impetrari poſſint?* Quidquid ſit de jure, conſultum eſt, & moris in ejuſmodi caſibus properare lentè.

284. Q. II. An *inhabilitas* ad acquirenda poſthac beneficia incurratur ante omnem ſententiam, etiam declaratoriam criminis, ita, ut collatio facta inhabili ſit ipſo facto nulla, etiam in foro conſcientiæ, & beneficium retineri non poſſit tutâ conſcientiâ? Graves DD. id affirmant, negantibus aliis. Hos inter eſt SUAREZ, (f) MOLINA, (g) & LAYMAN, (h) docentes ſolam pœnam excommunicationis, ſuſpenſionis,

(a) Tit. de Cler. pugn. n. 53. 57. (b) L. 3. de matrim. diſp. 51. n. 12. (c) De duell. q. 7. n. 11. (d) Extrav. *Ambitioſæ* int. commun. de Reb. Eccl. non alien. (e) L. 5. tit 37. n 9. (f) Tom. 1. de Relig. tract. ult. de Sim. c. 61. (g) Tr. 2. diſp. 96. n. 6. (h) Lib. 4. Tract. de Sim. n. 74.

Digitized by Google

ſionis, interdicti, atque irregularitatis locum habere ante judicis ſententiam, niſi rigor ſententiæ contrariæ ſit alicubi jam receptus. Molina ſic habet: " Pœna illa inhabilitatis ad beneficia, & officia obtinenda (pro exemplo adducit præſentem Conſtitionem Gregorii „ XIII. de duello: id quod tamen clariùs ex Conſtitutione Pii IV., „ & Clementis VIII. apparet) quoniam acerba eſt admodum, & per „ mixtim appoſita cum aliis, quæ vim non habent ante latam ſenten„ tiam, excipienda eſt per epichiam à regula Covarruviæ dicentis: „ quando lege aliqua efficitur aliquis incapax rei alicujus, ſive in pœ„ nam, ſive quavis alia de cauſa, vim illud habet etiam in foro con„ ſcientiæ, nulláque exſpectata ſententia. „

Cæterùm id certum videtur Pignatello, (a) quòd, ſi inhabilitatis pœna ſit lata quoad illud numerô beneficium, ea obliget in conſcientia ante omnem declarationem. Item ſi inhabilitas naſcatur ex cenſura, vel irregularitate, quin ſcilicet apponatur ùt pœna ſingularis, prout hic fit.

285. Q. III. Quomodo contrahatur *Irregularitas*, ſive illud impedimentum Canonicum, quod impedit (non irritat) ſuſceptionem ordinum Eccleſiaſticorum, & jam ſuſceptorum uſum? ℞. Si in duello alterum, quis occidit, vel mutilaverit, dubium non eſt, quin inccurratur ante omnem ſententiam. (b) Si verò mors, & mutilatio non eſt ſecuta, tunc monomachiæ reus fit ipſo facto infamis *per Bullam* Pii IV. Infamibus autem portæ dignitatum patere non debent. (c) Eſt autem Ordo Eccleſiaſticus, & multo magìs Epiſcopatus honor, & dignitas: (d) ſequitur ergo, quòd duelli reus ad Ordines Eccleſiaſticos, aut Epiſcopatum promoveri non poſſit, vel promotus exercere id officii non poſſit. Ità Peregrinus. (e) Hìc tamen notandum, quòd iis in Provinciis, ubi pœna infamiæ non eſt recepta, & in uſu, utì in Germania *juxta §. ſequentem*, quòd ibi neque irregularitas oriri ex infamia poſſit. Inſuper nota, irregularitatem etiam contrahi à ſuadentibus, mandantibus &c. de quibus ſuprà. Quid autem in dubio juris, vel facti

 tenen-

(a) L. cit. n. 130. (b) C. 1. & 2. de Cler. pugn. (c) R. J. 87. VI.
(d) C. un. de oblig. ad ratioc. (e) Q. 7. n. 6. cum commun.

Digitized by Google

tenendum ſit, docetur in principiis generalibus de Irregularitate. *vide Canoniſtas paſſim.* Unde patet, quibus pœnis ſemet obnoxium Coriolanus noſter de jure fecerit. At tanti viri merita, & ſpes in futura tempora ingens meritò permovit Romanum Antiſtitem, ut rigori juſtitiæ clementiam præhaberet.

§. V.

De Pœnis in Germania non receptis.

286. *De proſcriptione, infamia &c. eſt ſatis certum, non eſſe receptas.*

287. *De excommunicatione non nemo dubitat.*

286. PRæter excommunicationem pugnantes in duello, & eorum patrini incurrunt *proſcriptionem omnium ſuorum bonorum*, perpetuam *infamiam*, pœnámque in *homicidas* à SS. Canonibus ſtatutam. Ita Tridentinum *loc. cit.* Pius IV. in Conſtitutione *Ea quæ* &c. ſtatuit etiam pœnas crimini *læſæ Majeſtatis* proprias, adempta ſimul facultate, ſeu habilitate ad teſtandum. Gregorius XIII. *loc. cit.* extendit eas pœnas etiam ad duella privata; quin videntur omnes pœnæ, in pugnantes, & patrinos latæ, etiam extendi ad conſulentes, mandantes, favorem præſtantes, ac ex compoſito ſpectatores vi Conſtitutionis Pii IV., Gregorii, & demum Clementis VIII. confirmantis omnes jam priùs ſtatutas pœnas, & extendentis ad omnes culpas, prohibitas in Decretis prioribus. De his pœnis quæri inprimis poſſet, quo jure poteſtas Eccleſiaſtica eas, utpote habentes effectum merè civilem, ſtatuere poſſit, quin egredi limites ſuos videatur? Reſp. Gibertus, non habere niſi rationem conſilii, à poteſtate ſacra ſuggeſti poteſtati ſæculari. (a) Quidquid ſit de hoc: de his pœnis ſatis certum eſt, non eſſe uſu receptas in Germania, non enim facilè quis viderit monomacho à poteſtate Eccleſiaſtica eas fuiſſe inflictas. Jam verò *leges firmantur, cùm moribus utentium approbantur.* (b) Et ita præter alios docet P. Schmalz-

(a) Corp. Jur. Can. Prolegom. p. priore. tit. 8. (b) Can. 3. d. 4.

SCHMALZGRUEBER. (a) De pœnis, latis in Magiſtratus, & Præfectos *vid. Cap. IX.*

187. De excommunicatione quoque dubitare non veretur LAYMAN: (b) " Pœna excommunicationis, ait, latæ ſententiæ decreta " ta eſt in Tridentino tum in locorum Dominos, qui duellum illici- " tum ſua authoritate permittunt: tum in ipſos duello concertantes, " eorúmque patrinos, auxiliatores, ſpectatores. Inſuper ut, ſi tali in " conflictu deceſſerint, Eccleſiaſtica ſepultura careant. Loquitur au- " tem Concilium tantùm de duellis publicis, & cum ſolemnitate in- " ſtitui ſolitis. Poſtea verò GREGORIUS XIII., & denique CLEMENS " VIII. Concilii pœnas etiam ad duella privata, extendit, & Sedi " Apoſtolicæ reſervavit. Ex quo colligit DELIRUS, & SANCHEZ, ex " vi harum Bullarum excommunicationis pœnam etiam ab iis incurri, " qui certo loco, ac tempore deſignato ad certamen ſingulare, quam- " vis nulla alia ſolemnitate adhibita, ex condicto accedunt. Verùm " Germani, aliiſque Septentrionales, ſive ob ignorantiam, ſive quia " Conſtitutiones illæ ſecundùm hunc ſenſum promulgatæ, & in uſum " deductæ non ſunt, à cenſura excuſari videntur.„

Sed contrà ait SCHMALZGRUEBER: quoad pœnas ſpirituales, puta excomunicationis, privationis ſepulturæ, beneficiorum, item inhabilitatis ad illa, dictas Conſtitutiones receptas eſſe, nemo eſt, qui dubitet. Et bene; nam ab his pœnis Germanos, alióſque Septentrionales non excipit ignorantia, quæ, qualiscunque fuerit tempore LAYMANNI, hoc certè ſæculo adeò univerſalis non eſt, etiam inter has gentes. Neque eximit promulgatio nunquam his in terris facta; nam probabilius ſufficit promulgatio facta Romæ, ùt docent cum SUAREZ (c) Canoniſtæ plurimi *tit. de Conſtit.* Accedit, quòd, modò lex obſervetur, ipſe uſus ſuppleat promulgationem; *cùm ipſæ leges nulla alia ex cauſa nos teneant, quàm quòd judiciô populi receptæ ſint.* (d) Sic Bulla Cœnæ, & Regulæ Cancellariæ obligant apud nos, licèt hîc non promulgentur ſpeciatim. Itaque eæ Conſtitutiones de duello ea plenitudine, vel reſtri- ctio-

(a) Tit. de Cler. pugn. n. 41. (b) L. 3. Tract. 3. p. 3. c. 5. n. 4. (c) L. 4. de Leg. c. 15. (d) L. 32. ff. de Leg.

Digitized by Google

ctione, qua in uſum deductæ ſunt in Germania, etiam obligant. Quoad excomunicationem autem receptas eſſe æquè certum eſt, ac quòd ſepultura ſacra excludantur occiſi in duello. Aliud eſt, an ea excommunicatio etiam quoad *reſervationem* ſit recepta, ſive an ex uſu habeatur pro tali, à qua abſolvere ſoli Sedi Pontificiæ reſervatum ſit; præcipuè ubi mors ſecuta non fuit SCHMALZGRUEBER videtur dubitare: communiùs creditur reſervata eſſe. Quòdſi ita, per illud rigor minuitur, quòd, etſi reſervata ſit, abſolvere in Germania alii quoque poſſint præter Summum Pontificem, de quo mox plura.

§. VI.

De ignorantia excuſante ab his pœnis.

288. *Præmiſſis notandis, ſtatuuntur ſequentia:*
289. *Ignorantia legis vetantis duellum, aut actionem eò pertinentem, excuſat à cenſuris.*
290. *Item ignorantia pœna ſtatutæ.*
291. *Aut ignorantia facti.*
292. *Etiam ignorantia comitans.*
293. *Non tamen affectata, & craſſa.*
294. *Neque ignorantia reſervationis à reſervatione.*
295. *Ignorantia autem debet probari in foro externo.*
296. *Non item in interno.*

288. EQuidem quæſtio hæc ad principia generalia de Cenſuris pertinet; cùm tamen ex monomachis non pauci ſint, qui ſaltem aliquas harum pœnarum ignorent, utpote viri militares, licebit hoc loco in compendio referre, quid de excuſante ignorantia doceatur in Scholis. Ut ordine procedamus, Noto ex D. THOMA, & aliis Authoribus primò, ignorantiam aliam eſſe voluntariam, ſeu *vincibilem*, ac culpabilem; quando ſcilicet quis ſcire poteſt, ac debet, quid ſtatutum ſit. Aliam non voluntariam, ſeu *invincibilem*, ac inculpabilem, quando quis vel non poteſt, vel non debet ſcire, quod ſtatutum eſt. Aliqua etiam eſt *affectata*, quæ directè eſt volita, & quæſita, ùt ſi fugias oſtendere tibi volentem Conſtitutiones Eccleſiaſticas, contra duellum editas. *Craſſa* erit, ſi omittas ipſus inſpicere ejuſmodi Conſtitu-

tiones,

tiones, cùm tamen facilè poſſes. Alia eſt ignorantia *juris*, ùt ſi ignores prohibentes leges, & ſtatutas pœnas. Alia *facti*, ùt ſi ignoras actionem tuam contineri ea prohibitione. Item alia eſt *antecedens*, cùm quis, ſi ſciret prohibitionem, non peccaret: nunc autem peccat, quia neſcit. *Comitans* autem eſt, cùm quis ignoret ſe peccare: ſed nihilominus peccâſſet, tametſi notitiam habuiſſet. Talis non tam *ex* ignorantia peccat, quàm *cum* ignorantia, ùt inquit Aristoteles. (a)

Noto ſecundò. Ubi lex eſt ſufficienter promulgata, ita ut ſcientes liget, obligat etiam invincibiliter ignorantes: & quamvis hi excuſentur à peccato, & pœna, ſi legem transgrediantur; alios tamen adhuc effectus habere lex poteſt. Sic lex Tridentini de matrimonio clandeſtino obligat ignorantes, ubi promulgata eſt; unde ignari hujus legis, clàm contrahentes, matrimonium revera non contrahunt, quamvis nec culpæ, nec pœnæ reos ſe faciant.

Noto tertiò. Conſtitutiones latæ contra duellum obligant, in quantum ſunt uſu receptæ in quavis Provincia poſt promulgationem Romanam, ùt paulò antè monuimus, præſcindendo jam ab ea quæſtione, an requiratur etiam promulgatio, facienda in Provinciis. His præmiſſis.

289. Dico primò: Si quis Conſtitutiones, contra duellum latas invincibiliter ignorat, quamvis actionem admittat, non tantùm in illis, ſed etiam aliis legibus, vel etiam jure naturali, aut Divino prohibitam, non incurret in foro conſcientiæ pœnam excommunicationis, neque interdicti, aut ſuſpenſionis, aut etiam irregularitatis, conſurgentis ex delicto. Videtur hoc colligi *ex Cap. 2. de Conſtit. in 6.* ubi hæc habentur: *Ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit & ſupina.* Ut ergo animarum periculis obvietur, idem dicendum erit de excommunicatione &c. Peculiaris adhuc ratio eſt circa excommunicationem; quia ſcilicet ad hanc promerendam requiritur inobedientia, & contumacia quædam contra Eccleſiæ legem: neſcientes autem inobedientes, & contumaces dici non poſſunt. Puniendi ergo ejusmodi rei ſunt pœnâ legis Divinæ, contra quam ſcientes peccavêre:

E e non

(a) In. 3. Ethic. c. 3.

Digitized by Google

non pœna legis Eccleſiaſticæ. Unde ſequitur: ſi noverint unam Conſtitutionem, non autem alias, pœnas ejus incurrent, quam noverint: non aliarum Non tamen nego etiam ſententiam contrariam eſſe probabilem. De interdicto, ſuſpenſione, & irregularitate conſurgente ex delicto par eſt ratio; quia interdictum etiam imponitur ob contemptum clavium, & contumaciam, ùt notat Franccs. (a) Et animarum periculis obviari ubique debet. Pœna etiam Jure Divino ſtatuta ſufficiens eſt ad plectendum eum, qui non ſcit niſi Jus Divinum. Dixi de induſtria *irregularitatis ex delicto conſurgentis*; nam eam, quæ factum ipſum ſequitur, & abſque omni culpa ob ſolam ſignificationem, vel ob defectum lenitatis in bello juſto contrahitur, & multo magis in duello, ſi in necem, aut mutilationem deſinat, conſtat quacunque data ignorantia ſive juris, ſive facti contrahi; nam ideo ignorantia eximit à pœna, quia liberat à culpa. Cùm ergo hæc irregularitas, quæ factum ipſum ſequitur, non exigat culpam, ignorantia non excuſabit ab illa. *vid.* Perger. (b)

290. Dico ſecundò: Si quis haberet notitiam ſupradictarum Conſtitutionum, id eſt, actionum in iis prohibitarum: ignoraret tamen invincibiliter cenſuras in tranſgredientes eſſe ſtatutas, is eſſet excuſatus ab his pœnis in foro conſcientiæ. Equidem aliqui cenſent contrarium; eo quòd talis nihilominus eſſet inobediens contra legem prohibentem Eccleſiæ, quam ſcit: ergo non eſt, inquiunt, cur talis pœnas non incurrat. Utique malefici, addunt, in foro criminali puniuntur pœnâ per legem ſtatutâ, quamvis neſciverint pœnam illam eſſe tali delicto ſtatutam: ergo idem fiet in foro Eccleſiaſtico. Præterea occidens incurrit irregularitatem, & caſum reſervatum, quamvis neſciverit irregularitatem, & reſervationem homicidio eſſe annexam: ergo etiam incurrit cenſuram. Hæ rationes ſententiam horum Authorum reddunt probabilem: nihlominus oppoſita videtur probabilior. Ratio validior ſtat in eo; quòd tales pœnæ ab Eccleſia imponantur tanquam admonitiones, & medicinæ præſervantes: non autem habent rationem admonitionis, aut medicinæ *præſervantis*, niſi prænoſcantur ante

(a) In cap. 2. de Conſt. in 6. (b) De duell. q. 8. n. 20.

Digitized by Google

ante culpam, atque ita timore ſuo deterrere valeant: ergo etiam non incurruntur, niſi præcognoſcantur. Pœnas civiles quod attinet, ſunt, qui putant, extraordinariæ ſi ſint, non incurri ab illo, qui invincibiliter ignorat, eas eſſe transgreſſioni annexas, quod probabile etiam credit SUAREZ, SANCH. CASTROPAL. *vide* LA CROIX. (a) Et certè, qui pœnam neſcit annexam, minùs protervè peccat: ergo etiam mitiùs puniendus eſt. De irregularitate ſuprà diximus, quòd aliqua incurratur non ex delicto, ſed alia de cauſa, *e. g. ex defectu* lenitatis in bello juſto: ergo cum irregularitate *ex delicto*, aut alia cenſura comparari nequit. Sic etiam de reſervatione dico, ſi aliqua eſſet purè pœnalis, qualem hodie dari negat LA CROIX, (b) tunc etiam illa ab ignorante non incurreretur, ſicut noſtræ cenſuræ, pœnæ rationem habentes.

291. Dico tertiò: ſicut ignorantia juris, id eſt, prohibitionis, & pœnæ, per Conſtitutiones latæ, in materia duelli excuſat à cenſuris: ſic etiam ignorantia facti excuſat. Sic multi nôrunt equidem prohibitum eſſe duellum, & excommunicatione puniri ab Eccleſia: neſciunt tamen actiones, per quas opera variis modis ad duellum confertur, eadem damnatione involvi; hos, ajo, à cenſuris quoque eximi in foro conſcientiæ. Idem eſt, ſi quis duellum ſuum haberet pro rixa extemporanea. Ratio eſt eadem ferme, qua probavimus, ignorantiam juris excuſare.

292. Dico quartò: ignorantia *comitans* tam *juris*, quàm *facti* excuſat ignorantem in foro interno à cenſuris. Sic *e. g.* ignorat quis, chartam, quam ſcribit, vel defert conductus ab alio, eſſe revera provocationem ad duellum: comparatus tamen ita eſt animo, ut eſſet ſcripturus, aut declaraturus, quamvis ſciret eſſe talem: hæc ignorantia comitans factum, ajo, excuſat à cenſuris; nam per actum externum, & internum imperantem hanc ſcriptionem, ſcribens non cupit lædere leges Eccleſiæ: ergo per hos actus non meretur cenſuram juxta dicta *Concluſ. I.* Actum autem internum, quem fortè conjunctum habet, ſecum ſtatuens: *Scriberem, vel deferrem etiam vetante Eccleſia,*

 hunc,

(a) L. 7. n. 95. l. 1. n. 767. (b) L. 6. p. 2. n. 1602.

Digitized by Google

hunc, inquam, *merè internum* Eccleſia non punit per cenſuras, ut habet communis. Similiter ſi ſciret quis provocationem ad duellum eſſe prohibitam jure Divino, & naturali, ignoraret tamen inflictam eſſe huic delicto cenſuram: nihilominus nimiùm audax diceret ſecum: *Provocarem, non obſtante quacunque cenſura*, hæc ignorantia juris, ajo, iterum excuſat à pœna illa. Ratio eſt eadem; quia per actum externum, & imperantem internum plus non agit, quàm ille, de quo *in Concluſione II.* egimus; per internum autem non conjunctum cum externo; ſibi reſpondente, non incurritur cenſura juxta ſtylum Canonici juris. Quòdſi autem nullum actum internum conditionalem adjungas, ſed fingas, eum provocantem, *habitualiter* ſpectatum, eſſe ita conſtitutum, ut facilè prævideri poſſit ita acturus, etſi legem Eccleſiaſticam cognoſceret, vel pœnam ſciret annexam; tunc ſentio, ejusmodi Conſtitutionem habitualem nil facere ad meritum, vel demeritum. Sic conjugatus, qui accedit ad conjugem propriam, quem tamen tu divinas, vel Deus ſcit acceſſurum fuiſſe etiam ad alienam, ſi modò inveniſſet in thoro, non contrahit culpam, aut pœnam adulterii. Fateor tamen, ſententias contrarias etiam eſſe probabiles, & niti gravi authoritate DD. (a) Nihilominus meminiſſe juvat R. J. 49. VI. *In pœnis benignior interpretatio eſt facienda.*

293. Dico quintò: Ignorantia *affectata* ſive *juris* ſive *facti* non excuſat; quia eſt expreſsè voluntaria, & æquiparatur dolo. Sic DD. cum Suario communiter. (b) Idem ferme dicendum de ignorantia *craſſa*, & ſupina; cùm enim hæc non excuſet à culpa, neque excuſabit à pœna. (c) Excuſat tamen ignorantia craſſa à pœna legis, quando lex punit eos, qui *ſcienter* fecerint. Quin ſi lex dicat: qui *præſumpſerit, vel auſu temerario* aliquid fecerit, ſit ſubjectus huic pœnæ, adhucdum excuſabit ignorantia craſſa. (d)

294. Dico ſextò: Si quis habens notitiam Conſtitutionum, & pœnarum, neſciret tamen reſervationem, id eſt, quòd abſolutio reſerva-

(a) Vid. *Pereg.* q. 8. à n. 27. (b) In 3. p. D. Thom. ſ. diſp. 4. ſect. 11. n. 1. (c) *Sanch.* tom. 1. de matrim. l. ſ. diſp. 3. n. 13. (d) Idem l. c. 3. diſp. 48. n. 7.

Digitized by Google

ſervata ſit ſummo Pontifici, ſicut reſervata eſt in duello, propter hanc ignorantiam non excuſaretur à reſervatione. Ratio eſt; quia talis reſervatio non eſt ſtatuta in pœnam: ſed ob bonam Eccleſiæ gubernationem; nam expedit ad bonum regimen, ut graviora delicta ſuperioribus reſerventur juxta Tridentinum. (a)

295. Dico ſeptimò: Quamvis in foro externo, duobus menſibus à legis promulgatione transactis, præſumatur illius notitia: tamen admittitur probatio in contrarium. Quomodo autem probetur, dubium eſt inter Authores. Aliqui dicunt, ignorantiam eſſe probandam juramento ignorantis, ita COVARRUVIAS. (b) Alii dicunt, conjecturis eſſe probandam, ita BALDUS. (c) PANORMITANUS docet, meo judicio, optimè (d) eſſe arbitrarium ſecundùm quantitatem præjudicii, qualitatem perſonæ allegantis ignorantiam, qualitatem ignorantiæ, & qualitatem facti, in quo ignorantia prætenditur.

296. Dico octavò: In foro conſcientiæ ſi quis aſſerat, ſe nullam habuiſſe notitiam ſupradictarum Conſtitutionum, vel pœnarum ibi ſtatutarum in actionem, à ſe commiſſam, credendum eſt ei; quia, licèt in foro externo prætendenti ignorantiam incumbat onus probandi: tamen in foro conſcientiæ creditur pœnitenti pro ſe, & contra ſe. (e)

§. VII.

De abſolutione à Cenſuris latis in duellum.

297. *Præmiſſa notitia generali de reſervationibus, dico:*
298. *Caſus duelli eſt reſervatus Papæ.*
299. *Poteſt tamen quandoque etiam Epiſcopus abſolvere.*
300. *Poſſunt id quoq; Regulares pleriq;.*
301. *Non obſtante derogante Clementis VIII. de anno M. DCI.*
302. *Circa hanc reſiduum dubium unicum explicatur.*

 297.

(a) Seſſ. 14. de caſ. reſerv. (b) L. 2. var. Reſolut. c. 10. (c) In l. 1. num. 1. ff. de LL. (d) In cap. 2. num. 9. de Conſtit. (e) *D. Thom.* Quodlibet. 1. art. 12.

297. DE excommunicatione potiſſimùm hic nobis ſermo erit; námque de pœnis propriis ſolis Clericis, dictum eſt §. *IV.* De pœnis Magiſtratum & Principum, quas inter eminet *Interdictum*, agemus *Cap. ſeq.* Cùm ergo quæratur, ad quem ſpectet abſolvere ab excommunicatione, quæ ratione duelli contrahitur, certum nobis debet eſſe imprimis, ſicut poteſtas ferendi Cenſuras in certa peccata datur in Eccleſia, ùt ſuprà probatum eſt: ſic etiam dari poteſtatem ab iis abſolvendi; ſecùs enim Eccleſiæ diſciplina magis in deſtructionem vergeret, quàm ædificationem, ùt obſervat Tournely. (a) Nec tamen iſta poteſtas ſolvendi cenſuras cum ſuis peccatis promiſcuè conceditur, ſed reſervantur multæ Cenſuræ, & peccata ſolvenda altiori poteſtati. Papa ſibi reſervat talia ſolùm peccata, quæ annexam habent cenſuram excommunicationis: quamvis poſſet & alia peccata ſibi reſervare. Eſt autem *Reſervatio* non conceſſio, ſeu negatio juriſdictionis ad abſolvendum ab aliquo peccato, quamvis circa alia concedatur. Certum eſt, in Eccleſia eſſe poteſtatem aliqua peccata reſervandi, à quibus inferiores Confeſſarii nequeant abſolvere, ut ſic meliùs, & ſecuriùs dirigantur ſubditi, & magis abſterreantur à certis peccatis. Reſervari ergo poſſunt *atrociora quædam, & graviora delicta*, ùt docet Tridentinum (b) *præſertim illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt.* Pluribûs hoc contra Wicleffum, & hæreticos alios demonſtrat Suarez. (c) *In articulo mortis* ceſſat reſervatio, *& omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, aut Cenſuris abſolvere poſſunt, ne ſcilicet quis pereat*; (d) quia omnes tunc habent delegatam juriſdictionem ab Eccleſia, id quod conſtat ex conſtanti Eccleſiæ praxi. (e) Unde providè in pago quodam Parochus, monitus antè à provocato, dum ex urbe dimicaturi venerant duo monomachi, ex inſidiis exſpectavit pugnæ exitum, quam impedire jam nequibat, & ſtrato uno opportunè advolavit, data, antequam exſpiraret, ſacra abſolutione. Quid autem intelligatur per mortis articulum, &

(a) Theol: Moral: tom. 2. tract. de Cenſur. c. 5. (b) Seſſ. 14. de Pœnit. c. 7. (c) De Sacram. Pœnit. diſp. 29. Sect. 1. & 2. (d) Trid. l. cit. (e) *Tournely* l. cit.

Digitized by Google

& quàm latè is pateat: Item an in caſu neceſſitatis ab inferiore Sacerdote abſolutus poſt ſuperatum periculum ſiſtere ſe teneatur ſuperiori, qui de jure extra periculum abſolvere poterat: Item an Sacerdos non approbatus abſolvere poſſit præſente approbato, aut proprio Sacerdote, aliáque Cenſuris generatim convenientia, videri poſſunt apud Theologos paſſim. Cæterùm, præſcindendo à mortis articulo,

298. Excommunicatio, lata in reos de crimine duelli, non eſt reſervata vi Tridentini, neque vi Conſtitutionis Gregorianæ; eſt tamen reſervata per Clementinam §. *XIX.* his verbis: *Cujus interdicti relaxationem, aut excommunicationis abſolutionem ab alio, quàm à nobis, aut pro tempore exiſtente Romano Pontifice, pœnitentia, & ſatisfactione congruè peracta, niſi in mortis articulo conſtituti, nequeant obtinere, prætextu quarumvis facultatum, & indultorum.* Pontifex itaque ſolus abſolvit, & quidem pœnitentiâ, & ſatisfactione peracta, quod intelligendum eſt, ait Pignatellus, (a) "quando abſolutio datur extra mortis articulum, & quando ſine gravi incommodo poteſt ille ſatisfacere ante abſolutionem. Et loquitur de abſolutione danda à Sede Apoſtolica: non autem imponit formam aliis habentibus privilegia ſine tali reſtrictione.„

299. Non obſtante reſervatione Epiſcopus abſolvere poteſt primò, quando delictum eſt occultum, idque per poteſtatem ſibi à Tridentino conceſſam, (b) cujus verba ſunt: *Liceat Epiſcopis in quibuscunque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, delinquentes quoscunque ſibi ſubditos in Diœceſi ſua per ſe ipſos, aut per Vicarium, ad id ſpecialiter deputandum, in foro conſcientiæ gratis abſolvere, impoſita pœna ſalutari.* Cui privilegio per Clementinam derogatum non eſt; quia de illo hæc ſingularem mentionem non facit, quod tamen ad derogandum requireretur; cùm ſit illa facultas abſolvendi conceſſa dignitati Epiſcopali, non perſonæ; & ſit generalis, non diſtinguendo inter reſervationes præteritas, & futuras. *vid.* Peregrin. (c) *Occultum* autem crimen, ait Suarez, (d) hic ſumitur, prout in jure diſtinguitur à *publico*; eſt autem publicum, quod in oppido, aut vicinia, vel in Collegio,

(a) L. cit. n. 183. (b) Seſſ. 24. c. 6. de Reform. (c) Q. 37. n. 4. (d) De Pœnit. diſp. 30. ſect. 2.

Digitized by Google

gio, aut in Communitate aliqua omnibus notum eſt, ùt publicè diffamatum. Unde licèt ſi notum aliquibus, poteſt dici occultum, quamdiu peccator non laborat publica infamia Si verò duellum deductum ſit ad forum contentioſum, etiamſi uno teſte probetur, nequibit Epiſcopus ab illo abſolvere, niſi delinquens in foro externo ob defectum plenæ probationis abſolutus fuerit. PIGNAT. (a) Secundò: Si quis excommunicationem ſuprà dictam contrahit, nec ob verum impedimentum adire poteſt ſummum Pontificem, poteſt ab Epiſcopo abſolvi, etſi delictum jam non occultum, ſed publicum ſit. Colligitur ex iis, quæ continentur *Cap. de cætero. de ſent. excomm.* non enim eſt ratio major, cur Epiſcopus potiùs abſolvere poſſit pœnitentem, reum de percuſſione Clerici, aut alterius criminis: & non etiam in caſu duelli id poſſit. *Impeditus* autem dici poteſt, qui *imminente mortis articulo, puerili, vel ſenili ætate, fragilitate ſexus*, vel alio impedimento Canonico detinetur. (b) Docet PEREGRINUS (c) cum aliis, & meritò, hanc doctrinam tunc quoque locum habere, quando excommunicatus impeditus procuratorem mittere poſſet; ad talem enim mittendum non obligatur à lege. Docet præterea, Epiſcopum in ejusmodi caſu miniſterium nudum abſolvendi poſſe etiam committere Confeſſario, eo quòd Epiſcopus abſolvat in dicto caſu virtute juriſdictionis delegatæ, à Papa ſibi conceſſæ, vel in privilegium perpetuum ratione dignitatis, vel virtute poteſtatis ordinariæ.

300. Præter Epiſcopum etiam varii Regulares, præſertim Mendicantes, vi ſuorum privilegiorum, habent poteſtatem abſolvendi etiam à cenſuris Papæ reſervatis, pro foro tamen interno tantùm; ſi tamen cenſuras excipias in Bulla Cœnæ contentas; hæ enim cenſentur majores, nec comprehendi in conceſſione generali. (d) Quod ſpeciatim crimen duelli attinet, notandum venit, quòd aliquæ actiones, ad duellum pertinentes, in Conſtitutione CLEMENTIS VIII. ſint ſub pœnis Eccleſiaſticis prohibitæ, quæ nondum erant antè prohibitæ ſub his pœnis à Conſtitutione GREGORII XIII. aut Tridentini Decreto.

(a) L. cit. à n. 185. (b) C. 26. de ſent. excomm. (c) Q. 37. n. 8.
(d) Compend. privil. Soc. J. v. Abſolut.

to. Talis eſt *e. g.* provocatio, poſt quam nec ſequitur pugna, nec in locum certaminis deſcenditur. Unde jam quæſtio oritur, an ab his omnibus poſſint abſolvere Regulares, habentes aliàs facultatem abſolvendi à reſervatis Papæ: vel an tantùm ab aliquibus? Ad quam quæſtionem reſpondeo, quòd à caſibus Clementinis, ſive occulti, ſive manifeſti ſint (pro foro tamen conſcientiæ ſolùm) poſſint abſolvere omnes Regulares, aliique Sacerdotes, ſive intra, ſive extra Italiam degentes, qui vi privilegiorum ſuorum poſſunt abſolvere à caſibus, Pontifici reſervatis. A caſibus autem, jam contentis in Tridentino, aut Gregoriana, abſolvere non poſſunt exiſtentes in Italia extra Urbem; poſſunt id tamen Regulares, ac Sacerdotes exiſtentes alibi, & aliàs gaudentes privilegio abſolvendi à peccatis, & cenſuris Papæ reſervatis.

Triplicis hujus aſſerti veritas ut pateat, ſcias; poſtquam jam plerique Regulares generalem illam facultatem obtinuerant, prodiiſſe Bullam Clementinam contra duellum, quæ, licèt ſibi reſervet omnes actiones, quas prohibet; Regularibus tamen facultatem abſolvendi non adimit, habentibus aliàs privilegium abſolvendi à reſervatis; privilegii enim hujus, per ſingularia merita obtenti, non fit peculiaris mentio in Clementina reſervante, & derogante, quod tamen ad derogandum neceſſe eſſet, ùt docent Authores paſſim cum PEREGRINO. (a)

301. At novem annis pòſt, ſcilicet anno MDCI. die IX. menſis Januarii ejusdem CLEMENTIS juſſu ſacra Congregatio S. R. E. Cardinalium, negotiis, & conſultationibus Epiſcoporum, & Regularium præpoſita, Sacerdotibus omnibus tam Sæcularibus, quàm Regularibus *per univerſam Italiam, & extra urbem* degentibus, quamvis Ordinum etiam Mendicantium eſſent, prohibuit, ne prætextu privilegiorum &c. ab ullis caſibus, quomodocunque Sedi Apoſtolicæ reſervatis, abſolvere quemquam præſumant, niſi in articulo mortis: ſive cum nova, vel ſpeciali Sanctitatis ſuæ, aut Succeſſorum ſuorum impetrata licentia.

Cùm autem poſtea dubia quædam, & difficultates circa ejusdem Decreti interpretationem, atque obſervationem emerſiſſent, eadem Congregatio juſſu ejusdem Pontificis ita mitigavit, ac declaravit præ-

 cedens

(a) Q. 37. n. 14.

Digitized by Google

cedens Decretum, ut aliquos tantùm caſus anno ſequente MDCII. enumeraverit, pro quibus abſolvendis facultas adempta ſit Regularibus, aliiſque privilegiatis. Hos inter recenſetur caſus *provocantium, & pugnantium in duello juxta Decretum Tridentini, & Conſtitutionem Gregorii XIII.* Qui itaque actionem committit, ſpectantem ad duellum, & jam prohibitam in Conſtitutione Gregoriana, & Decreto Tridentini, ille abſolvi nequit à Sacerdotibus tam Regularibus, quàm Sæcularibus *per univerſam Italiam, & extra Urbem degentibus.* Et quamvis hæc clauſula in declaratione data anno MDCII., non addatur expreſsè: ſufficit tamen, quòd profiteatur S. Congregatio, nil aliud facere ſe, quàm declarationem prioris Decreti dati anno MDCI., ita ut illud velit in ſuo robore permanere ſolùm quoad caſus in declaratione recenſitos. Decretum Congregationis exhibet QUARANTA. (a)

Quæ cùm ita ſint, facultas abſolvendi à Caſibus etiam per Tridentinum, & GREGORIUM prohibitis, annexáque Cenſura manet ſalva Regularibus, aliiſque, vel extra Italiam, vel in ipſa Urbe conſtitutis, qui aliàs privilegium generale habuere. Unde non capio, quo fundamento doctrinam hanc rejicere poſſit PIGNARELLUS, (b) & contrarium omnino ſibi *certum* dicere. Ratio ſua ferè tota conſiſtit in authoritate BONACINÆ (c) PEREGRINI, (d) & SANCHEZ, (e) quos pro ſe ſentire exiſtimat. At SANCHEZ pro ſuo fundamento nil affert aliud, quàm Conſtitutionem CLEMENTIS VIII. An. MDXCII. editam contra duella. Jam verò diximus, ex reſervatione generali non fuiſſe derogatum privilegiis Regularium. Item CLEMENS VIII. in ſua declaratione pronuntiat, ſe nihil innovare voluiſſe per decretum An. MDCI. niſi quòd ſex vel ſeptem variarum materiarum caſus ſibi reſervatos velit, & quidem ita, ut abſolvendi licentia ſolis Sacerdotibus negetur exiſtentibus in Italia extra Urbem: ergo alii Sacerdotes extra Italiam, & intra Urbem poſſunt tam ab his, ſcilicet in Tridentino, & Gregoriano Decreto contentis, quàm ab omnibus aliis abſolvere, prout antea potuêre per

privi-

(a) In ſumma Bullarii tit. Caſ. Reſerv. (b) Cit. n. 192. (c) De cenſur. diſp. 2. q. 6. p. 1. n. 41. (d) Quæſt. 38. n. 4. (e) L. 2. in Dec. c. 39. n. 27.

Digitized by Google

privilegium ſuum. PEREGRINUS videtur loqui ſolùm de Sacerdotibus intra Italiam, & extra Urbem degentibus. BONACINÆ etiam de his ſolis ſermo eſt, cùm nihil adducat aliud, quàm Decretum editum An. MDCI.

Itaque malim ſentire cum PAULO COMITOLO, (a) FILLUICIO, (b) DICASTILLO, (c) aliiſque, noſtram ſententiam tenentibus. Ut nihil dicam de GOBATO (d) dicente: "In Germania noſtra ſuperiore Mendicantes abſolvunt ſine ſcrupulo. Congrediuntur Ingolſtadii perſæpe Studioſi Academici duello propriè dicto, privato, non tamen recurrunt ad Sedem Epiſcopalem, vel Apoſtolicam."

302. Hoc ſolùm videtur remanere dubium, an per Decretum Anni MDCII. reſervatæ maneant pro Italia Cenſuræ latæ in *mandantes duellum, inſtigantes, auxiliantes, conſilium, vel favorem dantes &c. ex compoſito ſpectatores, vel ſocios quovis modo ſe præbentes, etiam tunc, quando pugna aliunde fuerit impedita*; hæc enim omnia damnantur in Gregoriana: & tamen Decretum dicti anni reſervat tantùm caſum *provocantium, & pugnantium in duello* juxta Conſtitutionem Gregorianam. Item an etiam reſervetur crimen provocationis ſolius, quam non ſecuta eſt pugna; non enim ſatis patet, an particula *&* ſit ſumenda diſtributivè, vel collectivè. Dubium hoc ſolvitur, ſi principia duo recolamus, paſſim recepta. Primò quòd reſervatio ſit ſtrictæ interpretationis; cùm videatur odioſa, habens adjunctam aliquam rationem pœnæ. Secundò, quòd privilegia favorabilia, quale eſt etiam licentia abſolvendi à reſervatis, ſint latæ interpretationis juxta illud: *Beneficium Principis latiſſimè eſt interpretandum.* (e) Itaque exiſtimo ſolam provocationem conjunctam cum pugna manere ita reſervatam in Italia extra Urbem, ut abſolutionem ab eadem dare non poſſint etiam ii, qui privilegium abſolvendi à reſervatis obtinuerunt ante Clementem VIII.

(a) Lib. 6. Mor. q. 17. (b) Tom. 1. tr. 15. de cenſur. in partic. c. 5. n. 10. (c) De Juſtit. l. 2. tract. 1. d. 10. n. 238. (d) Theol. Pract. tr. 7. n. 573. (e) L. 3. ff. de Conſtit. Princ.

Digitized by Google

ARTICULUS III.

De impedimento, quod uſui Sacramentorum afferre Duellum poſſit.

DE duobus Sacramentis diſſerere oportebit hoc loco: de Matrimonio ſcilicet, & Pœnitentia, in quorum utroque turbare quid valet duellum. Quid ad Sacramentum Ordinis vel ſuſcipiendi, vel exercendi faciat, ex natura cenſurarum colligere datur, quas declaravimus *Articuli præcedentis* §. *IV.* In reliqua Sacramenta non admodum influit, niſi quatenus ex negata abſolutione in Sacramento Pœnitentiæ, uſus reliquorum illicitus redditur. Itaque id ſolùm præſente Articulo quæremus *primò*, an ex duello oriri impedimentum matrimonii poſſit: vel diſſolvi ſponſalia? *Secundò*: An Confeſſario conſtare debeat, quo animo pœnitens ſit erga duellum?

§. I.

An ex Duello oriri poſſit impedimentum Matrimonii, vel diſſolvi Sponſalia?

304. *Ex propoſito caſu circa* matrimonium

305. *Colligimus ortum fuiſſe impedimentum criminis, ſiquidem ex duello ſecuta ſit mors.*

306. *Nec obſtant argumenta contraria.*

307. *Aliud foret, ſi non ex duello mors ſit ſecuta.*

308. *Id quod ex variis indiciis colligendum.*

309. *Caſus de* Sponſalibus, *interveniente duello,*

310. *Reſolvitur cum limitatione.*

304. CAſum enarrabo, qui viam pandet ad explicandam doctrinam, in qua primò quæſtio eſt circa matrimonium. Deperibat vir quidam militaris uxorem ſui commilitonis, quæ cùm non ſegniùs amori reſponderet, eo prolapſi ſunt ambo, ut matrimonium ſibi

Digitized by Google

ſibi mutuò ſponderent, ineundum poſt mariti obitum, quin & hanc mortem non tacitis votis exoptarent. Deerat ſola occaſio hanc machinandi, donec maritus, litteris amatoriis fortè interceptis, irritatus, abreptúsque æſtu, Graculo acriter diras cecinerit, depexuerítque liberaliter affuſis probris, adulterum, & neſcio quid, vocitando. Graculus opportunam occaſionem ſibi offerri ratus, per epiſtolam poſtulat pro injuriis ſibi ſatisfieri gladio, utpote quæ graviores fuiſſent, quàm ut eas militaris patientia ferret. Per aliam mox epiſtolam complicem fæminam monet de oblata occaſione tollendi è medio inviſum Silicernium, & optatis potiundi nuptiis. Reſpondit iſta, hoc in conſilio id ſolùm ſibi dolere, quòd in ancipiti pugna amantiſſimus pugil ſemet exponat diſcrimini: ſperare ſe nihilominus evaſurum victorem contra maritum ſuum, fungi hominem. Maritus condicit in pugnam, periculosè confoſſus moritur, delicto dubio, an verè obierit ex vulnere accepto. Recipiunt ſe aliò homicida, & fæmina, ibique connubio junguntur.

305. Quæritur, an *impedimentum criminis* hoc duellum induxerit? Conſtat, Eccleſiam, ut conjuges magìs abſterreantur ab adulterio, & machinanda ſibi nece, ſtatuiſſe impedimentum matrimonii ineundi cum complice, quod *impedimentum criminis* dicimus, non *impediens* ſolùm: ſed & *dirimens*, hoc eſt, quod matrimonium non ſolùm illicitum, ſed & invalidum, ac irritum facit. Hoc impedimentum contrahitur, quando duo adulterium committunt cum promiſſione matrimonii quondam ineundi: vel moliuntur conjugicidium etiam ſine adulterio, cum intentione tamen ineundi matrimonii poſt peractam cædem.

Illusêre more ſuo Lutherus, & Melanchton huic impedimento, ſtatuto ab Eccleſia. At ſi poteſtas Principum laicorum contractus quosdam civiles ipſo jure irritos reddere per ſtatutum poteſt: cur non etiam quosdam contractus matrimoniales Eccleſia? Qua poteſtate ſemel ſtabilita, ex æquo Eccleſia eâdem uſa eſt ad præſtandam conjugibus ſecuritatem mutuam, ne una pars alteri vel fidem frangeret, vel ipſam mortem machinaretur, ſpe contrahendi aliquando melioris conjugii. In caſu noſtro de commiſſo adulterio ante mortem mariti nil conſtat: promiſſum tamen matrimonii datum, acceptúmque eſt, & ad hoc

Digitized by Google

tanto citiùs conſequendum bonus maritus in duellum eſt evocatus. Rebus ſic ſtantibus

306. Dico primò: ſi certum eſſet, quòd maritus ex accepto per duellum vulnere obierit, non video, quid conjugicidas ab impedimento criminis eximeret; nil enim videtur deeſſe eorum, quæ ad impedimentum hoc ſacri Canones requirunt. Vel dic amabo, quid deeſt?

Dices primò: Provocavit vir militaris non tantùm, ut nuptiis potiretur: ſed, imò præcipuè, ut vindicaret probra, in ſe liberaliter jacta, quæ inulta abire ſi paſſus fuiſſet, certè honore ſuo excidiſſet. Reſp. Sufficere, quòd nuptiarum cupido etiam ſtimulos ſuos, quamvis non unicè, addiderit, ut tanto lubentiùs, tanto animoſiùs certaret. Jura non exprimunt, quòd novæ nuptiæ debeant præcipuè, vel unicè ſpectari. Sic ait Lessius, (a) ſi Cajus maritus, præmiſſo adulterio cum Bertha, machinatus ſit mortem ſuæ uxori, primariò quia oderat, ſecundariò ut cum Bertha iniret matrimonium, oriri impedimentum; quia machinati ſunt animo contrahendi.

Dices ſecundò: illi ſolùm contrahunt impedimentum criminis, qui *machinantur* mortem innocenti. Hac voce utitur lex Eccleſiaſtica ſæpius *C. 1. 3. 6. 7. De eo, qui dux. in matrim. quam poll. per adult.* Jam verò qui duello congreditur, mortem non *machinatur*; nam *machinatio* propriè ſignificat occultas technas, ſeu inſidias, ùt habet La Croix: (b) In duello autem aperto Marte certatur. Neque obruitur inermis, cavere ſibi, aut defendere ſe neſciens. Reſp. Vocem *machinari* non adeò ſtrictè intelligi à SS. Canonibus, quaſi verò tunc ſolùm impedimentum hoc locum haberet, ſi per occultas machinationes patrata ſit cædes; ſi enim ſignificationem hujus vocis rigidè velimus attendere, etiam ab effectu ſecuto hæc vox præſcindit; *machinari* enim etiam ille dicitur, qui effectu fruſtratur: neque tamen ita machinanti, ſive ſtruenti necem impedimentum lex injicit, ùt docet communis. Vel ſi vir noſter militaris non verè ſit machinatus necem,

dico

(a) In Auctario V. Matrim. caſ. 10. (b) Ex *Pyrrho Corr. Krimer.* l. 6. p. 3. n. 618.

Digitized by Google

dico eum nihilominus contraxiſſe impedimentum; quia alia lex dicit: (a) ſi vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, *occidiſſe* notetur. Occidere aperta vi etiam eſt *occidere.* Quòd armatum eum propriæ vitæ periculo aggreſſus ſit; non excuſat: ſed demonſtrat, quòd majore inſania, ac libidine fuerit agitatus, ac alius, qui nihil cogitantem opprimeret: vel ſolùm conſilio, aut mandato necem procuraret.

Dices tertiò: Non interveniente adulterio, non contrahitur impedimentum criminis, niſi *uterque* complex ſit necem machinatus, ùt conſtat ex communi. Atqui uxor interfecti nihil ad necem contulit. Fuit quidem conſcia duelli ineundi: at non juſſit, non ſuaſit. Scripſit tantummodo, *id ſolum ſibi dolere, quòd in ancipiti pugna amantiſſimus pugil ſemet diſcrimini exponeret.* Quamvis autem inde ſequatur, ſibi non dolituram mortem mariti: tamen ex hoc dici necdum poteſt, quòd ei mortem machinata ſit. Sæpe mortem alicujus non dolemus: quàm tamen machinatione noſtra non cauſavimus. Dein ad ſummum dici poteſt duellum machinata: non autem mortem; incerti enim eventûs ea pugna fuerat. Reſp. Attendenda etiam eſt illa verba muliebris epiſtolæ: *Sperare ſe nihilominus, eum victorem futurum contra fungi hominem; maritum ſuum, tunc ſe nil moraturam* &c. Quid hoc aliud ſonat, quàm votum mortis: & quid eſt aliud, quàm renovato promiſſo ruenti amaſio calcar addere, ut non pugnaret qualemcunque pugnam, ſed fatalem. Incerti eventûs quamvis duellum fuerit, faventem tamen votis ſuis eventum quæſivit amaſius, &, ut quæreret, animavit procax mulier, ex æquo itaque æternùm ſpe ſua uterque dejiciendus. Et hoc, ſi fingatur maritus ex vulnere obiiſſe.

307. Jam verò & illa appendix conſideranda venit, quòd maritus occubuerit relicto dubio, an ex accepto in duello vulnere. Unde dico ſecundò, poſt mortuum maritum non obſtitiſſe impedimentum criminis matrimonio. Ratio eſt; quia ſatis communiter cum PONTIO, & MASTRIO docetur, ad impedimentum hoc requiri, ut mors ſequatur ex machinatione rei, non ex imperitia chirurgorum, aut ipſius vulnerati culpa. Neque ſufficere ſolam voluntatem dandi vulnus letha-

(a) Can, Si quis, 31. q. 1.

Digitized by Google

lethale, ſi ſucceſſus conatui non reſpondeat. Quamdiu ergo dubium eſt, an mors ſecuta ſit *ex* vulnere, tamdiu dubium eſt, an omnia, quæ conſtituunt impedimentum criminis, adſint: quamdiu hoc dubium obverſatur, tamdiu libertas validè nubendi eſt in poſſeſſione.

Dices fortè: In dubio præſumptio ſtat pro vulnere. Reſp. Niſi ex altera parte adeſſent argumenta quædam, ex quibus probabiliter colligi poſſet, aliunde veniſſe mortem, talia autem adfuerint in caſu noſtro, neceſſe eſt; ſecus non diceretur, vulneratum obiiſſe relicta vera incertitudine, an ex vulnere.

308. Quæres fortè, quibus indiciis cognoſcatur, verè fatale fuiſſe vulnus. Pauca dicam, cætera relinquens tractantibus ex inſtituto res criminales. Sunt, qui ex temporis ſpatio, quo vulneri ſupervivit æger, id deſumendum putent. De certo autem tempore minimè conveniunt: alii quinque dies, alii octo, alii ſexaginta, alii annum nominant, ùt videre eſt apud Farinacium. (a) Edictum Brandeburgicum de duello ſtatuit dies novem. Meo judicio, ubi in foro civili ejusmodi terminus receptus eſt, poterit etiam forum Canonicum ſe accommodare, & id vulnus habere pro lethali, quod necem intra hoc tempus attulit, & ex eo ipſo ſtatuere, an impedimentum criminis fuerit contractum; ea enim eſt harmonia utriusque fori, ut unum alterius leges ſequatur, ubi proprias circa quamdam materiam non habet. Indicium certiſſimum ait Carpzovius, (b) capi debere ex inſpectione cadaveris, facta à peritis Chirurgis, & Medicinis; eo quòd hoc judicium ſpectet potiùs ad artem medicam, quàm ad ſcientiam legum. Quòdſi hi ipſi in arte periti hæreant dubii, nequaquam ad pœnam ordinariam deveniri poſſe. Infero ego: ergo, ſtante eodem dubio, nequaquam contrahi impedimentum criminis; ſicut enim pœna capitalis non niſi homicidio perfecto imponitur: ſic dici poteſt, pœnam hanc Eccleſiaſticam nonniſi homicidio perfecto imponi. Nolim hîc diſputare, an pura pœna ſit, vel ſimul inhabilitas, quàm etiam ignorantes hanc legem incurrant. Sat amplè hanc quæſtionem P. Pichler

(a) P. 5. Oper. Crim. q. 27. n. 31. ſeq. (b) Pract. Crim. p. 1. q. 26. à n. 14.

Digitized by Google

LER ventilat, contra communiorem defendens, pœnæ rationem habere, ab ignorantibus non contrahendam. (a)

309. A Matrimonio ad *ſponſalia* progrediamur; viſuri, quid his quoque turbarum ex duello ſit ortum. In Academia quadam Germaniæ artem amandi præ aliis didicerat Cajus, & Berthæ captus illiciis promiſerat nuptias. Rivalem nactus eſt Titium, qui domum puellæ crebriùs frequentando iras provocavit Caji, frendentis, ſuum ſibi jus antiquius attrectari. Quid multis? duellum initur, vulneratur Cajus: Titius ex urbe ſe ſubduxit. Reſtitutus Cajus à vulnere ſpernere jam Bertham incipit, utpote periculoſæ pugnæ cauſam, & levis animi, venaliſque affectus puellam. At renuebat hæc relaxare ſponſo vinculum, multùm ſe dolente, inquiens, accidiſſe duellum, totúmque commercium cum Titio intra honeſti limites ſtetiſſe. Dum ſic litigando trahuntur moræ, Titius ad Bertham iterum per Epiſtolam reviſit, & prout eſt *varium, ac mutabile ſemper, fæmina*, blanditiis ineſcatam in ſuas partes pertrahit. Interea etiam Cajus, reviviſcentibus igniculis, cum Bertha redire in gratiam parat, & promiſſum confirmare. Cùm ecce, jam refractariam invenit, multíſque conquerentem, quòd duello ſe infamare, & leviculæ puellæ notam affingere non dubitârit.

310. Quæritur primò: An Cajus ex æquo prior renuntiaverit ſponſalibus? Secundò: An poſtliminio Bertha?

Facultatem reſcindendi hæc ſponſalia, vel deberet Cajus nanciſci ex duello, vel ex amicitia Berthæ cum Titio. De ejusmodi amicitia docent Authores communiùs, tum ſponſum poſſe reſilire, ſi ſponſam ſciat admittere ab alio tactus, vel oſcula impudica: & multo magis ſi fornicaretur. (b) Item ſi ſponſalia interea contrahere cum alio tentaret; nam frangenti fidem fides frangatur eidem. Incumbit ergo jam Cajo probare, ejusmodi quid Bertham admiſiſſe. *Probare*, inquam, quia ex præcipiti zelotypia atras has umbras fingere non ſufficit: *Neque delicta præſumuntur.* Duellum quod ſpectat, videndum, num, & quam eidem cauſam Bertha dederit. Si, dum res jam ſpectabat rixam, nihilominus ad ſe admiſit Titium, & benevolentiæ ſigna exhibere perrexit, jure ſe

 offen-

(a) In tit. 7. l. 4. (b) C. 25. de Jurejur.

Digitized by Google

offenſum poteſt conqueri Cajus, & periculo à procace fœmina expoſitum, non reſtinguente incendium, vel fortè excitante. Certè ſi verè amâſſet Cajum, huic diſſidio ſe interpoſuiſſet, & repudiâſſet omnem familiaritatem Titii. Quòdſi autem eam familiaritatem continuavit innocenter, mali nil ſuſpicata, neque prævíſo tanto conflictu, neque de eo committendo ante monita, non video, cur acquiſito ſuo jure propter duellum excidat.

Gravius pro ſe argumentum videtur habere Bertha, vi cujus reſilire à ſponſalibus poſſit patrato duello; fama enim commiſſæ pugnæ ubique diffuſa puellam depingebat leviculam, amaſiis venalem, à qua ducenda jure abhorreant prudentiores juvenes: hanc ergo notam ſi Cajus Berthæ accivit absque data ſufficiente cauſa, ſola rivalitate incitatus ad arma, videtur Bertha non immeritò reſilire. Contrà tamen perpendendum venit, quòd Bertha facilè ſemet purgare valeat ab ea nota, ſi modò Cajo nubat petenti, qui nubendo quaſi publicè fatetur, temere ſe de ſponſæ ſuæ fide judicâſſe. Quòdſi omnibus conſideratis cauſa reſcindendi ſponſalia manet dubia, accedere debebit authoritas Judicis Eccleſiaſtici. (a) Quia vi contractus ſponſalitii pars utraque eſt in poſſeſſione ſui juris acquiſiti: in dubio autem nemini licet propria authoritate alterum invitum deturbare de poſſeſſione ſui juris.

§. II.

An Confeſſario conſtare debeat, quo animo Pœnitens ſit erga Duellum?

311. *Alanus Epiſcopus vetat abſolvi eos, qui non promitterent ſcripto, ſe duellum nunquam inituros.*

312. *Unde quadruplex oritur quæſtio,*

313. *Cui præmittitur quadruplex fundamentum Theologicum.*

314. *Ex quo reſpondetur primò ad factum Alani:*

315. *Tum quæritur, an hodie quemlibet nobilem, vel militarem virum de duello examinare debeat Confeſſarius.*

311.

(a) *Sanchez* cum aliis.

Digitized by Google

316. *Præcipuè quando vel intra Confeſſionem :*
317. *Vel extra dederit cauſam non bene ſuſpicandi de ejus animo circa duellum.*

311. QUæſtioni huic anſam dedit vita Alani de Solminihac Epiſcopi, Baronis, & Comitis Cadurcenſis, ſcripta à P. Leonardo Chaſtenet Canonico Regulari, & in Latinum verſa à P. Dominico Biſſelio, ejusdem Ordinis ad S. Crucem Auguſtæ Vindelicorum, (a) ubi de hoc vigilantiſſimo in ſalutem animarum Prælato legere eſt ſequentia : (b) " Initio ſtatim, atque Alanus in ſuam Diœceſin intravit, „ comperit, provocatorias dimicationes plurimùm, à plebeiæ etiam con„ ditionis hominibus, frequentari : zelo repletus, huic obviare malo, „ & deteſtando exercitio, non niſi ad perdendas animas à dæmone „ adinvento, finem imponere conatus eſt, inceſſanter in ſuis prædi„ cationibus contrà declamans, & in familiaribus colloquiis Nobiles „ adhortans, generoſum ſuum animum aliis oſtentarent modis. Hæc „ omnia cùm parum utilitatis afferrent, ad cenſuras confugit : at verò „ plures necquidquam abſtinuerunt. Quo ipſe obligatus fuit ſynoda„ le ſtatutum (c) conficere, in quo præter excommunicationem ſibi „ reſervatam omnes duellantes jure ſepulturæ privavit, & ingreſſu Eccle„ ſiæ interdixit, atque interdicto eorum Oratoria, ac Sacella dome„ ſtica ſuppoſuit. Præterea cùm Marchio San-Alverius, tanquam Ca„ durcorum Seneſcallus, Cadurcum ingrederetur, Vicarium ſuum Ge„ neralem ad eum ablegavit, qui ſuo nomine rogaret, curaret Nobili„ tatem, quam habebat in comitatu, ſubſcribere cuidam publicæ de„ clarationi, & ſolemni proteſtationi omnis generis provocationes re„ cuſandi, & pro quacunque cauſa ſingulare certamen nunquam ineun„ di : ipſemet dein eum convenit, illi demonſtrans, quòd hìc ingens „ DEO, Regi, & Provinciæ præſtaret obſequium, nec non ſummum „ ſibi honorem, gloriámque compararet. Secundùm hanc inſtantiam „ in quodam Nobilium conventu idipſum fuit propoſitum, absque ta„ men

(a) Sub tit. Idea boni Prælati. Edit. Campidon. an. 1673. (b) Lib. 2. c. 10. (c) An. 1651.

Digitized by Google

„ men rei deſideratæ effectu. Quod ubi Epiſcopus advertit, oblata „ tunc Jubilæi occaſione, ſtatuit denuo rem aggredi, & in perſona „ cum Diœceſeos ſuæ Nobilitate tractare, ut ſic eos ad huic decla- „ rationi ſubſcribendum obligaret. Comitem ergo Valliacum rogavit, „ ut primus chirographum ſuum appingeret: certus quaſi, neminem „ non ſubſcripturum, ſi viri tam illuſtris, apud hujus provinciæ No- „ biles in magna authoritate conſtituti, propriam manum aſpexiſſet. „ Id quod perlibenter fecit: magnóque animo alii poſtmodum ſub- „ ſecuti ſunt, & pauci ſuperfuerunt, qui non manum ſuam appoſue- „ rint. At reſiſtentes à Jubilæi Confeſſariis coacti fuerunt, quòd cæ- „ teroqui conſtanter abſolutionis beneficium eſſent denegaturi tamdiu „ donec ſuum quoque chirographum addidiſſent. Hæc declaratio ea „ ipſa eſt, quæ anno MDCLI. per Franciæ Mareſcallos approbata fuit, „ utpotè Regiis Edictis, ac juſtiſſimis legibus conformis. „ Hæc verò ita ſe habet: *Nos ſubſignati ſcripto præſenti publicè, & ſolemniter declaramus, nos omnis generis provocationes recuſaturos, nec unquam ſingulare certamen, quæcunque cauſa interveniat, inituros: inſuper omni modo teſtaturos, quantopere execremur duellum, utpote rationi, ſtatúſque publici bono contrarium; quódque cum ſalute, & Religione Chriſtiana convenire nequeat. Nolumus tamen per hanc declarationem renuntiare juri propulſandi quocunque legitimo modo injurias illatas nobis, tantùm ſcilicet, quantum noſtra profeſſione, & natalium conditione tenebimur: noſtra etiam ex parte paratiſſimi, eos, qui fors exiſtimabunt, aliqua ſe à nobis injuria affectos fuiſſe, bona fide inſtruere, nec alicujus offenſæ anſam alicui præbere velle.* Ex occaſione hujus facti

312. Q. I. An Alanus ex æquo ſtatuerit, ut Confeſſarii interrogarent Nobiles, num declarationem ſuo quoque chirographo ſignare vellent: tergiverſantibus autem negarent abſolutionem Sacramentalem?

Q. II. An hodierna ætate Confeſſarius Nobilem, aut virum militarem rectè interroget, ſi nullam habeat peculiarem interrogandi cauſam, quo animo ſit erga Duellum? an non horreat, pro tuendo honore id committere tunc, quando ſine conſcientiæ noxa committi nequit?

Q. III. In caſu, quo vir ejuſmodi confitetur, ſibi moleſtias inimicitias ab aliquo tempore interceſſiſſe cum Hectore: ſe hodie quidem

Digitized by Google

rancorem deponere : *optare tamen , ut Hector expeditè ediceret, ſi quid ſe vellet*, in hoc, inquam, caſu quæritur, an Confeſſarius, notans his verbis duellum indicari, pœnitentem examinare expreſsè debeat de voluntate acceptandi provocationem?

Q. IV. Si Confeſſarius aliunde ſciat, quàm præpoſtera ſenſa de duelli licentia pœnitens foveat, an eum de his interrogare debeat, quamvis nec verbum de voluntate committendi unquam duellum in confeſſione afferentem?

313. Quaterno huic dubio quadruplex fundamentum Theologicum præmittimus.

Primò, Confeſſarius non rarò obligatur de rebus ad confeſſionem ſpectantibus pœnitentem interrogare : nominatim tunc, quando probabiliter putat, & ſuſpicatur, pœnitentem omittere aliquid neceſſariò explicandum, vel defectu debiti examinis, vel ex verecundia, vel ex oblivione, vel ex ruditate (adde vel ex obſtinatione, qua nolit aliquid illicitum judicare, quod tamen eſt.) Ita apud BERNARDINUM BENZI integra Theologorum nubes. (a) Ratio eſt; quia Confeſſarius, utpote Judex, in foro Sacramentali debet curare, ut cognoſcat perfectè, quantum poſſibile eſt, culpas pœnitentis, & ut impleatur præceptum Divinum de integritate materiali confeſſionis ; atqui hoc non curaret, ſi nollet interrogare, ubi probabiliter putat, & ſuſpicatur, pœnitentem omittere aliquid neceſſariò explicandum vel ex defectu debiti examinis, vel ex verecundia, vel ex oblivione, vel ex ruditate : ergo &c.

Secundò, ex oppoſito colligitur Confeſſarium non obligari ad interrogandum, quando ipſe probabiliter putat, pœnitentem nihil omittere in confeſſione neceſſariò explicandum. Ita idem. In compendio itaque dicimus, ſi Confeſſarius habet rationem non levem putandi, aliquid fuiſſe omiſſum, debet interrogare : ſi non habet talem rationem, non debet interrogare.

Tertiò, Confeſſarius obligatur monere pœnitentem de ſtatu malo, in quo eum per ignorantiam vincibilem, ſeu culpabilem verſari in-

(a) Praxis Tribun. conſc. diſp. 2. q. 5.

venit. Ita BENZI cum omnibus fere Authoribus. Ratio eſt; quia Confeſſarius, ùt *medicus*, debet curare ſanitatem ſui ægroti, quam utique malè curaret, ſi relinqueret in ignorantia culpabili, non capacem ſalutaris abſolutionis. Quòdſi autem eum inveniat verſari in ignorantia *invincibili*, ſeu inculpabili, ita ut pœnitens non agnoſcat malitiam facti ſui, cautè adhibenda eſt monitio; nempe tunc adhibenda eſt, ubi ſperari prudenter poteſt emendatio, nec timetur aliud grave malum; nam *Judex* debet procurare integritatem materialem, & *Doctor* inſtruere in lege ignorantem. Quòdſi autem vel non ſperari prudenter poſſit emendatio, vel aliud grave malum ex monitione timeatur, non obligatur monere confeſſarius pœnitentem. Equidem THYRSUS GONZALEZ, (a) & ELIZALDE (b) docent, ſemper eſſe admonendum, eo quòd non videatur diſpoſitus ad abſolutionem, niſi ſit paratus implere omnem legem DEI. Sed SUARIUS, VASQUEZ, LAYMANN, imò quadraginta octo graves Authores (c) dicunt, non fore obligationem monendi tunc, ſi prævideatur ex infirmitate *formaliter* peccaturus, cùm nunc per invinciblem ignorantiam *materialiter* tantùm peccet; niſi, quod bene obſervat P. BENZI, pœnitentis ſtatus malus poſt ſe trahat grave damnum publicum; tunc enim monendus eſt, etſi ex monitione aliquod grave malum privatum vel ipſius pœnitentis, vel alterius perſonæ timeatur, *e g.* ſi ſit Parochus bona fide opiniones erroneas diſſeminans: vel Princeps muneri ſuo non ſatisfaciens. Quòdſi Confeſſarius neſciat, vel dubitet, an monere pœnitentem de ſtatu malo, in quo per ignorantiam invincibilem verſatur, ſit profuturum, vel non pariturum grave malum, tum comparet utilitatem, quæ ſub illo dubio ſperatur, & malum, quod ſub illo dubio timetur, & eligendo magis expediens, pœnitentem de ſuo ſtatu moneat, vel non moneat; quia de duobus malis minus eligendum.

Quartò, ſi pœnitens, etſi interrogatus non explicat aliquid, aliàs neceſſariò explicandum, quod tamen Confeſſarius ſciat ab eo fuiſſe patratum, plerumque Confeſſarius eum abſolvere debet, & acquieſcere; quoniam

(a) De opin. prob. diſſert. 14. c. ult. (b) L. 6. c. 20. (c) Vindex *Taberna* ad Propoſ. 13.

quoniam pœnitens in foro conſcientiæ eſt ſimul accuſator, & teſtis. Et quoniam hæc fortè alteri Confeſſario explicuit, vel ob juſtam cauſam explicare non poteſt, plerumque Confeſſarius ei hac in re credere debet. His jactis fundamentis

314. Dico ad Q. primum: Ex æquo Alanus ſtatuit, ut Confeſſarii interrogarent ejusmodi conditionis pœnitentes, num parati eſſent, declarationem ſuo quoque chirographo ſignare; nam cùm eo tempore duella plurimùm fuerint frequentata, nec ampliùs à quoquam facilè pro gravi piaculo habita, probabiliter, ſeu ex ratione non levi Confeſſarius judicare debuit, ſuum quoque pœnitentem eodem errore infici. Ut autem conſtaret de errore depoſito, & mutata in melius mente, aptiùs agere nil potuit, quàm interrogare, num paratus & ipſe ſit ſubſcribere declarationi, cui jam tot alii ſubſcripſiſſent; quòdſi enim id abnueret, admodum probabiliter conjectare Confeſſarius poterat, pœnitentis animum à duello non abhorrere. Jam verò ex primo fundamento patet, Confeſſarium obligari pœnitentem interrogare tunc, quando probabiliter putat, & ſuſpicatur, eum quid omittere neceſſariò explicandum, vel ex ruditate, vel ex obſtinatione, qua nolit illicitum judicare, quod tamen eſt. Neque ex ea ratione Confeſſarius interrogando abſtinere poteſt, quòd fors pœnitens invincibiliter ignoret malitiam duelli, & hac explicata ſpes ſit ferme nulla emendationis; nam ubi Alanus vehementibus ſuis adhortationibus tantos motus concitabat, & paſſim Nobiles ad ſubſcribendum confluebant, hujus pœnitentis ignorantia non ampliùs erat *invincibilis*.

Illud magìs dubium eſt, an recuſanti ſubſcribere ſtatim negari potuerit abſolutio; quòdſi enim pœnitens firmum propoſitum habeat nunquam committendi duellum illicitum, diſpoſitus videtur eſſe ad abſolutionem, quamvis hoc genus ſubſcriptionis ei non arrideat. Quærere itaque Confeſſarius deberet de tali propoſito ſuum pœnitentem: tum etiam monere de ſcandalo, dimanaturo in univerſam Nobilitatem, ſi refragaretur is pia aliorum ſtudia imitari; pronum enim foret judicare, id eò fieri, ut libertatem ſibi ſervaret duello vindicandi honorem, ſi occaſio ferret. Itaque eò ſaltem obligandus erit à Confeſſa-

rio,

Digitized by Google

rio, ut manifeſtet publicè, ſibi quoque fixum animo eſſe abſtinere poſthac duello, & ea omnia præſtare facto, quod alii promitterent calamo: à quo promittendi modo peculiares ob cauſas ipſe ſibi abſtinendum duceret. Hæc ſentio ſalvo meliore. Alanus, non credo, quòd prohibuerit abſolvere pœnitentem ſeriò affirmantem tale ſibi propoſitum hærere animo. Vel rationes graviſſimæ debuerunt tunc temporis ſuadere, ne fides cuiquam id affirmanti haberetur, quamdiu renueret ſubſcribere.

315. Dico ad Q. ſecundum: hodierna ætate Confeſſarius Nobilem, aut virum militarem non tenetur interrogare, quo animo ſit erga duellum, ſi nullam habeat peculiarem interrogandi cauſam. Ratio deducitur ex fundamento ſecundo. Et profectò non eſſet ratio, cur non ejuſmodi pœnitentem etiam de fornicationibus, præſertim ſi uxorem non habeat: aut quemvis Senatorem de injuſtitia: molitorem de furtis: militem de imprecationibus debeat ultro interrogare, quamvis hi cauſam interrogandi, neque in ipſa ſua confeſſione, neque extra eam præbuerint, id quod nemo facilè dixerit. Imò non tantùm non obligatur interrogare Confeſſarius, ſed fortè imprudentiam interrogando admitteret; in homine enim bene diſpoſito cæteroquin, novos crabrones ſuſcitaret. Quid? quòd multi ſint ejuſmodi viri nobiles, ac militares, qui pro multis caſibus duellum, utut revera illicitum, cenſent licitum ex ignorantia invincibili, quam detegere non ſemper conſultum eſt, ùt fundamento terio explicavimus. Caſus ergo duos ſequentes confinximus tales, in quibus vel intra, vel extra confeſſionem data eſt Confeſſario cauſa credendi, malè conſtitutum eſſe ſuum pœnitentem in hac materia. Hinc

316. Dico ad tertium: Exiſtimare quis poſſet Confeſſarium non obligari ulteriùs interrogare optantem: *Modò adverſarius diceret, ſi quid me vellet.* Nam primò etſi videantur hæc verba innuere, finem diſſidio per arma faciendum: fors tamen intelligit pœnitens meram ſuam defenſionem, qua eſſet uſurus, ſi eum alter aggrederetur: non autem eſt illicitum optare ex bono fine, ſcilicet ut moleſta diſſidia tandem ceſſent, occaſionem defendendi ſe contra aggredientem: aggreſſionem

hanc

Digitized by Google

hanc nihilominus odiſſe & nolle, utpote offenſam DEI. Secundò: Si etiam Pœnitens adderet: *Illico venirem, & darem ſatisfactionem*, exiſtimare poſſet Confeſſarius, eum per ignorantiam invincibilem talem ſatisfaciendi modum habere pro licito; eo quòd de cætero optimè videat affectum eſſe erga mandata DEI, & generosè rancorem omnem deponere. Jam verò non raró præſtat tenebras talis ignorantiæ diſſimulare, quàm lucem inutilem, vel etiam noxiam affundere, ſaltem ſi ex ea ignorantia non reſultent damna publica, ùt dictum fundamento tertiò; exiſtimare itaque quis poſſet, Confeſſarium non obligari ad interrogandum. At malim ſequi contrariam opinionem; præſertim ſi addantur illa verba: *Illico venirem, & ſatisfactionem darem*; hæc enim ſatis apertè pugnam denotant, & quidem liberè acceptandam. Cui accedit; quòd is pœnitens animum præſeferat bonum, & optimè ergà quamcunque DEI legem affectum, cui clarior notitia non obfutura credi poſſit. Unde dein Confeſſarius procurare debebit integritatem etiam materialem juxta fundamentum primum. Illud præterea in materia de duello conſiderandum, quòd ex ignorantia de malitia duelli, ſi quidem inter homines toleraretur, & invaleſceret, plurima eſſent oritura mala, ſaluti animarum, reipublicæ, privatorum fortunis ac vitæ ſummè noxia Unde ad caudatum ejuſmodi peccatum ſilere haud poterit Confeſſarius, ſed debebit dedocere ignorantiam.

317. Dico ad Q. quartum: Si de aliquo actu malo quæſtio eſſet, quem Confeſſarius ſciret à pœnitente commiſſum fuiſſe, poſſet fortè abſtinere ab interrogatione, & examine ulteriore, præcipuè ſi generatim interrogatus: *An nihil ei ultrà occurrat?* reſpondeat, quòd *nihil.* Quia juxta fundamentum quartum pœnitens teſtis eſt ſimul, & accuſator: & quoniam fortè alteri Confeſſario id explicuit. At cùm in caſu noſtro non de *actu* aliquo malo, ſed de *ſtatu habituali malo* ſermo ſit, qualia ſcilicet ſenſa pœnitens foveat de duelli licentia, videtur Confeſſarius zelo ſanè & charitate deſtitui, ſi pœnitentem non moneat de erratica opinione ſua: præcipuè ſi aliàs in familiari colloquio Confeſſarius jam contradixit homini jactanti falſa ſua principia: vel ſi ab aliis ei contradictum fuiſſe ſcit: aut etiam ex Cathedra ſacra, aut libris mo-

nitum novit; tunc enim ignorantia vincibili potiùs, quàm invincibili laborare judicandus erit. Neque facilè credi poteſt in alio jam tribunali ſacro errores depoſuiſſe, niſi interrogatus id expreſſè affirmaret.

CAPUT VI.

Quomodo Lege Civili Duellum prohibeatur.

LEge Divina, atque Eccleſiaſtica interdici Duellum hactenus expoſuimus, & utrinque ſeveris pœnis plecti. Sed non ſufficient iſta, quamvis deberent, niſi Magiſtratus civiles, Reges, ac Principes conjunctis viribus ſe quoque opponant dominanti licentiæ. Legem Dei promulgare, & detonare ex ſacris exedris poſſunt viri Eccleſiaſtici: vibrari poteſt ex Capitolio fulmen: ſed fruſtra erunt, niſi profana quoque poteſtas brachium commodet. Execrari virulentam hydram poſſunt boni omnes: ſed capita non demetent, niſi ferrum, & ignem adhibeat Alcides Princeps. Certè in eo rei cardo vertitur, ut Magiſtratus ſuo officio non deſint: ſecus privatus quisque, velut torrente abreptus, cedet multitudini, & conſuetudini prævalenti. Illi itaque agant, quod debent: &, quid debeant, moneantur intrepidè ab iis, quibus conſcientiam credidêre. Præſente Capite per quinque Articulos diſcutiemus. Primò: Quæ ſit obligatio Magiſtratuum ad coërcendum duellorum uſum. Secundò: Quas leges, & pœnas ſtatuerint varii Magiſtratus in duellum. Tertiò: An unquam permittere duellum poſſint: vel commiſſo veniam dare, ſeu *aggragatiare?* Quartò: Quas pœnas incurrant negligentes Magiſtratus. Quintò: An contra pœnas civiles ſacro aſylo gaudeant rei de duello?

ARTICULUS I.

Quæ ſit obligatio Magiſtratuum ad coërcendum duellorum uſum?

PLurima, quæ pro rei gravitate dicenda eſſent, in pugnum contraho. Ajo primò: Tenentur ex officio vel impedire, vel punire duella.

Secun-

Digitized by Google

Secundò : Poſſunt etiam, modò velint ſeriò. Tertiò : Modò adhibeant convenientem induſtriam. Quartò : Et modò ſequantur exempla Regum Galliæ.

§. I.

Magiſtratus tenentur ex Officio vel impedire, vel punire duella.

318. *Obligatio demonſtratur.*
319. *A negligentibus pœnam expetet DEUS.*
320. *Id, quod ipſorum Principum teſtimoniis firmatur.*
321. *Unde ſibi caveat quilibet, ne det malum exemplum :*
322. *Sed attendat ad parænesin Clementis VIII.*
323. *Item ad adhortationem Cleri Gallicani.*
324. *Nec non ad caſum tragicum Henrici II. Gall. Reg.*

318. OBligantur Magiſtratus, Principéſque omnes DEO, ac populo. Populo, à quo delatum acceperunt imperium : DEO, à quo in imperio confirmati, ejus jam vices agunt. Cùm ergo duellum tam jura Numinis, quàm ſalutem populorum everſum eat, terram unà, & cœlum offendet Princeps, ſi graſſanti malo conniveat. Pretiosè alunt ſubditi Principem, eò potiſſimùm ut ab ejus regimine bonis præſtetur ſecuritas. Et quæ hæc ſecuritas, ſi quotidie paratum ſanguinem circumferre debeant, ad protervi hominis provocationem effundendum ? Si Turcicam ſervitutem ſervirent, tutiores viverent ſub hero barbaro, nunquam certè permiſſuro, ut mancipio impunè quis inſultet, vel necem machinetur. Mallem, dixit quis olim, quorumdam Chriſtianorum eſſe porcus, quàm anima ; utpote quæ minùs curatur ac ille. Et mallem ego nonnullorum Principum eſſe cervus, vel aper in ſylvis, quàm ſubditus ; nam væ illi, qui feram ejusmodi ſternere auſit : *Noli me tangere*, fronti ſuæ inſcriptum geſtant hæ beſtiæ : tota quanta eſt Principis ſolicitudo, ac ira, pro beſtiæ incolumitate excubat. Venabulo quis ſacroſanctum ejusmodi aprum aggrediatur, vel

Digitized by Google

glande trajiciat cervum, ùt monomachus hominem, proh! quæ mugient illico tonitrua, quæ micabunt fulmina! vindictam expoſcet venatorum turba, temerata clamabit jura Regalia, perniciem illatam ſylvis, & nobiliſſimum ferarum genus ad eam paucitatem redactum, quam in Arca Noë naufragus Orbis viderat: nec antea lamentis erit finis, donec fericida ad triremes, vel ipſum capitale ſupplicium abripiatur. Nolim ego hoc loco ejusmodi reorum patronum agere, meo quoque calculo eliminandi à republica fericidæ ſunt: qua pœna ex æquo afficiendi ſint, docent lucubrationes doctæ complures. Id ſolùm ajo, ſi tam ſollicitè Principes cavent necem unius feræ, & patratam tam ſeverè puniunt, cur vitam hominis ſubditi penſi non habent? Quin ſi puniunt eos quoque, qui fallente ictu machinati tantùm ſunt mortem cervo, cur monomacho parcunt, ubi duellum ſine nece abivit? An cervus pluris eſt, quàm homo ſubditus? Si à ſubditis habent, ex quo vivant regiè, cur ſubditis non præſtant, unde vivant ſecurè?

319. Quòdſi omittant, humanum ſanguinem impunè effuſum vindicare, vindicabit Deus, pœnam expetiturus non tam ab homicida, quàm à Principe, qui, dum non impedivit, quod debuit, alieno ſe ſcelere inquinavit; nam *negligere, cùm poſſis deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quàm fovere.* (a) Satis audacter hoc exprobravit Pharamundo Regi nobilis pugil, quem celebris Angliæ Tragœdus (b) in ſcenam inducit dolentem, & vix non furiis agitatum ob amicum, à ſe in duello occiſum. " Si non indulſiſſes, ait, ô Rex! mos hic abominandus „ non invaluiſſet eò, ùt poſt alios caſus tragicos jam hodie me cum „ amico tumularet. „ Quadrat huc etiam notum illud de Rege quodam Galliæ, qui, dum homicidæ vitæ gratiam renueret facere, eo quòd jam tertia hæc cædes eſſet ab eo patrata, hæc ſibi verba regerentem audire debuit: " Ignoſce Domine, ſum reus tantùm cædis unius: „ tu duarum; neque enim perpetrâſſem ſecundam, & tertiam, ſi me, „ ùt merebar, poſt primam juſſiſſes plecti capite. „

320. Ipſi plerumque ſummi Principes, & Magiſtratus agnovêre, quan-

(a) C. Negligere, 2. q. 7. L. Congruit. ff. de Offic. Præſ. (b) Spectateur tom. 1.

Digitized by Google

quantum ex hac indulgentia conſcientia gravetur. FRIDERICUS AUGUSTUS Rex Poloniæ, & Saxoniæ Elector anno MDCCVI. ad ſeveriſſimum, quod tunc edebat, Edictum ſe permotum fuiſſe ait ex metu, ne Provinciæ ſibi ſubditæ una cum ipſo pœnas debeant DEO, ſupremo Vindici, de non punito duello.

ERNESTI Ducis Saxo-Gothaici cedro dignum effatum eſt: " Ad ſeveram, quam condimus, interdictionem permovet nos non „ ſolùm vox illa Divina, penetrans corda hominum: *quicunque fuderit* „ *humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius*, (a) qua universè cædes „ humanæ vetantur, aut triſtia fata Provinciarum, ob illas inultas ſæ„ pius everſarum: ſed ſingulariter, quòd clarè pateat, non poſſe ſalva „ conſcientia in præſenti negotio, duello ſcilicet abolendo, ulli con„ niventiæ locum eſſe. „ (b)

Negat AUGUSTUS Dux Guelpherbytanus, licere Magiſtratibus, ac Principibus, ut, ſepoſita hujus rei cura cujuslibet conſcientiæ relinquant, quî ſe gerere velit. (c)

Demum unanimi ſenſu clamant Edicta Megalopolitanum, Suecicum, Lubecenſe, Ulmenſe &c. rationem ſeveram quondam exactum iri ab Urbium, ac Provinciarum Rectoribus de adhibita cura, quam ad eliminanda duella afferre opportebat.

321. Caveant itaque ſibi Principes ſedulò, ne approbare unquam, aut laudare duellum videantur; vox una ex ore Principis fortè excidens excipitur pronis auribus, animíſque, & plurimùm valet ad conciliandam crimini authoritatem. FRANCISCUS I. Galliæ Rex, cum CAROLO V. graviter colliſus, aliquando in corona Procerum dicere auditûs eſt: " Virum bonum non eſſe, qui objectum ſibi menda„ cium non vindicaret armis. „ Et en! in morem inducitur per Italiam, & Galliam, ut hæc exprobratio pro cauſa duelli reciperetur, neceſſariò armis vindicanda; ante FRANCISCI enim imperium illud non obtinebat. (d) Multo magìs duellum confirmavit Princeps ille, cujus factum, certè ea dignitate indignum, alibi attulimus. Non ſolùm lau-

(a) Geneſ. 9. v. 6. (b) Edict. an. 1646. (c) Edict. an. 1646. (d) *Thuan.* l. 3. an. 1547.

davit is provocantem quemdam levi affectum injuria, ſed & , dum hic comparere recuſantem baculo percuſſit , equo donavit in præmium præclari facinoris. " Manifeſtum eſt, ait GOBAT , (a) hoc Principis factum inquinatum fuiſſe macula duplicis graviſſimi peccati ; „ primò quòd eum, qui recuſavit comparere loco nominato , expoſuerit certo . & diu duraturo ludibrio aliorum , cùm revera fuerit „ laude digniſſimus : in ipſo verò quadrârit illud tritum ex Daſibodio : „

Non eſt dignus equo , cui charior eſt equus æquo.

„ Secundò, quòd illo ſuo dono, ac laude exitârit & eum , quem ita „ muneratus eſt , & ſuos Aulicos ad non ſolùm admittenda, ſed etiam „ offerenda duella. „

322. Attendant univerſi Rectores populorum ad graviſſimam paræneſin ſummi Paſtoris CLEMENTIS VIII. ſuprà in ejus Conſtitutione contentam §. *XX.* " Univerſos, & ſingulos chariſſimos in Chriſto Filios Noſtros, Imperatorem , Reges , ac dilectos Filios, nobiles viros, „ Duces armorum, & exercituum, Marchiones, cæteróſque Principes „ Chriſtianos, nec non Dominia, Potentatus, Communitates, & Univerſitates Civitatum, Oppidorum, & Caſtrorum, illorúmque Domicellos , & Dominos temporales, ac etiam militum , & copiarum tam „ equeſtrium, quàm pedeſtrium Ductores, Tribunos, Præfectos , Capitaneos in quibuscunque etiam Nobis, & S. R. E. temporali juriſdictioni non ſubjectis locis conſtitutos, cujuscunque gradus, præeminentiæ , & nobilitatis exiſtentes, hortamur, rogamus, & obteſtamur „ per viſcera D. N. JESU Chriſti, ut ejus Divini Nominis intuitu pro ſua erga eundem DEUM, per quem regnant Reges, & à quo Principatus acceperunt , pietate , atque erga Nos , & ſanctam hanc Sedem reverentia , & „ devotione, non modò nihil tale in ſuis Dominiis fieri permittant, nec „ ullo modo conniveant: ſed hoc malum omni ſtudio, diligentia, & authoritate exterminare totis viribus procurent, & contra quoscunque delinquentes, & (ùt præfertur) quomodolibet complices, & participes „ etiam temporalibus pœnis graviſſimis animadvertant, & per ſuos Offi-

(a) Theolog. Experim. p. 1. edit. 2. tr. 7. caſ. 18.

„ Officiales, & curiæ Miniſtros procedi curent, ſcituri ſe obſequium „ Deo pergratum, perque acceptum præſtituros, ſi quo gladio ad tu„ telam bonorum, & ad propulſandos perditorum conatus ſunt accin„ cti, eundem ad vindictam hujus peccati, & ad ſumendas de hujuſ„ modi criminis reis debitas pœnas exercuerint: contrà verò memo„ res, ſi in re tam gravi malè ſe geſſerint, ſe in diſtricto Dei judicio ra„ tionem in noviſſimo die redituros. „

313. Audiri meretur & illa Clero Gallicano digna adhortatio, qua per Foulietum, Epiſcopum Monpeſſolanum ita inter alia monuit Ludovicum XIII.: " Nemini dubium eſt, quin principium huic lanie„ næ ab infero ſit, cui Chriſtianos velut victimas immolari, quàm eſt „ impium, quàm horrendum! Exiget aliquando Deus effuſi tam cru„ deliter ſanguinis rationem à Regibus, quorum eſt opponere impiæ „ feritati ſeveritatem legis. Quam rationem iſte Ludovicus, in cæ„ teris deliciæ humani generis, & cœli amor, quam rationem commiſſi „ ſibi populi reddet coram Judice, ſcrutari corda, & renes ſolito? In„ fernus portio eſt tot hominum, quos auſpiciis melioribus Deus cœ„ lo creaverat. Unde id factum ſciſcitanti ſevera fronte Judici quid „ reſpondebis, Ludovice, qui eo momento Rex eſſe deſieris? Potui„ ſti ſalvam habere gentem meam, & perdidiſti. Objectioni occur„ re Rex, dum adhuc licet, nec diutiùs patere vanis hominum auſpi„ ciis deludi gentem tuam. Indignatur Deus, malè ſic perdi populum, „ cui liberando ſuum ipſe ſanguinem effudit: perditur impunitate, & „ æſtimatione delicti, per quam tranſiit in magnanimitatem barbaries. „ Hæc & plura Foulietus apud Gramondum. (a)

Non conquievit unquam laudatiſſimi hujus Cleri pius ardor, quin omni poſthac ætate duellorum licentiæ ſeſe velut aggerem torrenti opponeret. Etiam collectus in Synodum (b) Comiti de Druy gratulatus eſt editam lucubrationem, qua veram fortitudinem à duello longè remotam eſſe demonſtraverat. (c)

314.

(a) Ad an. 1615. (b) An. 1657. (c) De la beauté de la valeur, & de la lacheté du duel.

324. Et dum de Gallia ſermo eſt, infelicem Henrici II. caſum non memorare non poſſum. Cabotius Jarnacius mendacii crimen Franciſco Vivono Caſtaneo impegerat, in quo maxima credebatur eſſe injuria, neceſſariò armis vindicanda juxta oraculum Franciſci I. de quo paulò antè. Igitur Henricus II. Rex publico duello experiri eſt paſſus, cum multis proceribus præſens pugnæ ſpectator. Succubuit Caſtaneus, ictu in poplitè accepto. Cúmque præ dolore ac mœrore animi ſanguinis curſum ſiſti, & vulnus à chirurgis obligari non pateretur, accedente vitæ tædio deceſſit. Rex Caſtaneo favens, præterque opinionem rem eveniſſe cernens, tantum hinc concepit dolorem, ut religioſiſſimo ſacramento ſe obſtrinxerit, nulli poſthac duello conſenſum dare. Hæc referens Thuanus, (a) notat alibi, (b) à curioſis, rerúmque intelligentibus obſervatum fuiſſe, *Regem, qui ferum duellum, rem religione Chriſtiana vetitam, infauſtis regno auſpiciis approbâſſet, in ludicro vitam amiſiſſe*; conſtat quippe, quòd à Mongomerio, cohortis prætorianæ præfecto, dexterum in haſtiludio transfixus oculum vitam finiverit. Nempe inultus non manet temere effuſus humanus ſanguis: vel vindicatur in effundente, vel in eo, qui effuſionem non prohibet, dum debet, & poteſt.

§. II.

Magiſtratus poſſunt abolere duella, modò velint ſeriò.

325. *Demonſtratur hæc veritas,*
326. *Etiam à contrario.*
327. *Cum Epicriſi.*

325. Multa poteſt Princeps volens, & volens ſeriò. Efficax imperantis vox eſt: *Sic volo, ſic jubeo*, præſertim ſi affectus animi volentem ſtimulent, acuántque imperium. At ubi mens Rectoris languet, & ad ſpeciem vetatur malum, patratúmque diſſimulatur, quis miretur, ſi medela non fiat? Mirum! moveri ad juſſa Regis poſſunt ingentes exercitus, everti urbes, & mœnia, & per tela, per enſes ruere miles:

(a) L. 3. ad an. 1547. (b) Lib. 22. ad an. 1559.

Digitized by Google

miles: nec tamen tota authoritate Regia compeſci queat monomachiæ furor? Ea eſt aliàs in Equeſtri Ordine Regem imitandi, & aſſentandi, ſtudium, ut pulchrum dicant, quod deforme eſt: ut laudent, quod vituperandum, & vituperent, quod laudandum, modò Regis ſententia præeat. Si ergo feriò duellum pro infamia, recuſationem pro fortitudine Rex acciperet, an non etiam alios in ſua ſenſa poſſet pertrahere? At dum laudant, quos audiunt pugnâſſe: dum aulâ arcent, vel carceri ſinunt provocatum, qui recuſavit comparere: dum hunc patiuntur excludi ab obſequio militari, & Nobilium circulis: vel dum cuſtodia domeſtica unius hebdomadæ tota pœna abſolvitur, eâque finita idem gratiæ locus patet, mirum non eſt, duella non tolli. Et hæc erat potiſſima ratio, teſte Basnagio (a) aliiſque, quòd anteriorum Regum Galliæ conatus arcendis duellis minùs ſuffecerint. Equidem graviſſimis in illa edictis, pœníſque animadverſum eſt: vetita duella ſub vitæ pœna, & eorum, qui interſunt, bonorum confiſcatione: in occiſos ſupplicium Majeſtatis additum, ut cadavera per urbis vias, infami crati impoſita, ad ſcalas Gemonias à carnifice pertrahantur, & patibulo ſuffigantur. (b) "At ego crediderim, ait quidam, (c) " illa Edicta Regia ſuam authoritatem paulatim perdidiſſe, quòd magno " loco poſiti quidam Duellatores, aut ſingulari gratia florentes factum " ſuum impunè tulerint: qualia impunitatis exempla in publicum ſunt " perniciosiſſima.,, Quàm ſtrenuè autem poſteriores Reges egerint, paulò pòſt recenſebimus.

316. Interim illud manet certum, ſi oſcitanter agant Magiſtratus, ac Principes, nil mirum, ſi parum proficiant. Dubitare ſcilicet incipiunt ſubditi, an ſeria ſit mens Principis: an verè nolit has pugnas: an reapſe duella diſpliceant: vel num cortice legis contentus fucum ſolùm populo curet facere. Si feriò res agitur, cur Principes ignorare affectant, ſi quid ejusmodi acciderit? Cur reos non perſequuntur, cur cuſtodia domeſtica àliquot dierum contenti iterum acceſſum ad aulam, ad tribunalia, ad regia conclavia permittunt, cur ſubitæ rixæ nomen veris duellis ſinunt affingi? ſi ſeriò oderunt hoc crimen Principes, cur

 in

(a) De duell. §. 10. (b) *Thuan.* ad an. 1602. (c) *Mauit.* de duell. §. 82.

Digitized by Google

in ſua præſentia patiuntur dilaudari, velut heroicum facinus, commiſſum duellum? cur veluti de re præclarè geſta gratulantur? Certè de ejusmodi legislatoribus veriùs ego, quàm quisquam de Ludovico M. dicerem: *Probant, quod prohibent.* (a) Et quo ſuo id honore? Certè pudeat leges condere, & conditarum transgeſſiones impunitas ferre. Neſcio, quid turpius: vel malum non prohibere, vel prohibitum, ſi committatur, indolenter aſpicere. Unde jocatur ſalsè Plautus in Trinummo:

Mores leges perduxerunt jam in poteſtatem ſuam:
Eæ miſeræ etiam ad parietem ſunt fixæ clavis ferreis,
Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

317. Equidem non ignoro, quamcunque induſtriam adhibituri ſint Magiſtratus, ac Principes, non propterea monomachiæ malum ex integro ſublatum iri; quæ enim mandata ab ipſo etiam ſummo Numine lapidibus inciſa, tam accuratam inter homines obſervantiam obtinuère, ut non violata ſæpe fuerint, & etiamnum violentur? At ſatis eſt, ſi omnem, quam poſſunt, operam afferant Principes, qua ſuis ſtet honor legibus, vel ſaltem impunè easdem transgredi non liceat. Præcavendo, &, quæ præcaveri non poſſunt, puniendo, repagulum ponent malo, ne pleno unquam agmine irruere valeat. Ut nunquam peccetur in legem, hoc nulla ætas, nulla reſpublica vidit: ut magìs vel minùs peccetur, hoc ſolum à Magiſtratuum authoritate, & ſerio conatu dependet. Felix illa reſpublica, in qua is viget diſciplinæ rigor, qui civibus ſecuram reddit vitam, & *gladios convertit in vomeres.* Poſſunt id effectui dare Principes, modò velint ſeriò.

§. III.

Magiſtratus poſſunt abolere duella, modò adhibeant convenientem induſtriam.

328. *Leges condant diſtinctas.* 329. *Pœnas ſtatuant ignominioſas.* 330.

(a) Journal Helvetique de l' année 1740.

330. *Juſjurandum exigant à Nobilitate, ſi è re futurum credant.*
331. *Noteni, quæ paſſim in edictis ſuggeruntur.*
332. *Addant obſirmatum animum juxta variorum exempla.*

328. NOn ille ego ſum, qui ſummis dignitatum faſtigiis mea conſilia velim propinare: quid alii, me multo ſagaciores, in rem præſentem proficuum perſpexerint, id ſolum memorare liceat. Ac primò quidem illud conducere notatum fuit, ſi leges contra duellum ferantur non confusè, & perfunctoriè: ſed ita, ut in iis enucleatè contineatur, qua ratione conviciator factam labem reparare læſo, qua pœna petulantiam luere debeat: tum quid ſecuto duello, facta, vel non facta cæde, cuique ſit exſpectandum: quid inferioribus judicibus emergente ejusmodi diſſidio ſit obſervandum. Hæc, inquam, aliaque accuratè, & minutatim ſtatuenda ſunt, & in tabulas referenda, ac promulganda antè, quàm caſus accidat; quòdſi enim Magiſtratus ſuo arbitrio reſervet quid poſtmodum judicare placeat, à recto deviabit ſæpe: jam movebitur intempeſtiva miſericordia: jam timebit nobilis familiæ indignationem: jam partium ſtudiis vel intercedentium deprecatione expugnabitur: jam exemplo unico datæ ſemel veniæ ligari ſibi manus ſentiet, ne feriat poſthac. Ubi econtra leges, dilucidè ſcriptæ, ſtrenuáque obſervatione deductæ in uſum, quid agendum, demonſtrant, nil erit, quod Judicem facilè à trita ſemita avocet. Ita ſentit FERD. VASQUEZ, adducens etiam ARISTOTELEM, & DOMIN. SOTO, (a) cujus verba recito: " Utilius, commodius, ac tutius eſt " per legem, quàm per Principem rempublicam gubernari; quòd illa " matura deliberatione, ac conſilio plerumque fiat, ſicque publicæ utilitati conſulat: is non rarò feſtinanter, & nubila mente odii, amo- " ris, vel cupiditatis à bono publico abſcedat: quare melius eſt, ut, " quàm maximè fieri poſſit, cuncta legibus explicentur, judicibus " autem non niſi minima, & quæ legibus comprehendi nequeunt, re- " linquantur.,, Hæc VASQUIUS ſanè prudenter. Hinc ex edictis, quæ contra duellum edita exhibet LUNIGIUS, ea mihi minus probantur, quæ

(a) Contrev. l. 1, c. 1, n. 11.

certi nihil deſignant; generatim prohibuiſſe duellum contenta. Alia econtra pleraque afferunt multiplicem induſtriam, & ad ipſas minutias deſcendunt, tum ut duellum evitetur, tum ut patratum ex æquo caſtigetur.

329. Alterum, quod eximiè proficuum à multis judicatur, eſt, ut ex veneno fiat pharmacum, & opprobrium, ad quod evitandum ſuſcipi ſolet duellum, duello annectatur: & ſic, dum jam pugnant, ut fugiant infamiam, poſthac non pugnent, ne infamiam contrahant. Corrigere nempe oportet corruptas hominum ideas, ut, poſtquam turpe viſum eſt, quod erat egregium, ſcilicet injuriam non ulciſci armis, poſthac habeant pro turpi, quod viſum erat egregium, ſcilicet ulciſci. Et profectò, cùm exiſtimationem, famámque præ vita æſtiment nobiles animi, non aliis pœnis ſatis ab hoc crimine retrahentur, niſi quæ infamiam quamdam annexam habeant. Plus apud monomachos valebit, ait celebris Anglus (a) nota illa pœna Pillorii, (b) quàm centum mortes. Prohibeantur poſthac nunquam geſtare gladium, ejiciantur ex urbe, aut caſtris: habeantur inepti ad conſequendum unquam militiæ, domíve munus ullum. Auferantur illis Nobilitatis inſignia, vel etiam publicè comminuantur, eradantur ex Equeſtri Ordine, ita ut etiam ſeries genealogica in iis deſinat: his machinis mitigati, frœnabunt iram præcipitem, cavebunt offendere, & acceptam fortè offenſam tacitè concoquent, ne in nimbum incurrant, dum ſtillas fugiunt. (c)

330. Neque illud hoc loco diſſimulandum, quod probat Pufendorf, ut ſcilicet omnes, qui Equeſtri Ordine cenſeri volunt, jurejurando ſpondeant, nunquam ad duellum provocare: neque, ſi provocentur, comparere. Et hoc ipſum eſt, quod laudatiſſimi Mareſchalli Galliæ laudàrunt in familiis compluribus de flore Nobilitatis, quæ propria manu, & fide nobili ad id obſervandum ſeſe obſtrinxère. (d) Quo exemplo excitatus Carolus Emmanuel II. Dux Sabaudiæ (e) idem juramentum deferri juſſit Nobilitati ſuæ univerſæ, eorumque

(a) Le Spectateur. (b) Contumelioſum ſupplicium eſt, diſcriptum à D. Benthem in Statu Eccleſ. Angl. (c) Ita *Roques* Reflex. ſur. le duel. §. 90. (d) In edict. an. 1653. apud *Lunig.* (e) In edict. an. 1661.

Digitized by Google

rúmque nomina, qui illud præſtitiſſent, colligi, ut, quid de reliquis ſtatuendum, maturè expendi valeat. Formula juramenti ita habet: " Ego, cujus infra ſcriptum nomen eſt, juro, & promitto, me nunquam " duellum commiſſurum, neque in hunc finem libellum provocatio- " nis miſſurum, aut acceptaturum, ex quacunque occaſione, aut offen- " ſa accidere id poſſet: Reſervato tamen mihi jure, ut illatâ fortè " mihi injuriâ, uti liceat remediis ſalvando honori idoneis, nec pro- " hibitis per leges "

331. Demum hoc loco iterum iterúmque commendo multiplicia ſummorum Principum ſtudia, quibus laborârunt occurrere neceſſitati tum provocandi, tum comparendi, quæ à nobis in pugnum contracta legere eſt §§. *IV. & V. Art. I. Cap. II.* Commendo item, ut inſpicere nemo Magiſtratuum gravetur catalogum pœnarum, quas in varia hujus generis delicta tulêre prudentiſſimi, iique magno numero Principes; à nobis exhibendum *ſequente Articulo.* Ex quo ſibi quisque deligere poterit, quod ſibi, ſuísque rebus (neque enim omnibus omnia quadrant) deprehenderit convenientiſſimum.

332. Quæ tamen omnia vana erunt, ac inutilia, niſi obfirmatus accedat in Rectore animus, à latis ſemel legibus nec latum unguem diſcedendi. Sine, ut unum, alterúmve ſpecimen obfirmati ejusmodi animi exhibeam.

Josephus Clemens Colonienſis Elector jurejurando ſemet obſtrinxit, ne unquam aliter monomachum judicaret, aut plecteret, quam ſuo in Edicto ſtatuerat. Prohibuit, ne quis ullo unquam tempore, etiam in feſtivis gaudiis, intercedere pro his reis auſit. (a) Quin voluit, ut omnis venia, ſcripto exhibenda unquam ſe vivente, tanquam fictitia, ſeu *ſubreptitia* rejiciatur.

In Edicto Brandeburgico (b) prohibentur omnes preces, interponendæ pro monomacho. Edictum aliud (c) fidem Regiam oppignorat de gratia nunquam facienda.

Maximilianus II. Bavariæ Elector monitos vult omnes, & ſingulos, ne ſpe impunitatis, aut conniventiæ ad violandum hoc mandatum

(a) Edict. an. 1704. (b) An. 1688. (c) An. 1713.

Digitized by Google

tum ſuum abduci ſe ſinant. (a) Idque ut tanto certiùs conſtet, totum edictum jubet quotannis prælegi univerſis copiis, & publicè affixum continuò proſtare.

In Edicto Regis Daniæ, item in Megalopolitano graves pœnæ intentantur inferioribus Præfectis, ſi elabi ſinant monomachos. Saxonicum iisdem mandat, ut, quamprimum duellum commiſſum innotuerit, mox equos curſores cuiquam prohibeant dari, & portas urbis claudant: vel elapſo ex urbe reo, ruri etiam per campanas gentem ruſticam excitent ad perſequendum fugitivum. (b)

Hamburgenſis Magiſtratus curam ſuam ad ipſos chirurgos extendit, pœnam ipſis denuntians, niſi ipſi denuntient, quorum vulnera, in duello accepta, curanda ſuſcipiunt. Id quod & Lubecenſis conſultiſſimè ſtatuit.

Quid dicam de hodierno Rege Chriſtianiſſimo, qui dum capeſſeret regiminis gubernaculum, jurejurando, juxta morem quorundam de ſuis Majoribus, promiſit, nunquam concedere veniam reo de duelli crimine. Ad hæc prohibuit ſeverè, ne pro ejuſmodi quis preces interponeret ullo tempore, etiam dum genethliaca, vel nuptialia gaudia celebraret domus Regia. Liceat fuſiorem calamum honori Regum Galliæ dicare, utpote quibus nemo magìs ad compeſcendam duelli pravitatem laboravit. Sit itaque

§. IV.

Magiſtratus poſſunt abolere duella, modò imitentur Reges Galliæ.

333. *Ludovicum XIII.*
334. *Ludovicum XIV.*
335. *Ludovicum XV.*

333. TRes poſtremos proponere juvat ad admirationem, & imitationem. Equidem priores jam bellum declaraverant huic malo, at ſucceſſu modico, donec creſcentibus damnis remedia

magis

(a) Edict. an. 1720. (b) Edict. an. 1706.

magis ſeria, & docente experientia magis proficua adhiberi cœperunt. Ludovicus XIII., dum regnum adiret, paſſim hanc rabiem graſſantem invenit, ſed cui paulatim, conſilio uſus celeberrimi Cardinalis Richelii, cladem non levem attulit. Pace cum exteris, & Religionariis conſtabilita, ait hiſtoria, (a) eandem Cardinalis Equeſtri Ordini, qui quotidie in multas neces ruebat, conciliaturus, Regi ad juſtitiæ fervorem propenſiſſimo, oſtendit, nihil adeò legibus Divinis, & Reipublicæ adverſum, quàm duella, quibus Nobilitatis flos, ſummum Galliæ fulcrum, periret. Pœnas mox definivit, quibus intentatis abſterrerentur ſubditi, quasque Rex per jusjurandum ſanxit. Unde nihil parcebatur monomachis. Marchio Paralinus Filius Mareſchalli defuncti, auſus erat cum Barone Becio congredi, unde Præfectura ſecundaria Campaniæ caruit, per aliquot annos aula remotus. Sic ex ſuſpicione gravi Liancurtius, quòd in gratiam Ducis Halvini Preſſianum provocâſſet, ab aula arcetur. Cùm tamen temeritati nullum frœnum ſufficiat, Butevillanus, & Chapellanus eò provecti ſunt, ut Rex, refragante nec quidquam clementi animo, majore, quàm unquam rigore in eos juſtitiam exerceret. Butevillanus quidem fortitudine eximia pollebat, etiam inimicorum teſtimonio, quæ prudentiæ inops, in eum furorem proruperat, ut aulæ fortiſſimum quemque provocaret. Et poſtquam jam ſemel Nemeſi ſe ſubduxerat in Flandriam profugus, in Galliam redux, Lutetiam petebat, qua urbe ei interdictum erat, móxque provocabat Marchionem Berronem; quo condicente pugnatum eſt, ternis utrinque congredientibus, Butevillano ſcilicet, Chapellano, & Bertio contra Berronem, Buſſium Ambroſianum, & Buquetum. Butevillanus patrata pugna fugitivus, à Matre Buſſii occiſi primùm detentus in cuſtodia, tum miſſus Lutetiam eſt, & unà cum Chapellano, Vitriaci deprehenſo, Senatui judicandus eſt traditus, ex cujus ſententia capitis ſupplicium ſubivère in campo Grevæ, nec quidquam Regis clementiam implorante nobiliſſima Butevillani familia. (b)

Operæ

(a) Miniſtere du C. de Richelieu l. 3. c. 8. (b) Miniſtere du C. Richel. l. 4. c. 6.

Operæ pretium facturum me ſpero, ſi hoc loco latinè reddam epiſtolam Regis ad Momorentium ſcriptas doloris leniendi cauſa, quem huic feralis ſententia Butevillani, ſanguine ſibi conjunctiſſimi, ex quo afferebat. Ita habet. (a)

Cognate mi!

„ Nullus dubito, quin te à me amari credas, magnóque in pre-
„ tio haberi familiam tuam, utpote, quæ inter antiquiſſimas, & illuſtriſſi-
„ mas regni mei ſingulariter ſe commendat non ſanguinis tantùm, & co-
„ gnationum claritate: ſed & utiliſſimis obſequiis, præſtitis tum à Ma-
„ joribus tuis, tum à te ipſo. Nec minùs perſuaſum te crediderim,
„ maximi à me fieri robur animi in viris ſtrenuis, de quibus ſervandis
„ tanta mihi jure merito cura eſt, ac de ulla alia rerum mearum. Un-
„ de conjectare pronum tibi ſit, quàm acerbè mihi acciderit infortu-
„ nata culpa, & ſors extincti Butevillani, quámque lubenter audiviſſem
„ tuas, aliorúmque interpoſitas preces. Id quoque tu ante alios per-
„ ſpectum habes, quàm vehementer propenderim ad concedendam
„ veniam reo de toties violatis regni legibus. At, dum is denique,
„ ita volentibus fatis, ultro ſe juſtitiæ manibus expoſuit, fateor, eò ada-
„ ctum me vidi, ut reprimerem tantiſper, vel nolens, perpetuam illam
„ meam in te, résque tuas propenſionem, timui namque, ne, dum ego
„ contrà juratam Deo fidem duellis indulgerem, in memet provoca-
„ rem juſtam Dei iram: néve mei mihi imputarent everſam edicto-
„ rum vim, atque imminutam authoritatem Regiam. Quódque al-
„ tiùs animum penetrat, ſtrages eſt tot Nobilium, quorum vitam, &
„ ſanguinem præ meo amo; neque enim ſine acerbiſſimo dolore co-
„ gitare valeo, quantum Nobilium, & fortium virorum numerum de-
„ teſtabilis ille duellorum furor ab aliquot abhinc annis rapuerit, quot
„ clariſſimas familias extinxerit, quámque euſque malum excreverit,
„ ut etiam primis Procerum à turbulentis provocatoribus, ſecuris eſſe
„ non liceret. Ubi jam ſcelus, diu nimis impunitum, ad extrema de-
venit,

(a) Cauſes celebres avec les Jugemens par Monſ. Gayot de Pitaval.

venit, aggerem oportebat ponere graſſanti licentiæ; & juſtæ iræ lo- „ cum dare. Teſtis mihi Deus ſcit, quantum propterea animus meus „ ſecum ipſo luctatus fuerit, & num tu magis dolueris cauſæ hujus exi- „ tum, ac ego. De quo certiorem te reddo per Saludium, Tribunum „ legionis Normandicæ. In hunc finem remiſi eum ad te, ut argumen- „ tum caperes, quanto tu mihi in pretio, & amore eſſes. Id ſicut „ tu conaberis etiam poſthac promereri egregiis factis, ſic omnem ego „ occaſionem prenſabo demonſtrandi tibi hoc meum in te ſtudium. „ Saludius ampliùs hoc te edocebit: habeto ei fidem, ac ſi meo ore „ loqueretur. Poſt hæc precor Deum, mi cognate! ut te ſancta ſua cu- „ ſtodia ſervet. Dabam Lutetiæ Pariſiorum 25. Jun. anno 1627.

Ludovicus.

His aliisque egregiis, & regio faſtigio dignis conatibus ſi annoſam arborem non radicitus evulſit Ludovicus XIII. (non enim omnia, ut quidam inexperti credunt, ipſis Regibus in expedito ſunt) convulſit tamen, & ita labefactavit, ut, quod ſtrenuè cæperat Pater, feliciùs proſequi potuerit filius Ludovicus Magnus.

334. Huic fata reſervârunt eam ſingularem gloriam, ut, ſi duellum non penitus extirpârit, certè fecerit in Galliis rariſſimum. Poſtquam Anno MDCLXXIX. in celebri edicto ſuo ſpem ſibi feciſſet duelli uſum imminutum à ſe iri, præquàm à Regibus anteceſſoribus ſuis fuiſſet factum, in declaratione ejuſdem edicti, triginta duobus annis pòſt edita, teſtatur non ſine liquido grandis animi ſui ſolatio, tuliſſe ſe, aſpirante Cœlo, operæ pretium, felicique, quem hactenus habuiſſet, ſucceſſu ſtimulari ad ulteriores conatus. Inde id obtinuit, ut grates ei immortales debeat poſteritas; vitam enim innumeris ſervavit, dum vitæ gratiam nemini monomacho fecit: familiis quietem reddidit, dum aliquot turbulenta capita demeſſuit: & reſtituit ſana veri honoris placita, dum à furore conficta contrivit. Ita Basnagius: quamvis an ex Chriſtianis potiùs, quàm politicis rationibus commotus id Rex egerit, in dubium vocare malignus interpres videatur. (a) Quidquid ſit,

(a) Reflex. ſur le duell. §. 9.

per ſententiam hic & nunc in delinquentem ſtatuantur, eas ſpectare ad juſtitiam *vindicativam*, quæ eſt ſeparata juſtitiæ ſpecies; in qua tamen obſervatur proportio arithmetica, ita ut in eodem gradu ſit malum paſſionis, in quo fuit malum actionis; dictante ſic Lege Divina veteri: *Pro menſura peccati erit & plagarum modus.* (a) Et quamvis ſubinde reſpiciatur ad perſonas delinquentes: non tamen reſpicitur alio ex fine, quàm ut gravitas, vel levitas delicti, aut pœnæ exinde menſuram accipiat. Cæterùm inter alias diviſiones pœnæ hoc loco notandam duxi eam, qua pœna in ordinariam & extraordinariam diſpeſcitur. *Ordinaria* eſt, quæ uniformiter decreta, ac determinata eſt delicto, vel per legem ſcriptam, vel per conſuetudinem. *Extraordinaria* ſive *arbitraria*, quæ à lege, ſtatuto, conſuetudine non eſt definita, ſed à judice, cujus arbitrio relinquitur, definitur, ita ut eam minuere, vel augere valeat, habita ratione delicti, & delinquentis.

His notatis, ad quæſtionem propoſitam juvat audire Juris Criminalis interpretes doctiſſimos Carpzovium, Berlichium, alióſque.

338. *Provocatus facta cæde* immunis ab omni pœna eſſe non poteſt; quia in præſenti vitæ diſcrimine conſtitutus non fuit; neque rem licitam egit cum provocatione deſcendens ad duellum. Attamen non ordinaria pœ..., legis Corneliæ de ſicariis: (b) ſed extraordinaria, nempe vel relegatione, vel mulcta, vel carceris pœna pro arbitrio judicis afficiendus eſſe quibuſdam videtur, ſaltem ſi provocantem in ardenti ira occideret; tum quòd provocatus ad occidendum moveatur juſto, atque intenſo dolore, cui temperare difficillimum eſt, quo commotus quis non cenſetur eſſe ſibi ſatis præſens; cùm metus improviſus inſtantis periculi tollat rectum judicium: tum quòd *ignoſcendum ſit ei, qui ſe voluit ulciſci provocatus.* (c) Hæc eſt ſententia Carpzovii, (d) quam ait confirmatam fuiſſe in Conſtitutione quadam Electoris Saxoniæ. Sed pœnam ait eſſe augendam, ſi quis provocatus fuerit abſque verbis contumelioſis ad pugnam: nec tamen ad mortem condemnat interfectorem. Addit, quòd judex hoc caſu interfectorem, cui

(a) Deuter. c. 25. (b) Hujus definitionem vid. n. 492. (c) L. Qui cum maior 14. §. Si libertus. 6. ff. de bon. libert. (d) P. 1. quæſt. crim. q. 29. n. 76

cui pœna arbitraria imponitur, ſimul ad ſolutionem Wergeldi (ſumma pecuniæ eſt, agnatis numeranda ad compenſandum, quod paſſi ſunt ea nece, damnum) & expenſarum condemnari queat.

BERLICHIUS conſentit fermè, (a) dum provocatum in hoc caſu non de toto, ſed de quanto ille exceſſerit moderamen inculpatæ tutelæ, puniendum cenſet, ideóque tantùm pœna extraordinaria. Hæc tamen pœna extraordinaria ſit ſolummodo carceris, vel relegationis, vel alia arbitraria. Ad fuſtigationem verò, vel ad manûs amputationem, vel aliam pœnam corporalem extendi non poterit. Ratio eſt; quia quando imponitur pœna mortis: ea autem ex alia cauſa, ùt in caſu noſtro ex cauſa provocationis, venit minuenda, tunc illa pœna non poteſt eſſe corporalis, ſed pecuniaria, vel alia, per quam corpus non affligitur. In quo tamen diſſentientem habet GEORG. OBRECHT. (b)

Sententia hæc, à pœna capitali abſolvens provocatum interfectorem, juſto benignior quibusdam videtur, nec immeritò; ſi enim ipſe iniquè antea læſit adverſarium, ſatisfaciet, ùt debet; nec per novam injuriam ejus vitam etiam armis impetat. Si provocatur nulla data cauſa, judicem imploret. Nil itaque eſt, quod eum à pœna ordinaria eximat. Et nunquid provocans etſi aliqua injuria affectus, pœnam ordinariam debet pati, ſi occidit, quem provocavit? quia ſcilicet apud judicem debebat conqueri: ergo pari ratione provocatus erit habendus. Mecum ſentit MAURITIUS (c) citans HAHNIUM, & FRANTZKIUM. Idem pro ſolido fundamento affertur in Edicto Saxo-Gothaico. Ipſe BERLICHIUS (d) fatetur, quòd provocatus juxta nonnullos *regulariter* non excuſetur à pœna ordinaria legis Corneliæ; quos inter adducit FELNIUM, LUDOLPH. SCHRADER, GAIL &c.

Quin ſi ritè BERLICHIUM, aliósque benigniores Doctores intelligo, non loquuntur de provocato, qui comparuit poſt moram, ſtatuto loco, & tempore: ſed potiùs de eo, qui ad ſubitaneum conflictum evocatur, vel acerba injuria laceſſitur ad arma ſtringenda; huic ſoli enim difficillimum eſt emotam mentem, & iram ſuccenſam continere;

 quod

(a) Part. 4. concluſ. 17. n. 9. (b) Tract. de defenſ. c. 11. (c) De duell. §. 46. (d) Loc. cit. n. 7.

davit is provocantem quemdam levi affectum injuria, ſed & , dum hic comparere recuſantem baculo percuſſit, equo donavit in præmium præclari facinoris. " Manifeſtum eſt, ait GOBAT, (a) hoc Principis factum inquinatum fuiſſe macula duplicis graviſſimi peccati; „ primò quòd eum, qui recuſavit comparere loco nominato, expoſuerit certo. & diu duraturo ludibrio aliorum, cùm revera fuerit „ laude digniſſimus: in ipſo verò quadrârit illud tritum ex Daſibodio: „

Non eſt dignus equo, cui charior eſt equus æquo.

„ Secundò, quòd illo ſuo dono, ac laude exitârit & eum, quem ita „ muneratus eſt, & ſuos Aulicos ad non ſolùm admittenda, ſed etiam „ offerenda duella. „

322. Attendant univerſi Rectores populorum ad graviſſimam parænesin ſummi Paſtoris CLEMENTIS VIII. ſuprà in ejus Conſtitutione contentam §. *XX.* " Univerſos, & ſingulos chariſſimos in Chriſto Filios Noſtros, Imperatorem, Reges, ac dilectos Filios, nobiles viros, „ Duces armorum, & exercituum, Marchiones, cæteróſque Principes „ Chriſtianos, nec non Dominia, Potentatus, Communitates, & Univerſitates Civitatum, Oppidorum, & Caſtrorum, illorúmque Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam militum, & copiarum tam „ equeſtrium, quàm pedeſtrium Ductores, Tribunos, Præfectos, Capitaneos in quibuſcunque etiam Nobis, & S. R. E. temporali juriſdictioni non ſubjectis locis conſtitutos, cujuſcunque gradus, præeminentiæ, & nobilitatis exiſtentes, hortamur, rogamus, & obteſtamur „ per viſcera D. N. JESU Chriſti, ut ejus Divini Nominis intuitu pro ſua erga eundem DEUM, per quem regnant Reges, & à quo Principatus acceperunt, pietate, atque erga Nos, & ſanctam hanc Sedem reverentia, & „ devotione, non modò nihil tale in ſuis Dominiis fieri permittant, nec „ ullo modo conniveant: ſed hoc malum omni ſtudio, diligentia, & authoritate exterminare totis viribus procurent, & contra quoſcunque delinquentes, & (ùt præfertur) quomodolibet complices, & participes „ etiam temporalibus pœnis graviſſimis animadvertant, & per ſuos Offi-

(a) Theolog. Experim. p. 1. edit. 2. tr. 7. caſ. 18.

„ Officiales, & curiæ Miniſtros procedi curent, ſcituri ſe obſequium „ Deo pergratum, pérque acceptum præſtituros, ſi quo gladio ad tu- „ telam bonorum, & ad propulſandos perditorum conatus ſunt accin- „ cti, eundem ad vindictam hujus peccati, & ad ſumendas de hujus- „ modi criminis reis debitas pœnas exercuerint: contrà verò memo- „ res, ſi in re tam gravi malè ſe geſſerint, ſe in diſtricto Dei judicio ra- „ tionem in noviſſimo die redituros. „

323. Audiri meretur & illa Clero Gallicano digna adhortatio, qua per Foulietum, Epiſcopum Monpeſſolanum ita inter alia monuit Ludovicum XIII.: " Nemini dubium eſt, quin principium huic lanie- „ næ ab infero ſit, cui Chriſtianos velut victimas immolari, quàm eſt „ impium, quàm horrendum! Exiget aliquando Deus effuſi tam cru- „ deliter ſanguinis rationem à Regibus, quorum eſt opponere impiæ „ feritati ſeveritatem legis. Quam rationem iſte Ludovicus, in cæ- „ teris deliciæ humani generis, & cœli amor, quam rationem commiſſi „ ſibi populi reddet coram Judice, ſcrutari corda, & renes ſolito? In- „ fernus portio eſt tot hominum, quos auſpiciis melioribus Deus cœ- „ lo creaverat. Unde id factum ſciſcitanti ſevera fronte Judici quid „ reſpondebis, Ludovice, qui eo momento Rex eſſe deſieris? Potui- „ ſti ſalvam habere gentem meam, & perdidiſti. Objectioni occur- „ re Rex, dum adhuc licet, nec diutiùs patere vanis hominum auſpi- „ ciis deludi gentem tuam. Indignatur Deus, malè ſic perdi populum, „ cui liberando ſuum ipſe ſanguinem effudit: perditur impunitate, & „ æſtimatione delicti, per quam tranſiit in magnanimitatem barbaries. „ Hæc & plura Foulietus apud Gramondum. (a)

Non conquievit unquam laudatiſſimi hujus Cleri pius ardor, quin omni poſthac ætate duellorum licentiæ ſeſe velut aggerem torrenti opponeret. Etiam collectus in Synodum (b) Comiti de Druy gratulatus eſt editam lucubrationem, qua veram fortitudinem à duello longè remotam eſſe demonſtraverat. (c)

324.

(a) Ad an. 1615. (b) An. 1657. (c) De la beauté de la valeur, & de la lacheté du duel.

324. Et dum de Gallia ſermo eſt, infelicem HENRICI II. caſum non memorare non poſſum. Cabotius Jarnacius mendacii crimen Franciſco Vivono Caſtaneo impegerat, in quo maxima credebatur eſſe injuria, neceſſariò armis vindicanda juxta oraculum Franciſci I. de quo paulò antè. Igitur HENRICUS II. Rex publico duello experiri eſt paſſus, cum multis proceribus præſens pugnæ ſpectator. Succubuit Caſtaneus, ictu in poplitè accepto. Cúmque præ dolore ac mœrore animi ſanguinis curſum ſiſti, & vulnus à chirurgis obligari non pateretur, accedente vitæ tædio deceſſit. Rex Caſtaneo favens, prætérque opinionem rem eveniſſe cernens, tantum hinc concepit dolorem, ut religioſiſſimo ſacramento ſe obſtrinxerit, nulli poſthac duello conſenſum dare. Hæc referens THUANUS, (a) notat alibi, (b) à curioſis, rerúmque intelligentibus obſervatum fuiſſe, *Regem, qui ſerium duellum, rem religione Chriſtiana vetitam, infauſtis regno auſpiciis approbâſſet, in ludicro vitam amiſiſſe*; conſtat quippe, quòd à Mongomerio, cohortis prætorianæ præfecto, dexterum in haſtiludio transfixus oculum vitam finiverit. Nempe inultus non manet temere effuſus humanus ſanguis: vel vindicatur in effundente, vel in eo, qui effuſionem non prohibet, dum debet, & poteſt.

§. II.

Magiſtratus poſſunt abolere duella, modò velint ſeriò.

325. *Demonſtratur hæc veritas,*
326. *Etiam à contrario.*
327. *Cum Epicriſi.*

325. MUlta poteſt Princeps volens, & volens ſeriò. Efficax imperantis vox eſt: *Sic volo, ſic jubeo*, præſertim ſi affectus animi volentem ſtimulent, acuántque imperium. At ubi mens Rectoris languet, & ad ſpeciem vetatur malum, patratúmque diſſimulatur, quis miretur, ſi medela non fiat? Mirum! moveri ad juſſa Regis poſſunt ingentes exercitus, everti urbes, & mœnia, & per tela, per enſes ruere miles:

(a) L. 3. ad an. 1547. (b) Lib. 22. ad an. 1559.

Digitized by Google

miles: nec tamen tota authoritate Regia compeſci queat monomachiæ furor? Ea eſt aliàs in Equeſtri Ordine Regem imitandi, & aſſentandi, ſtudium, ut pulchrum dicant, quod deforme eſt: ut laudent, quod vituperandum, & vituperent, quod laudandum, modò Regis ſententia præeat. Si ergo ſeriò duellum pro infamia, recuſationem pro fortitudine Rex acciperet, an non etiam alios in ſua ſenſa poſſet pertrahere? At dum laudant, quos audiunt pugnâſſe: dum aulâ arcent, vel carceri ſinunt provocatum, qui recuſavit comparere: dum hunc patiuntur excludi ab obſequio militari, & Nobilium circulis: vel dum cuſtodia domeſtica unius hebdomadæ tota pœna abſolvitur, eâque finita idem gratiæ locus patet, mirum non eſt, duella non tolli. Et hæc erat potiſſima ratio, teſte BASNAGIO (a) aliiſque, quòd anteriorum Regum Galliæ conatus arcendis duellis minùs ſuffecerint. Equidem graviſſimis in illa edictis, pœníſque animadverſum eſt: vetita duella ſub vitæ pœna, & eorum, qui interſunt, bonorum confiſcatione: in occiſos ſupplicium Majeſtatis additum, ut cadavera per urbis vias, infami crati impoſita, ad ſcalas Gemonias à carnifice pertrahantur, & patibulo ſuffigantur. (b) "At ego crediderim, ait quidam, (c) "illa Edicta Regia ſuam authoritatem paulatim perdidiſſe, quòd magno "loco poſiti quidam Duellatores, aut ſingulari gratia florentes factum "ſuum impunè tulerint: qualia impunitatis exempla in publicum ſunt "pernicioſiſſima.„ Quàm ſtrenuè autem poſteriores Reges egerint, paulò pòſt recenſebimus.

326. Interim illud manet certum, ſi oſcitanter agant Magiſtratus, ac Principes, nil mirum, ſi parum proficiant. Dubitare ſcilicet incipiunt ſubditi, an ſeria ſit mens Principis: an verè nolit has pugnas: an reapſe duella diſpliceant: vel num cortice legis contentus fucum ſolùm populo curet facere. Si ſeriò res agitur, cur Principes ignorare affectant, ſi quid ejuſmodi acciderit? Cur reos non perſequuntur, cur cuſtodia domeſtica aliquot dierum contenti iterum acceſſum ad aulam, ad tribunalia, ad regia conclavia permittunt, cur ſubitæ rixæ nomen veris duellis ſinunt affingi? ſi ſeriò oderunt hoc crimen Principes, cur

(a) De duell. §. 10. (b) *Thuan.* ad an. 1602. (c) *Mauit.* de duell. §. 82.

in ſua præſentia patiuntur dilaudari, velut heroicum facinus, commiſſum duellum? cur veluti de re præclarè geſta gratulantur? Certè de ejusmodi legislatoribus veriùs ego, quàm quisquam de LUDOVICO M. dicerem: *Probant, quod prohibent.* (a) Et quo ſuo id honore? Certè pudeat leges condere, & conditarum transgeſſiones impunitas ferre. Neſcio, quid turpius: vel malum non prohibere, vel prohibitum, ſi committatur, indolenter aſpicere. Unde jocatur ſalsè PLAUTUS in Trinummo:

Mores leges perduxerunt jam in poteſtatem ſuam:
Eæ miſeræ etiam ad parietem ſunt fixæ clavis ferreis,
Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

317. Equidem non ignoro, quamcunque induſtriam adhibituri ſint Magiſtratus, ac Principes, non propterea monomachiæ malum ex integro ſublatum iri; quæ enim mandata ab ipſo etiam ſummo Numine lapidibus inciſa, tam accuratam inter homines obſervantiam obtinuère, ut non violata ſæpe fuerint, & etiamnum violentur? At ſatis eſt, ſi omnem, quam poſſunt, operam afferant Principes, qua ſuus ſtet honor legibus, vel ſaltem impunè easdem transgredi non liceat. Præcavendo, &, quæ præcaveri non poſſunt, puniendo, repagulum ponent malo, ne pleno unquam agmine irruere valeat. Ut nunquam peccetur in legem, hoc nulla ætas, nulla reſpublica vidit: ut magis vel minùs peccetur, hoc ſolum à Magiſtratuum authoritate, & ſerio conatu dependet. Felix illa reſpublica, in qua is viget diſciplinæ rigor, qui civibus ſecuram reddit vitam, & *gladios convertit in vomeres.* Poſſunt id effectui dare Principes, modò velint ſeriò.

§. III.

Magiſtratus poſſunt abolere duella, modò adhibeant convenientem induſtriam.

328. *Leges condant diſtinctas.* 329. *Pœnas ſtatuant ignominioſas.* 330.

(a) Journal Helvetique de l' année 1740.

Digitized by Google

330. *Juſjurandum exigant à Nobilitate, ſi è re futurum credant.*
331. *Notent, quæ paſſim in edictis ſuggeruntur.*
332. *Addant obfirmatum animum juxta variorum exempla.*

328. NOn ille ego ſum, qui ſummis dignitatum faſtigiis mea conſilia velim propinare: quid alii, me multo ſagaciores, in rem præſentem proficuum perſpexerint, id ſolum memorare liceat. Ac primò quidem illud conducere notatum fuit, ſi leges contra duellum ferantur non confusè, & perfunctoriè: ſed ita, ut in iis enucleatè contineatur, qua ratione conviciator factam labem reparare læſo, qua pœna petulantiam luere debeat: tum quid ſecuto duello, facta, vel non facta cæde, cuique ſit exſpectandum: quid inferioribus judicibus emergente ejusmodi diſſidio ſit obſervandum. Hæc, inquam, aliáque accuratè, & minutatim ſtatuenda ſunt, & in tabulas referenda, ac promulganda antè, quàm caſus accidat; quòd ſi enim Magiſtratus ſuo arbitrio reſervet quid poſtmodum judicare placeat, à recto deviabit ſæpe: jam movebitur intempeſtiva miſericordia: jam timebit nobilis familiæ indignationem: jam partium ſtudiis vel intercedentium deprecatione expugnabitur: jam exemplo unico datæ ſemel veniæ ligari ſibi manus ſentiet, ne feriat poſthac. Ubi econtra leges, dilucidè ſcriptæ, ſtrenuáque obſervatione deductæ in uſum, quid agendum, demonſtrant, nil erit, quod Judicem facilè à trita ſemita avocet. Ita ſentit FERD. VASQUEZ, adducens etiam ARISTOTELEM, & DOMIN. SOTO, (a) cujus verba recito: " Utilius, commodius, ac tutius eſt per legem, quàm per Principem rempublicam gubernari; quòd illa matura deliberatione, ac conſilio plerumque fiat, ſícque publicæ utilitati conſulat: is non rarò feſtinanter, & nubila mente odii, amoris, vel cupiditatis à bono publico abſcedat: quare melius eſt, ut, quàm maximè fieri poſſit, cuncta legibus explicentur, judicibus autem non niſi minima, & quæ legibus comprehendi nequeunt, relinquantur.,, Hæc VASQUIUS ſanè prudenter. Hinc ex edictis, quæ contra duellum edita exhibet LUNIGIUS, ea mihi minus probantur, quæ

(a) Contrev. l. 1. c. 1. n. 11.

Digitized by Google

certi nihil deſignant; generatim prohibuiſſe duellum contenta. Alia econtra pleraque afferunt multiplicem induſtriam, & ad ipſas minutias deſcendunt, tum ut duellum evitetur, tum ut patratum ex æquo caſtigetur.

329. Alterum, quod eximiè proficuum à multis judicatur, eſt, ut ex veneno fiat pharmacum, & opprobrium, ad quod evitandum ſuſcipi ſolet duellum, duello annectatur: & ſic, dum jam pugnant, ut fugiant infamiam, poſthac non pugnent, ne infamiam contrahant. Corrigere nempe oportet corruptas hominum ideas, ut, poſtquam turpe viſum eſt, quod erat egregium, ſcilicet injuriam non ulciſci armis, poſthac habeant pro turpi, quod viſum erat egregium, ſcilicet ulciſci. Et profectò, cùm exiſtimationem, famámque præ vita æſtiment nobiles animi, non aliis pœnis ſatìs ab hoc crimine retrahentur, niſi quæ infamiam quamdam annexam habeant. Plus apud monomachos valebit, ait celebris Anglus (a) nota illa pœna Pillorii, (b) quàm centum mortes. Prohibeantur poſthac nunquam geſtare gladium, ejiciantur ex urbe, aut caſtris: habeantur inepti ad conſequendum unquam militiæ, domíve munus ullum. Auferantur illis Nobilitatis inſignia, vel etiam publicè comminuantur, eradantur ex Equeſtri Ordine, ita ut etiam ſeries genealogica in iis deſinat: his machinis mitigati, frœnabunt iram præcipitem, cavebunt offendere, & acceptam fortè offenſam tacitè concoquent, ne in nimbum incurrant, dum ſtillas fugiunt. (c)

330. Neque illud hoc loco diſſimulandum, quod probat Pufendorf, ut ſcilicet omnes, qui Equeſtri Ordine cenſeri volunt, jurejurando ſpondeant, nunquam ad duellum provocare: neque, ſi provocentur, comparere. Et hoc ipſum eſt, quod laudatiſſimi Mareſchalli Galliæ laudàrunt in familiis compluribus de flore Nobilitatis, quæ propria manu, & fide nobili ad id obſervandum ſeſe obſtrinxère. (d) Quo exemplo excitatus Carolus Emmanuel II. Dux Sabaudiæ (e) idem juramentum deferri juſſit Nobilitati ſuæ univerſæ, eorúmque

(a) Le Spectateur. (b) Contumelioſum ſupplicium eſt, diſcriptum à D. Benthem in Statu Eccleſ. Angl. (c) Ita *Roques* Reflex. ſur. le duel. §. 90. (d) In edict. an. 1653. apud *Lunig.* (e) In edict. an. 1661.

rúmque nomina, qui illud præſtitiſſent, colligi, ut, quid de reliquis ſtatuendum, maturè expendi valeat. Formula juramenti ita habet: " Ego, cujus infra ſcriptum nomen eſt, juro, & promitto, me nunquam " duellum commiſſurum, neque in hunc finem libellum provocatio- " nis miſſurum, aut acceptaturum, ex quacunque occaſione, aut offen- " ſa accidere id poſſet: Reſervato tamen mihi jure, ut illatâ fortè " mihi injuriâ, uti liceat remediis ſalvando honori idoneis, nec pro- " hibitis per leges "

331. Demum hoc loco iterum iterúmque commendo multiplicia ſummorum Principum ſtudia, quibus laborârunt occurrere neceſſitati tum provocandi, tum comparendi, quæ à nobis in pugnum contracta legere eſt §§. *IV. & V. Art. I. Cap. II.* Commendo item, ut inſpicere nemo Magiſtratuum gravetur catalogum pœnarum, quas in varia hujus generis delicta tulére prudentiſſimi, iíque magno numero Principes; à nobis exhibendum *ſequente Articulo*. Ex quo ſibi quiſque deligere poterit, quod ſibi, ſuíſque rebus (neque enim omnibus omnia quadrant), deprehenderit convenientiſſimum.

332. Quæ tamen omnia vana erunt, ac inutilia, niſi obfirmatus accedat in Rectore animus, à latis ſemel legibus nec latum unguem diſcedendi. Sine, ut unum, alterúmve ſpecimen obfirmati ejuſmodi animi exhibeam.

Josephus Clemens Colonienſis Elector jurejurando ſemet obſtrinxit, ne unquam aliter monomachum judicaret, aut plecteret, quàm ſuo in Edicto ſtatuerat. Prohibuit, ne quis ullo unquam tempore, etiam in feſtivis gaudiis, intercedere pro his reis auſit. (a) Quin voluit, ut omnis venia, ſcripto exhibenda unquam ſe vivente, tanquam fictitia, ſeu *ſubreptitia* rejiciatur.

In Edicto Brandeburgico (b) prohibentur omnes preces, interponendæ pro monomacho. Edictum aliud (c) fidem Regiam oppignorat de gratia nunquam facienda.

Maximilianus II. Bavariæ Elector monitos vult omnes, & ſingulos, ne ſpe impunitatis, aut conniventiæ ad violandum hoc mandatum

(a) Edict. an. 1704. (b) An. 1688. (c) An. 1713.

tum ſuum abduci ſe ſinant. (a) Idque ut tanto certiùs conſtet, totum edictum jubet quotannis prælegi univerſis copiis, & publicè affixum continuò proſtare.

In Edicto Regis Daniæ, item in Megalopolitano graves pœnæ intentantur inferioribus Præfectis, ſi elabi ſinant monomachos. Saxonicum iisdem mandat, ut, quamprimum duellum commiſſum innotuerit, mox equos curſores cuiquam prohibeant dari, & portas urbis claudant: vel elapſo ex urbe reo, ruri etiam per campanas gentem ruſticam excitent ad perſequendum fugitivum. (b)

Hamburgenſis Magiſtratus curam ſuam ad ipſos chirurgos extendit, pœnam ipſis denuntians, niſi ipſi denuntient, quorum vulnera, in duello accepta, curanda ſuſcipiunt. Id quod & Lubecenſis conſultiſſimè ſtatuit.

Quid dicam de hodierno Rege Chriſtianiſſimo, qui dum capeſſeret regiminis gubernaculum, jurejurando, juxta morem quorundam de ſuis Majoribus, promiſit, nunquam concedere veniam reo de duelli crimine. Ad hæc prohibuit ſeverè, ne pro ejusmodi quis preces interponeret ullo tempore, etiam dum genethliaca, vel nuptialia gaudia celebraret domus Regia. Liceat fuſiorem calamum honori Regum Galliæ dicare, utpote quibus nemo magìs ad compeſcendam duelli pravitatem laboravit. Sit itaque

§. IV.

Magiſtratus poſſunt abolere duella, modò imitentur Reges Galliæ.

333. *Ludovicum XIII.*
334. *Ludovicum XIV.*
335. *Ludovicum XV.*

333. TRes poſtremos proponere juvat ad admirationem, & imitationem. Equidem priores jam bellum declaraverant huic malo, at ſucceſſu modico, donec creſcentibus damnis remedia magìs

(a) Edict. an. 1720. (b) Edict. an. 1706.

magìs ſeria, & docente experientia magìs proficua adhiberi cœperunt. Ludovicus XIII., dum regnum adiret, paſſim hanc rabiem graſſantem invenit, ſed cui paulatim, conſilio uſus celeberrimi Cardinalis Richelii, cladem non levem attulit. Pace cum exteris, & Religionariis conſtabilita, ait hiſtoria, (a) eandem Cardinalis Equeſtri Ordini, qui quotidie in multas neces ruebat, conciliaturus, Regi ad juſtitiæ fervorem propenſiſſimo, oſtendit, nihil adeò legibus Divinis, & Reipublicæ adverſum, quàm duella, quibus Nobilitatis flos, ſummum Galliæ fulcrum, periret. Pœnas mox definivit, quibus intentatis abſterrerentur ſubditi, quasque Rex per jusjurandum ſanxit. Unde nihil parcebatur monomachis. Marchio Paralinus Filius Mareſchalli defuncti, auſus erat cum Barone Becio congredi, unde Præfectura ſecundaria Campaniæ caruit, per aliquot annos aula remotus. Sic ex ſuſpicione gravi Liancurtius, quòd in gratiam Ducis Halvini Preſſianum provocâſſet, ab aula arcetur. Cùm tamen temeritati nullum frœnum ſufficiat, Butevillanus, & Chapellanus eò provecti ſunt, ut Rex, refragante nec quidquam clementi animo, majore, quàm unquam, rigore in eos juſtitiam exerceret. Butevillanus quidem fortitudine eximia pollebat, etiam inimicorum teſtimonio, quæ prudentiæ inops, in eum furorem proruperat, ut aulæ fortiſſimum quemque provocaret. Et poſtquam jam ſemel Nemeſi ſe ſubduxerat in Flandriam profugus, in Galliam redux, Lutetiam petebat, qua urbe ei interdictum erat, móxque provocabat Marchionem Berronem; quo condicente pugnatum eſt, ternis utrinque congredientibus, Butevillano ſcilicet, Chapellano, & Bertio contra Berronem, Buſſium Ambroſianum, & Buquetum. Butevillanus patrata pugna fugitivus, à Matre Buſſii occiſi primùm detentus in cuſtodia, tum miſſus Lutetiam eſt, & unà cum Chapellano, Vitriaci deprehenſo, Senatui judicandus eſt traditus, ex cujus ſententia capitis ſupplicium ſubivêre in campo Grevæ, nec quidquam Regis clementiam implorante nobiliſſima Butevillani familia. (b)

Operæ

(a) Miniſtere du C. de Richelieu l. 3. c. 8. (b) Miniſtere du C. Richel. l. 4. c. 6.

" Operæ pretium facturum me ſpero, ſi hoc loco latinè reddam
" epiſtolam Regis ad Momorentium ſcriptas doloris leniendi cauſa, quem
" huic feralis ſententia Butevillani, ſanguine ſibi conjunctiſſimi, ex æquo
" afferebat. Ita habet. (a)

Cognate mi!

" Nullus dubito, quin te à me amari credas, magnóque in pre-
" tio haberi familiam tuam, utpote, quæ inter antiquiſſimas, & illuſtriſſi-
" mas regni mei ſingulariter ſe commendat non ſanguinis tantùm, & co-
" gnationum claritate: ſed & utiliſſimis obſequiis, præſtitis tum à Ma-
" joribus tuis, tum à te ipſo. Nec minùs perſuaſum te crediderim,
" maximi à me fieri robur animi in viris ſtrenuis, de quibus ſervandis
" tanta mihi jure merito cura eſt, ac de ulla alia rerum mearum. Un-
" de conjectare pronum tibi ſit, quàm acerbè mihi acciderit infortu-
" nata culpa, & ſors extincti Butevillani, quámque lubenter audiviſſem
" tuas, aliorúmque interpoſitas preces. Id quoque tu ante alios per-
" ſpectum habes, quàm vehementer propenderim ad concedendam
" veniam reo de toties violatis regni legibus. At, dum is denique,
" ita volentibus fatis, ultro ſe juſtitiæ manibus expoſuit, fateor, eò ada-
" ctum me vidi, ut reprimerem tantiſper, vel nolens, perpetuam illam
" meam in te, résque tuas propenſionem, timui namque, ne, dum ego
" contrà juratam Deo fidem duellis indulgerem, in memet provoca-
" rem juſtam Dei iram: néve mei mihi imputarent everſam edicto-
" rum vim, atque imminutam authoritatem Regiam. Quódque al-
" tiùs animum penetrat, ſtrages eſt tot Nobilium, quorum vitam, &
" ſanguinem præ meo amo; neque enim ſine acerbiſſimo dolore co-
" gitare valeo, quantum Nobilium, & fortium virorum numerum de-
" teſtabilis ille duellorum furor ab aliquot abhinc annis rapuerit, quot
" clariſſimas familias extinxerit, quámque eouſque malum excreverit,
" ut etiam primis Procerum à turbulentis provocatoribus, ſecuris eſſe
" non liceret. Ubi jam ſcelus, diu nimis impunitum, ad extrema de-
venit,

(a) Cauſes celebres avec les Jugemens par Monſ. Gayot de Pitaval.

venit, aggerem oportebat ponere graſſanti licentiæ, & juſtæ iræ lo- „
cum dare. Teſtis mihi DEUS ſcit, quantum propterea animus meus „
ſecum ipſo luctatus fuerit, & num tu magis dolueris cauſæ hujus exi- „
tum, ac ego. De quo certiorem te reddo per Saludium, Tribunum „
legionis Normandicæ. In hunc finem remiſi eum ad te, ut argumen- „
tum caperes, quanto tu mihi in pretio, & amore eſſes. Id ſicut „
tu conaberis etiam poſthac promereri egregiis factis, ſic omnem ego „
occaſionem prenſabo demonſtrandi tibi hoc meum in te ſtudium. „
Saludius ampliùs hoc te edocebit: habeto ei fidem, ac ſi meo ore „
loqueretur. Poſt hæc precor DEUM, mi cognate! ut te ſancta ſua cu- „
ſtodia ſervet. Dabam Lutetiæ Pariſiorum 25. Jun. anno 1627.

LUDOVICUS.

His aliisque egregiis, & regio faſtigio dignis conatibus ſi anno-ſam arborem non radicitus evulſit LUDOVICUS XIII. (non enim omnia, ut quidam inexperti credunt, ipſis Regibus in expedito ſunt) convulſit tamen, & ita labefactavit, ut, quod ſtrenuè cœperat Pater, feliciùs proſequi potuerit filius LUDOVIDUS Magnus.

334. Huic fata reſervârunt eam ſingularem gloriam, ut, ſi duellum non penitus extirpârit, certè fecerit in Galliis rariſſimum. Poſtquam Anno MDCLXXIX. in celebri edicto ſuo ſpem ſibi feciſſet duelli uſum imminutum à ſe iri, præquàm à Regibus anteceſſoribus ſuis fuiſſet factum, in declaratione ejusdem edicti, triginta duobus annis pòſt edita, teſtatur non ſine liquido grandis animi ſui ſolatio, tuliſſe ſe, aſpirante Cœlo, operæ pretium, felicique, quem hactenus habuiſſet, ſucceſſu ſtimulari ad ulteriores conatus. Inde id obtinuit, ut grates ei immortales debeat poſteritas; vitam enim innumeris ſervavit, dum vitæ gratiam nemini monomacho fecit: familiis quietem reddidit, dum aliquot turbulenta capita demeſſuit: & reſtituit ſana veri honoris placita, dum à furore conficta contrivit. Ita BASNAGIUS: quamvis an ex Chriſtianis potiùs, quàm politicis rationibus commotus id Rex egerit, in dubium vocare malignus interpres videatur. (a) Quidquid ſit,

(a) Reflex. ſur le duell. §. 9.

etiam bonum politicum, præter Chriſtianas leges, cum laude curant Principes.

335. Præclaris Proavi veſtigiis inſtitit in hodiernum usque diem populi ſui amor. (a) Ludovicus XV. Vix ſui juris factus, imperii habenas capeſſiverat; (b) mox in primis curis poſuit firmare edita Declaratione mandatum Proavi, in qua, ait, non ſolùm grandi hoc exemplo ſe excitari, ſed etiam ſolemni jurejurando, quo ſe, in Regem unctus obſtrinxerat, à pœnis, in duellum latis, neminem eximere. Cùm autem, addit ſapientiſſimè, nulla unquam lex tam clara ſit, & præciſa, quam non perverſa ingenia præpoſterè explicando enervare tentent, ideo ſe novam Declarationem condidiſſe. His præclaris ſtudiis Chriſtianiſſimi Reges effecere, ut poſtquam nullibi frequentior fuit duellorum uſus, jam nullibi terrarum rarior, vel ſaltem minùs impunitus ſit atque in Gallia, ubi monomachis vel in fuga,& triſti exilio quærenda ſalus eſt,vel ſubeundum infame ſupplicium, à quo neque occiſus immunis eſt. Nempe pœnas victoribus, victiſque conſtituere, ait Orator celebris, (c) hoc ampliores, quòd ad vivos, & mortuos pertinerent : hoc graviores, quòd eſſent cum infamia conjunctæ: hoc minùs eluctabiles, quòd omnis ſpes veniæ ſacramento Regio tolleretur. Sicque ignominiæ metu coacti ſunt vivere, quos opprobrii timor cogeret mori.

ARTICULUS II.

Quas Leges, & pœnas in duellum ſtatuerint varii Magiſtratus.

NOn fuere officii ſui adeò immemores Principes, Magiſtratúsque, ut non omni ferme ævo duelli barbariem ſaluberrimis legibus,atque injecto pœnarum metu compeſcere ſtuduerint. Ita quidem ut,ſi tanto rigore obſervari curâſſent leges,quanta providentia condiderunt, parum, quod ab hoc ſibi malo timeret, habitura eſſet Reſpublica. In his exponendis ut ordo ſervetur,quæremus primò, quæ pœnæ duello competant de

(a) Le bien aimé. (b) An. 1723. (c) P. Porée Laudat. funebr. Ludov. XIV.

de Jure Communi. Secundò: Quæ de Jure Particulari, contento in plurimis Edictis Principum. Tertiò: An non hæ pœnæ ſunt juſto graviores.

§. I.

Quæ pœnæ duello competant de Jure Communi?

336. *Miſſis legibus antiquis,*
337. *Et data definitione pœnæ,*
338. *Quæritur, quid* Provocatus *mereatur facta cæde,*
339. *Quid illato tantùm vulnere.*
340. *Quid* provocans *ob ſolam provocationem.*
341. *Quid ob vulnerationem.*
342. *Quid ob cædem.*

336. NOlim eſſe longior in recenſendis antiquiſſimis legibus, queis præ cæteris CONSTANTINUS M. *cruenta ſpectacula, & gladiatores eſſe omnino prohibet*: (a) vel operas locare ad ineundam cum beſtiis pugnam. (b) Quarum Sanctionum prior juxta BRUNNEMANUM complectitur omnia cruenta ſpectacula, in quibus effunditur, vel effundi poteſt humanus ſanguis, ad mentem BARTOLI, JASONIS, BOCERI apud GONZALEZ. Referre etiam huc poſſem leges quamplurimas, per quas homicidia prohibentur in republica: vel per quas commendatur ſecuritatis, atque tranquillitatis conſervatio: Item quibus cavetur, ne quis civem reipublicæ tollat è medio; cùm communitatis interſit, eam liberis hominibus eſſe repletam: vel quibus interdicitur, ne quis authoritate privata jus ſibi dicat; his enim omnibus feritur duelli uſus, utpote repugnans omnibus. At propiùs ad rem juvat accedere. Primo loco de pœna quæramus, quæ *provocato* competat: tum de pœna *provocantis*.

337. Eſt autem *pœna* juxta GROTIUM (c) malum paſſionis, quod infligitur ob malum actionis. Pœnam infligit ſuprema poteſtas: an autem ex juſtitia *commutativa* ſive *expletrice*, ùt vult GROTIUS: vel ex *diſtributiva* ſeu *aſſignatrice*, ùt docent alii, non facilè dictu eſt. Spectatis omnibus dicendum videtur; pœnas, ſi per legem publicam in genere præſcribantur, pertinere ad juſtitiam *univerſalem*, ſeu *legalem*: ſi verò

(a) L. un. C. de Gladiat. (b) L. 1. §. Sed & ſi quis. ff. de poſtulando.
(c) J. B. & P. l. 2. c. 2. §. 1.

Digitized by Google

per ſententiam hic & nunc in delinquentem ſtatuantur, eas ſpectare ad juſtitiam *vindicativam*, quæ eſt ſeparata juſtitiæ ſpecies; in qua tamen obſervatur proportio arithmetica, ita ut in eodem gradu ſit malum paſſionis, in quo fuit malum actionis; dictante ſic Lege Divina veteri: *Pro menſura peccati erit & plagarum modus.* (a) Et quamvis ſubinde reſpiciatur ad perſonas delinquentes: non tamen reſpicitur alio ex fine, quàm ut gravitas, vel levitas delicti, aut pœnæ exinde menſuram accipiat. Cæterùm inter alias diviſiones pœnæ hoc loco notandam duxi eam, qua pœna in ordinariam & extraordinariam diſpeſcitur. *Ordinaria* eſt, quæ uniformiter decreta, ac determinata eſt delicto, vel per legem ſcriptam, vel per conſuetudinem. *Extraordinaria* ſive *arbitraria*, quæ à lege, ſtatuto, conſuetudine non eſt definita, ſed à judice, cujus arbitrio relinquitur, definitur, ita ut eam minuere, vel augere valeat, habita ratione delicti, & delinquentis.

His notatis, ad quæſtionem propoſitam juvat audire Juris Criminalis interpretes doctiſſimos Carpzovium, Berlichium, alióſque.

338. *Provocatus facta cæde* immunis ab omni pœna eſſe non poteſt; quia in præſenti vitæ diſcrimine conſtitutus non fuit; neque rem licitam egit cum provocatione deſcendens ad duellum. Attamen non ordinaria pœ... legis Corneliæ de ſicariis: (b) ſed extraordinaria, nempe vel relegatione, vel mulcta, vel carceris pœna pro arbitrio judicis afficiendus eſſe quibusdam videtur, ſaltem ſi provocantem in ardenti ira occideret; tum quòd provocatus ad occidendum moveatur juſto, atque intenſo dolore, cui temperare difficillimum eſt, quo commotus quis non cenſetur eſſe ſibi ſatis præſens; cùm metus improviſus inſtantis periculi tollat rectum judicium: tum quòd *ignoſcendum ſit ei, qui ſe voluit ulciſci provocatus.* (c) Hæc eſt ſententia Carpzovii, (d) quam ait confirmatam fuiſſe in Conſtitutione quadam Electoris Saxoniæ. Sed pœnam ait eſſe augendam, ſi quis provocatus fuerit abſque verbis contumelioſis ad pugnam: nec tamen ad mortem condemnat interfectorem. Addit, quòd judex hoc caſu interfectorem, cui

(a) Deuter. c. 25. (b) Hujus definitionem vid. n. 492. (c) L. Qui cum major 14. §. Si libertus. 6. ff. de bon. libert. (d) P. 1. quæſt. crim. q. 29. n. 76

cui pœna arbitraria imponitur, ſimul ad ſolutionem Wergeldi (ſumma pecuniæ eſt, agnatis numeranda ad compenſandum, quod paſſi ſunt ea nece, damnum) & expenſarum condemnare queat.

Berlichius conſentit ferme, (a) dum provocatum in hoc caſu non de toto, ſed de quanto ille exceſſerit moderamen inculpatæ tutelæ, puniendum cenſet, ideóque tantùm pœna extraordinaria. Hæc tamen pœna extraordinaria ſit ſolummodo carceris, vel relegationis, vel alia arbitraria. Ad fuſtigationem verò, vel ad manûs amputationem, vel aliam pœnam corporalem extendi non poterit. Ratio eſt; quia quando imponitur pœna mortis: ea autem ex alia cauſa, ùt in caſu noſtro ex cauſa provocationis, venit minuenda, tunc illa pœna non poteſt eſſe corporalis, ſed pecuniaria, vel alia, per quam corpus non affligitur. In quo tamen diſſentientem habet Georg. Obrecht. (b)

Sententia hæc, à pœna capitali abſolvens provocatum interfectorem, juſto benignior quibusdam videtur, nec immeritò; ſi enim ipſe iniquè antea læſit adverſarium, ſatisfaciet, ùt debet, nec per novam injuriam ejus vitam etiam armis impetat. Si provocatur nulla data cauſa, judicem imploret. Nil itaque eſt, quod eum à pœna ordinaria eximat. Et nunquid provocans etſi aliqua injuria affectus, pœnam ordinariam debet pati, ſi occidit, quem provocavit? quia ſcilicet apud judicem debebat conqueri: ergo pari ratione provocatus erit habendus. Mecum ſentit Mauritius (c) citans Hahnium, & Frantzkium. Idem pro ſolido fundamento affertur in Edicto Saxo-Gothaico. Ipſe Berlichius (d) fatetur, quòd provocatus juxta nonnullos *regulariter* non excuſetur à pœna ordinaria legis Corneliæ; quos inter adducit Felnium, Ludolph. Schrader, Gail &c.

(b). Quin ſi rite Berlichium, alióſque benigniores Doctores intelligo, non loquuntur de provocato, qui comparuit poſt moram, ſtatuto loco, & tempore: ſed potiùs de eo, qui ad ſubitaneum conflictum evocatur, vel acerba injuria laceſſitur ad arma ſtringenda; huic ſoli enim difficillimum eſt emotam mentem, & iram ſuccenſam continere;

(a) Part. 4. concluſ. 17. n. 9. (b) Tract. de defenſ. c. 11. (c) De duell. §. 46. (d) Loc. cit. n. 7.

quod fundamentum eſt benignæ ſententiæ. Unde ipſe Berlichius (a) vult, nece puniri provocatum, ſi ex intervallo, ubi ira, & dolor deſiit, provocantem interimit. Item, *ſi quis leviter tantùm provocatus fuit, & ob levem ejuſmodi provocationem occidit.* (b) Quæ autem ſit levis ira, & provocatio, Religioni, & arbitrio judicis relinquit. (c) Conſonant hæc cum principiis Carpzovii. (d) Quid? quod in Conſtit. Carolin. Crim. (e) ultimum ſupplicium disertè ſancitum ſit in eos, qui inconſulto calore, & iræ fervore cædem patraverint. Et quæſo, quis abſque iræ quodam impulſu homicidium committit, niſi latro ſit, vel ſicarius?

Neque dicas, provocanti non fieri injuriam, eo quòd provocando renuntiet juri, quo gaudet ad adminiſtrationem, vel uſumfructum vitæ ſuæ; nam nihilominus fit injuria Deo, & Reipublicæ. Item, ſi miſerum quemdam, etiam rogantem, occidas, morte lues factum haud dubiè: ergo multo magis ſi occidas ita inaniter renunciantem.

Unde non immeritò æquiſſimi Legislatores, quorum Edicta §. *ſequente* recenſebimus, facta cæde in provocatum æquè, ac provocantem mortis pœnam ſtatuerunt. Certè nemo eorum diſcrimen ullum fecit. Id dabo, ſi quis Magiſtratus gratiam interfectori facere velit, aut poſſit, ea digniorem eſſe provocatum, quàm provocantem.

339. Quòd ſi *provocatus* non occiderit provocantem, ſed *vulneraverit*, aut verberaverit, ùt loquitur Berlichius, (f) tùm pœnâ extraordinariâ ad arbitrium judicis puniendus erit, ùt docent plurimi, & ſana videtur dictare ratio. Mihi tamen, ait Berlichius, verius videtur, quòd provocatus hoc in caſu omnino puniri non debeat. Argumenta tamen ejus infirma eſſe exiſtimo. Primò citat *L. ſi ex plagis. 52. §. 1. ff. ad L. Aquil.*, ubi tabernarius, ablatam ſibi lucernam repetens, dum flagello percutitur ab eo, qui ſuſtulerat lucernam, reddens ictus, fortè oculum effodit homini: & tamen culpa pènes eum dicitur reſidere, qui prior flagello percuſſit. At tunc ad rem foret hæc lex, ſi provocatus primò à provocante quidquam exegiſſet de jure ſibi debitum:

(a) Ibid. n. 20. (b) Ibid. n. 22. (c) N. 23. (d) P. 3. Pract. Crim. q. 147. n. 55. ſeq. (e) Art. 137. (f) Loc. cit. n. 1.

bitum; ab hoc autem malè exceptus vim vi repellendo fortuitò dediſſet vulnus; id quod à caſu noſtro longè alienum eſt.

Nec meliùs quadrat *L. 1. §. cum arietes. 11. ff. Si quadrupes paup. fec. dic.* ubi dicitur, ſi aries arietem provocavit, & provocatus provocantem occidit, quòd contra eum nulla actio competat; hoc enim probaret nimium, ſcilicet quòd provocatus impunis abire etiam deberet tunc, quando provocantem *occidit*. Ad hæc quæ ſimilitudo inter homines, & bruta? utique brutum judicem adire pro vindicanda facta ſibi injuria non poteſt: adeóque mirum non eſt, quòd tam ipſum quàm dominus ejus veniam mereantur, ſi à provocato provocans lædatur.

Argumentum tertium Berlichii ita habet: ſi provocatus provocantem occidat, tantùm punitur pœna extraordinaria: ergo ſi tantùm vulnerat, vel verberat, nulla pœna afficiciendus erit; quoniam aliàs inter occidentem, & vulnerantem nulla foret differentia. Reſp. dari inter ipſas extraordinarias pœnas, majores, & minores: ſi ergo occidenti aliqua extraordinaria competat, major huic aſſignanda, minor vulneranti. Cæterum quorundam Principum Edicta etiam vulneranti provocato dictant pœnam mortis: quin ſolùm pugnanti, quamvis ſine vulnere, de cujus ſententiæ æquitate ſuo loco dicemus.

340. Jam etiam de *provocante* ſtatuendum eſt, quomodo hic puniatur *ob ſolam provocationem*, ſi, *e. g.* hanc non acceptavit provocatus. Videtur dicendum, quòd pœna ordinaria *Legis Corneliæ de ſicariis* ſit puniendus. Pœna per legem hanc ſtatuta, fuit aquæ, & ignis interdictio, in cujus locum fuit ſubrogata deportatio, & bonorum ademptio *l. 3. §. pen. ff. de ſicar.* Poſtea verò capite placuit hoc crimen puniri, niſi honeſtiore loco poſiti fuerint rei, quàm ut pœnam legis ſuſtineant; humiles enim beſtiis ſolebant ſubjici: altiores verò in inſulam deportari. Qua pœna puniri jubentur, qui falſum teſtimonium ferunt, aut venena parant, aut cum telo ambulant homines occidendi gratiâ. Neque enim exitus ſpectatur in delictis, ſed voluntas: (a) quatenus tamen aliquo modo

in

(a) L. Divus, ff. de ſicar.

in actum tranſiit. (a) Hanc pœnam in caſu, quo quis habuit animum occidendi, & propoſitum, imponi poſſe, extra dubium eſſe ait Berlichius, (b) ſubjungit autem: cùm tamen incertum ſit, an provocans animum occidendi, an verò vulnerandi tantùm habuerit: & ſi vel maximè animum occidendi habeat, cùm tamen adverſarium non clanculum, ſed Marte aperto aggredi, & cum eo certare voluerit, & pugnæ eventus anceps ſit, meliùs erit, ſi pœna extraordinaria ad arbitrium judicis puniatur. Pœna ergo aliqua ſemper habebit locum etiam tunc, juxta Berlichium, & Knipschilt, (c) quando provocatio abſque verbis contumelioſis facta fuerit; cùm provocatio omni jure prohibita ſit, atque ita provocans ob ſolam etiam provocationem puniatur, & quidem ſeverè, ut peſtis hæc quantum poteſt fieri, eliminetur ex Republica. Idem juxta hos Authores procedit, etſi provocatus verbis, aut factis cauſam provocationi præbuerit; quia propterea non debet quis adverſarium ad pugnam provocare, & ſe ipſum ulciſci: ſed contra eum viâ juris experiri.

Obſervandum autem eſt, ùt monet Berlichius, (d) quòd prædicta pœna provocanti ob ſolam provocationem imponatur. Unde infertur, quòd is, qui aliquem verbis contumelioſis provocaverit, vel aliam injuriam intulerit, nihilominus præter pœnam provocationis etiam alia pœna injuriarum vel criminali, vel civili, prout actio inſtituta fuerit, puniri poſſit; tum quia hic adſunt plura & quidem diverſa delicta, provocatio ſcilicet, & injuria: tum quia pœna provocationis pertinet ad fiſcum: pœna verò injuriarum concernit injuriatum, & ei, ſi civiliter egerit, applicatur. Ubi autem duæ ſunt pœnæ, quarum una pertinet ad fiſcum, altera ad actorem, tunc una alteram non tollit. (e)

341. Si provocatione acceptata *venerit provocans ad pugnam*, & provocatum vulneret, vel mutilet, ordinaria quoque pœna eum puniendum cenſet Berlichius, (f) & Obrecht apud Knipschilt; (g) quoniam animum occidendi habuiſſe præſumitur, ſaltem ſi ipſe prior armis provoca-

(a) L. Cogitationis. ff. de pœnis. (b) P. 4. Concl. 16. n. 11. (c) De Nobilit. lib. 2. c. 3. n. 113. (d) Loc. n. cit. 15. (e) L. pignore 54. §. Cum furti. 3. ff. de furtis. (f) Loc. cit. n. 16. (g) N. 114.

Digitized by Google

vocatum invaſit. Noto hic, animum in duello non ſemper eſſe *determinatum* ad mortem alteri inferendi, ſed dandi vulnus, prout opportunitas tulerit, etſi ſit lethale, quod ſufficit ad culpam. Ipſe tamen Knipſchilt iterum de pœna ordinaria dubitat, eò quòd hodie ex generali conſuetudine omnium locorum, conatus, etſi ad proximum actum pervenerit, niſi delicto ipſo perpetrato ordinaria pœna non puniatur. Docet etiam Carpzovius, (a) Legibus de conatu loquentibus, in toto orbe derogatum eſſe. Meretur tamen etiam audiri Mauritius (b) Etſi conatus delicti in genere ordinaria pœna regulariter non ſit puniendus: non tamen hinc tutò colligitur, etiam illorum delictorum conatus, in quos à legibus ſpeciatim pæna ordinaria ſancita eſt, mitiori pœna plectendos, atque has etiam leges inter abrogatas privato quodam auſu reponendas eſſe, qua de re pluribus diſputat Tabor. (c) Unde colligo ego, eas leges obſervantiâ omnino eſſe dignas, quæ, ut videbimus §. *ſeq.* pœnam mortis in provocantem ſtatuunt, etiam non ſecuta cæde. Idem dico de legibus, ſub pœna mortis ſolam provocationem prohibentibus, etiam non ſecuta pugna.

§. 4. Si denique *provocans provocatum occiderit* in duello, pœna ordinaria homicidii locum habet. Ita Knipschilt, aliíque. Neque occiſor defenſionem prætexere poterit; cùm Author rixæ fuerit. Quod etiam eo caſu procedit, teſte Carpzovio, (d) quando provocans in conflictu jamjam ſuccumbens, & ab adverſario redactus in anguſtias, hunc interficiat ad ſui defenſionem; tum quòd provocans ab initio non fuerit in *terminis defenſionis*; ſibi enim imputet, quòd per provocationem periculo ſe expoſuerit: tum quòd lex non præſumat Authorem rixæ, & provocantem conſtitutum in vitæ periculo fuiſſe, utpote qui ſponte ſua ex culpa propria caput ſuum periculo objecerit.

(a) P. 1. Pract. Crim. q. 2. n. 54. (b) De duello. §. 48. (c) De conatu c. ult. (d) L. cit. n. 97.

Digitized by Google

§. II.

Quæ pœnæ duello competant de jure particulari juxta Edicta Principum.

343. JUra particularia & recentiora ſtat jam conſpectui objicere: magìs accommodata duello hodierno, nefaſto honoris vindici. Habent id leges cum odoramentis commune, ut recentes fragrent magìs, necdum vetuſtate exoletæ. Potiſſimam eorum partem ex Lunigio hauſi, (a) qui edicta variorum Principum, ac urbium ſedulò pro more ſuo colligit, aliqua aliunde conquiſivi: haud dubiè multa præterea alia extant: at ſufficiant hæc ad finem mihi præfixum. Neque tamen repetere jam juvat præclara illa, quibus fæta ſunt, ſenſa & ſententias cedro dignas, quas ſparſim hucusque, præſertim *Capite ſecundo* inſerui: neque iterum recenſere provida ſtudia, queis impedire jurgia, enata ſopire in tempore ſatagunt: item quas vias excogitârint, ut læſus cuique honor reparetur; quin neceſſe ſit armis ſibi jus dicere. Satis etiam ibidem explicatum eſt, quî gerere ſe debeat, qui fortè ſe provocatum videt: hæc, inquam, & ſimilia non repetam. Sed pœnas jam vindicantis juſtitiæ in conſpectum dabo, latas à ſupremis Principibus, ac Magiſtratibus in provocationem factam, & acceptatam: in duellum commiſſum ſine cæde, vel cum cæde: tum in eos, qui operam ſuam duello navant. Ordinem autem alphabeticum ſervabo, ut edictum quodlibet præſtò eſſe poſſit quærenti.

Augusta libera Imperii Civitas, Vindeliciæ gemma, edictum condidit contra duellum An. 1668. intentatis ſeveris pœnis, ſi quis transgredi fuerit auſus.

Badensis Marchio Ludovicus Wilhelmus, exercitui ad Rhenum præpoſitus, ſtatuit in Edicto ſuo militari pœnam mortis in provocantem, & provocatum: &, ſi videatur, etiam in adjutores An. 1649.

Badeno-Durlacensis Marchio, præterquam, quòd duelli reos, pro rerum adjunctis, capitali pœna affici mandet, iis quoque internuntiis,

(a) Corpus Juris Militar.

tiis, qui per occultam operam ſpeciem rixæ affingere parant ejusmodi pugnis, ſimile ſupplicium intentat. *Edict. Ann.* 1718.

BAVARIÆ Elector, glorioſæ memoriæ MAXIMILIANUS EMMANUEL in terras ſuas ex Belgio redux An. 1701., queritur Edicto publico, quòd contra ſaluberrima Statuta Majorum ſuorum, in ipſa ſua Regia, rixæ, & duella nimiùm quantùm invaleſcant, quæ tota, qua polleret authoritate, eliminata vellet. Addidit mandatum amplius An. 1720., in quo repetit primò easdem querelas contra inobedientiam, exhibitam ſuo mandato Monacenſi, & poſtquam explicavit, qua ratione cujuscunque honori conſuli prudenter poſſit, pœnas, eásque capitales decernit in transgredientes: non tamen certas pro certis quibuscunque hac in materia delictis, definit. Id quod quidem ſapientiſſimus Princeps pro ſua Bavaria ſufficere credidit: alibi tamen terrarum prodeſſe vix poterunt ejusmodi minæ non ſatis definitæ, ùt diximus paulò antè. In eo providè actum, quòd ſingulis annis copiis militaribus prælegi, & publicè in manſionibus militum affixum proſtare voluerit hoc ſuum mandatum. BAVARIÆ hodiernus Elector, & verè Pater MAXIMILIANUS JOSEPHUS, quid utiliſſimè in hanc rem ediderit elapſo Anno MDCCXLIX., alibi indicavimus *Cap. II.*

In BELGIO etiam aliquoties Edicta fuerunt lata, ſunt verba MAURITII *de duell.* §. 83. quibus duellatorum coërceretur furor. Et quidem PHILIPPI II. An. 1589. & pleniſſimum ALBERTI, & ISABELLÆ An. 1610. Idémque repetitum fuit An. 1624., quo provocantes, & in duellum conſentientes infamia notantur, Nobilitàtis inſignibus, ac prærogativa exuuntur, officiis, honoribus, ac muneribus omnibus ſpoliantur, ac dimidia bonorum pars proſcribitur, ac publicatur. Duellatoribus verò ſi lubitum ſit, ut modò in conſtituto duello loco compareant, ac conſpiciantur, ultimo afficiuntur ſupplicio, bonáque tum omnia Fiſco applicantur. Cautum quoque eſt Edicto ALBERTI, & ISABELLÆ, ſe eos, qui provocationi non parent, in ſuam fidem & protectionem recepturos, & ſi quis eis hanc manſuetudinem contumelioſè exprobret, arbitraria in eum pœna eſſe animadverſuros.

BELGII UNITI Gubernator, Princeps Arauſicanus ipſe quoque

Digitized by Google

An. 1684. provocantes exuit dignitatibus, mulctam imperat juxta cujuslibet opes. Secuto duello, bonis fiſco addictis, condemnat ad mortem tam patrinos, quàm ipſos duos pugiles. Secuta morte cadaver deſtinat patibulo.

BIPONTI elaboratum eſt Ann. 1721. Edictum à GUSTAVO SAMUELE LEOPOLDO Com. Palat. Rh. Poſt explicata duelli mala ſtatuitur in provocantes & patrinos, aliósque operam præſtantes jactura dignitatum, mulcta & carcer per tres annos, & ſubtractio mediæ partis proventuum annuorum: in defectu opum condemnantur ſexennio ad operas publicas. Eadem eſt pœna provocati, non denuntiantis provocantem, niſi per injuriam præviam ad provocationem anſam dediſſet; tunc enim augetur pœna. Secuto duello cum, ſive ſine cæde, gladius datur, aut reſtis. Sepultura conceditur Nobili in loco duelli: aliis apud excoriatorem.

In BRANDEBURGICIS etiam terris ſanguinaria hæc Hydra ſuum Herculem invenit WILHELMUM Electorem, qui An. 1652. gravi eam Edicto afflixit. Secutum eſt aliud An. 1688. Authore FRIDERICO III. Saxonico admodum ſimile, niſi quòd aliquantò ſeveritatem acuerit; quia etiam non dato lethali vulnere in commiſſo duello Nobiles nihilominus ad gladium; ignobiles ad reſtim condemnantur: & funus etiam viri nobilis carnifici curandum committitur. Quem rigorem iterum mitigavit An. 1713. FRIDERICUS WILHELMUS, ſtatuens pro duello non facta cæde captivitatem duodecim annorum, quorum duo primi pane, & aqua exigendi ſint, ademptis tamen honoribus, muniis, & bonis omnibus, quæ adimi poſſunt. Id enucleatè explicat, quomodo habendi ſint ii ſuorum ſubditorum, qui, exteris in terris offenſi, velut inviti trahuntur ad dimicandum. Hos non habendos eſſe, ait, pro reis de duello: ſi tamen ſanguinem fuderint, juxta jus commune eſſe judicandos. Succeſſit hujus declaratio An. 1717. in qua illud ſingulare, quòd vulnus tunc cenſendum ſit lethale, ſi mors ſecuta ſit intra diem nonum, niſi probetur, aliunde mortem veniſſe. Et denique altera declaratio, data An. 1721. ſingulare nil habet, niſi quòd reo concedatur defenſio, ſolita aliàs concedi in

cauſa

Digitized by Google

cauſa criminali. Cæterùm hæc mandata, præcipuè illud FRIDERICI III. doctrina ſaluberrima refertum, digniſſimum judico, quod à Principibus, & Magiſtratibus univerſis cum attentione legatur, apud LUNIG.

BRANDEBURGICO-BARUTHANUM Edictum An. 1685. imperavit amputari dexteram, vulnere in duello vel mutilatione facta: ſecuta cæde pœnam mortis præſcribit: patrinis, cæteriſque hujus furfuris exilium perpetuum.

BRANDEBURGICO-ONOLZBACENSE carceri mandari jubet duellum machinantes: pœnam ſibi reſervat ſtatuendam An. 1682.

BRUNSWICO-LUNEBURGICUS Elector GEORGIUS LUDOVICUS An. 1706. indignatus, Patris hac de re edita juſſa non eo apud multos loco eſſe, quo deberent, renovavit mandatum, jam promulgatum Annô 1691. pœnam mortis ſtatuit in interfectorem, & in interfectum ſepulturam cum aſinis. Cúmque poſtea etiam ſuo proprio mandato morem non ſatis geri videret, novo Edicto inſtitit An. 1718., jam creatus Rex Angliæ, damno præcipuè, quòd ea furia rei militari inferret, permotum ſe faſſus. Quare provocantem ſine ſecuto duello, ad gregarii militis functionem, & ſtipendium dejecit per trimeſtre. Eadem pœna ſtatuta eſt in provocatum comparentem nullo etiam ſecuto vulnere. Attendi autem ſemper mandat ad diſſidii authorem, húncque pœna dupla, ſive provocans, ſive provocatus ſit, affici. Si datum vulnus ſit, prolongetur tempus pœnæ. Interfectus, ſi provocaverit, & author jurgii fuerit, ſepeliatur loco infami, ſecus, ſi talis non fuerit: quicunque autem interfecerit, ſine diſcrimine gladio perimatur. Internuntii, patrini &c. per trimeſtre redigantur ad fortunam gregariorum. Dum ad præcavendum duellum ſatisfactio pro injuria danda eſt, ſemper reſpici vult ad authorem jurgii, & providè; ſic enim modeſtiam colere diſcunt feroces genii, & cauſæ duellorum evitantur.

BRUNSWICO-GUELPHERBITANUS Dux An. 1646. totus in eo fuit, ut monomachiam inſaniæ convinceret, omníque frivolo obtentui effugium præcluderet. In homicidam pœnam mortis ſtatuit.

In Regno CASTELLÆ, teſte MOLINA *de Juſtit. tract.* 3. *diſp.* 17. *n.* 5. provocatus, etſi occiderit antagoniſtam, non punitur morte, ſed perpe-

Digitized by Google

tuò tantùm exilio, eo quòd laceſſitus acceſſerit, atque ut honori ſuo conſuleret.

Coloniense Edictum Josephi Clementis Electoris, & Archiepiſcopi notatu dignum eſt, & multo cum zelo excuſum An. 1704. ubi primò læſo non quærenti præſidium apud judices, ſed provocanti ad pugnam negatur poſthac omnis ſatisfactio, aliúdve juris remedium: tum addicitur per biennium carceri, triennio ſuſpendendus ab exercendis ſuis muneribus, & proventu omni cariturus: ita ut pœna etiam exaſperanda ſit, ſi æquum locorum Magiſtratibus, ac Præfectis viſum fuerit. Iisdem pœnis ſubjicitur, qui vocatus comparet in arena, vel acceptat ſolùm provocationem ad ſe miſſam. Quòd ſi quis præfectum ſuum militarem, poſtpoſita, quam debet, reverentia, provocare auſit, quadriennium duret pœna antè recenſita, ſuſtinenda ab ipſo etiam præfecto, ſi invitanti ſibi ſubdito pareat comparendo, vel condicendo. Ad ſexennium eæ pœnæ extenduntut in eos, qui in pœnam loco ſuo moti ſibi ſubſtitutis moleſtiàs auſi fuerint faceſſere evocando ad pugnam. Operam ſuam enarratis omnibus commodantes iisdem pœnis ſubjiciuntur. Si ad pugnam deveniatur, utut ſine vulnere etiam hæc abiret, pugil uterque morte mulctatur, bonis fiſco addictis, & applicandis partim Xenodochiis, partim reorum uxoribus, & liberis. Occiſo uno cadaver arcetur ſepultura Eccleſiaſtica, homicida traditur carnifici. Additur denique pœna infamis in omnes, contra hoc mandatum peccantes, neque patrinis, aliísve ſimilibus exceptis, dum Nobilitatis prærogativis exui, omnium officiorum incapaces haberi, inſignia eorum aboleri, frangíque carnificis manu jubentur, nulli poſterorum poſthac ſervitura. Cavet denique, ne ſubditorum quisquam alibi hoc crimen impunè patret; ſecus nihilominus citandus ad judicium, in quo contra non comparentem ùt contumacem ferenda erit ſententia, juxta regulas hactenus firmatas.

Ex Electoratu Colcniensi Edictum recentius accepimus à Sereniſſimo Clemente Augusto octo abhinc annis promulgatum, quem tragicus in aula ſua caſus ad nova contra duellum cudenda fulmina permovit. In eo poſt ſuggeſta ſtudia varia, quibus præpediri duellum poſ-

ſe

ſe alibi diximus. (a) Pœnas decernit à priore edicto parum abſimiles, quibus evitandis nulla præſcriptio, etiam triginta annorum, ſufficiat. Si quid in ſuo Edicto non expreſſum contingat, judicem jubet ſtatuere juxta *paritatem rationis*, de reliquo agere ſecundùm leges civiles ac militares, aliàs uſu receptas. In fine pœnam, in provocantes ſtatutam, ſapientiſſimè extenſam vult in eos, qui maledicè carpere ſuum Edictum auſi fuerint.

DANIÆ REX CHRISTIANUS V. Edicto ſuo, quod An. 1688. pro finibus præcipuè Pinnebergenſibus, & vicinia civitatis Hamburgenſis (ùt quidem verba ſonant) edidit, minitatur præcipuè locorum præfectis aliísque, qui vel capere reos negligunt, vel fugam eorum promovent, pœnas in bonis fortunæ, famæ, & corporis, quales ipſi pugiles deberent ferre.

GALLIÆ Mareſchalli juſſu Regis Edictum in lucem dedere An. 1653. ubi non tam de modo puniendi, quàm impediendi duellum laborârunt, declarando ſcilicet, qua ratione honor mutilatus cuique redintegrari poſſet per authoritatem publicam, & caſtigari deberet vindicta privata. Declaratio hujus mandati prodiit iisdem Authoribus An. 1679.

GALLIÆ Regis LUDOVICI XIV. Edictum celebratiſſimum ſcatet fulminibus, vibratis in monomachos. Provocanti negatur omnis ſatisfactio pro accepto probro, biennali adſcribitur cuſtodiæ, & mulctatur media parte annui proventûs, applicanda Xenodochio proximo: præterea ab omni officio ſuſpenſus, & triennio fructibus inde percipiendis privatus eſto. Eandem animadverſionem ſentiant, qui provocationem acceptant, venientes ad arenam, & aggreſſionem quamdam tentantes. Datur Magiſtratibus licentia ejuſmodi pœnas augendi pro ratione delicti. Quòd ſi provocare quis auſit præpoſitos ſibi, & pugnam alteri intentare ob tricas ortas ex ſubjectione, quam dicaſterium aut unum officium alteri debet, duplicata ſit pœna ad quadriennium provocantis, & provocati parere volentis, séque ad pugnam accingentis. Ad ſexennium prorogatur contra eos, qui loco ſuo moti ſucceſſoribus ſuis moleſtias faceſſunt: vel quia ſecunda vice provocationem dant, aut acceptant. Secuto duello, etſi ſine cæde, & vulnere, uterque pugil ad ferale ſupplicium condemnatur. Mobilia bona, & immobilia tranſcribuntur fiſco regio

(a) Cap. 2. art. 1. §. 4. ſ.

Digitized by Google

regio, unde tamen portio quædam in ſuſtentationem relictarum prolium, & triens in Xenodochium impendenda ſit. In provinciis autem, ubi fiſco tranſcribi bona non ſolent ex conſuetudine, media bonorum pars in mulctam cedit. Unde fiſcus, & Xenodochiorum curatores invigilare jubentur his ſpoliis, actione eis per viginti annos competente. Secuta cæde negatur ſepultura Eccleſiaſtica, interfector damnatur capitis: bona omnia utriuſque fiſco cedunt.

Qui ſecundis & tertiis utuntur, ſecuta pugna, etſi innoxia, præter vitam, & bona, etiam inſignia Nobilitatis perdunt, ita, ut eorum liberi alia teneantur ſibi eligere. Sunt autem hi *Tertii*, & *Secundi* non teſtes, & patrini qualeſcunque, ſed tales, qui etiam ipſi pugnæ aleam ſubeunt. Denique qui libellos provocatorios deferunt, vel pugiles ad arenam cominantur *e.g.* Famuli, prima vice fuſtigationem ferant, & infame inuſtum ſtigma. Repetito delicto mittendi ſunt ad triremes. Ne verò inani obtentu extemporaneæ rixæ crimen pallietur, obſervanda erunt monita, alibi recenſita *Cap. I. art.* 2. Inſtitit huic mandato ſuo immoto animo Ludovicus, donec an. 1711. articulum illius decimum tertium nova declaratione illuſtravit. Conceſſerat antea partem quamdam bonorum, fiſco addictorum, impendi pro reorum liberis ac familia alendis: ſed etiam hoc negat in præſenti, ut feroces homines propriæ ſalutis oblitos, ſuorum ſaltem miſeratio tangeret, & pietas erga charam familiam, redigendam ad inopiam, à dimicatione abſterreret. In provinciis autem, ubi bona fiſco non ſolent cedere, mulctam ſolvendam à reis, ad duas tertias bonorum extendit, ut ſcirent monomachi, parum omnino remanere pro alimentis charæ ſobolis. De æquitate hujus legis alibi dictum.

Galliæ Rex Ludovicus XV. glorioſiſſimè hodie regnans Declarationem, & confirmationem prioris Edicti dedit an. 1723. De cujus, & Magni Proavi laudibus dictum ſuprà.

Hamburgensis Magiſtratus exilium interminatur reis de duello commiſſo, ſed non fatali, ſpectatoribus, vel rhedas, aut equos commodantibus, quin & chirurgis non denuntiantibus, quorum curant vulnera, pœnas alias parat An. 1699. Renov. 1720.

Ha-

Digitized by Google

HANOVIENSIS Comes FRIDERICUS CASIMIRUS provocantem, & condicentem ejici mandat ex legione, aula, dicaſterio cum ignominia an. 1682.

HASSIÆ Landgravius CAROLUS Edictum promulgavit An. 1684. non equidem ab aliis, præcipuè à Würtenbergenſi, multùm diverſum: lectu tamen digniſſimum.

HASSO-DARMSTADIANUS Landgravius ſuo præter alia inſeruit, ne vulnerato reſarciantur expenſæ, factæ in medicamenta An. 1715.

HISPANIS quoque Reges Catholici FERDINANDUS, & ELISABETH An. 1480. omnino duella prohibuerunt, adjunctis pœnis pugnantibus, & mediatoribus pugnæ ac patrinis, ut incurrant notam proditorum, & bonorum amiſſione fiſco applicandorum puniantur, & ut provocans, ſi adverſarium occiderit, ſeu vulneraverit, capitali ſupplicio afficiatur. GONZALEZ *ad Cap. II. de cler. pugn. in duell.*

JENÆ Senatus Academicus duellis Academicorum præpediendis multo cum conſilio ſtatutum condidit in hunc finem perquam opportunum Anno primùm quadrageſimo nono hujus Sæculi.

IMPERII Conventus Concluſum in hac materia edidit an. 1667. in quo, poſtquam amplè explicatum eſt, quid circa injurias ſit obſervandum, quomodo diſſidia vel ſupprimenda ſint in tempore, vel illata probra punienda, multáque patheticè contra duellum dicta fuère, ſtatuitur in provocantem, etiam non ſecutâ pugnâ, & multo magìs eâ ſecutâ, exuendum eum eſſe ſuis muniiis & dignitatibus: quin, ſi ita viſum fuerit, etiam exilio, ac morte puniendum. Simili pœna afficiendos pronuntiat provocatum ſi compareat, patrinos, deferentes libellum provocatorium, irridentes nolentem comparere, vel alia ratione operam conferentes. Cæde patrata tam provocatus, quàm provocans, quicunque cædem admiſerit, condemnatur ad gladium, nulla habita ratione nobilitatis, ſtatus, cognationis. Occiſum prohibet in communi cæmeterio tumulari. Quòd ſi reus in terras Principi ſuo non ſubjectas, intra fines tamen Germaniæ adhucdum ſitas, aufugiat, jubetur reddi exigenti Domino, cui ſubeſt: vel ſi extra Germaniam abiiſſet, pati in effigie, quidquid pati poteſt. Probavit magnopere Ordinum ſtudia LEOPOLDUS Imperator, reſolutione, ùt vocant, data

Digitized by Google

An. 1668. Ordines Imperii inſtitère an. 1680. ut ea rèſolutio Cæſarea Edicto promulgaretur. Quam petitionem ratam habuit anno ſequente Auguſtiſſimus.

Imperator Ferdinandus III. An. 1651. mandatum in Sileſiam miſit, quo pœnam mortis decernit in provocantem, & provocatum, ita ut Præter ipſum Imperatorem nemini Præfectorum liceat mitigare pœnam.

Imperator Leopoldus inſigne in hanc rem mandatum vulgavit An. 1682., in quo primò facit mentionem de edicto quodam Ferdinandi Patris edito An. 1637. tum de ſuo proprio dato An. 1666. dein ad mortem condemnat provocantem, & provocatum, etſi ſine teſtibus pugnâſſent, aut ſine vulnere, aut etiam extra fines ſuarum provinciarum, & una cum iis patrinos, ſecundos, adjutores. Fugitivorum bona addicit fiſco, ſervatis tamen alimentis pro uxore & liberis, & jure hæredum poſt mortem rei. Quòdſi bona fugitivus non poſſideat, citatus & non comparens in effigie numellis publicis expoſita, ſententiam ſubeat. Ob ſolam provocationem factam, & acceptatam, non ſecutâ pugnâ, ſtatuitur relegatio ex patria, vel aula, jactura dignitatum, decennalis cuſtodia, mulcta pecuniaria, aliáque ſimilia. Quoad formam Judicii præſcribitur, ut abſque ambagibus trahantur ad pœnam, ſi ſceleris convicti fuerint, vel illud ipſimet confeſſi. Secus interdicto proceſſu ordinario, non niſi *ſummariſſimè* procedendum, ſine ſolemnitatibus juris, nec levato velo. Demum Magiſtratibus omnibus adimitur facultas mitigandi pœnam, addito, ut ſententiam ad ipſam Cæſaream Majeſtatem, antequam publicetur, mittere non omittant. Alia hoc Edicto contenta alibi enarravimus. *Ex Tabulario Viennenſis Conſilii Bellici.*

Imperatrix Eleonora Vidua, Caroli VI. Mater Auguſta p. t. Gubernatrix provinciarum hæreditariarum Edictum Leopoldi, primò recenſitum, confirmavit ex toto Anno 1712. *Ex eodem Tabulario.*

Imperatrix Maria Theresia, Regina Hungariæ, & Bohemiæ, hodierni ævi admiratio, dum nuper Articulos bellicos, à Leopoldo I. conditos, confirmavit, inter alia duellum ſub pœna capitis prohibere

bere non dubitavit, ſevera etiam pœna in patrinos decreta. *Ex eod. Tabul.* Explicatius edictum ipſa hæc Auguſtiſſima orbi exhibuit recentiſſimè 12. Menſis Junii anni labentis 1752., ubi pœna capitis decreta eſt, & ſepultura in loco ſupplicii in duellum condicto loco & tempore commiſſum, ſive intra ſive extra provincias hæreditarias, quamvis etiam ſine vulnere abiiſſet pugna. Eadem pœna in patrinos, ſecundantes, conſulentes &c. ſtatuta legitur. Non prohibetur inculpata tutela, nec retorſio legalis contra jactam injuriam: ſi quis tamen vel eam tutelam alleget, vel extemporaneam ſine deliberatione pugnam ſuam fuiſſe aſſerat, onus eidem probandi incumbet. Sileo plura alia in hoc edicto ſapientiſſimè ordinata

Lotharingiæ Dux Leopoldus An. 1699. admodum laboravit Edicto ſuo ſaniora perſuadere duelli ſectatoribus. Provocantibus, provocationem denuntiantibus, acceptantibus, pugnæ aſſiſtentibus triennalis cuſtodia præter jacturam dignitatum decernitur. Qui ex famulitio operam commodant, ſi egreſſi fuerint quindecim ætatis annos, ſentiant fuſtigationem, & inurendum ſtigma; minoris ætatis pueri fuſtuarium in carcere. Si ſequatur duellum, certantibus pœna mortis, & jactura bonorum indicitur applicandorum ærario Principis.

Lubecensis ſenatus ſeverè prohibet in mandato, renovato An. 1720., ne quis currum, aut equum commodet fugam adornanti poſt duellum. Quòdſi etiam extra ditionem Lubecenſem commiſſum id fuerit, modò ſit decretum intrà, pœnam feret eandem ac aliud, mortis ſcilicet, ſaltem ſi fuerit patrata cædes.

Lusitanarum ordinationum *lib. 5. tit.* 93. exui jubentur bonis omnibus, additis pœnis aliis, quicunque ad duellum provocaverint, & qui laceſſiti id acceptaverint, quin & patrini. Molin. *tract. 3. diſp. 17. num. 5.*

Megalopolitanus Dux Carolus Leopoldus anno 1715. curam ſuam amplo hac ſuper re Edicto demonſtravit, in quo condemnavit provocantem, non ſecuto duello, ad annuum carcerem, jacturam dignitatum. Duplam dictat pœnam, ſi quis præfectum ſuum provocat ob offenſam, quam ſibi illatam olim ab eo fuiſſe putat tempore

Digitized by Google

ſubjectionis. Tum de provocante aufugiente, vel diſſidia domi orta, alibi gentium gladio volentibus decidere ferme eadem ſtatuit, quæ legere eſt in Edicto Saxonico Electorali. Nec multum abludit in decernendis pœnis ſecuto duello. Familiæ fugitivi relinquit bonorum dimidium ea lege, ut illa præſtito jurejurando ſpondeat, nihil ſe opis miſſuram abſenti. Internuntios, alióſque plectit, ùt ipſos pugiles: mitior nonnihil eſt in famulos reorum: ſeverus in cuſtodes, fugæ locum relinquentes.

MONASTERIENSIS Epiſcopus FERDINANDUS milites præcipue cohibere ſtuduit à duello, dum affigi, & promulgari ubique edictum ſuum mandavit An. 1682.

NEAPOLITANO in Regno adeſt Pragmatica Sanctio, incipiens: *Novis occurrentibus malis*, ſtatuens pœnam mortis naturalis, ipſo jure incurrendam non ſolùm per ipſos principales, audentes provocare alios ad duellum, etiamſi nullum duellum ſequeretur: ſed etiam per nuntios, intermedios, & aſſiſtentes ſimilibus pugnis, & duellis. Excipiuntur verò duo caſus, in quibus dicta pœna minoratur. Super hac pragmatica extant commentaria FOLLERII, & FRANCISCI SCAGLIONI. *Ita* QUARANTÆ *verba ſonant in ſumm. Bullar. verbo Duellum.*

PALATINI Electoris JOANNIS WILHELMI inſignem æquitatem legere eſt in Edicto, elaborato non mediocri ſtudio Ann. 1692. Cùm in plerisque, præcipuè in rigore pœnarum, ſimillimum ſit Brandeburgico Anni 1688., ſuprà in ſynopſi exhibito, pluribus commendare ſuperſedeo.

PALATINUM SULZBACENSE quoque huc referri debet, editum à THEODORO C. P. R. an. 1721. paucis complectens multa.

SABAUDIS ſuis Dux CAROLUS EMMANUEL I. An. 1660 pœnam mortis indixit, monomachis ferendam, bonis fiſco adjudicatis. Eodem fato involvi voluit patrinos, aſſiſtentes, vel provocationem nuntiantes. Aliud Edictum ſequente anno datum fuit à CAROLO EMMANUELE II. Duce, ubi juramentum à Nobilitate, aliíſque, qui jure geſtandi gladium gaudent, deponendum proponitur, de quo nos egimus alibi. Acceſſit declaratio An. 1662. Denique in Conſtitutionibus editis

Digitized by Google

tis An. 1723. à Rege Sardo, & Sabaudiæ Duce. *L. 4. C. 2.* Duellum dicitur prohiberi ſub pœna mortis, etiam commiſſum extra ditionem, etiam cæde non ſecuta. Bona devolvuntur ad fiſcum.

SAXONIAM ſuam FRIDERICUS AUGUSTUS, Rex Poloniæ, Saxoniæ Elector, præclaro Edicto contra duella firmavit an. 1706. quod ſolidiſſimâ undique doctrinâ reſperſum, non ſolùm id agit, ut duella præpediat, illatas injurias publica authoritate puniendô, ſed & in privatos vindices æquali rigore animadvertit. Provocanti, etiam non ſecuto Duello, omnem negat pro injuria, ſi quam paſſus ſit, ſatisfactionem in judicio, dignitatibus exuit, per annum, cujus ſemeſtre in pane, & aqua tranſigendum, cuſtodiæ mandat: quòdſi reus dignitatibus careat, proventuum ſuorum parte dimidia per triennium privat: carentem etiam proventibus ad operas condemnat per integrum quadriennium.

Has pœnas adauget iis, qui eum, ſub cujus olim poteſtate erant, provocant ob tricas, tempore ſubjectionis exortas. Quòdſi facta provocatione ſe ſubducat, citatus, nec comparens decennio integro jubetur exulare, nomine ad patibulum affixo: ſtatutam nihilominus pœnam recepturus pòſt, ubi fors in caſſes inciderit. Si verò provocans noſtræ, ait, poteſtati non ſubſit, ſubdito noſtro provocato opem feremus, requirendo, & implorando juſtitiam potentiæ exteræ, ad quam provocans ſpectat; hæc ſi audire nos nolit, reus per vicinas tres provicinas proclamabitur *edictaliter*, & venire recuſantis nomen in patibulo pendebit. Idem eveniet, ubi ejus fortè patria ignoretur. Tum ad provocatum converſus legislator æquiſſimus ſemeſtri cuſtodiæ eum mancipat, ſi provocationem ſibi factam judici non denuntiet. Vel ſi quis ortum in Saxoniæ terris diſſidium alibi armîs finire tentet, punietur, ac ſi domi id tentaret. Vel ſi Saxonnum quis alibi conflixerit, Magiſtratui ejus loci requirenti tradetur.

Quòdſi duellum ipſum ſequatur, quamvis abſque cæde, Nobiles, vel eis pares, duodenni cuſtodiæ traditi, dimidio proventum ſuorum quamdiu vixerint, careant: ad operas pudlicas amandantur ignobiles. Cùm ex vulnere in duello accepto, deceſſerit Nobilis, ſepeliatur prope cœmeterium eo loco, quo ſepeliri ſolent capite plexi; ignobilis à car-

Digitized by Google

nifice ſuſpendatur ex patibulo. Qui occidit, Nobilis ſi ſit, vel aliàs nobilium privilegiis gaudeat, fractô gladiô, capite erit plectendus, data ſepultura priore : ignobilis, abſciſſa per carnificem dextra ad reſtim damnatur ; media opum parte cedente fiſco. Qui aufugit, ſi citatus non compareat, in effigie, quod meritus eſt, ſuſtinet. Dimidium honorum relinquitur liberis ejus, jurejurando tamen adſtringendis, ne quid opis mittant fugitivo Patri : Uxoribus, fratribus, ac ſororibus fiſcus nil auferat. Qui latibulum præbent reo, vel fugam promovent, ſubjacent ſuprà ſtatutis in provocantem, non ſecuta pugna. Item qui concitant animos ad diſcordiam, vel qui patrinos agunt, aut libellos provocatorios deferunt. Famuli, qui interſunt duello, vel arma, equos &c. ad arenam afferunt, per duos, trésve annos ad operas publicas condemnantur. Qui otioſos ſpectatores duelli agunt, neque impediunt, neque denuntiant Magiſtratui gliſcens incendium, trimeſtri captivitate, non niſi pane & frigida refocillandi, caſtigantur.

Idem æquiſſimus Rex declarationem addidit An. 1712 ubi ſingulare eſt, quòd ſi, in primo æſtu, poſt acceptam ſtatim offenſam, quis provocaverit ipſus, non mittendo alium (ſecus enim primus æſtus dici ægrè poſſet) ab officio ſit ſuſpendendus, ſalario per biennium privandus, & per annum cuſtodiæ dandus, hanc per biennium toleraturus, ſi muniis careat, quibus ſpolietur. De Academicis ait, ſi facta criminalia commiſerint, hoc in genere, ab eo eſſe judicandos, quibus aliàs hoc genus judiciorum criminalium competit. Si conflixerint duello, vel rixa, eadem cum aliis pœna afficiantur : ſi non devenerint ad ipſum conflictum, dimidium pœnæ ferant. Leviores injuriæ ad Magiſtratum Academicum de more pertineant. Si extra Academiam cum militibus inciderint in jurgium, judicium mixtum formari imperat ex Magiſtratu loci, & Præfecto militari, ibi præſente.

Saxo-Gothaicum concinnatum operâ clariſſimi Franzkii, ùt exiſtimat Mauritius, mira cum energia ſtolidum duelli furorem adeò perſequitur, ut nemo ex ſacra Cathedra Orator ſolidiùs, & facundiùs ad principia veræ probitatis perorare poſſet. Inter alia demonſtrat æquum omnino eſſe, ut, cùm provocans, etſi injuria irritatus, ob patratam cæ-

dem

Digitized by Google

dem morte puniatur, ſimili pœna etiam provocatus puniatur, præſertim dum injuria illata cauſam conflictui dedit.

Ex eadem Provincia edictum aliud in lucem prodiit ſub FRIDERICO Duce An. 1709., pœnas ſtatuens easdem, quas in Saxonico Electorali vidimus. Duplicari tamen eas præcipit in iis, qui à præpoſitis ſuis duellum exigunt ob moleſtiam, qum tempore ſubjectionis paſſos ſe fuiſſe credunt. Hoc mandatum ad mentem totius Sereniſſimæ Lineæ Erneſtinæ confectum eſſe aſſeritur ibidem. Neque contra has pœnas, aut actionem criminalem præſcribi triginta annorum ſpatio, ita, ut, ſi tunc primùm reus reſciatur, vel in manus juſtitiæ incidat, pœnis omnibus ſtatutis locus adhuc ſit.

SAXO-EISENACENSE, HILDBURGHUSIANUM, & WEINMARIENSE ab hoc edicto normam accepiſſe videntur: certè eodem cum illo anno aſpexêre lucem.

SUECICUM Regis CAROLI XI An. 1682. inter alia declarat, pugnantem aliena in ditione impunè à quovis poſſe occidi, quoad vixerit. Si ſine cæde conflictus abeat, auferuntur dignitates, exigitur mulcta duorum millium Imperialium, & biennalis carcer aſſignatur pugnantibus æquè, ac Patriois.

WÜRTEMBERGENSIS Dux EBERHARDUS LUDOVICUS. An. 1714. duo peculiariter capita notanter explicavit. Primum concernit Ephebos, alióſque juvenes nobiles, quibus, ſi ob immaturam ætatem in duellum incidêre, mitiorem aliquantum pœnam ſtatuit: Academiæ autem candidatos omni rigore plecti mandat, & relegari. Secundò: Siqui ſubditorum ſuorum alienis in terris duellum apud Magiſtratum loci luerent mitiùs, ſervat redituris in patriam pœnas, à ſe ſtatutas. Quòdſi quis ſuorum in aula extera, vel apud exercitum alterius notationis læſum honorem armis vindicaret, edicti ſui pœnis non ſit obnoxius, ſed iis, quæ in loco delicti ſtatutæ ſunt in duellum, ſi quidem domum revocare non vacat ejusmodi reum. Quòdſi quis in patria Würtembergenſi offenſus ab alio, qui alienæ poteſtati ſubjacet *e. g.* legationis cauſa, de obtinenda ſatisfactione deſperans privatam vindictam ſumeret, non ad decempedam hujus Edicti, ſed ex æquo, & bono puniendus dicitur. UL-

Digitized by Google

Ulmensis denique Reſpublica ſuam quoque ſymbolam contulit ad abolendum, vel coërcendum ſaltem duellorum uſum An. 1709.

Ex tot ſaluberrimis Edictis patet, quanto ſtudio jam à quinquaginta & ampliùs annis pro compeſcenda effræni monomachorum licentia laboraverint Principes, atque Magiſtratus, quibus cura ſalutis publicæ cordi eſt. Unde etiam id aſſecuti ſunt, ut ſi non ſublatæ penitus, minùs tamen frequentes hodie ſint ejusmodi pugnæ, ac fuerint olim, minuendæ ſemper magis, ſi Decretis ſuis conſtanter inhærere pergant.

§. III.

An pœnæ, his Edictis contentæ, non ſint juſto graviores, vel omnino inutiles, aut minùs neceſſariæ?

344. *Præmiſſo fundamento,*
345. *Statuitur pœnas illas eſſe juſtas* ex fine:
346. *Etiam habere juſtam* menſuram *patrata cæde, vel commiſſo ſine cæde duello,*
347. *Quin etiam facta ſola provocatione,*
348. *Multo minùs ſunt eæ leges inutiles,*
349. *Aut non neceſſariæ.*

344. De pœna capitali potiſſimùm oriri poſſet cuiquam dubium; ſtatuta in duellum non ſolùm ſecuta cæde, ſed etiam juxta complura Edicta non ſecuta cæde: quin etiam facta ſola provocatione. De hac, inquam, dubitari poſſet, an non juſti leges excedat. Ajo, in *Civitate bene ordinata*, in qua ſcilicet læſus honor remediis melioribus reſarciri, & injuria vindicari authoritate publica poteſt, & ſolet; eam pœnam nimiæ ſeveritatis damnari non poſſe, quamvis in ſecundo, præcipuè autem in tertio caſu de jure communi mitiùs habeantur rei. Atque ut ordine progrediamur, præmittendum eſt de pœnis in genere, quis earum ſit *finis*, quæ *menſura*.

Propoſitum ſibi prudentem *finem* quivis Magiſtratus habere debet, dum pœnas exigit; etſi enim de ſe iniquum non ſit, ut malum is patiatur,

Digitized by Google

tiatur, qui malum fecit: non rectè tamen pœnas exigimus, niſi aliqua inde reſultet utilitas. Genuinus autem pœnarum finis eſt præcautio læſionum, ait PUFENDORFF, (a) quæ provenit, ſi vel in melius emendetur, qui peccavit, vel ita coërceatur, ut non poſſit deinceps peccare: vel alii ejus exemplo permoveantur, ne peccare velint. Huic triplici fini quartus rectè adjungitur, authore P. SCHMIER, (b) & ejus quidem judicio primarius, ut nempe ſatisfiat Reipublicæ, quæ & ipſa per legis transgreſſionem violatur, ut malum exemplum, ſcelere datum, reſarciatur, ſimúlque vindictæ privatæ uſus, utpote tantorum malorum ſcaturigo, excludatur. In quem ſenſum Cicero ait: *Omnis animadverſio, & caſtigatio contumelia carere debet, neque ad ejus, qui punit aliquem, aut verbis caſtigat, ſed ad Reipublicæ utilitatem referri.* (c)

De *menſura*, ita egregiè diſſerit PUFENDORFIUS: (d) "Arbitror " non dati in foro civili juſtitiam aliquam vindicativam, quæ certis deli" ctis certam pœnæ menſuram, per *naturam* definitam, utique infligi jubeat " ſed veram pœnarum humanarum menſuram eſſe utilitatem Reipubli" cæ, & prout fines pœnarum commodiſſimè videntur proventuri, ita " eas per ſummum imperium intendi, vel remitti: ita tamen, ut in" ſignis circa eaſdem latitudo occurrat. Igitur juſto major illa pœna " erit, ubi fines pœnarum molliori via obtineri poterant: juſto mitior, " cui non ſatis acrimoniæ, & efficaciæ ineſt ad producendos eoſdem " fines, adeoque ad reprimendam civium malitiam, atque internam ci" vitatis ſecuritatem procurandam, ſeu quæ à delinquentibus contem" nitur. In illam partem ubi Legiſlator peccaverit, à crudelitatis nota " non eſt immunis; in hanc ubi inclinaverit, pœnas reddit inutiles, ac " vitiis liberum campum aperit. Cùm enim comminatio pœnarum vo" luntatem hominis á libidine pecandi ad normam legis flectere debeat, " & verò homines in deliberationibus commoda, & incommoda, " ex eadem re provenientia, velut in bilance ſoleant expendere, facilè " liquet, ubi commoda, aut oblectamenta, ex aliquo vitio provenientia,

(a) J. N. G. L. 8. c. 3. §. 9. (b) Jur. Univ. L. 3. c. 2. n. 85. (c) L. 1. de offic. (d) J. N. G. L. 8. c. 3. §. 24.

Digitized by Google

" damno & dolori, per pœnam conciliando, præponderant, haud quid-" quam animum hominis ſatis validè à vitiis averti. ,, His ita ſtatutis

345. Colligitur primò, Magiſtratus & Principes in ſtatuendis contra Duellum gravibus quibusdam pœnis prudentiſſimos *fines* habuiſſe præ oculis; etſi enim morte punitus ea pœna jam emendari ampliùs nequeat: alii tamen, ne Duellum committant, abſterrentur, & ſic Reipublicæ conſulitur; eſt enim duellorum licentia ejusmodi malum, quot totis viribus oportet ex republica eliminare, eſt reipublicæ noxium, chriſtianæ legi contrarium, injurioſum Deo, & Magiſtratui, eſt lex tyrannica, fortitudo ſpuria, barbarica inſania, & quidquid horridum dici, vel cogitari poteſt, ùt fusè *Cap. II.* demonſtravimus. Huic furori ſi repagulum non objiceretur per leges aliquantum ſeveras, inundaret provincias cum incredibili plurimorùm damno.

346. Colligitur ſecundò, quòd etiam *menſuram* non poſſint dici exceſſiſſe legislatores §. *præcedente* cum laude recenſiti. Dum enim 1mò *ſecuta cæde* interfectori mortem minantur, id agunt, quod de ipſo jure communi æquum eſſe ſuprà oſtendimus, ſive provocans is ſit, ſive provocatus. Dum 2dò ſupplicium capitale extendunt etiam in duellum *non ſecuta cæde, aut gravi vulneratione*, ùt videre eſt in edicto Lotharingico, Arauſicano, Sabaudico, Gallico, Baruthano, Leopoldino, Bipontino, Palatino, Brandeburgico, Colonienſi, Baadenſi, & *ſi ita viſum fuerit*, etiam in Concluſo Imperiali, non poſſunt dici juſto ſeveriores; ita enim debent exaſperari pœnæ, ut finis pœnarum obtineatur. Jam verò pro ſua prudentia hi Principes perſpexêre, mitiore pœna fruſtra ſe contra duellum fore pugnaturos, neque ſatis eâ fore abſterrendos ſubditos ſuos, quorum mores & genium perſpectos utique habuerint. Hinc ſtatutis antiquis nova & acriora addere conſultum duxère, & neceſſarium, ſecus utique pro ſua humanitate id non facturi. Certè in ſuis Edictis ſæpius audiuntur conqueri de effræni ea rabie eludente conditas antea leges, & nequidquam infringente Majorum mandata. Unde Ludovicus Magnus in declaratione, ſuo mandato poſt tempus addita, bonis omnibus reum exuit, nulla parte relicta ejus familiæ, ut ſuorum ſaltem miſeratione tactus Duello abſtineret. Jam

verò

Digitized by Google

verò illa ſolùm pœna juſto gravior eſt, *ubi finis pœnarum molliore via obtineri poterat.* Non poterat autem apud has gentes, in his provinciis.

Si alibi mitior pœna ſuffecit, vel quia duellorum uſus necdum adeò invaluerat, vel quia mollior nationis genius non adeò in iras erat promptus, vel quia metus minoris mali ſufficienter continebat animos, vel quia ad parendum honeſtate magìs, quàm metu trahebantur, ex æquo mitior quoque pœna in eos ſtatui potuit, qui pugnaſſent non ſecuta cæde.

Neque quiſquam hoc loco illud Ludovici Magni ſtatutum iniquitatis arguat, utpote punientis innocentes liberos, & uxorem, ad egeſtatem redigendos ablatis bonis Patris; nam notandum probè eſt, hanc non eſſe pœnam pro liberis ſtatutam, ſed pro patre: quòd damnum etiam in liberos reſultet, pater in cauſa eſt, Princeps liberis injuriam non facit; nam ad bona Patris liberi in ea tantùm hypotheſi jus ſtrictum conſequuntur, ubi poſt mortem patris in ipſius patrimonio adhucdum extant, id quod in caſu, quo bona poſt delictum ad fiſcum devolvuntur, non contingit, ait P. Schmier. (a) Unde liberi ob perduellionem patris uſque ad ſecundam generationem non ſolùm à bonis paternis, ſed etiam ab honoribus repelli legimus. (b)

347. Si denique Sanctio pragmatica Regni Neapolitani, relata ex Quaranta, mortis pœnam ſtatuit in provocantes, etiam non ſecutâ, ſed aliunde impeditâ pugnâ, crediderim ego, neceſſarium ibi fuiſſe tam acre remedium malo nimiùm quantùm excreſcenti. Delicto non ex natura ſua reſpondet certa pœna, ſed attendendum, quomodo finis commodiſſimè valeat obtineri, & conſuli saluti civium. Unde *per prudentiam ſummi Imperii debet intendi, vel remitti, ita tamen, ut inſignis circa eaſdem latitudo occurrat.* Ita ſonat doctrina ſuperiùs adoptata.

348. Neque opponas imò ſtantibus his legibus, pœníſque nihilominus committi Duellum; nam Reſpond. longè plura forent committenda, ſi leges & pœnæ abeſſent. Dein committuntur tamen: ſed cur? quia ſcilicet nonnulli Magiſtratus, aut Principes neglectis legibus, malunt

(a) L. 3. Jur. univ. c. 2. n. 93. (b) Cod. ad L. Jul. Majeſt.

Digitized by Google

lunt indulgere, quàm punire. Omnia nunquam evitabuntur; quis enim ulla de lege perfectiſſimam ſibi obedientiam promittat? at ibi rariora erunt, ubi ſeveriores erunt Magiſtratus.

Demum etſi metus pœnarum non abſterreat multos à duello poſt palmarem injuriam, abſterret tamen ab injuria facienda, eáque nimis impatienter excipienda. Modeſtiam colere diſcunt viri militares, ac Nobiles, ut minùs offendant, ac magìs diſſimulent; ſic *indirectè*, ùt loquimur, per intentatas graves pœnas impediuntur duella.

349. Neque opponas 2dò. poſtquam duelli furor ſatis hac ætate edomitus eſt, rariórque illius uſus, opus jam non eſſe pœnis, tam acribus, indulgentiùs poſſe haberi reos; duella enim infrequentia parum mali afferre reipublicæ, neque cladem cauſare inter viros egregios. Reſpondeo, neutiquam hæc conſultò inferri; ſi enim per ſeveras leges edomitum fuit ſcelus, & vinculis conſtrictus furor, his ipſis contieri debet, ne reſurgat: *per quæ fit, per eadem & conſervatur.* Non ſatis fuit Herculi enſe præcidiſſe Hydræ capita, facem admovit, ne ſuccreſcerent. Unde ſupremæ poteſtati, penes quemcunque ea reſideat, debet eſſe quàm commendatiſſimum, leges, & pœnas in ſuo rigore conſervare.

Multo minùs huc quadrat illud Senecæ: (a) *Non minùs Principi turpia ſunt multa ſupplicia, quàm medico funera*; nam repono illud Lipsii: (b) *ſi crebra nimiùm aut pertinacia ſint vitia, tum ſanè illud valet: crudelem medicum intemperans æger facit.*

ARTICULUS III.

An unquam Magiſtratus permittere Duellum poſſit, vel commiſſo veniam dare, ſeu aggratiare?

ECcur non poſſit? cogitabit non nemo, *qui neſcit diſſimulare, neſcit regnare*: quid quòd hæc promiſſio hodie vel neceſſaria, vel certè utilis videatur. Ergo *permittere* Duellum poterit. Dein,

Si

(a) L. 1. de Clem. c. 24. (b) Civil. doctr. l. 4. c. 9.

Digitized by Google

Si quoties peccant homines, ſua fulmina mittat
Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

Ergo etiam *aggratiandi* facultatem Magiſtratus habet. At fodiendum eſt altiùs, & primò de permiſſione aliquando licita: tum de ejus hodie neceſſitate, vel utilitate: demum de venia diſſerendum.

§. I.

Permiſſio, ſi non ſit approbatio, poteſt aliquando eſſe licita.

350. *Poſſe aliquando permitti, probatur.*
351. *Et ſolvitur argumentum contrarium.*
352. *Non tamen licet approbare.*
353. *Id quomodo in gemino caſu factum fuerit oſtenditur.*
354. *Quibus additur tertius intricatior, & notatu dignior.*

350. I. Recepta theſis eſt: *Expedit, & licet quandoque minora mala permittere, ut evitentur majora.* Præterquam, quòd id tradatur à legibus (a), & D. THOMA (b) æquitas naturalis ita ſuadet. Applicantes hanc veritatem duello Authorum multi (c) cenſuerunt, poſſe Principem in caſu, præter ordinem inſolito, ad majora mala evitanda duellum *permittere.* Nec etiam excommunicationem incurrit Princeps, ait SANCHEZ (d) « Hæc duella inter Chriſtianos permittens, quando « permittere in caſu extraordinario opus eſſet, ad vitanda majora mala « & ſcandala, quia, licet ſemper peccet *aſſenſum* his duellis præbendo, « ſive ea *concedendo,* attamen immunis eſſet culpæ ea *permittendo* in caſu « extraordinario, ſicut ob ſimilem cauſam licet permittere lupanaria. »

Idem docere dicitur HURTADUS de MENDOZA (e) apud PIGNATELLUM (f): « Unde juxta hunc deſignare licebit certamini locum,

 ſicut

(a) Ex cap. denique. diſt. 4. (b) 2. 2. q. 10. art. 11. (c) *Cajetan.* 2. 2. q. 95. art. 8. *Armill.* V. Duel. n. 5. *Sa* eodem. V. *Lyran.* 1. Reg. c. 17. *Navarr.* in Sum. cap. 11. n. 39. *Dian.* p. 3. tr. 6. miſcel. 2. (d) l. 2. in Decal c. 39 n. 30. (e) In 2. 2. tom. 2. diſp. 170. ſect. 21. (f) tom. 9. conſult. 88. n. 174.

" ſicut licet deſignare locum lupanari, quando ſine lupanari non poſ-" ſunt vitari incommoda graviora: & deſignatio loci non eſt coopera-" tio ad certamen, ſicut neque deſignatio lupanaris ad peccata meretri-" cum: ſed eſt deſignatio conditionata, ut ibi certent, vel impudicitiam " exerceant, ſi abſolutè ita velint. Occaſio dari poſſet in caſu, ſi vaſal-" li Principis ita tumultuarentur, in duas factiones diviſi, & à duobus " Magnatibus concitati, ut ipſe ſupremus Princeps eos jam compeſcere " non poſſet, & promiſcuas cædes timeret, tunc permittere poteſt, ut " Magnates, vel alii eorum nomine, duello finiant turbas. „

Doctrina hæc ſana eſt, & æquitati naturali innixa. Unde miror " ea, quæ PIGNATELLUS ſubjungit (a): " Audiſti mi Lector, HURTADUM, " & SANCHEZ. Tu verò mordicus tene, præſertim poſt S. Concilium, " & Conſtitutiones Pontificias, nullo modo licere Principibus in aliquo " caſu dare licentiam ad duellum, neque illud permittere, ne quidem " ad vitanda majora mala. Audi præcipuè CLEMENTEM VIII. pœnis " ſubjicientem Magiſtratus monomachiam, in *quocunque caſu* per Con-" ſtitutiones prohibitam, *permittentes*, vel quantum in ipſis eſt, *non pro-" hibentes.* Ubi ponderanda eſt dictio *quocunque*, quæ ita univerſalis eſt, " ac diſtributiva, ut etiam comprehendat ea, quæ alias non comprehen-" derentur. „ Hoc, inquam, miror; nam ſi nulla exceptio habet locum, cur ipſemet PIGNATELLUS numero ſequente dicit: *Non poteſt publica authoritas duellum crimine eximere extra eventus ſuperiùs* (ſcilicet per HURTADUM) *propoſitos*? ſi vel in his ſolis eventibus permiſſionem duelli non improbat, jam verum eſt primum aſſerti mei membrum: non eſſe ſcilicet impoſſibilem caſum, quo ad evitandum majus malum licitè Princeps, aut quivis Magiſtratus alius duellum permittat.

351. Oppones fortè, Exemplum ex lupanarium permiſſione malè huc applicari; eo quòd teſte KNIPSCHILT (b) ea lupanarium tolerantia à ſanioribus, & in Rebuspublicis bene conſtitutis improbetur. Cùm enim, ait, meretriciæ voluptates contra expreſſam DEI prohibitionem, contráque bonos mores fiant, conſequens eſt, neque lupanaria abſque læſione conſcientiæ toleranda, ſed omnino exterminanda, id quod probat

(a) N. 157. (b) De Nobilit. lib. 2. c. 3. n. 109.

Digitized by Google

bat ex Legibus Imperii in Reformat. Polit Auguſtæ, (a) & Francofurti (b) editis, cùm hoc quoque remedio magìs augeri, quàm mini i delicta carnis experientia teſtetur, etiamſi ſint ejusmodi lupanaria extra urbem, utì olim Pariſiis in ultimis partibus civitatis erant; hodie verò, inquit, ex Nicol. à Salis, contagio per omnia urbis viſcera diffuſa eſt. Reſp. ſi vera ſint iſta, tunc per lupanaria, tanquam per minus malum, non evitantur majora mala: ubi ergo locorum hoc turpe conſilium impediendæ majori turpitudini non quadrare deprehenſum fuerit, ſana ratio tollere jubebit lupanaria. Nos autem dum de duellis quibusdam tolerandis loquimur, caſus fingimus, in quibus majora mala certè impediuntur. Jam verò, quamvis permittere mala minora hac ratione nefas non ſit:

352. II. Attendendum erit tamen, ut probè diſcernatur *permiſſio ab approbatione*, aut *conceſſione*, qua crimini authoritas præſtaretur; Duellum enim honoris vindex malum eſt conſcientiæ repugnans, non licet autem ei, quod de ſe malum eſt, approbationem, vel authoritatem præſtare: ſi ergo hoc facit Magiſtratus, malè agit. Ajo *duellum honoris vindex*, quale ſcilicet hodierna ætate in uſu eſt; nam de duellis veterum, an permitti poſſint, alibi fuit ſermo. Quandoque eſt facile dijudicare, an approbatio ſubſit: quandoque difficilius. Habeto exempla.

353. Solemni convivio adhibebantur Equites Nobiliſſimi cujusdam Ordinis. Dum conſidetur, eorum quidam proteſtatur, ſe non accubiturum cum Fromondo, utpote notato infami macula, qua necdum ſe purgaſſet. Dum attoniti omnes in magnum Magiſtrum intentos convertunt oculos, hic Fromondum jubet diſcedere. Qui absque mora adverſarium ſuum quæſitum ivit, & inventum aggreſſus eſt, dein finita pugna ad menſam reverſus. Non difficile eſt, de Magni Magiſtri imperio judicium ferre Theologicum.

Aliud accipe. Invaleſcere ſenſim apud nonnullas legiones certæ nationis eum morem ajunt, ut, dum inter duos præfectos diſſidium ortum eſt, quod ſopiri in tempore non potuit, pars utraque exſpectet horam,

(a) Anno 1530. §. 33. & anno 1548. ſ. 25. (b) Anno 1577. tit. 26.

Digitized by Google

horam, qua præſidiarius miles, in ſtationes ſucceſſurus, collectus ſtat in foro: tum progrediuntur pugiles, velut caſu ſibi occurrerent, & ſpectantibus univerſis tamdiu dimicant, donec duces dirimant certamen, ſatísque honori litatum eſſe aſſerant, id quod pro affectuum, vel cauſæ diverſitate citiùs, aut tardiùs faciunt. Imperatur tamen ad ſpeciem mox utrique pugili cuſtodia.

Patet ſatis, morem hunc eſſe peſſimum, & ſuffocandum in herba, antequam creſcat. Nec boni colorem ei quis inde emendicet, quòd ſic inconſultæ iræ, qua fors in loco ſeparato abripi ſe ſinerent Monomachi, in tempore poſſit frœnum à ſpectantibus injici; nam præterquam quòd primi etiam ictus poſſint eſſe fatales, præterquam quòd tot ſpectatorum præſentia animos accendat, præterquam quòd crimini, abſterſo paulatim horrore, honeſti ſpecies accreſcat, id certum eſt, primores ejusmodi Duces authoritate ſua firmare id, quod impedire & abolere per omnes leges, & jura obligantur.

354. Caſum addo magìs intricatum. Fingamus Principem vel Magiſtratum ſuprema inſtructum authoritate, viro militari, provocato ad urbem neutrarum partium ab extero quodam, ita reſcribere: Ito in urbem illam deſtinato die, & in ea, quam tibi antagoniſta nominavit, caupona, præſente, quem tibi ſocium jungimus, teſte, exige, ut argumentis demonſtret, te eſſe fungi, ùt objectaverat, hominem. Argumenta ſi proferat, ea nobis redux exhibe: ſi probationem non inveniat, voca eum infamem calumniatorem: duello tamen, mandamus, ut abſtineas. Vel ſic age: urbis illius Prætorem roga, ut advenam hunc ad forum ſuum citet, jacti convitii rationem daturum: finito judicio actorum exemplar ad nos afferto. Fingamus, inquam, ita fuiſſe reſcriptum huic provocato. Quæramus jam, an ita reſcribendo Princeps, vel Magiſtratus duellum illud, quod prudens quilibet ſecuturum prævidet, *purè permiſiſſe* dicendus ſit: & ſi pura fuerit permiſſio, an licitè fuerit à Senatu data.

Permiſſionem quod ſpectat, ille *tantùm permittere* dicendus eſt, qui nil confert ad duellum, ut ſequatur: neque etiam conatur impedire, ut non ſequatur. Jam verò hic Magiſtratus videtur aliquid contuliſſe

Digitized by Google

tuliſſe, ut ſequeretur duellum; occaſionem enim proximam adire juſſit provocatum. Quòdſi enim hic in caupona provocantem conveniat, ac exigat argumenta, quibus fungi homo demonſtretur, quid, quæſo, reſponſi feret? exiget provocans, ut contrarium gladio oſtendat in proximo angiportu, vel extra mœnia, ac duello probet, ſe non eſſe fungum. Si hanc probationem reſpuat actor, aut mandatum Magiſtratûs obtendat, prohibentis duellum, riſum alter addet, & ſarcaſmos. Et num facilè tunc ſe continebit militaris provocati animus, is præſertim, qui ſæpius ſtetit intrepidus inter præliorum fulmina, lethi contemptor nobilis: num continebit ſe, quo minùs etiam contra mandatum illud, quod quàm parum ſerium ſit, utique perſpicit, fræna calori laxet, atque in arma ruat? Accedit, quòd ſciat, ſi domum redierit re infecta, & illotus, ſe etiam poſthac futurum contemptui in legione ſua, quæ cum eo militare eousque detrectaverat. In hoc rerum articulo, num, inquam, ille ſibi à pugna temperare volet? Fors proderit cauſam deferre ad urbis Prætorem? at num volet hic judicare peregrinum, advenam, qui delictum, jactum ſcilicet convitium admiſit alibi locorum? vel quis alius jam modus ſuppetit ſortiendi forum, niſi ratione delicti? Demus etiam, quòd partes litigantes in jus velit vocare Prætor, nónne recuſato judicio, & renovato coram teſte convitio, ſe ſubducet advena provocans, ſi vel minimum videat incommodi ſibi imminere? Hæc omnia cùm provocatus ita eventura facilè perſpiciat, judicabit Principem, vel Magiſtratum ſuum, *velle*, & *nolle* duellum: jubere, ne committatur, non tamen fore invitum, imò gaviſurum, ſi commiſſum moleſtis tricis finem, & legioni quietem afferat. Quid ergo eſt, quòd virum hunc à duello retineat, imò quid eſt, quod in hoc rerum articulo ad duellum non animet? hunc autem rerum articulum ſenatui bellico ſatis antè perſpectum fuiſſe, quis dubitet? dum ergo in eum conjecit provocatum, non poteſt dici *purè permittere* duellum, quod inde ſequitur. Demus etiam, quòd *pura permiſſio* fuiſſet in ratione agendi, at neque ita permittere licet Magiſtratibus duellum, ùt ex Conſtitutionibus Pontificum, & Principum ſatis patet, quæ eis imperant, ut ex officio, quod gerunt, omnem operam impendant ad duellum

Digitized by Google

impediendum, & humaniore modo reddant honorem læſo, ſi tamen poſſint. Potuit autem ſenatus. Quo modo quæris? Reſp. modum hunc monſtrant Edicta Principum, recenſita alibi. Statuit Edictum Würtembergicum, Haſſo-Caſſelanum, Saxo-Gothaicum, & complura alia, ut, ſi convitiator protervus ſe in terras exteras receperit, per *requiſitoriales*, ſeu literas *mutui compaſsûs*, ùt vocant, à Magiſtratu ejus terræ requiratur: fruſtra autem requiſitus, aut ubi ubi latitans, *edictaliter* citetur ad reddendam rationem de convitio. Si non compareat, damnatur de illata calumnia, aut iniquo convitio, ejúsque nomine apparitor, lictórve cantat palinodiam, ac petitâ veniâ honorem læſo reſtituit. Simile quid poſt provocationem ſtatutum legimus in Edicto Saxonico Electorali, & Megalopolitano, ut ſcilicet venire recuſantis imago affigatur patibulo. Cur ergo hoc modo, tot prudentiſſimorum Principum judicio confirmato, uſus non eſt Senatus bellicus? fungi hominem vocaverat convitiator virum, qui ſtrenui militis partes ſemper adimpleviſſe eſt viſus: ergo probet factum indignum milite ab eo unquam fuiſſe admiſſum: vel ſi probare recuſet, infamis convitiatoris pœnam ſentiat.

Reponet quis fortè, legionem tumultuantem non fuiſſe acquieturam tali ſatisfactioni, eo quòd ignaviæ labes non niſi duello juxta hodiernum ſyſtema eluatur. Reſp. primò, num ergo potiùs acquietura fuiſſet, ſi in caupona, vel aqud Prætorem conventus convitiator de novo ſua dicta confirmâſſet? non eſt facilè quis ita hebes, ut iſtud credat. Reſp. ſecundò: Si convitiator pudendam infamiam contraxiſſet ex recantatione apparitoris, aut ex effigie in patibulo affixa, quis exigere, quæſo, ultrà potuiſſet, ut vir militaris cum infami homine de honore certaret? Ideo nempe is recantandi modus ſtatutus eſt à Magiſtratibus, ut in eum ſtatum reponatur lædens, in quo cum eo manus conſerere nemo vir honeſtus poſſit. Reſp. tertiò: Datô etiam, quòd legio tumultuari non ceſsâſſet, compeſci potuiſſet, modò adhibitum fuiſſet remedium, alibi à nobis explicatum. *Cap. II.*

Exempla hæc ſufficiant, in quibus permiſſio eſt tacita approbatio, vel etiam ipſamet permiſſio illicita. Cùm tamen permiſſio aliquando

do

Digitized by Google

do poſſit eſſe licita, quæri poteſt, an hodierno ævo detur neceſſitas, vel utilitas ad duellum permittendum? Reſpondebit

§. II.

Nulla hodierno ævo neceſſitas datur, nec utilitas ad permittendum duellum.

355. *Nec neceſſitas datur.* 356. *Nec utilitas.*

355. AJo, ex hactenus dictis ſatis apparere, nec ſpeciem hujusmodi feralis *neceſſitatis* apparere. Tam inter viros nobiles, quàm militares datur ratio accommodatiſſima, eáque multiplex cuique, injuriam paſſo ſuccurrendi, uti abundè patet *ex Cap. II. Art. I.* §. *IV. & V.* neque erit neceſſitas provocationem ad duellum relinquendi impunitam, uti patet *ex Capitis præſentis Art. II.* §. *II.*; namque in omnes eventus curas ſuas converterunt legislatores, proſpexêre omnibus, neglexêre nihil: modò hodierni Magiſtratus velint ſeriò, nunquam eò redigentur, ut adductis humeris connivere duello debeant. Et hac ipſa de cauſa à me tandem obtinui, ut hac de materia ſcriberem, nunquam id facturus, ſi ſolummodo in duellum, & Magiſtratus Philippicam ſcribere ſciviſſem: ignoràſſem autem ſuggerere, qua ratione caveri malo poſſit.

356. Circa utilitatem dubitatum aliquando fuit, an non expediret authoritate judicis permittere Nobilibus ac militaribus viris duellum tunc, quando, causâ probè perſpectâ, honorem verè fœdatum fuiſſe conſtat, nec ii alia ratione ad concordiam facilè reduci poſſunt. Hanc in rem diſſerentem audiamus ipſum Cardinalem RICHELIUM, in celebri ſuo Teſtamento politico (ſi tamen verè ejus eſt) ad Regem Chriſtianiſſimum LUDOVICUM XIII: (a). Nihil omiſi, ait, ô Rex, quo malo huic apprimè noxio (duello ſcilicet) remedium afferrem. Mecum ſæpe expendebam an non, ſicut Reges duobus ſelectis concedere duellum poſſunt ad impediendum, vel finiendum bellum publicum, ita quoque poteſtatem facere

(a) Cap. 3. Sect. 2.

Digitized by Google

cere valeant, tricas privatas ejusmodi monomachiâ diſcutiendi, eo ſcilicet fine, ut tollatur inter Gallos nimia frequentia duellorum; namque reputabam mecum, hac ratione, dum ſcilicet quis à judicibus ſperare poſſet dandam ſibi pugnandi licentiam, multos in honore læſos, omiſsâ præproperâ vindictâ, opem ibi quæſituros. Quod ſi facerent, tunc æquis rei arbitris difficile non futurum, remedium afferre ùt plurimùm componendis turbis, & reſtringendo odio. Firmabam opinionem hanc meam eo argumento, quòd antehac duella permiſſa non raro fuiſſe ſciverim tum in Francia, tum alibi gentium.

Sed poſt lectas, relectáſque ſententias præſtantiſſimorum Authorum, & penitiùs examinatam hanc maximi momenti materiam, deprehendi apud Theologos, minimè aliàs annixos, rigidóſve, Regibus, poſitis à Deo ad tuendam ſubditorum vitam, fas non eſſe, eam exponere periculo ſine utilitate publica, aut privata neceſſitate. Quid quòd hac ratione innocens æquè ac nocens eidem diſcrimini ſubjiciatur; cùm utique non ſemper cauſa melior viribûs prævaleat, atque armorum ſucceſſu. Et quamvis ejusmodi pugnæ authoritate Principum quandoque legantur commiſſæ, aut etiam cum conſenſu Eccleſiarum particularium: inter abuſus tamen fuerant ſemper reputandæ. Id quod manifeſtè patet ex eo, quòd tandem ab univerſali Eccleſia intentatis graviſſimis pœnis fuerint prohibitæ. Notavi etiam latum diſcrimen inter monomachias, ob publicam cauſam conceſſas, & noſtras inter; ibi enim pars pro toto ſe exponit, id quod omnium temporum Hiſtoriæ, & ipſæ SS. Litteræ approbant: at in his in ſuum interitum ruerent privati, quin utilitas ulla in publicum redundaret. Quæ enim illa? frequentiam ſiſtere duellorum? Neque hæc obtineretur in tanta Nobilitatis noſtræ cæcitate; cùm enim plerique exiſtimaturi eſſent, pugnandi licentiam petere à judicibus idem eſſe ac pacis arbitros quærere, & ſic pugnam ſubterfugere, probro ſibi ducerent, ſi non vindicando injuriam ex arbitrio proprio, vaniſſimam ſuam fortitudinem demonſtrare omitterent. Rex nuper defunctus volebat hoc remedio occurrere duellorum frequentiæ Anno MDCIX; ita ut pœnas acerrimas ſtatueret in eos, qui ante petitam licentiam duello confligerent: ſed incaſſum laboravit,

nemi-

nemine volente licentiam petere. Et hoc ipſum permovit tuam Majeſtatem, ut poſt hauſtam ad ingreſſum regiminis ſimilem experientiam aliud conſilium caperes, frænando furori accomodatius.

Hactenus ſagaciſſimus Cardinalis. Unde patet, ex ejusmodi licentia utilitatem ſperari nullam poſſe: præterquam quòd eam concedere neceſſe neutiquam ſit.

§. III.

An Magiſtratus veniam commiſſo duello poſſit dare? ſeu jure *aggratiandi* uti?

357. *Datur jus aggratiandi, competens ſupremæ poteſtati.*
358. *Negatur ab aliquibus, quòd in cæde locum habeat:*
359. *Sed refutatur hæc Doctrina.*
360. *Quomodo cautè utendum ſit hoc jure oſtenditur.*
361. *Applicantur iſta duello facta cum cæde:*
462. *Facto ſine cæde: etiam ſoli provocationi.*

QUòdſi Magiſtratu invito duellum nihilominus commiſſum fuerit, & violatæ leges, quibus in ea Republica ſub gravibus pœnis duellum prohibetur, quærimus, an veniam reo dare, ſeu aggratiandi jure uti Magiſtratus, aut Princeps poſſit, id eſt, an poſt commiſſum delictum pœnam vel ex integro condonare, vel in minorem commutare tuta conſcientia valeat?

357. Nimius fuit olim Stoicorum rigor, improbantium universè omnem veniam, quæ delicto conceditur, apud Stobæum (a). Ajunt, prudentem nemini veniam dare; quia ejusdem hominis ſit veniam dare, & putare, eum, qui peccavit, non ſua culpa peccaſſe; cùm tamen omnes ſua malitia peccent. At quam infirma ſit hæc aſſertio, ultra patet, nam quamvis Princeps credat, & ſciat, reum ex propria malitia peccâſſe: cauſam tamen habere poteſt remittendi pœnam vel ex toto, vel ſaltem

(a) Serm. 44.

ex parte. Neque tamen diffiteor, etiam illud eſſe veriſſimum, quod quidam cecinit (a)

Plus ſæpe nocet patientia Regis
Quàm rigor : ille nocet paucis, hæc incitat omnes,
Dum ſe ferre ſuos ſperant impune reatus.

Unde etiam CONSTANTINUM M. EUSEBIUS (b) arguit nimiæ clementiæ his verbis: " Cùm nullus eſſet extremi ſupplicii metus, qui ma-" los homines à ſceleribus deterreret, Imperatore prorſus in clemen-" tiam propenſo, & ex provinciarum Rectoribus nemine crimina coër-" cente, eo factum eſt, ut publica adminiſtratio non mediocrem repre-" henſionem ſubierit. „ Jus aggratiandi ergo datur quidem : at in ſalutem Reipublicæ adhibendum, non in detrimentum.

Competit hoc jus ſummo Principi, qui, cùm ſupra leges emineat, utique pœnam, à legibus ſtatutam, remittere poteſt, vel mitigare (c). Competit etiam in Romano Imperio Principibus, & Statibus Imperii; cùm enim vi ſuperioritatis territorialis leges communes immutare, & diverſas condere poſſint (ſaltem ſi hæ non refragentur legibus, ſtatum, & commodum publicum concernentibus) poſſunt etiam reis veniam concedere (d). Unde eſt teſte CARPZOVIO (e), quòd in Germania Baronum quorumdam authoritas, & potentia plus habeat ponderis, quàm alibi Principum, & Ducum. Reliquis verò Principibus, Magnatibus, aut judicibus, quibus territorialis ſuperioritas deeſt, jus aggratiandi non competit; nam, ùt reſqondit PAPINIANUS : (f) *facti quidem quæſtio eſt in arbitrio judicantis : pœnæ verò perſecutio non ejus voluntati mandatur, ſed legis authoritati reſervatur.*

358. Quòdſi jam quæritur, *an cæde in duello patrata* pœna mortis remitti valeat ſalva conſcientia; in diverſa abire video Doctores. Juris-Conſulti Acatholici admodum rigidi ſunt contra homicidas, nomina-

(a) *Guntherus* Ligurin. l. 1. (b) L. 4. de vita Conſtantini. (c) *Hermes* in Faſci. Jur. Publ. c. 11. (d) vid. *Schmier* Jur. Publ. Rom. Imp. l. 1. c. 3. n. 21. (e) Pract. crim. p. 3. q. 151. n. 24. (f) In L. accuſatorum. 1. §. 4. ff. ad SCtum Turpil.

Digitized by Google

minatim VITRIARIUS, (a) & PFEFFINGER. (b) CARPZOVIUM audire juvat. (c) " In delictis, ait, lege divina ſeverè prohibitis, veluti " eſt homicidium, adulterium, blaſphemia, ſacrilegium, ſodomia, ne " quidem ſummus Princeps, aut Magiſtratus quivis ſuperior hoc caſu " mortis ſupplicium abſque cauſa ſufficienti remittere poteſt." Tum inducit BESOLDUM, dicentem: Quemadmodum Majeſtatica Poteſtas criminalem, ob rationes duntaxat politicas introductam pœnam faciliùs condonare poteſt: ita à nemine remitti poſſunt eæ pœnæ, quæ ad authoritatem Decalogi tenendam à DEO ipſo ſunt ſancitæ. Tum varios pro ſe Authores affert: ſed dubitatur, num fideliter. Hanc ſententiam BESOLDI, quibus rationibus firmet CARPZOVIUS, audiamus.

Primò ait, indubitati juris eſt, inferiorem haud poſſe abrogare legem ſuperioris: quanto igitur inferior Princeps etiam ſummus in orbe terrarum eſt ipſo DEO Opt. Max. homicidas ultimo ſupplicio afficere jubente, tanto minùs huic mandato contravenire poteſt. Nominatim hæc miſericordiæ ſpecies prohibetur, *Deuter. 13. v. 8. Hebr. 10. v. 28. Exod. 21. v. 12. Num. 35. v. 31.* Ubi non niſi ſanguis pro ſanguine repoſcitur. Itaque Princeps notet ſibi, quod in *cap. non licet. 2. diſt. 10.* dicitur: *Non licere Imperatori aliquid contra divina mandata præſumere, nec quidquam, quod Evangelicis, Propheticis, aut Apoſtolicis Regulis obviat, agere.* Secundò: Regula eſt juſtitiæ, *ſuum cuique tribuere*, defenſionem innocentibus, pœnas verò nocentibus. Quare Princeps non diſcedat ab hac Regula parcendo homicidæ, niſi velit cum Rege Saule, contra mandata DEI parcente Regi Amalecitarum, rejici à DEO. (d) Tertiò etiam propterea in crimine homicidii Princeps veniam reo largiri non poteſt; ne ex ſpe impunitatis aliis præbeatur delinquendi materia. Quartò accedit, quòd metuendum ſit, ne hac impunitate ſontibus conceſſa, graves populi querelas de neglecta juſtitia Princeps in ſe ſuſcitet.

359. Sed ſententia contraria eſt ſolidior. Ratio eſt; quia pœnæ criminum, à DEO in lege veteri conſtitutæ, non pertinebant ad leges mora-

(a) Inſtitut. Jur. Publ. l. 3. tit. 17. n. 114. (b) Ibid. ad n. 112. (c) L. cit. n. 29. (d) 1. Reg. 4.

Digitized by Google

morales, ſeu naturales; quamvis enim lex naturæ jubeat ſontes puniri: genus tamen, & rationem pœnæ non definit. Pertinebant igitur ad leges judiciales, ſancitas pro commodo, & ſtatu reipublicæ Judaicæ. Hoc dato, ſic arguo: leges veteris teſtamenti judiciales, æquè ac cæremoniales amiſerunt ſuam vim in teſtamento novo (a): ergo leges veteris teſtamenti, pœnam mortis homicidæ decernentes, utpote judiciales non obligant in teſtamento novo: ergo Princeps condonans mortis pœnam nihil agit adverſus legem Divinam: ſed tantùm lege humana, ubi talis exſtat, pro ea vice *diſpenſat.*

Confirmatur noſtra doctrina. Si tam rigidè inhærendum eſt legibus veteris teſtamenti, reos condemnantibus ad mortem, cur non etiam adulterium morte plectitur? hoc certè *Levit. 20. v. 10.* præcipitur: *ſi mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi ſui, morte moriantur & mœchus & adultera.* Et tamen de Jure civili *L. Juli. de adult. coerc.* hujus criminis pœna olim erat deportatio ſeu exilium, poſtea quidem gladius: quem tamen rigorem pro mulieribus mitigavit Justinianus (an ejus uxor Theodora?) & virgis cæſas detrudi juſſit in Monaſterium. Et quamvis Carolus V. *in Conſtit. pœnal. Art. XII.* ùt volunt Interpretes, renovârit pœnam gladii: hanc tamen nullibi hodie, ſaltem propter primum adulterium irrogari docet experientia, ſed punitur variè pro varietate locorum. Quomodo per gradus acuatur pœna vi legum Bavaricarum *vid. Ordin. polit. Tit. IX. Art. II.* Quòdſi ergo rigor legis veteris non extendi debet ad adulteros, cur extendi debeat ad homicidas? Natura quidem & Deus etiam in lege nova obligant judices ad punienda hæc crimina: ita tamen ut modum definiendum eis relinquant, prout ſaluti reipublicæ pro caſuum varietate convenire videbitur.

Quòdſi cuiquam verba illa *Geneſis Cap. IX.* ſcrupulum adhuc moveant: *quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius*, utpote quæ ante legem Moſaicam prolata, legis potiùs naturalis, & moralis, quàm judicialis vim habeant, Reſp. ea non fuiſſe propoſita cum obligatione ſtringente poteſtatem politicam, ut in omni homicidio in-

fligat

(a) Communis ex cap. un. de purif. poſt partum.

Digitized by Google

fligat pœnam mortis: ſed authoritatem eidem fuiſſe collatam homicidam occidendi: aut, ſi propoſita fuerint ea verba ſub ejusmodi obligatione, eandem non duràſſe diutiùs, quàm ad tempus legis gratiæ: ſicuti nec obligatio occidendi animal mortiferum, de quo ibidem *v.* 5. neque obligatio à carne, & ſanguine abſtinendi, de qua *v.* 4. vim ſuam ultra id tempus extenderunt. Ita Authores præclari complures. Etiam illud huc facere puto, quòd in paucitate prima hominum occiſio unius longè magìs noxia fuerit, ac poſteà, genere humano ſatis jam multiplicato.

Unde ruunt jam fundamenta Carpzovii. Primò enim negatur, quòd Princeps faciens homicidæ gratiam, aboleat legem ſuperioris, ſcilicet Dei; non enim exiſtit ejusmodi lex in teſtamento novo. Secundò ſi judex *ita ſuum cuique tribuere debet*, ut nunquam gratiam facere fas ſit, totum jus aggratiandi etiam in aliis materiis tollitur: nam *Deut.* 21. legitur ſine diſcrimine: *maleficum non patieris vivere*; hoc autem eſſet ſanè nimiùm: vel oſtendatur expreſſum Dei mandatum, quale Sauli Dominus dedit per Prophetam. Ex tertio argumento id ſolum ſequitur, quòd promiſcuè, & ſine gravi ratione ſuo jure uti Princeps non debeat. Neque ex uſu moderato orientur querelæ ſubditorum, ſaltem prudentiorum. Itaque rigida nimis eſt ſententia negans Principi universè omnem poteſtatem faciendi vitæ gratiam interfectori. *vid.* Lauterbach. (a)

360. Sed quatuor hic monenda, atque inculcanda ſunt. Primò nunquam remittenda eſt omnis pœna, ſed in mitiorem commutanda; namque, etſi modus puniendi dependeat à norma legis humanæ, obligatio tamen puniendi reſultat ex jure naturali, & ſic ſatisfit Regulæ quintæ Jur. in 6. *Peccati venia non datur niſi correcto.* Secundò, ubi expreſſa lex pœnalis condita exſtat definiens certo delicto certam pœnam, difficiliùs fit commutatio, quàm ubi pœna per legem definita necdum eſt, ſed ſolum delictum prohibitum, ídque, non tam ob eam cauſam, ùt ait Pufendorf, (b) quòd par ſit, ut legislator

 ſuis

(a) Diſſertat. Academ. Vol. 1. Diſp. 6. de Jure aggrat. §. 10. (b) L. 8. c. 3. §. 17.

Digitized by Google

ſuis ſe legibus conformem gerat: quàm quia authoritas legum viloſcit, ſi citra graviſſimam cauſam executioni non mandentur: & quia ad peccandum ultrò Magiſtratus videtur invitare, qui æqualem, aut majorem cauſam præbeat veniam ſperandi, quàm pœnam metuendi. Igitur quamvis legum humanarum vis à voluntate humana pendeat, non in origine tantùm, ſed etiam in conſervatione: non tamen illæ tolli, aut mutari debent, niſi gravi urgente cauſa; alioquin in officium Rectoris peccabitur. Imò graviùs videtur, citra gravem cauſam legem manentem non exequi in certis perſonis, quàm eandem penitus tollere; cùm illic acerbis querelis occaſio præbeatur, quòd æqualia meriti non habeantur æqualiter, Itaque tertiò, ùt monet P. SCHMIER, (a) ſupremus judex debet conſiderare cauſas illas, ex quibus aliàs quandoque inferior in delictis variis ſtatutam pœnam temperare valet; ſic enim habebit amuſſim, ad quam examinet gratiam, quam facere cogitat. Ibidem recenſet *ſect.* 3. Cauſas pænam mitigantes, quas etiam legere eſt apud CARPZOVIUM, (b) & nos paulò pòſt recenſebimus. Quartò denique de condonandis pœnis quibusdam legi meretur GROTIUS, (c) docens, an exigi debeat pœna, vel remitti, dependere ex connexione finium, ob quos pœna inſtituta eſt, cum ipſa pœna. De his finibus egimus paulò antè. Quare, ſi fines illi per ſe morali æſtimatione, id eſt, prudentis, & boni viri (d) neceſſarii non ſint: aut fines ex oppoſito in præſenti occurrant non minùs utiles, ac neceſſarii: aut fines pœnæ alia via obtineri poſſint; jam apparet, nihil eſſe, quod ad pœnam exigendam præcisè obliget. Hanc doctrinam GROTII ZIEGLERUS (e) laxam nimis dicit, ejúsque ſententiæ fuiſſe ait ANTONIUM MATHÆUM. (f) Ego verò exiſtimo eam eſſe ſanam, ut ſcilicet, ceſſante finæ pœnæ, ipſa pœna ceſſet; at judico ſimul, caſum rariſſimum eſſe, ubi omnes fines ceſſent, ob quos tam in duellum, quàm provocationem pœnæ conſtitutæ ſunt à prudentiſſimis legislatoribus.

361. Quibus diſputatis concludo, equidem ſupremum Principem poſſe

(a) Jurispr. Canon. lib. 5. tract. 1. c. 3. n. 81. (b) P. 3. q. 149. & 150. Pract. crim. (c) Lib. 2. cap. 20. §. 21. (d) *Gronov.* not. (e) De Jur. aggrat. l. 1, c. 8. (f) Ad tit. ff. quibus mod. crim. c. 5.

poſſe vitam condonare ei, qui in duello antagoniſtam occidit; non facilè tamen, nec ſine gravi cauſa id ei licere; quòdſi enim mandatum illud: *quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius, ad imaginem quippe DEI factus eſt homo.* (a), quòdſi, inquam, hæc verba vim legis jam non habeant: quid tamen juſtum ſit, & ex natura delicti homicidæ competat, ſatis innuunt. Difficillimus ergo ſit in hac cauſa Princeps: ſecus, quæcunque cædes ex ſpe impunitatis, ex indulgentia diſſimulantis Magiſtratùs committuntur, utique in hujus conſcientiam recident. Id addere liceat, potiùs provocatum, ſi occidat, dignum eſſe gratia, quàm provocantem, ſi interficiat, quem ad pugnam adegit importunus.

362. Quòdſi vero duellum abierit abſque nece, aut graviore vulnere, faciliùs aliquanto locus eſt gratiæ, ſi pœna mortis in tale fuerit ſtatuta. Sed probè notandum, ſicus *diſpenſationes* dicuntur *vulnera legum*, & non niſi rarò ob gravem cauſam concedendæ ſunt, ita etiam, præſertim ubi certæ pœnæ pro duello in aliqua republica definitæ ſunt, omnis diſciplinæ vigor eliditur per frequentem indulgentiam. Notet judex, ſi credat ſe habere gravem cauſam aggratiandi, habere ſe etiam gravem cauſam non aggratiandi, ſcilicet bonum publicum. Hæc certò adeſt ſemper: illa confingitur ſæpe juxta varios variorum affectus. Unde peſſima eſt reipublicæ gubernatio, ubi duella raró puniuntur, vel non niſi pœna levi, quæ ferme ſemper deberent plecti, & quidem graviter.

Ex dictis facilè colliges, quid ſentiendum de gratia, facienda ſoli provocationi, non ſecuto duello.

Hæc de æquitate naturali dicta ſunto juxta ſyntagmata juris naturalis: an vero etiam juxta leges canonicas ejuſmodi gratia locum habeat, paulò pòſt videbimus.

ARTICULUS IV.

Quas Pœnas incurrant negligentes Magiſtratus?

Magiſtratus inferior, qui altiorem ſupra ſe poteſtatem reveretur, caſtiga-

(a) Geneſ. 9. v. 6.

ſtigari ab hac poteſt, & debet, ſi oſcitanter ſuo fungatur officio. Quòdſi Magiſtratus etiam ſuprema poteſtate gaudeat, uti in Republica Senatus, Rex in Regno, Eccleſiaſticam nihilominus pœnam juxta Catholicorum principia, incurret, ſi negligentiam hoc in genere admiſerit. Juvat, primò explicare pœnas: tum caſibus particularibus applicare.

§. I.

Explicantur pœnæ.

363. *Pœnis civilibus ſubjacent Magiſtratus inferiores:*
364. *Eccleſiaſticis omnes.*
365. *Explicatur primò ex Tridentino privatio dominii ſtatuta in locorum Dominos.*
366. *Secundò ex Clementina, interdictum latum in ea loca, ubi duellum permittitur.*
367. *Tertiò pœna lata in Præfectos, præcipuè militares, non impedientes, vel non punientes duellum.*
368. *Additur annotatio Theologica.*

363. POenis quidem civilibus non ſubjacent ipſimet ſummi Magiſtratus, ac Principes: ipſorum tamen eſt, ejusmodi pœnas ſtatuere in inferiores Præfectos ſuos ac Magiſtratus, qui vel non ſatagunt gliſcentem diſſidii ignem ſopire in tempore, vel provocatione facta non illico cuſtodiæ mancipant reos, vel patrato etiam duello connivent, & ſilentio involvunt crimen, quin ad ſuperius tribunal deferant. Et ejusmodi conniventia non infrequens eſt; modò nemo pugilum occubuerit, vulneratus curatur domi ſuæ, ſimulans neſcio quem morbum: Præfecti affectant ignorantiam facti, contentiſſimi, ſi res non divulgetur. Vel, ſi verentur, ne quid ad Superiorem Senatum, aut Principem tranſpiret, equidem hunc certiorem faciunt de commiſſa inter quosdam pugna; eam tamen ſtudioſè veſtiunt extemporaneæ rixæ nomine, quamvis diſſidium natum fuerit aliquot ante pugnam diebus, & ſatis longo itinere, ſtatuta hora, ad locum deſtinatum exſpatiari debuerint pugiles patrinis ſtipati. Ita committuntur ſæpe duella, vel commiſſa reliquuntur impunita

Digitized by Google

punita vitio Præfectorum inferiorum. In hos itaque pœna acris ſtatuenda eſt, ipſo facto incurrenda *e. g.* jactura officii, vel numeranda certa mulcta pecuniaria, parte aliqua aſſignata delatori, prout in compluribus Edictis Principum providè ſtatutum legimus.

364. Præter has aliæ ſuperſunt pœnæ Eccleſiaſticæ, tam in inferiores, quàm ſupremos Magiſtratus latæ, à Conciliis, & Pontificibus Romanis, ſiquidem in coërcendo duello negligentes ſint, ac indulgentes. Præcipua eſt *Excommunicatio*, de qua egimus amplè ſatis. An etiam ipſos Imperatores, & Reges tangat, *vide n. ſequente ad finem.* Reliquas pœnas ex triplici fonte depromam explicandas.

365. I. Tridentinum (a) ita habet, *Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites. & quocunque alio nomine Domini temporales, qui ad monomachiam locum in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac juriſdictione, & dominio Civitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati intelligantur: & ſi feudalia ſint, ſtatim Dominis directis acquirantur.* Noto, equidem à Tridentino non niſi duella ſolemnia damnari, quæ noſtra ætate exoleverunt. Cùm tamen pœnas Tridentini Gregorius XIII. extenderit etiam ad duellum privatum, ùt ſonat dicti Pontificis Conſtitutio (b), expendenda ſunt quædam Tridentini verba. *Locum ad monomachiam concedere,* idem eſt, ac ſecuritatem præſtare, vi cujus nemo in duello pugnantibus manus injicere, vel librum ad ſuos reditum, quomodocunque cadente alea, intercipere poſſit. Ad hoc publica fide ſe obligabant olim, qui ejusmodi Campum *Francum*, ùt vocabant, diſſidentibus præbebant, jure quandoque muniti ad eum præbendum. Tali jure gloriata fuiſſe legimus nonnulla Germaniæ oppida, veluti Halam Suevorum, Herbipolim, & de Norimberga teſtatur Goldastus. (c) Notandum etiam venit iſtud: *Inter Chriſtianos*; hinc ſi Princeps ſolis infidelibus, vel Judæis concederet in terra ſua locum ad duellum, non incideret in pœnas Tridentini, licèt utique graviter peccaret, permittendo rem jure naturæ vetitam: incideret tamen probabi-

 liter

(a) Seſſ. 25. de reform. c. 19. (b) Vide n. 404. (c) P. 2. Conſtit. Imp. tit. 71.

liter, ſi Chriſtiano pugnaturo cum infideli locum duelli concedat; quia non minus indecenter Chriſtiani ſanguis effundendus offertur infideli, quàm ſi offeratur Chriſtiano alteri. Cùm verò poſt Gregorius XIII. loquatur generatim de *permittentibus*, non exprimens inter quos, Sanchez judicare videtur, Principem etiam inter meros infideles permittenten duellum, incurſum dictas pœnas: niſi fortè dicatur Gregorium tantùm voluiſſe explicare Tridentinum, adeoque non feciſſe extenſionem pœnarum.

Pœna Tridentini etiam infert id, *ut jurisdictione, aut dominio civitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem duella permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati intelligantur.* Si ſcilicet ab Eccleſia obtineant, ſive acceperint (utique titulo ex natura ſua reſcindibili) ejusmodi jurisdictione Civitatis, aut præfectura caſtri privantur. *Quòd ſi feudalia ſint, ſtatim Dominis directis acquirantur.* Cùm verò aliud ſit feudum *Eccleſiaſticum*, quod ſcilicet conceditur à Prælato Eccleſiaſtico in bonis ad Eccleſiam pertinentibus: aliud *ſæculare*, quod à laico in bonis, ad Eccleſiam non pertinentibus, conſtituitur, & datur laico; crediderim ego, quòd Tridentino ſermo ſolùm ſit de feudo Eccleſiaſtico; non enim voluerit in feuda ſæcularia, avita, ac gentilitia falcem immittere. Sunt equidem delicta aliqua, quæ de jure feudali *caducum* reddunt feudum, & nomine *feloniæ* veniunt; at vel talia ſunt, quæ in ipſum Dominum directum feudi committuntur: vel tam atrocia ſunt, ut præterea vaſallus redditus infamis in curia Domini ſtare non ultrà poſſit. Quòd horum delictorum numerum etiam in feudis merè ſæcularibus augere Decreto ſuo Tridentinum voluerit, non crediderim. Certè poſtquam hodie ea pœna extenſa eſt ad Principes, duella privata non impedientes, & non raró ejusmodi *non impedientes* invenire ſit, non tamen videmus facilè ullum ejusmodi feloniæ exemplum. Unde vel ad ſola Eccleſiaſtica feuda reſtricta eſt pœna: vel in rigore majore receptæ non ſunt ejusmodi Conſtitutiones. Nolim tamen ego hoc loco Commentarium ſcribere in Concilium Tridentinum, id quod reſervatum eſſe perbene novi S. Congregationi.

Illud

Digitized by Google

Illud non inobſervatum relinquam: Tridentinum de ſolemnibus duellis loquens, etiam *Imperatores, & Reges* expreſsè complecti voluit, quos antea Pius IV. (a) exceperat. Poſt Tridentinum tamen Gregorius XIII. dum ad privata duella pœnas Tridentini extendit, Imperatorem & Reges non nominavit, ſed generali voce dixit: *locorum Dominos*: neque eo uſque aſcendit Clemens VIII. confirmans Conſtitutiones prædeceſſorum. Equidem ait: (b) *Pœnis ſubjacere tam ſi enumeratis, quàm ſi aliis etiam majoribus Eccleſiaſticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant.* At videntur hæc referri ad eos, qui vel primariam, vel ſecundariam actionem ad duellum pertinentem ipſimet admittunt, ùt conſideranti patebit. Unde, cùm aliunde conſtet, quàm cauta ſit Romana Eccleſiam in feriendis ſummis Capitibus, dubitari poteſt, an ex hujuſmodi culpa Excommunicationem incurrant Imperatores, & Reges: &, quod conſequitur, qui iis pares cenſentur: id quod ego aliorum judicio relinquo.

366. II. Clementis VIII. Conſtitutio, præterquam, quòd omnia, in Tridentino contenta renovata velit, peculiariter hæc habet: (c) *Ipſas verò Civitates, oppida, terras vel caſtra, in quorum teritorriis id facinus, vel tacitè vel expreſsè permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magiſtratibus, vel Senatu, aut populo admiſſum fuerit, Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto.* Complectitur ſummus Pontifex omnes regiminis formas, eáſque interdicto ſubjicit, Monarchiam *per locorum Dominos*, Ariſtocratiam *per Senatum*, & Democratiam *per Populum.* Eſt autem *Interdictum* Cenſura Eccleſiaſtica prohibens uſum Divinorum Officiorum, aliquorum Sacramentorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, *quatenus talis eſt.* Hoc ultimum additur, ut differat ab Excommunicatione, quæ eodem uſu privat, quatenus eſt communicatio cum fidelibus.

Dividitur in Locale, & Perſonale: *Perſonale* immediatè afficit perſonas: *Locale* immediatè locum. Præſens interdictum *locale* eſſe apparet; dicit enim Conſtitutio: *Civitates, oppida, terras, vel caſtra Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto.* Hujus effectus potiſſimum eſt, privatio Officiorum Divinorum, quo nomine veniunt functiones ſacræ, quæ fiunt

(a) In Conſtit. *Ea qua.* an. 1560. (b) Conſt. *ſ.* XVII. (c) §. XIX.

Digitized by Google

fiunt à Clericis publicè, & rationis Ordinis ſacri, uti Sacrificium Miſſæ, Horæ Canonicæ, Benedictiones publicæ &c. Cætera, quæ ad interdictum pertinent, videre paſſim eſt apud Interpretes Decretalium, ad tit. 39. L. V.

Hoc interdictum, in nominata loca latum eſt, ſiquidem eorum Domini, Magiſtratus, Senatus, aut populus facinus, ſeu duellum, *tacitè, vel expreſsè permittant, aut tolerent.* Quid ſit *tacitè* permittere, patet partim *ex Articuli præcedentis* §. *I.* partim patebit *ex* §. *mox ſecuturo.* Interim noto, interdictum locale, quamvis ab ipſo jure ſit latum, aliquam tamen denuntiationem requirere ſaltem declaratoriam criminis juxta principia generalia de Cenſuris. Unde cùm duella non raro diſſimulentur à locorum Magiſtratibus, vel inani pallio ſubitæ rixæ necquidquam involvantur: non facilè autem de declarato aliquo interdicto locali, apud nos quid auditum fuerit, fortè non ineptè dici poterit, hanc conſtitutionem quoad hoc caput receptam non eſſe, ſaltem in Germania. Id extra dubium eſt, quòd, ſi huic interdicto locus quis ſubjiceretur, relaxatio ejus reſervata ſit Sedi Pontificiæ. (*vide Conſtit. Clement.* §. *XIX.*

367. III. Ampliùs ſe explicat dictus Papa verbis ſequentibus: *Et non ſolùm locorum Dominos, ſed & Magiſtratus, Præſides locum tenentes, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in caſtris vel extra ea, in alieno, vel hoſtili ſolo vel cum militibus exercitûs adverſariorum Monomachiam, in quocunque caſu, per præſentem, vel alias conſtitutiones hujusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipſis eſt, non prohibentes aut poſt admiſſum crimen veniam, & impunitatem concedentes*, pœnis à Tridentino latis ſubjicimus. Perſtringuntur itaque præter Magiſtratus, Capitanei, locum tenentes, militum Duces, quando permittunt, aut non impediunt duellum, ſive *in caſtris, ſive in propugnaculis, etiam ubi S. R. E., aut Catholicæ fidei hoſtium furor impunè graſſatur, vel in Dominiis per eos occupatis, & detentis.* (a) Dum videlicet fortè *juſto bello indicto miles aliquis contra alterum in adverſariorum exercitum militantem privatas inimicitias, atque ſimultates publicæ*

(a) Conſtit. §. VIII.

Digitized by Google

puplicæ cauſæ velit immiſcere (a), modò caſus ſit talis, in quo aliàs de ſe prohibitum ſit duellum, nec excuſationem inveniat. Unde colliges, multo magìs perſtringi eos Duces militares, *qui ſuis* militibus nter ſe has pugnas indulgent: quin feriuntur etiam unà cum Magiſtratibus, dum poſt admiſſum crimen, *veniam & impunitatem concedunt.*

Inter pœnas præcipua eſt Excommunicatio *Major*, latæ *ſententiæ*, qualem in ipſos pugiles latam pridem diximus. Quòdſi *Eccleſiaſtici fuerint*, (tales ſcilicet Principes, aut Prælati) qui ejusmodi negligentiæ ſe reos fecerint, *privatio omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Eccleſiaſticorum, & inhabilitas ad illa, & alia impoſterum obtinenda: à quibus pœnis non niſi à Romano Pontifice abſolvi poſſint.* Pœnam Excommunicationis hodiedum locum habere, non video, qui dubio ſit locus; oportet tamen juxta Regulas generales de Excommunicatione receptas, ut negligentiâ ſuâ admiſerint peccatum grave, & latæ Excommunicationis illi præpoſiti notitiam habuerint. De privatione dignitatum, & inhabilitate ad illas, & alias impoſterum obtinendas, dubito, num ſatis in uſu ſit Conſtitutio Pii IV. confirmata à Clemente. Siquidem tamen Princeps Eccleſiaſticus reum ſe ejus criminis faceret, crediderim, ad hanc pœnam opus eſſe ſententia declaratoria.

368. Ratio, quæ ſacros Legislatores ad ferendas tam acerbas pœnas permovit, eſt grandis pernicies animarum, & corporum, quæ ex duellorum licentia, non refrænata, oritur. Unde ejusmodi peccant mortaliter, malè dum funguntur ſuo officio. *Arg. L. Congruit. ff. de offic. præſid.* Docet id D. Thomas (b) Peregrinus, (c) Navarrus (d) Salon (e), aliíque. Unde Gobat, Theologus aliàs neutiquam rigidus, non mediocriter tamen doctus, fidenter aſſerit: (f) *Exiſtimo, eſſe in Germaniæ ſaltem, & in Gallia hoc tempore incapacem abſolutionis Sacramentalis Principem, qui, audito ſubditorum ſuorum aliquem provocaſ-*

(a) Conſtit. §. VII. (b) 2. 2. q. 26. art. 7. (c) De Duello. q. 4. n. 11. (d) Manual. c. 25. n. 26. (e) In 2. 2. D. Thom. tom. 1. q. 62. art. 7. contr. 2. (f) Theol. experim. tract. 7. n. 573. Append. 2. l. F.

Digitized by Google

ſe ad duellum alterum aliquem, talem provocantem non punit valde graviter, eſto non ſit ſecuta pugna: ſi autem ſecuta, necaveritque provocans provocatum, non ferat irremiſſibilem capitis pœnam; niſi ratio boni publici expoſcat aliquam moderationem judicio prudentum non intereſſatorum.

Prudenter, & cum judicio GOBAT apponit ſententiæ ſuæ limitem his verbis: *niſi ratio boni publici moderationem exigat*; dum enim puniuntur Magiſtratus, *poſt admiſſum crimen veniam, & impunitatem concedentes*, non crediderim ego, ita conſtringi jus, quod aliàs habent ſummi Magiſtratus faciendi reis gratiam, ſeu *aggratiandi*, ùt *art. præcedente* explicatum eſt, ut nullo in caſu veniam, & impunitatem concedere poſſint, neque tunc, quando non eſt ſecuta pugna, aut cædes; nam præterquam, *quòd in pœnis benignior ſit interpretatio facienda*: (a) videtur, quòd lex hæc, ſi omnem facultatem aggratiandi excluderet, futura non eſſet ſatis rationabilis, & læſura foret jus Magiſtratibus aliunde competens ex naturali æquitate. Jam verò *placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe æquitatis, & juſtitiæ, quàm ſtricti juris rationem.* (b) Item in omnibus quidem, maximè tamen in jure, æquitàs ſpectanda eſt. (c) Unde admitto *aliquam moderationem*: ſed tantùm *judicio prudentum non intereſſatorum*, ùt loquitur GOBAT, notóque quòd varii generis *intereſſati* dentur. Aliqui capiuntur lucro, aliqui obſequiis, & laudibus, aliqui ſtudio partium, aliqui mira æſtimatione Nobilitatis, alii affectu erga agnatos: alii denique *intereſſatorum* commendationibus, aut ſtudio eisdem placendi, & ſi quæ ſunt aliæ humani judicii decipulæ. Hæc de pœnis ſtatutis in negligentes Magiſtratus: apud quos tamen honeſtas, & recta ratio præ omni pœna valere debet, niſi faſtigio, quo collocati ſunt, indigni audire velint.

§. II.

Pœnæ Magiſtratuum negligentium applicantur caſibus particularibus.

369. *Septem Caſus Duellorum permiſſorum, vel non impeditorum.*

370. *Quatuor caſus duellorum non ſatis punitorum.*

369.

(a) R. J. 49. in 6. (b) L. 8. C. de Judic. (c) L. 90. ff. de R. J.

Digitized by Google

369. QUòdſi jam doctrinam, ex fonte triplici hauſtam, exemplis oporteat declarare, non referam facilè caſus alios, quàm fictos, tres priores ſi excipias. Si Lector factos quosdam noverit meis fictis ſimiles, in culpa non ero. Judicium itaque meum ita proferam, ut neque in quemquam dirigam telum: neque aliter ſentiendi libertatem ereptam velim. Præmitto caſus duellorum *permiſſorum*: ſequentur caſus duellorum *non punitorum*; in utrumque enim hoc negligentiæ genus ſtatutæ ſunt pœnæ Eccleſiaſticæ.

Inprimis illum Principem, de quo Gobat refert (a) quòd non ſolùm laudaverit provocantem: ſed hunc, dum nolentem comparere baculo percuſſit, equo donaverit in præmium veluti rei præclarè geſtæ, hunc, inquam, non dubitamus meritum fuiſſe pœnas Eccleſiaſticas omnes.

Secundò: ægrè etiam ille Senatus bellicus impunè abibit, qui centurioni, dum baculo à quoquam percuſſus opem imploraret, reſcripſit, ſibimet proſpiceret, ſe cogere non poſſe milites, ut communia cum ipſo munia obeant. Niſi fortè ad majora mala evitanda minus permittendum duxerit Senatus ille. Quæ tamen ſecutùra graviora mala non ſatis ego perſpicio, ſi recolo ea remedia, & Principum in Edictis ſuis ſtudia, quæ ſatis amplè recenſui alibi, ſcilicet *Cap. II.*

Tertiò: Minùs à pœna Eccleſiaſtica immune pronuntiare velim factum illud (Principis id fuerit, vel Senatus ſui) dum interfectori, poſtquam peracto duello, ad quod provocaverat, injuriâ non niſi per malignam interpretationem affectus, aliquamdiu in aſylo latitaverat, centuriam interfecti attribuit, cui pridem is inhiaverat. Equidem ordo eum ad centuriæ præfecturam vocabat, ùtpote primum ex ſubcenturionibus ejus legionis: at an duellum facta cæde nihil pœnæ merebatur?

Quartò: Alius ille Magiſtratus, vel Princeps, de quo finxi alibi, quòd provocatum ab extero ad urbem neutrarum partium ire juſſerit, ac exigere, ut ibi provocans demonſtret, vel in caupona coram teſte ſibi adjuncto, vel coram Prætore in curia, ſe eſſe fungi hominem, ùt exprobraverat, hic, inquam, Magiſtratus, cùm videatur, vel *tacitè permiſi-*

(a) Theol. experim. p. 1. edit. 2. tract. 7. caſ. 18.

miſiſſe duellum, vel ſaltem *pro viribus non impedivisse*, ægrè pœnas canonicas evaſerit, niſi fortè bona fides excuſaverit, quam colligere datur ex illo qualicunque conatu, quo ſtuduit remedium quærere provocato, legioni tumultuanti mitigandæ ſufficiens.

Quintò: Fuit Tribunus legionis cujuſdam, qui conquerenti de accepta à commilitone injuria, adductis aliquantum humeris, reſpondit: *amice, faciliùs tu, quàm ego huic rei exitum invenies*, & ſic à ſe dimiſit. Dum ei à viro probo ſcrupulus injiceretur, eo ſe excuſavit, quòd qualicunque ſua authoritate, & imperata ſatisfactione aliud præter riſum obtenturus fuiſſet nihil apud legionem in duellum obſtinatam, neque ſperare altioris judicii auxilium licuiſſet. Si quidem veritate nitatur hæc excuſatio, Tribuni negligentia tanta vix fuerit, credo, ut pœnas Eccleſiaſticas fuerit promerita.

Sextò: Certiùs eas promererentur Præfecti illi militares, qui in loco publico, ubi miles diſponitur, in ſtationes ſucceſſurus, duellum ſpectant, ſi quidem eum modum approbent, vel foveant. *vid. alibi dicta.*

Demum ſeptimò huc referri poteſt celebre illud dubium: an ſuprema poteſtas poſſit duobus ad mortem damnatis imperare duellum ad recreandos ſpectatores. Videtur eſſe licitum, quia hoc aliud non eſt, quàm conſtituere alterum alteri juſtitiæ miniſtrum. At meritò id negant communiùs Authores; quia ejuſmodi Princeps poteſtate ſua abuteretur ad delectandos homines crudeli hoc ſpectaculo, à quo probæ mentes abhorrerent. Data tamen hac facultate, reus uterque licitè pugnat, tum ut agat miniſtrum juſtitiæ, tum ſalvandæ vitæ gratiâ antagoniſta ſuperato: modò caveant ſibi ab odio.

370. Octavò: Cùm pœna Eccleſiaſtica non tantùm in eos Magiſtratus, & Principes lata ſit, qui duellum permittunt, & non impediunt: ſed etiam in eos, qui poſt admiſſum *veniam, vel impunitatem concedunt*, (ſine gravi ſcilicet cauſa) dubitari poteſt, an ſufficienter puniti fuerint duo illi, quos equidem dignitate, aut nobilitate non admodum conſpicuos, poſtquam tamen aliquamdiu ſecuti ſunt caſtra, ad duelli facultatem evehit hodierni ævi perſuaſio. Unus levi perſtrictus verbo, alteri à latere non diſceſſit importunus exactor, donec eum

vel

Digitized by Google

vel invitum per ambages plateаrum ad aream pertraxerit, duellis ſacram. Ubi etiam tulit importunitatis ſuæ prœmium, vulnera ſcilicet in vultu ſatis luculenta, quæ cæſim alter ei inflixit. Fingamus ſupremum Magiſtratum edoctum de facinore, aliam provocanti pœnam non indixiſſe, quàm ut curaret ſua vulnera, quæ pro merito retuliſſet. Fingamus Principem, de miti nimiùm ſententia monitum, etiam officio uno, (geminum poſſediſſe ſtatuamus) eóque ſatis pingui, exuiſſe reum. Dubitatur, num Magiſtratus fulmen Eccleſiæ evaſerit? Item num Princeps? Magiſtratum incurriſſe ſatis certum eſt; quæ enim pœna, quòd pati debeat vulnera accepta in facie ſine vitæ periculo? hanc pœnam injunxit provocatus; quid ergo fecit Magiſtratus? Principem faciliùs excuſarem, niſi fortè in ſua provincia duellum, etiam non ſecuta cæde, ſub capitis pœna, vel exilio prohibitum per leges ſit, à quibus ſine gravi ratione deflectere non liceat.

Nonò: Fingamus, virum Equeſtrem, admiſſæ turpiſſimæ culpæ à Clito inſimulatum, hunc ad duellum provocâſſe, quod dum is, utpote cum infami inire recuſaret, alter ad judicium provocat, actionem injuriæ intentans. Admiſſa eſt actio contra Clitum; quæritur num bene? Videtur, quòd non; eo quòd actio neganda ſit ei, qui authoritate privata præoccupare voluit officium judicis, non ſine hujus contemptu. Veniſſet, antequam provocaret, quamprimum injuriam acceperat. Actionem certè ejusmodi homini negant Edictum Colonienſe, Palatinum, Bipontinum, Saxo-Gothaicum, Lotharingicum, Megalopolitanum, & complura alia, quin ipſa æquitas naturalis. Docet CARPZOVIUS (a) per retorſionem tolli actionem injuriarum; ſi enim injuriam paſſus per retorſionem eandem repulerit, ſibi ipſi in cauſa ſua jus dixiſſe videtur, & indignus eſt, ut legis, aut Magiſtratûs opem ſentiat, qui jus dicentis authoritatem, quam implorare debuerat, neglexit. Quòdſi ſola *retorſio* quemquam actione reddit indignum, multo magìs *provocatio* id faciet.

Sed, quæres, quid ergo agat miſer, infami nota conſperſus, quò ſe convertat? vel in judicio abſolvi debebit, vel ultro armatus irruere in Clitum. Ajo, ſi actionem negante Prætore, ſuæ ſibi innocentiæ ſit con-

 ſcius,

(a) Jurisprud. Forenſ. p. 4. Conſtit. 46. defin. 10.

ſcius, ſubornet quempiam, qui ex indiciis illis ipſis, quibus Clitus ſe induci ad exprobationem eſt paſſus, apud judicem eum denuntiet. Judicis tum erit inquirere, & trutinare ſuggeſta indicia: quæ ſi minus ponderis habere deprehendantur, & declarentur, ſatis erit conſultum honori. Neque *denuncians* inde quidquam damni capiet, veluti accuſator ſolet capere, ſi in probatione ſuccumbat; denuncians enim non tenetur ſe inſcribere ad pœnam talionis, aut ad cauſam plenè probandam, ùt docent paſſim Doctores. (a) Quòd autem judices illos attinet, qui poſt factam provocationem adhuc admisère actionem, ſi quidem etiam apud illos extitit edictum id vetans, malè egerunt contra debitam legibus obſervantiam: nec tamen pœnas Eccleſiaſticas meriti ſunt; eò quòd duellum neque permiſerint; neque veniam & impunitatem eidem conceſſerint.

Decimò: At tales ego judices eximere nolim, qui pœna ferme nulla afficerent provocantem, contenti, quòd ex provincia abiret aliò terrarum, quò eum negotium quoddam vocat, cujus tamen tanta erat audacia, ut poſt litem ſuam in judicio deciſam, & pronunciatam ſententiam adverſarium nihilominus gladio adoriri non ſit veritus, quamvis fide jurata in judicio promiſerit, id ſe non facturum. Graviſſimæ conſequentiæ hoc crimen eſt; ſi enim poſt ſupremæ poteſtatis ſententiam pugnare adhuc pro honore neceſſe ducitur, fruſtra laboratur tollendis duellis, deſperatus eſt morbus, cui tollendo unicum, quod supereſt, remedium, non ſufficit. Graviſſimè itaque puniendum erat crimen, nec ferendum, ut tanta authoritas ludo haberetur. Peccârunt itaque: Pœnas tamen Eccleſiaſticas non contraxerunt; quia *duellum* non erat, ſed aggreſſio ex una, defenſio ex altera parte: itaque *rixa* erat, quam impunitam dimiſerant.

Undecimò: Fingendus adhuc caſus unus eſt. Camillus & Hector, egregii bello duces, ſua quilibet dignitate conſpicuus, ſubita æmulatione colliſi ſunt. Camillus enim in rebus ad munus ſuum pertinentibus, ulla ab Hectore juſſa accipere detrectavit, ob, neſcio, quam antiquioris juris prærogativam, donec ſupremus Princeps pronuntiavit editâ ſententiâ, ut

(a) Vid. *Reiffenſtuel* tit. de accuſ. & inquiſ.

Digitized by Google

ut dependeret Camillus ab imperio Hectoris. Ille irritatus hac ſententia per Epiſtolam Hectori animum ſuum graviter exacerbatum expoſuit. Hector lectæ epiſtolæ reſponſorias dedit, in quibus, invidiam à ſe amoliturus, ſententiam Principis objecit. Cùm tamen Epiſtola Camilli etiam perſonam Hectoris videretur perſtringere, addidit hic in reſponſoriis ſuis: *ſi de cætero quid ſuæ perſonæ vellet, ſciret ſe nihil metuere.* Aliquot poſt dies, dum nihil minus opinatur Hector, Camillus adeſt, ad duellum provocat. Pugnatum fuit non ſegniter. Levi tamen vulnere finita eſt pugna. Admonitus Princeps, utrumque domi ſe continere juſſit, donec poſt aliquot dies cauſa ventilata, & deciſa fuerit, eâ clementiâ, ut Camillo, utpote magìs reo, ſcripta fuerit levis objurgatio, de reliquo nihil ei fortunarum, aut gratiæ deceſſiſſe notatum fuerit. Dubitari in confictο hoc caſu poſſet, an non judices nimis clementes hoc ſibi judicio pœnas Eccleſiaſticas ſint promeriti, quia *poſt admiſſum crimen veniam, & impunitatem conceſſere.* Vel ſi levis objurgatio, data Camillo, pœnæ nomine venit, aut domeſtica cuſtodia per ſe ſervanda, donec poſt pauculos dies cauſa examinaretur, videtur ea pœna delicto nimiùm quantùm inferior, præſertim in iis Provinciis, ubi ſupplicium capitale ſtatutum eſt in duellum etiam non ſecuta cæde. Delictum Camilli ex eo quoque creſcit, quòd propter *ſubordinationem* per ſupremi Principis decretum expreſſe *definitam*, irritatus provocaverit. Nec dici poteſt, quòd contra privatam Hectoris perſonam ſe vindicaverit: ab hac nihil injuriæ acceperat; verba namque in reſponſoriis ſcripta non provocantis erant, ſed virtutem profitentis. Videntur ergo hìc locum habere Eccleſiæ fulmina, & ſententia Gobati, recitata alibi.

Et profectò, quamdiu præſens negotium intra fictionem conſideratur, vix eſt excuſationi locus ſuper. At ſi revera aliquando ita contingeret, ut tali duello talis ſententia daretur, tunc crederem ego (ſaltem ſi judices ſcirem viros eſſe, alioquin integros, & conſcientiæ rectæ) crederem, & mihi perſuaderem, gravem cauſam eos habuiſſe tam mitis ſententiæ. Novi ſiquidem ex Carpzovio (a) tredecim dari cauſas, ob quas pæna poſſit mitigari, ſcilicet ætatem teneram, ſenectu-

(a) Pract. Crim. p. 3. q. 143.

Sic dictus Author in ſuo præclaro compendio. Geminum hunc caſum clariùs recenſet in ſuo *Jure Canonico practicè explicato*. (a) " Venit ad me, inquit, Reverendiſſimus quidam Vicarius Generalis vir „ magnæ doctrinæ, dicens, ſe Conſtitutionem Benedicti XIII. noviſſimam ſecutum, jam duos extradidiſſe ex aſylo Curiæ ſæculari: num „ bene? hoc ex me cupere eum intelligere. Repoſui, ipſum omnino „ potuiſſe hoc facere: at obligatum non fuiſſe juxta meam doctrinam „ qua trado, Bullas Pontificias novam legem ponentes, non obligare „ in Provinciis, in quibus promulgatæ non ſunt debito modo, præſertim pœnales, correctorias, & revocatorias, qualis eſt iſta Benedictina. „ Tum recenſet longam diſputationem, in quam cum Vicario Generali incidiſſet, circa neceſſitatem promulgationis faciendæ etiam in Provinciis.

Demum iterum concludit, " Vicarium potuiſſe hoc facere: „ ſed non fuiſſe obligatum; quia exiſtentes in cæteris Provinciis nullibi „ prohibentur acceptare legem Pontificiam, apud ſe non promulgatam: „ ſicut etiam non jubentur acceptare. Ergo licitè potuit (citra obligationem tamen) iſte Reverendiſſimus ultronea acceptatione ſequi „ Conſtitutionem, Romæ, & poſtea per Concilium in tota Italia „ debito modo promulgatam. Ac certè, ſi fuiſſet cauſa Romam, & „ ipſe propterea delatus, viciſſet, ac ibi apud legitimum judicem aſſiſtentiam inveniſſet pro foro externo, ac proin etiam in interno tutus „ fuiſſet, ſicut tutus fuit extradendo.

378. His doctiſſimè diſputatis liceat ſubjungere quatuor annotationes.

Primò: Etſi promulgatio Romæ facta ſufficeret ad obligationem inducendam in Provinciis, necdum tamen obligatus fuiſſet Vicarius, ut reum aſylo excluderet; quia non conſtabat adhuc, an eam legem per quaſdam Provincias Italiæ promulgatam, Pontifex etiam voluerit ad reliquum orbem propagare; poteſt enim quandoque rationem habere condendi pro una tantùm provincia legem quamdam, præcipuè dum in Concilio non niſi Provinciali condit.

Se-

(a) Lib. 5. tit. 37.

Secundò: In quibus Diœceſibus (audio in pluribus extra Italiam id jam eſſe factum) jam aliquoties *homicido præmeditato*, & facto *animo deliberato* negatum fuit aſylum, in iis negandum erit etiam poſthac; lex enim, acceptata per uſum obligat. (a)

Tertiò: In quibus Diœceſin recepta necdum eſt ea Conſtitutio, conſultum erit recipere, præcipuè ſi neceſſarium credatur ejusmodi frænum coërcendæ licentiæ duellorum, qua de re etiam Principes, pro ſalute publica ſolliciti, laudabiliter conſilia cum Epiſcopis communicabunt.

Quartò: Conſultum erit in iis Diœceſibus, ubi Conſtitutio per uſum recepta necdum eſt, eam promulgando recipere, antequam caſus ejusmodi contingat; quòdſi enim, occiſo quodam per duellum, nobilis ejus familia apud Epiſcopum inſtaret, ne aſylum interfectori detur, durum accideret reo, tum primùm per acceptationem Bullæ in ultimum diſcrimen conjici. Jus quidem Epiſcopus ſemper habet Bullam acceptandi; at etiam ejusmodi reus jus ſe habere crederet exigendi, ut ſecum agatur ſecundùm uſum, qui vigebat tempore commiſſi delicti.

§. IV.

Quid ſingulariter noviſſimè ſtatuerit BENEDICTUS XIV.?

379. *Conſtitutiones præcedentes partim extendit.* 380. *Partim declarat.*

379. SApientiſſimus hic Pontifex, cujus *ſapientia* in condendis decretis *eſt quaſi arena in littore maris*, (b) Conſtitutionibus Prædeceſſorum ſuorum novam Conſtitutionem addidit circa immunitatem localem, (c) in qua præcedentes extendit.

Primò: quoad *perſonas*; cùm enim GREGORIUS XIV. & BENEDICTUS XIII. de Laicis tantùm eſſent locuti, pòſt CLEMENS XII. etiam Eccle-

(a) L. de quibus. 32. ff. de leg. (b) 3. Reg. 4. 29. (c) An. 1750. Ibid. Mart. cujus initium: *Officii noſtri ratio.*

Digitized by Google

ſiaſtica non ſuffragetur. Nihil in hac exceptione de duello. Cædes etſi ſequatur, non erit *ex proditione*; ille enim occidit proditoriè, qui per inſidias, & ſub ſpecie amicitiæ occidit incautum, ſive nihil potentem ſibi cavere. Præter hæc crimina autem nullum aliud, quamvis atrox, privat aſylo juxta conſtitutionem Gregorianam; quia hæc voluit omnia, in materia immunitatis occurrentia dubia tollere, atque velut norma reducere omnia *ad unam tantùm formam*, ſtatuens, ut ſola enumerata octo delicta privent aſylo, *non alia, etſi æquipolleant in jure expreſſis, vel adſit paritas, identitas, aut majoritas rationis.*

§. III.

An etiam poſt Conſtitutionem Benedicti XIII. & Clementis XII. Aſylum pateat Duello lethali?

376. *Intra Diœceſes, quarum Epiſcopi interfuerunt Concilio Romano, non patet.*

377. *Extra Italiam valet ſententia* Pichleri.

378. *Cui aliquot notationes ſubjungimus*

376. BENEDICTUS XIII. piiſſimæ memoriæ Pontifex, poſtquam Concilium Provinciale in Eccleſia Lateranenſi, utpote hujus Patriarcha, anno MDCCXXV. celebraverat, Conſtitutionem edidit, (a) in qua inter alia nova delicta, aſylo privantia, ſtatuit primo mox loco: *ſi quis interficit proximum animo præmediato, ac deliberato.* Arctiores ergo limites aſylo poſuit, ac antè poſuerat Gregorius XIV. utpote qui ſolum homicidium *proditorium*, non verò etiam id, quod ſine proditione animo præmeditato, ac deliberato fit, hac immunitate excluſerat. Inde colligo, duello *lethali* non patere aſylum ſacrum: id eſt, eo non gaudere, qui alterum in duello interfecit, quæ cædes utique fit animo *præmeditato, ac deliberato.* Vel enim pactio de levi tantùm infligendo vulnere præmiſſa non fuit duello; vel ſi præmiſſa fuit, futilis erat, & pro non adjecta habenda, *ùt Cap. ſequente* patebit. Quòdſi ergo quis pugnando locum quærat vulneri, parum ſolicitus, & prorſus incer-

(a) Quæ incipit: *Ex quo Divina &c.* inſerta Concilio in appendice.

Digitized by Google

incertus, an vulnus lethale ſit futurum, nec ne: quin etiam animo ita ſit comparatus, ut lethale quoque vulnus dare non abhorreat, modò poſſit dare, vel ſi aliud commodè dare non poſſit; quis neget, hunc *præmeditato, ac deliberato animo*, adhibita omni dexteritate, ac robore ſuo, vitam alteri eripere? Et tamen ita animo comparati ſolent eſſe monomachi. Quod tanto magìs verum eſt de eo, cujus voluntas in lethale potiùs, quàm levius vulnus fertur. Homicidium ergo in Duello patratur animo *præmeditato, ac deliberato.* Et hæc ipſa eſt ratio, quòd omnis ætas, & omne tribunal pugilem ejusmodi, qui antagoniſtam duello occidit, pro vero homicida habuerit. Dubium videtur omnino tolli per Conſtitutionem CLEMENTIS XII., (a) ubi aſylo excluduntur, qui homicidium in rixa commiſiſſent; dummodo homicidium non fuiſſet caſuale, vel ad propriam defenſionem. Jam verò *rixa* minus quid eſt, quàm *duellum (vid. Cap. I. Art. I. §. 2. 3.)* Ergo duello multo minùs favet Conſtitutio.

377. At cùm hoc Concilium Romanum à BENEDICTO XIII. celebratum, *particulare* tantùm fuerit, qualia nullos fidei articulos definire, neque ſtatuta, ac morum decreta pro univerſali Eccleſia condere poſſunt, niſi à Pontifice approbata, & recepta fuerit pro tota Eccleſia: item cùm ea, quæ per CLEMENTEM juris communis, & Gregorianæ, ac Benedictinæ Conſtitutionum ſanctionibus addita fuerunt, ultra fines (verba recito Conſtitutionis BENEDICTI XIV.) temporalis dominii Apoſtolicæ Sedis minimè extendantur, quæritur jam, an homicida monomachus hodie extra Italiam in terris noſtris excludendus aſylo ſit?

Ad hanc quæſtionem reſpondet P. PICHLER, (b) ſequentem in modum: " Hæc Conſtitutio BENEDICTI XIII. ſicut in his noſtris partibus, quantum mihi conſtat, ſpecialiter promulgata non eſt, ita, „ an recepta ſit, aut in uſum deducta, dubito, ſicut tamen in praxi obſervatam fuiſſe ſcio Conſtitutionem Gregorianam „ (quæ ſcilicet hunc homicidam non excludit.) " Unam tamen ſcio Diœceſin, in „ qua conformiter dictæ Bullæ binis vicibus Epiſcopi authoritate ex „ aſylo extraditi ſunt, qui homicidium præmeditatum commiſerant. „

Sic

(a) Quæ incipit: *In ſupremo juſtitiæ ſolio* An. 1734. (b) Comp. Jur. Can. L. 3. tit. 49. N. 6.

Digitized by Google

de quibus paulò pòſt: item mandatum noviſſimè editum in Diœceſi Auguſtana. (a)

372. Unde hæc ut rite applicentur duello, conſiderandum inprimis veniet, an commiſſa pugna, non rixa potiùs, quàm duellum fuerit; nam rixa ſi fuerit, & facta ſit cædes, faciliùs reus gaudebit aſylo, ſaltem extra ditionis Pontificiæ terras; in rixam quippe cædes non fit animo adeò *præmeditato, ac deliberato.* Tum ſi duellum revera fuerit, ſed ſine cæde, videndum, quæ pœna in ejusmodi duellum lata ſit in ea provincia: ſi pœna capitalis, vel alia admodum gravis, quales *numero præcedente* recenſuimus, aſylum patebit. Idem dico de ſola provocatione, & de actionibus ſecundariis patrinorum, deferentium libellos provocatorios &c., niſi argumentum Barbosæ, paulò pòſt diſcutiendum, prævaleat. Quòdſi denique cædes ſecuta primùm poſt unum, alterúmve diem fuerit, & pœna capitalis, aut ferme æquivalens in ſolum duellum lethale lata ſit, attendendum erit, an mors ſit ſecuta ex vulnere, & intra quale temporis ſpatium.

§. II.

An Duello Aſylum bene neget *Barboſa?*

373. *Sententia* Barboſæ *explicatur.*
374. *Refutatur ejus ratio prima.*
375. *Et ſecunda.*

373. Augustinus Barbosa, celebre inter Juriſconſultos nomen, ita docuit. « Qui ſe ſimul ad rixam provocaverint, & duel-« lum indixerint, immunitate minimè gaudent; quis enim dixerit, Ex-« communicatos, & ab Eccleſia dejectos, quibus ſacræ ſepulturæ loco « interdicitur juxta Tridentinum, eos Eccleſiæ poſſe perfrui immunita-« te, quos nolit mortuos intra Eccleſiam, vel cœmeterium ſepeliri? « quòdſi mortuos Eccleſia à ſacro loco depellit, & exhumari jubet, « quis vivos illos ſubterfugio gaudere affirmet? Idem dicendum puto, « cùm duo ſimul decertantes ſe certo in loco ad duellum provocarent, « & alterum unus occideret; nam animus occidendi præmeditatus adeſt,

 qui

(a) An. 1748. 5. Maji.

" qui, ſi veriorem ſequamur ſententiam, ſolus ſufficit, ut quis Eccleſiæ " immunitatem amittat. „ Ita ille. Ex quo colligitur, quòd Aſylum neget non ei tantùm, qui in duello cædem commiſit: *ſed & provocantibus, & duellum indicentibus*; ídque ex ratione gemina; quia ſcilicet excommunicati ipſa ſepultura ſacra excluduntur: ergo multo magìs aſylo, tum quia præmeditatum ejusmodi homicidium immunitatem amittit.

374. Sed non perſuadet gemina hæc ratio; nam primò, quamvis excommunicationem incurrant, & ſepultura priventur rei de duello, non ſequitur, quòd etiam priventur aſylo; ſatis quippe receptum eſt, quòd etiam Excommunicati, aut interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ, utut publicè denuntiati, aſylum habeant, juxta Sylv. Navarr. Ang. Arm. Delbene. (a) Ipſos hæreticos, alterius criminis, quàm hæreſeos reos, gaudere aſylo docent multi apud, & cum Delbene, (b) quin ipſos non batizatos Judæos, & Saracenos admittunt, ſi verè ad Chriſtiana Sacra converti velint; quia ſcilicet non eſt indecens, ut benigna Mater Eccleſia etiam cuidam indigno favorem concedat. Potiſſima autem ratio eſt Conſtitutio Gregorii XIV. ejusmodi reos non excludentis.

375. Ex ipſa refellitur argumentum ſecundum Barbosæ. Sic enim arguo: De jure communi facinoroſis omnibus competit aſylum, niſi crimen exceptum ſit: atqui nec provocatio, nec ipſum duellum, nec patrata in eo cædes crimen eſt exceptum, privans aſylo: ergo gaudent aſylo. Non cenſentur alia excepta, quàm illa octo, contenta in Conſtitutione Gregorii XIV, (c) quæ hac in materia jus noviſſimum conſtituebat tempore Barbosæ, & in qua hæc legere eſt: *Laicis ad Eccleſias, locáque ſacra confugientibus, ſi ſint publici latrones, viarúmque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quíve mutilationes membrorum, aut homicidia in ipſis Eccleſiis, earúmque cœmeteriis committere non verentur: aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint; aut aſſaſſinii, vel hæreſis, vel læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiusmet Principis rei, immunitas Eccleſiaſti-*

(a) Apud *la Croix* l. 4. n. 1393. (b) Tom. 2. C. 16. dub. 22. (c) *Cùm alias.* edita Anno 1591.

Digitized by Google

graviter, & pœnas Eccleſiaſticas incurrerint. At illud quæri poteſt, an Magiſtratus eiſdem pœnis obnoxium ſe reddiderit, *dum poſt admiſſum crimen Patrinis veniam & impunitatem conceſſit?* Reſp. quòd non; quia in Conſtitutione CLEMENTIS §. X. damnantur *veniam, & impunitatem concedentes:* & tum primùm §. XI. Pontifex deſcendit ad actiones ſecundarias, inter quas etiam eſt agere Patrinum.

ARTICULUS V.

An contra pœnas civiles ſacro Aſylo gaudeant rei de Duello?

NEgat hoc BARBOSA, (a) aſſerunt alii. Itaque ut nihil deſiderari patiar in præſenti opere meo, quod ad materiam de Duello pertinet, etiam de Aſylo dicam, ad quod monomachus confugere ſolet, qui in duello vulneratum à ſe non leviter adverſarium notat; commune enim hoc eſt horum Heroum receptaculum, timentium ſibi à vindicante juſtitia. Id quoque ſæpe accidit, ut Curia ſæcularis, militaris præcipuè, Aſyli ſacrum jus turbidè invadat verbis, factíſque. Itaque §. primo dabo prænotanda neceſſaria. Secundo, quæram, an duello Aſylum bene neget BARBOSA. Tertio: an etiam poſt Conſtitutiones BENEDICTI XIII., & CLEMENTIS XII. Aſylum pateat duello lethali. Quarto, quid ſingulariter noviſſimè ſtatuerit BENEDICTUS XIV. Quinto, an juſta querela contra aſylum locum habeat?

§. I.

Prænotanda Neceſſaria.

371. *Definitio Aſyli explicata.* 372. *Applicatur Duello.*

371. PRimò: Jus Aſyli, ſpectans ad immunitatem *Localem* Eccleſiarum, dicitur privilegium locis, ad DEI cultum ordinatis, conceſſum, vi cujus rei ad illa confugientes ſunt ſecuri, nec per vio-

(a) Jur. Eccleſ. l. 2. c. 3. n. 101.

Eccleſiaſticos eſſet complexus, nunc Conſtitutione poſtrema etiam Regulares comprehendi declarantur, ut, ſi qui unquam (quod Deus avertat) homicidium animo præmeditato ac deliberato patraverint, à beneficio Immunitatis Eccleſiaſticæ excluſi cenſeantur. Cavetur ſimul, ne quis mulieres, aut milites exceptos fors eſſe exiſtimet.

Secundò: ſit extenſio ad *facta*, ſcilicet ad gravem etiam vulnerationem, ita ut ad perdendam aſyli gratiam neceſſe non ſit, percuſſum jam exſpirâſſe; modò Chirurgi ad inſpiciendum vulnus acciti *grave vitæ periculum* adeſſe retulerint, percuſſor, è loco immuni ſervatis ſervandis extractus, carceribus mancipari permittitur; hac tamen lege, ut Eccleſiæ omnino reſtituatur, ubi is, qui vulneratus fuerit, ultra tempus à legibus conſtitutum ſuperſtes vivat, & quidem ſub iisdem pœnis, quibus in Benedicti, & Clementis literis ii ſubjiciuntur, qui delinquentem ex indiciis ad torturam ſuffiicientibus ſibi traditum reſtituere recuſant, poſtquam is in ſuis defenſionibus hujusmodi indicia diluerit.

Tertiò: Extenditur Conſtitutio etiam quoad *loca*, dum ſic loquitur Pontifex: " Viſum nobis eſt, eadem, quæ in hac materia à Præ" deceſſoribus noſtris conſtituta ſunt, ad alias quoque regiones, qua" rum ſupremi Principes id poſtulâſſent, opportunè ampliari poſſe. " Itaque in Concordatis, tum quæ Anno MDCCXLI. cum chariſſimo " in Chriſto Filio noſtro Carolo utriusque Siciliæ Rege Illuſtri: tum " quæ anno ſequenti cum alio pariter chariſſimo in Chriſto Filio no" ſtro Carolo Emmanuele illuſtri quoque Sardiniæ Rege ſancita fue" runt, contentas in Clementis Literis diſpoſitiones in eorundem Re" gum dominiis locum habere conceſſimus; mox etiam ad alia Princi" pum id expetentium dominia peculiaribus reſpectivè editis literis, " quarum exemplum videre eſt in *Tom. 1. Bullarii noſtri Conſtit.* LXXXVIII. " quæ incipit: *Alias felicis*, extendimus, & ampliavimus.,,

380. Conſtitutiones ſic extenſas etiam quoad quædam Capita declarat. Primò ait, equidem ſtandum eſſe antiquo jure, ut ſcilicet cauſa extractionis è loco immuni in caſu excepto ad ſolos Epiſcopos, alióſque Epiſcopis ſuperiores Prælatos pertineat: ſed quoniam nonnullæ

querelæ ſuper hoc delatæ fuerunt, quòd quædam Curiæ Eccleſiaſticæ extractionem delinquentium diutiùs, quàm par eſt, protrahere conſueverint, hinc monentur Epiſcopi, ut ſufficientibus indiciis absque mora collectis extractio decernatur, & rei vel in Epiſcopalibus carceribus nomine Eccleſiæ detineantur, vel, ſi indicia adſint, aliàs ad torturam ſufficientia, etiam ad Curiæ Laicalis carceres transferantur. Pro majore acceleratione permittit Pontifex, ut Epiſcopi, à loco delicti abſentes, Vicariis ſuis foraneis, ſive etiam aliis Eccleſiaſticis perſonis committant indicia juridicè colligenda. Id præcipuè æquiſſimum Pontificis noſtri animum declarat, quòd expreſsè dicat, Eccleſiaſtici zeli officium non in eo eſſe ſtatuendum, ut juſtitiæ curſus per Apoſtolicas Conſtitutiones præſcriptus adversùs facinoroſos homines impediatur; ſed in Eccleſiarum immunitate ac juribus aſſerendis, ubi hæc contra ſacrarum legum præſcriptum, violari contingat.

Declaratur ſecundò, quid agendum in caſu, quo reus ex loco delicti confugit ad aſylum Eccleſiæ in alia ditione, ex qua vi conſuetudinis rei ſolent remitti ad locum commiſſi criminis. Scilicet ſi delictum juxta Conſtitutiones Pontificias pro excepto haberi debeat, mandat Pontifex, ut Epiſcopus ille, ad quem ratione loci delicti commiſſi id pertinere dignoſcitur, indicia ad capturam requiſita cumulari faciat, eáque transmittat ad Epiſcopum ditionis, intra cujus Jurisdictionis fines illius delicti reus aſylum delegit, ut hujus Antiſtitis auctoritate, aliíſque ſervatis ſervandis à confugii loco extrahi, ac ſi ita res feret, externæ pôſtulanti Curiæ valeat conſignari.

Declaratur tertio, quòd ii, qui in ſpretum Eccleſiaſticæ authoritatis, poſthabito recurſu ad Superiores Eccleſiaſticos, loca immunia obſidere præſumunt, ac impediendo, ne ad illos, qui ſacro confugio ſe tuentur, alimenta deferantur, ſive aliter in Curiæ ſæcularis poteſtatem ſe dedere cogunt, quòd hi, inquam, iisdem pœnis ſubjaceant, quibus ſubjecti pridem fuerunt Curiæ ſæculares, & Judices delinquentem ſine interventu Eccleſiaſticæ authoritatis capientes, extrahentes, incaceran- tes, vel ad declarandum, crimina eſſe excepta, procedentes. Quibus ego tamen verbis non prohibitum exiſtimo, cuſtodiam aliquam

loco

Digitized by Google

loco immuni addere, ne interea, dum cauſam Epiſcopus cognoſcit, elabatur reus; modò aliàs moleſtiæ nihil vel loco, vel reo inferatur, nec, recurſu ad Superiores Eccleſiaſticos poſthabito, authoritas Eccleſiaſtica ſpernatur.

Hæc ſunt, quæ circa aſylum ſapientiſſimè in Eccleſia conſtituta eſſe novimus, húcque pertinere exiſtimavimus.

§. V.

An contra hoc Aſylum juſta querela locum habeat?

381. *Auditur querela.*
382. *Refellitur ratione, & demonſtratur ulteriùs, quòd*
383. *Aſylum non eximat reum penitus à pœna.*
384. *Nec ſit confictum in favorem Clericorum.*
385. *Et quòd invaleſcente abuſu, tolli, aut reſtringi poſſit.*

381. SUnt non raro jurium Eccleſiaſticorum vel imperiti quidam, vel oſores, qui, neſcio, quibus ſtudiis ducti, improbare non verentur aſyli ſecuritatem, & cæde fors quadam in duello patrata, mox ubi homicida in locum immunem ſe ſubduxerit, detonare in ejusmodi receptacula audiuntur: longè prudentiùs acturi, ſi in duellum ipſum ſuam bilem exonerarent, nec defenderent ejus uſum, unicam effuſi ſanguinis cauſam. Quòdſi iniquum ipſis non habetur duello congredi, quòdſi neceſſitatis titulo hanc pugnam excuſant, quin & fortitudinis laude exornant, cur victori pugili ſecuritatem invident, ſacro in loco quam quærit? Fingamus ejusmodi convitiatorem, vel ejus amicum quempiam aſylo egere, tunc verſo ſtylo ſaluberrimum hoc inſtitutum appellabunt, quo conſulatur reo, mala ſorte redacto ad cædem humanam: at in cauſa aliena ſeveri admodum ſunt, damnantes uno halitu & reum, & jura Eccleſiæ.

382. Noverint ergo jus aſyli eſſe antiquiſſimum, & coævum ipſis naſcentis Eccleſiæ temporibus; quia GELASIUS Papa, (a) apertè pronun-

(a) C. Frater, 10. XVII. q. 4.

nuntiat, nec poteſtatibus, nec Principibus unquam licuiſſe, ut hominem in ſanctuariis conſtitutum violenter abſtraherent. Pontifex autem hic ſedit ab anno 492. ad annum 496. Unde ſatis conſtat, quòd facta ab ARCADIO prohibitio anno 398., ne ſcilicet reus in Eccleſia ſecuritatem haberet, neceſſariò immunitatem jam habuerit ante ſe: quamvis & hæc prohibitio brevì pòſt revocata ſit, (a) & ejus architectus Eutropius conſilium hoc ſuum, velut alter Beryllus, luerit, abſtractus ab aris, ad quas confugerat reus perduellionis. (b) Hoc jus aſyli pluribus aliis in Conciliis confirmatum fuit, ab Aurelianenſi ſub HORMISDA Papa anno 514. Matiſconenſi primo ſub PELAGIO II. circa annum 588. Moguntino anno 858. In duobus Conciliis poſterioribus jam fuerunt excepta aliqua crimina, ne ſcilicet Eccleſiæ clementia abuſu noceret. Demum hæc immunitas ſacrorum locorum luculenter confirmata eſt ab Oecumenico Concilio Tridentino. (c) Typum hujus immunitatis in ſynagoga jam invenimus, cui *ſex urbes refugii* ipſe DEUS deſignaverat, *ut fugeret ad eas, qui fuderit ſanguinem.* (d)

Nolim equidem ex iis eſſe, qui ex aſylo Judaico æquitatem hodierni aſyli rectà probare contendunt; ſcio enim, quantum differant. Impune erat Judæis propingui ſui necem nece homicidæ vindicare, id eſt, ùt explicat CORNELIUS à LAPIDE, facti impunitatem in foro externo habebant; indulgendum enim aliquid erat impotentibus Judæorum animis, prurientibus in vindictam: ergo conſtituit DEUS has urbes refugii, ad quas, qui cædem talem admiſiſſent, ſe reciperent, ut ibi laterent tuti, donec examinatâ cauſâ pateret, an deliberatè occiderint, vel caſu fortuito, vel ad ſui tutelam. Si hoc, remittebantur ad locum refugii, donec, Sacerdote magno mortuo, in libertatem liceret prodire: econtra occidebantur, ſi deſtinato conſilio occidiſſent. Jam verò aſylum Chriſtianorum etiam his, qui deſtinato conſilio occiderunt, patuit hactenus, ſaltem uſque ad BENEDICTI XIII. Conſtitutionem. Ad hæc non ſex ſolùm urbibus unius regionis, ſed cui-

(a) L. 2. Cod. de his, qui ad Eccleſ. (b) Vid. *Gothofred.* Commend. ad Cod. Theodoſ. leg 16. & 17. de pœn. leg. 3. de his, qui ad Eccleſ. confug. (c) Seſſ. 25. Cap. 20. (d) Numer. C. 35. v. 6.

Digitized by Google

cuilibet loco ſacro cujuslibet urbis eſt indultum toto terrarum orbe: nec ſoli homicidio, ſed etiam criminibus aliis non exceptis. Unde colligere licet, exemplo veteris legis ſtabiliri quidem aliquem aſyli uſum: non tamen hodiernum, multo benigniorem.

At quid prohibet in, in lege Gratiæ benigniùs agere? quid prohibet, Eccleſiis longè ſacratioribus plus privilegii dare? Cauſa aſylorum fuit, ait Cornelius à Lapide, reverentia templorum, & locorum ſacrorum atque ipſius Dei; dum enim domus Dei habentur Sacroſanctæ, celebratur ejus gloria, & majeſtas; ſecundò ejus miſericordia, & benignitas commendatur. Hæc utique in lege nova multo magìs valent, ac valuerant in antiqua. Sileo morem gentilium, qui ſimilem ſecuritatem locis ſuis ſacris concedere fas, & decens eſſe exiſtimabant, ùt paſſim legere eſt. (a) Dum ergo præterea authoritas Conciliorum, & antiquiſſimarum legum, tam Eccleſiaſticarum, quàm civilium hodiernæ aſyli formæ invictum ſuperaddit robur, parum curandi ſunt oggannientes, herì nati blaterones,

383. Ajunt quidem, bonum publicum exigere, ut puniantur ſcelera: aſylum eſſe inventum Clericorum, quo ſibi authoritatem, & venerationem concilient: abuſum hunc à florentiſſimis regnis vel admiſſum nunquam fuiſſe, vel eliminatum. Ut triplex hoc accuſationis caput refellam,

Scito primò, Bonum publicum exigere quidem, ut puniantur delicta: at non ut puniantur *omnia*, & *ſemper*, & *morte necentis.* Bonum publicum etiam exigit, reverentiam haberi locis ſacris; *cùm ſumma ſit, ratio, quæ pro Religione facit*, (b) neque enim per privilegium aſyli tam reis, quàm locis ſacris, favere cupiunt Pontifices. Unde nuper Cathedra Canonica Ingolſtadienſis ſapientiſſimè hanc theſin concertationi propoſuit: (c) *Jus aſyli tanquam privilegium favorabile, exigit latam interpretationem, quatenus cedit in favorem Eccleſiæ. Ubi autem ſolummodo agitur de favore Reorum, experimur recentiores Pontifices dubia inter Docto-*

(a) Vid. Div. *Auguſt.* l. 1. de civit. C. 34. *Pauſan.* l. 1. In Attic. &c. (b) L. 43. ff. de Relig. & ſumpt. (c) Ord. 29. in Præcognit. Jur. Can. P. Xav. Zech.

res exorta, identidem reſolvere in ſtrictiorem partem. Dein ne quis putet, duella lethalia per aſyli gratiam abire omnino impunia, perpendat, rogo, quid poteſtati Judicis laici liceat contra reum in aſylo conſtitutum. Abripi ad carceres, & ferale pegma non poteſt, fateor: at poteſt reus citari, non comparens ſpoliari bonis, quæ habet extra Eccleſiam, dignitatibus, & officiis exui, proſcribi patria. Poteſt etiam proferri ſententia mortis, inferendæ, quandocunque extra aſylum deprehendetur. Ita docent Authores plurimi. (a) De proferenda tamen mortis ſententia dubito: neque velim conſuetudinem, ſi alicubi vigeat, laudare. Nihilominus pœnæ hæ tantæ ſunt, ut fortè non majores ſtatuerent multi Judices laici, ſi ipſi reum deprehendiſſent mox à commiſſa in duello cæde.

384. Scito ſecundò: Clericis, & Religioſis longè plus moleſtiæ, quàm commodi ex aſyli gratia accedere. Militari cuſtodia circumdantur eorum ædes: reum debent alere ſuis, vel Eccleſiæ ſumptibus, ſi ex propriis ſe alere nequeat: in tricas moleſtas cum Ducibus militum incidunt, ut multa alia ſileam. Unde nunquam audivi gratulantes ſibi, dum hoſpes ejusmodi ſacras fores pulſavit. Tradere petentibus reum non poſſunt, niſi Excommunicationem reſervatam velint incurrere. (b) De favore ergo Eccleſiarum agitur, non Clericorum. Id tamen notari velim, ſi Clericis moleſtiæ inferantur, ad cuſtodiam Rei non neceſſariæ, aut immoderatæ, non minùs violari immunitatem Eccleſiæ, ac ſi inferantur confugienti ad Eccleſiam.

385. Scito tertiò, ſi alicubi terrarum ex ſpe hujus immunitatis nimiùm invaleſceret duellorum licentia, licebit Principi, aut ſenatui curare, ut vel reſtringatur, vel, ſi neceſſe ſit, tollatur aſyli favor, uti factum in Gallia novimus; Immunitas enim localis neque eſt juris naturalis, neque divini, uti major pars Authorum tenet. (c) Equidem ex utroque jure reverentia quædam locis ſacris debetur: modum tamen venerationis definire ſitum eſt in poteſtate Eccleſiæ. Unde non video, cur non conſue-

(a) Apud *Delbene* de Immunit. Cap. 16. dubit. 31. n. 11. (b) Extrav. 3. de Pœnit. int. com. (c) Apud *Delbene* l. c. dubit. 2.

Digitized by Google

ſuetudine, ſi hæc ſit introducta, ùt debet (a) aſyli favor reſtringi, vel tolli poſſit, ſaltem ſi introducta ſit poſt Tridentinum, & Conſtitutionem Gregorii XIV.; hæc quippe videtur abrogare omnes præcedentes conſuetudines. (b) Securior autem modus ponendi limites aſylo, ſeu potiùs hujus abuſui, ſi fortè alicubi neceſſe ſit, eſt, ut Magiſtratus, communicatis cum Epiſcopo conſiliis, agat de acceptanda Bulla Benedicti XIII. hac acceptata monomachus, ſi cædem patraverit, aſylo non gaudebit. Vel recurri poteſt ad ſummum Pontificem, cui *viſum eſt*, ùt habent verba Benedicti XIV., privationem aſyli, à Prædeceſſoribus ſtatutam, ***ad alias quoque Regiones, quarum ſupremi Principes id poſtulâſſent, opportunè ampliari poſſe.*** Qòdſi duellum, etiam non ſecuta cæde, ſub pœna capitis, vel alia graviſſima, lege civili eſſet prohibitum, & invaleſcenti temeritati frænum oporteret injicere, monendus, & rogandus eſſet ipſemet ſummus Pontifex, ut pro paterna ſua vigilantia hoc effugium clauderet monomachis, vel tollendo id refugium ex toto in ea provincia, vel reſtringendo ad loca pauciora, vel alio, quo viſum fuerit modo; Epiſcopus enim, quamvis poteſtatem habeat Bullam in Concilio Provinciali Romano editam adoptandi pro ſua quoque Diœceſi: non poteſt tamen ſponte ſua aliud delictum ab aſylo excludere, quod in ea Bulla excluſum non fuerit. His omnibus probè notatis, perſpicuum eſt, quòd de noſtro Aſylo juſta querela locum non habeat.

CAPUT VII.

De duello innoxio.

CAput ultimum ſupereſt, & breviſſimum. De rariore duelli genere agit, &, ſi non innocuo, ſaltem minùs noxio. *Innoxium* ergo dum dicimus, ***minùs noxium*** intelligimus; non enim ita ſanguinarium eſt, ut ad necem uſque graſſari velit. Frænare iram poteſt vel pactione, qua pugnam certis legibus ***reſtringat*** : vel mera ***fictione***, qua ſeriò agere ſolùm

(a) in Cap. fin. de conſuet. (b) *Delbene* l. cit. dubit. 6. 7.

Digitized by Google

lum ſimulet. De his aget *Articulus primus.* Tum *altero Articulo* explicabimus aliud duellum, quod ſcientia Equeſtris Italica videtur habuiſſe pro innoxio.

ARTICULUS I.

Explicatur Duellum duplici modo innoxium.

SEcernere, & declarare dubia oportet, de quibus confuſè, & ſparſim hinc inde variorum libri agunt. Itaque §. *primo* proponemus duellum innoxium, *ex reſtricto modo pugnandi.* *Secundò* innoxium *ex fictione.*

§. I.

Duellum innoxium ex reſtricto modo pugnandi.

386. *Eplicatur varius reſtringendi modus.*
387. *Qui non excuſat,*
388. *Uti probatur amplius*
389. *Id quod etiam probatur ex Juriſconſultis.*

386. REſtringi pugnandi modus poteſt primò, ſi pactio ineatur à provocante, & provocato de dirimendo certamine, quamprimum alteruter vulneratus fuerit, aut ſanguine manaverit: vel ſecundò quamprimum certus ictuum numerus utrinque fuerit vibratus, aut globorum numerus exploſus: vel tertiò ſi ſpondeant mutuò ſe curaturos, ut vulnus non niſi leve detur. Si jam moveatur quæſtio, quid ſit ſentiendum de ejusmodi duellis, reſtrictis ex modo pugnandi per pactionem ſtatuto,

387. Dico primò: Ejusmodi duella illicita ſunt. Ratio prima eſt; quia damnata ſunt in Conſtitutione CLEMENTIS VIII. (a) dicentis: *iisdem pœnis, decreto, & conſtitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ ſunt de dirimendo certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, ſeu ſanguinem fuderit, aut certus ictuum numerus utrinque illatus fuerit.* Ratio ſecunda reprobans etiam tertium caſum, quo promittunt ſe curaturos,

(a) §. 9.

Digitized by Google

raturos, ut non niſi leve detur vulnus, petenda eſt ex §o *ſequente*; nam argumentum, quo ibi impugnatur duellum innoxium ex fictione, etiam huc quadrat. Nec dubito, quin hæc duella Excommunicationi ſubjaceant, primus enim & ſecundus caſus clarè exprimuntur à Pontifice: tertius quamvis non ita expreſſus ſit, verè tamen duelli, & quidem illiciti rationem habet.

388. Itaque quandoque prohibitum eſt duellum ex toto ſerium; nullo pacto reſtrictum, etiam prohibitum eſt duellum dictis tribus modis reſtrictum; nam primò ſi pactio præmittitur de certamine dirimendo, *quamprimum alteruter vulneratus fuerit, ſeu ſanguinem effuderit*, fateor, equidem hæc pugnandi ratio ita crudelis non eſt, ac alia, ſine limite, ac ulla moderatione graſſans in vitam hominis, aut nolens deſiſtere, donec unus pugilum proſtratus herbam mordeat: ſatis tamen infeſtum eſt pretioſæ vitæ, & membrorum integritati; quia utique res incerta eſt, an non primum vulnus lethale, aut an non ſaltem admodum nocivum nobilioribus partibus, aut uni ſenſuum ſit futurum. Pugiles certè feriunt, ùt poſſunt, &, qua data porta, irruunt in adverſum corpus, malentes prævenire, quàm præveniri.

Secundò: etiam ea pactio, ut ceſſet pugna *poſt certum ictuum, aut globorum numerum*, etſi quandoque vitam ſervare poſſit, huc tamen nihil facit, quia jam primi ictus, globique poſſunt eſſe fatales, vel valde noxii, ùt mox pluribus dicemus.

Tertiò: Inane etiam pactum eſt, *de non dando alio vulnere, quàm levi*; difficillimum quippe eſt, in medio pugnæ diſcernere, num rima, quæ patet, ad nobiliores corporis partes gladium ductura ſit, vel minus nobiles. Quis adeò dexterè jaculari norit, ut ſecurus ſit, ſe, currente etiam equo, non aberraturum aliquot transverſis digitis? audivi ex non uno in hac palæſtra verſato, id pro certo ſpondere neminem poſſe, ùtùt exercitatiſſimum. Fors alter excutiendo gladium meum minùs dexterè, hunc ipſum eò diriget, quò ego non deſtinaveram. Multo minùs ſecuritatem dabunt glandes plumbeæ, non ſolùm dependentes à mea deſtinatione, ſed etiam ab alterius motu. Ad hæc, quis, dum pugna

Digitized by Google

calet, temperabit ſibi facilè, ut aditu oportuno, ad corpus adverſum forte detecto, abſtineat?

389. Certè Juriſperiti propoſitum abſtinendi in pugna à lethali vulnere adeò inane eſſe judicant, ut, ſi cædes ſequatur, homicidam pœnâ ordinariâ afficiendum eſſe cenſeant, velut acſi nihil excepiſſet, ſeu reſervâſſet, quorum ſententiam, ait CARPZOVIUS (a), juri ac veritati conſentaneam eſſe arbitror, eo quòd percutiens gladio, animo ſolùm vulnerandi, æquè in dolo eſt; & qnia ſcit, vel ſaltem ſcire debeat, *certo, & deſtinato modo vulnus, præſertim gladio, vel ſimili inſtrumento, ad homicidium perpetrandum, apto, dari non poſſe.* Id ipſum variis teſtimoniis, & rationibus confirmat ulteriùs.

Denique etiam vulnus non lethale datum, e g. in gutture, aut oculo, aut digitis, aut naribus, quoties non integritatem corporis lædit cum graviſſimo incommodo? obligamur autem graviſſimè non ſolùm vitam, ſed & uſum membrorum integrum ſervare: ergo ejusmodi duello periculoſo exponere illicitum eſt, quoties illicitum eſt exponere duello ex toto ſerio, & nulla pactione reſtricto.

§. II.

Duellum innoxium ex fictione.

390. *Caſus primus de duello ficto.*
391. *Damnatur in ſtatu Civitatis bene ordinata.*
392. *Duellum fictum illicitum Excommunicationi non ſubjacet.*
393. *Caſus alter, ubi gladius tantùm evaginatur ob inæqualitatem perſonarum, damnatur.*

390. GEmino caſu explicabimus, quæ ad rem præſentem pertinent. Caſus primus ita habet: Conradus vir nobilis, in dignitate civili conſtitutus, ab alio ejusdem conditionis in freqnenti cœtu æqualium vile convicium tulit, quod fuerat concocturus ſine ultione, niſi conjux, mulier impotens ac imperioſa, virum excitâſſet ad vindicandi mo-

(a) Pract. Crim. p. 1. q. 1. n. 28.

Digitized by Google

modum, nobili, ùt ajebat, dignum animo. Itaque vel invitus Conradus ſtatuere conviciatori horam, & locum duelli debuit. Cùm tamen uterque pacem præ bello coleret, urbis Gubernatorem curârunt per ſubornatum quemquam moneri de re tota. Quis ſuis partibus ut non deeſſet, excubiis ad urbis portas vigilantibus in mandatis dedit, hos duos, cùm datâ horâ exirent, reducere ad cuſtodiam quemque domeſticam. Ita hæc provocatio fuit innoxia ex fictione. Quòd ſi Gubernator neglexiſſet eum obicem ponere, illi ulteriùs progreſſi gladios quidem ſtrinxiſſent: at ea tantùm lege, ut inani ſtrepitu contenti aërem verberarent, non corpora peterent in præſentia patrinorum fidorum & amantium pacis. Quæritur, num licitum fuiſſet hoc duellum, vel illa provocatio ficta?

391. Dico primò: ejusmodi duella, & quod ſequitur, etiam provocatio ad illa, conſcientiæ repugnant. Ratio generalis eſt; quia privata authoritate, neglecta publica poteſtate, jus ſibimet dicere injurioſum eſt Magiſtratibus, Reipublicæ noxium, ùt pluribus oſtenſum eſt. *Cap. II. Art. V. VI.* Et quamvis pugna omnino ficta ſit: nihilominus peccant pugnantes pravo exemplo; quærunt enim fidem facere aliis, quaſi ſeriò dimicaſſent. (Quid enim fictio nota prodeſt ad ſervandum honorem?) ergo perſuadere aliis conantur, ſibi viluiſſe leges humanas, Divináſque, duellum ſerium prohibentes: quod, quàm pericoloſum ſit in materia honoris, & quot turbarum cauſa, conſideranti facilè patet. vid. MENDO. (a)

Aliam rationem addit P. SCHMALZGRUEBER (b) his verbis: Finis adæquatus legum, præcipuè Eccleſiaſticarum non tantùm eſt, impedire cædes: ſed *etiam tollere uſum deteſtabilem duellorum:* ut patet ex Bullis Pontificum, ac decreto Tridentini. Finis autem hic non obtineretur, ſi liceant duella ejusmodi ficta, quæ reſpectu omnium (ſi amicos excipias) habent ſpeciem veri duelli, adeoque veris duellis authoritatem conciliant, eorûmque uſum exemplo roborant, atque ad imitationem invitant: ergo etiam hæc per leges Eccleſiaſticas ſunt prohibita. Quin addo etiam per divinas, & naturales; utpote vetantes, ne veris duellis authori-

(a) L. 3. Jur. acad. q. 29. append. de duell. §. 4. (b) tit. de cleric. pugn. n. 30.

thoritas concilietur, eorùmve uſus pravo exemplo roboretur. Et hæc de ſtatu Civitatis bene ordinatæ dicta ſunto.

392. Quæres: an in duellum fictum illicitum ſit lata Excommunicatio cum aliis pœnis Eccleſiaſticis, quas *Cap. V.* in duellum ſerium latas vidimus? Dixi: *in duellum fictum illicitum*; nam licitum quando eſt, pœna Eccleſiaſtica locum non habet, ùt dictum alibi Reſp. Probabiliùs non eſſe latam. Ratio eſt, quia duellum ſimulatum non eſt *duellum*, ſed mera fictio duelli, *deeſt nempe animus vulnerandi, vel occidendi*, qui à definitione duelli abeſſe non poteſt. *vid. n. 3.* Hac ipſa quidem fictione peccatur: ſed non peccato *duelli*; hoc peccatum alterius *ſpeciei* erit, quam deſumes ex rationibus *n.* 391., quibus probavimus eſſe illicitum.

Contrà dices primò: In Clementina §. *IX.* etiam puniuntur duella cum pactionibus inita, per quas cavetur, ne fatalia ſint. Reſp. Ibi de pactione noſtra nihil dicitur: ſed de pactione dirimendi certamen, quamprimum alteruter vulneratus fuerit, aut certus ictuum numerus illatus.

Dices ſecundò: Legum Eccleſiaſticarum finis eſt, non tantum vulnera, & neces impedire, ſed ipſum tollere duellorum uſum, ùt clarè patet ex Tridentino: ergo etiam duellum fictum punitur pœnis Eccleſiaſticis, ſi hunc uſum foveat: atqui fovet, ùt ex ipſo noſtro argumento ſecùndo *num.* 392. patet: ergo &c. Reſp. Negando conſequentiam enthymematis; etſi enim duellum quoque fictum illi fini aliquid detrimenti afferat, non ſequitur, quòd pœna per legem dictata hoc quoque duellum afficiat. Extenſio ab uno *ſerio* ad alterum *fictum* non facilè debet fieri, præſertim in *odioſis*, quò utique pertinent leges *pœnales*. Finis autem, ſeu *ratio legis non eſt ipſa lex*; ùt habet commune effatum. Et quamvis illud quoque valeat: *ubi eſt eadem ratio, ibi eſt eadem juris diſpoſitio*: excipiuntur tamen leges pœnales, ubi etiam propter *identitatem*, vel *majoritatem* rationis non eſt facienda extenſio, ùt docent paſſim juris Eccleſiaſtici Interpretes *in Tit. de Conſtitut.*

393. Caſus II. Hic quandoque accidit, ubi inter duos prorſus in dignitate inæquales evaginato ſolùm gladio datur ſatisfactio. Sic in exercitu quodam primorum Ducum quiſpiam ignominioſo nomine compellaverat inferioris notæ virum, qui à calamis erat tabulario militari, chara-

Digitized by Google

charactere tamen Subcenturionis gaudebat. Hic, læſum in honore ſe credens, dum ſatisfieri à Duce ſibi petit, vix non cum riſu rejicicitur. At, re delata ad Senatum militarem aulicum, reſcribitur, ut ſtrictum opponendo gladium Dux læſo ſatisfaciat: quo honore etiam hic, ùt debebat, contentus, evaginato ſuo quoque gladio Ducem venerabundus ſalutavit in præſentia complurium.

Quæritur primò: An licitum fuiſſet Duci dare ejuſmodi ſatisfactionem ſponte ſua, etſi mandatum non accepiſſet, nec accepturum ſe crediſiſſet ex curia?

Quæritur ſecundò: An hoc mandatum potuerit dare Senatus bellicus ſine peccato, & pœna Excommunicationis?

Quæritur tertiò: An mandato huic morem gerere ſine peccato potuerit Dux?

Reſp. ad primum: Non futurum fuiſſe licitum, quia res eſt peſſimi exempli, ſi in primo ordine conſtitutus Dux publicè declaret ipſo facto ſuo, ſe quoque eſſe ejus ſententiæ, imò velut regulam agnoſcere, viro militari imminutum honorem reſarciri debere non via juris, ſed armis. Et quid aliud fuiſſet profeſſus Dux, quàm ſerium duellum in hoc caſu convenire, ſéque non recuſaturum fore, niſi inæqualitas conditionis aliud præſcriberet. Non poſſet majus firmamentum, & robur pſeudo-legi illi accedere, quàm dum ei ſe ſubjiciunt illi, quibus ex officio incumbit hanc ab exercitu inſaniam proſcribere.

Sed dices contrà: Sic miſer Subcenturio, ſi Dux recuſâſſet ſtringere gladium, nec ſimilis ſententia aliunde ſperari potuiſſet, contemptui publico fuiſſet expoſitus: & quid miſero ſuperfuiſſet, niſi ſtatione ſua excedere, & incertam alibi terrarnm fortunam ſectari? digna utique hæc calamitas videri poterat Duci ſtrenuo, cui oblato ad ſpeciem gladio mederetur. Reſp. Pravum exemplum toti exercitui dandum tanti momenti eſſe, ut ei poſtponi ex æquo deberet calamitas privati hominis, etſi hæc alia ratione averti non poſſet. Poteſt autem, ſi Subcenturioni, ſtatione ſua excedenti, Dux opem ferat, vel per commendatitias ad obtinendum munus civile, vel de ſuo ære proprio alimenta procuret.

Reſp. ad ſecundum : Ea me veneratione ferri in Magiſtratus, ut, dum eos abſolvere non poſſum , condemnare verear. Deciſionem Lector eruere poterit ex principiis datis alibi.

Reſp. ad tertium : Si mali nihil continuit mandatum Senatûs , morem gerere potuit. At ſi id mandatum juſſit mali quid , & prætere Dux non parendo grave ſibi malum acciviſſet, deciſio quærenda eſt ex illis principiis , quibus obediendi obligatio in ſubdito definitur ; quæ cùm ad materiam de duello non ſpectent , ampliùs illis immorari nolim.

ARTICULUS II.

Explicatur aliud Duellum, quod ſcientia Equeſtris Italica pro innoxio venditavit.

CUm ſæpius per decurſum operis mentionem fecerim libri illius præſtantis , quem Author Illuſtriſſimus Marchio Maffeius , ab eruditione ſua ſatis orbi litterato notus, inſcripſit *ſcientiam Equeſtrem* , (a) occaſio jam ſe offert ex inſtituto de hac ſcientia tractandi. De Duello *innoxio* agimus hoc Capite : ad duellum *innoxium* etiam hanc ſcientiam revocare volebant aliqui , inter quos præcipuè numerandus venit Comes Bellincini , qui Marchionem ita interpretari voluit, & explicare, acſi is ſolum ſcientiæ abuſum , non uſum improbâſſet , utpote qui *innoxius* eſſet, culpáque liber. Mancam ego crederem tractationem meam, ſi hanc *ſcientiam Equeſtrem*, in Italia præcipuè celebratam, tot authorum libris explicatam, ſilentiô præterirem. Primò itaque hujus ſcientiæ ortum & placita exponam. Tum referam , quomodo illam damnet Maffeius : demum quomodo ùt innoxiam ſtudeat proponere Comes Bellincini. (b)

§. I.

(a) Scienza Cavallereſca. (b) Giunte all' opera intitolata della Scienz. Cavaller.

Digitized by Google

§. I.

Scientiæ Equeſtris ortus, & placita.

394. *Ortus.* 395. *Placita.*

394. SUb finem ſæculi XV. initium datum eſt ſcribendis hac de re voluminibus bene amplis, continuato labore per ſæcula ſequentia ad noſtra uſque tempora, ait MAFFEIUS (a) Ultra quinquaginta Authores ejusmodi numerantur, quorum primi erant Legum periti, cæteri Nobiles, aliíve Philoſophiam moralem profeſſi, qui ſcientiam hanc pertexuêre multa ſubtilitate, inani ſpeculatione, ridicula propè frivolarum quæſtionum ventilatione. Artem, qua viri equeſtres læſum honorem defenderent, ſuásque tricas componerent, quin neceſſe haberent implorare competentem judicem, *ſcientiam* dixere *Equeſtrem*, ſeu ſcientiam *honoris*, & duelli. (b) An ei in ſenſu rigido nomen *ſcientiæ* conveniat, ipſe Comes BELLINCINI dubitat. Id ſatis patet, qualemcunque hanc ſcientiam, ubi mitiorem exitum cauſæ non invenit, plerumque terminari in duello: ſed non ineundo, niſi poſtquam ad illius regulas & diſcuſſa injuria fuerit, & exceptiones oppoſitæ, & ſtatutum, quis actor, quis reus, factáque electio armorum, & plurima alia capita abſoluta ab electis ex Nobilitate arbitris.

395. Mirum, quos apices & ſcrupulos acuta Italorum ingenia in hac arte ad omnem acribiam examinârint. Diſputatum fuit de mutanda querela, de augenda, ſtabilienda, relinquenda: de exceptionibus dilatoriis, peremptoriis: diſcuſſum, quis victor dicendus foret, ſi ambo vitam perderent: quod fruſtum ex armis, in pugna ſi perdatur, plus probri afferat: quodnam vocabalum honori plus vel minus detraheret. Tum de clauſulis charte provocatoriæ actum: de genere & conſtitutione armorum. Sic primum de hac materia editum opus capita omnino ducenta complexum eſt. In ſtatuenda definitione *honoris* Dialecticam totam exhauſere; cùm ultra viginti definitiones varias

(a) L. 2. c. 4. (b) *Peſcett.* Dial. I. apud *Maff.* l. 2. c. 4.

rias numerare ſit. In ejus diviſione jam duo genera honorum, jam tria, jam plura poſuere. His *honor*, & *reputatio*, & *bonus conceptus* videbantur univoca: aliis æquivoca. Circa injurias ponderandas applicârunt categorias Dialecticas & Philoſophorum prædicamenta. Pro dignoſcendo actore & reo, etiam poſt datas varias regulas, annis quandoque opus erat, adeò intricata ſunt omnia. Nolim plura ejuſmodi memorare. Quòd ſcientificam hanc machinam duello erexerint Itali, dandum eſt eorum genio vivido, nec ſatis occupato, ait Maffeius. (a)

§. II.

Damnatur à Marchione *Maffeio*.

396. *Quid Libro primo.* 397. *Quid in reliquis libris doceat.*

396. SApienter prorſus Marchio *libro primo* demonſtrat, ei ſcientiæ rationem neutiquam ſuffragari. Singula principia excutit, ut, quàm à ſano judicio abludant, cuilibet ad oculum pateat. Falſa eſſe illorum ſcriptorum principia circa honorem, inde colligit, quòd dum honorem omnibus bonis antepónendum eſſe clamant, *honorem* cum *honeſto* malè confundant, ùt nos jam expoſuimus *n. 65. noſtri tractatus.* Secundò negat, per injuriam cuiquam demi honorem poſſe, ſi per honorem *bona exiſtimatio* intelligatur; quis enim virum cæteroquin probum & egregium, mox condemnet ad infames fungos, quamprimum petulans lingua ejuſmodi eum probro ſalutaverit? prudentiores certè indignabuntur protervo convitiatori, bene gnari, quantum regnet hodie maledicendi licentia. In hoc quidem contemptu negatus eſt honor ille, qui *teſtificatio excellentiæ alterius* appellatur: ſed ab uno tantùm privato fuit negatus, qui ruinam afferre bonæ exiſtimationi non valet, ſi ea vigere in aliorum judiciis pergat. At in his quoque deficiet, ajunt ſcriptores, ſi læſus ſilens ferat contemptum illum; ſic enim paſſim judicabitur mereri injuriam, vel certè fortitudine carere. Sed econtra oſtendit Marchio, quòd vindicatio maculam non

ab-

(a) L. 2. c. 8.

Digitized by Google

abſtergat; namque, etiam qui verè rei ſunt, ad exprobationem criminis excandeſcunt, & vindictam ſpirant. Nemo Græcorum aut Romanorum, nemo Philoſophorum & prudentum ſimile judicium tuliſſe auditus eſt. Negat quoque Marchio, quòd vindicatio ſit ſignum fortitudinis, argumentis id ſtabilit, qualia ferme nos attulimus à *n. 121.* Tum ridet eos, qui in ſola vindicatione injuriæ honorem reponunt, nec interim erubeſcunt alienis inhiare uxoribus, contrahere æs alienum, perſequi injuſtas lites, luſu & otio vitam terere. Quærit etiam, quo privilegio Nobiles ac militares viri exempti ſint ab obſervatione legum, vindictam privatam prohibentium? Docent quidem ii ſcriptores, nobilem virum juſtitiæ & fortitudinis præ aliis debere eſſe ſtudioſum: at, inſtat Marchio, nunquid primus actus juſtitiæ eſt, obedire Magiſtratui, & vi privata abſtinere? Et quæ hæc juſtitia, ſi vir quisquam, vel dexteritate tractandi arma, vel viribus corporis, aliíſque adminiculis ad felicem pugnam antagoniſtæ ſuo multùm inferior, honorem tamen ſuum protervè læſum præſentiſſimo vitæ periculo redimere debeat? Sic *toto libro primo* exagitat Maffeius principia illius ſcientiæ Equeſtris.

397. *Libro ſecundo* demonſtrat, nulla authoritate eam ſcientiam niti. *Tertio* demum nullam utilitatem, ſed potiùs incommoda graviſſima in rempublicam inferre oſtendit. Donec tandem *Capite ultimo* æquiora principia ſubſtituat, quibus ſi mores accomodarent homines, majore cum honore & tranquillitate eſſent vitam acturi. Ita doctè Maffeius. Unde mirum non eſt, ſi calamum tam generis ſplendore nobilitatum, quàm copioſa eruditione tinctum debitis laudibus mactaverit orbis litteratus.

§. III.

Scientia Equeſtris fruſtra dealbatur à Comite *Bellincini.*

398. *Fucum allinit.*
399. *Apertiùs ſe prodit.*
400. *Et refutatur.*

398. Poſtquam Marchio Maffeius hanc machinam ſcientificam admodum labefactaverat, Comes Bellincini ruinam ejus

miſeratus, calamum ſtrinxit, quo non quidem impeteret Marchionem, ſed ejus doctiſſimum tractatum eo detorqueret, ut eo videretur non tam uſus ſcientiæ, quàm abuſus fuiſſe improbatus. Huic uſui itaque ut Comes patrocinaretur, dexterè incruſtavit, ac dealbavit labem multiplicem, qua fœdatus apparebat honoris Coloſſus.

Pro fundamento ponit, quòd vir nobilis virtutem juſtitiæ & fortitudinis ſibi debeat habere quàm commendatiſſimam; niſi enim juſtus & ſtrenuus ſit, nunquam impleturum ſui menſuram nominis, nec quadraturum defendendæ Religioni aut patriæ. Jam verò defendere honorem propulſatâ injuriâ, juſtitia & fortitudo imperant. Triplici autem modo, ait, obviari poteſt injuriæ. Primò: Si ex principiis Chriſtianis committatur Deo. Et hæc grandis imperfectio eſt, ad quam eluctari paucis ex Nobilitate eſt datum. *Habitus* inveteratus Chriſtianæ manſuetudinis requiritur, ut quis impactam fortè contumeliam tacitus & quietus ferat. Quotusquisque autem eſt ex Nobilitate Italica, qui *habitum* ejusmodi poſſideat? Accedit; quòd periculoſa ſit iſta patientia; nam ad injuriam qui ſilet, videtur ipſus credere, quòd meritò hæc ſibi facta fuerit: ſicut qui poſt latam contra ſe ſententiam acquieſcit, quin ad ſuperius tribunal provocet, ipſus videtur agnoſcere ſententiæ juſtitiam. Vel certè agit talis vir patiens (quantum quidem externo oculo metiri datur) quod alius eſſet imbellis fungus acturus pro eo rerum articulo. Itaque vel ad judicem de contumelia deferenda querela eſt, vel alio *licito modo* erit propulſanda. Illud cùm Nobilem non ſatis deceat, hoc ultimum ſervando honori remedium ſupererit, qui tamen *licitus modus* eo ſolùm *fine* utique *honeſtiſſimo* adhibendus erit, ut pax quæratur, & finis imponatur litigiis. Quæ cum ita ſint, concludit Comes, patet, quòd Scientia Equeſtris non tantum à vitio timiditatis removere hominem curet, ſed etiam ab altero extremo, præcipiti ſcilicet ira, & deproperata vindicta; dum injuriam docet *placito modo* abſtergere. En honeſtatis ſpeciem, fucúmque, quem duello allinit.

399. Apertiùs loquitur *Cap. VIII.* ubi in eum fere ſenſum diſſerit: Non in omni cauſa judicem declinare poteſt vir Equeſtris. Si

vel

vel rationæ perſonæ, vel materiæ, vel loci contingat, ut privata fortitudine honorem vindicare nequeat; tunc primùm juſtitiæ, quam ſectari utique debet, præceptum eſt, ſepoſita vindicta privata authoritatem publicam implorare. Quòdſi verò injuria facta ſit inter *æquales*, & repelli poſſit intra *terminos naturalis defenſionis, à legibus conceſſos*, tunc laudabile eſt propria authoritate honorem vindicare; ſic enim juſtos nos exhibebimus permanendo intra limites juſtæ defenſionis, ſimúlque ſtrenuos, dum propriis viribus nos defendendo ab imbellibus diſcernimur. Quin magis expedit non uti rigore judicis; ne ſcilicet in ruborem detur, néve pœnæ ſubjiciatur illatæ offenſæ reus. Judicio itaque Nobilitatis offenſus ſe potiùs committat, ſic æquitatem legum, omiſſo rigore, ſectabitur. Obligare eum, ut ſemper ad judicem recurrat, idem eſſet, ac in dubium vocare ampliſſimum privilegium Equeſtris Ordinis, quo ei arbitrium in ſuorum litigiis competit. Quid? quòd etiam injuria ejusmodi eſſe poſſit, cui abſtergendæ tota authoritas judicis non ſufficiat; ſit enim Vir Equeſtris læſus exprobratione timiditatis, ſit vocatus imbellis fungus, judicis ſententia, utut offendentem damnet, ac puniat, non demonſtrabit, quòd offenſus ſit vir ſtrenuus, niſi talem ſe ipſus probet defenſione juſta. Demum per judicium Nobilitatis ſopiuntur brevi tempore moleſtæ tricæ, quibus tollendis per actionem injuriarum judex alius complures fortè annos fruſtra conſumpſiſſet. Aſſeritur autem hæc licentia vindicandi virtute propria honorem ſoli Nobilitati; quia de hac exiſtimandum; quòd ſui magis potens ab iræ exceſſu cavere ſibi ſciat. Demum commendat Comes iterum, iterúmque, ut ſatisfactio exigatur ex ſolo impulſu virtutis, quin aliud, quàm juſtitiam reſpiciamus.

400. Cautè hæc legenda, & dijudicanda ſunt; videtur enim ſub fuco latere, quod primo obtutu non ſatis apparet malum. Non ego improbo, ſi læſus in honore recurrat ad arbitrium Nobilium; amicè jurgium componere res eſt oppidò laudabilis. At ſi Nobiles hi arbitri conviciatorem ad petendam veniam, vel aliam ſatisfactionem condemnent, quam tamen ille averſetur, quid conſilii erit ſuper? Quid ſi cauſa ſit adeò intricata, ut facilè diſpici nequeat, quis offenſæ anſam de-

derit, ubi tunc exitus invenietur? nunquid ipſimet Nobiles attractis humeris armato juri relinquent litigantes? etſi expreſsè hoc non fateatur Comes; negare tamen non audet, quin tacitè videtur concedere. Certè id ſcriptores, quorum Patronum contra Maffeium videtur agere, id innuunt, & apertè tuentur ùt licitum. Tunc ſcilicet *laudabile erit propria authoritate* injuriam vindicare, & ille *alius modus licitus* locum habebit? tunc cum *fortitudine* & *juſtitia* duellum inibitur? Privilegium componendi jurgia Nobilitati non abrogo, nec cuivis alteri hominum conditioni: facient hoc etiam judice minimè invito: at ubi componi tricæ non poſſunt amicè, præ gladio potiores ille ſibi partes arrogabit. Obſecro, cur judicis officium implorare virum Nobilem dedeceat tunc, quando ei cum Nobili res eſt? ſemper *primum juſtitiæ præceptum fuit, ſepoſita vindicta propria authoritatem publicam implorare.* Agatur licet de abſtergenda timiditatis nota fortè impacta ab ore maledico, valet & huic mederi judex, probationem exiget admiſſæ aliquando vecordiæ, ſecus calumniam puniturus. Nobilium autem arbitrorum ſententia, conſideratis ſcientiæ hujus aphoriſmis, plerumque eò propendebit, ut gladio exigatur, & præſtetur ſatisfactio: id verò vitæ, necíſque arbitrium nullæ leges Nobilitati concedunt.

Itaque Nobilis contemptum contemptu heroico vindicet. Non ex imbelli animo id proficiſci judicabimus; quia *de Nobilitate credimus, quòd ſui magis potens ab iræ exceſſu cavere ſibi ſciat.* Vel, ſi fortè timet, ne tacendo fateri videatur objectum probrum, provocet ad tribunal, ad quod tot edictis Principes invitant fideles ſubditos.

Cætera, quæ à Comite afferuntur, talia ſunt, quibus vel non contradico: vel quæ à Marchione §o. *præcedente* convulſa vidimus: vel à nobis in decurſu tractatus ſatis fuerunt enervata.

Habes hìc amice Lector, quæ de Duello Honoris Vindice ſcribenda duxi. Ea de maleſano hoc furore attuliſſe mihi videor, quæ Nobiles animos ad illum deteſtandum meritò pertrahant. Quæ autem de licentia Duelli in *Civitate malè ordinata* ſcripſi, eò ſolùm tendunt, ut Magiſtratus excitentur ad arripienda media, Duello eliminando opportuna, quibus neglectis Furia hæc ſpeciem neceſſariæ defen-

ſionis

ſionis induet. Qui de contagione ſcribunt, animant ad comburendas merces, ſuppellectilem, ipsásque ædes & naves infectas: dúmque oſtendunt, graſſante peſte ſingulos non ſolùm jus habere, ſed etiam compelli poſſe ad ejusmodi ſtragem edendam; per hoc non intendunt promovere graviſſima ſubditorum damna: ſed potiùs excitant tam Magiſtratus, quàm ſubditos ad præcavendas has triſtes peſtiferæ luis conſecutiones. Simili fere ratione nullum ſtimulum acuendæ Magiſtratuum ſeveritati opportuniorem fore credebam, quàm ſi ob oculos ponatur, graviſſimæ cladis licentiam ſuâ indulgentiâ in Rempublicam invehi. Faxit Deus, cujus *Honori* labor iſte omnis conſecratus eſt, ut *Verum Honorem*, cujus inanem umbram multi duello ſectantur, opportunis viis Viri Nobiles & Militares ambiant, & efficacibus mediis Principes tueantur.

FINIS.

MAG 2011840

Digitized by Google

Digitized by Google

CASUS

De

DUELLO.

Digitized by Google

Digitized by Google

Q Uæſtionem proponit P. Reiffenſtuel, celebris in Germani Theologus & Canonum interpres, decúsque Seraphici Ordi nis Reformatorum, ab ipſo ſummo Pontifice in ſuis libris no ſemel allegatus, Si quis, ait in lib. V. Decret. tit. 14. à N. 29 Edit. Monac. 1714. inter officiales militare unus alterum injurioſis verbis afficit, vel facto injuriam infert, & offenſus offendentem ad duellum non provocaret, talis ab aliis adeò deſpectus & abjectus haberetur, ut nullus cum eo ampliùs militaret, nec aliquis miles eidem, ſi officialis eſſet, ampliùs paréret, etiamſi offenſus alia via ſatisfactionem pro injuria habere poſſet (ſubintelligo, in alio ſtatu non ita corrupto) Idem fieret, paríque cum deſpectu & abjectionis effectu haberetur, ſi quis ab alio ex quacunque cauſa ad duellum provocatus non compareret, ipſis primariis belli ducibus in his caſibus non tantùm non punientibus, ſed etiam concedentibus, imò, ut fiat duellum, urgentibus etiam privatione offici militaris. Sic ponit caſum Author.

Tum reſpondet. N. 30. *Graviſſimè inprimis peccare Reges, & Principes atque bell duces, qui, dum poſſunt, ſimilem praxim, vel etiam privata bujusmodi duella tolerant, & multò magis, qui poſitivè concedunt.* Et hoc apud omnes in confeſſo eſt. Mox pergi N. 31. mentem ſuam declarare de eo, qui in neceſſitatem committendi duellum conjicitur. *Reſpondeo,* inquit, *illos, qui in bujusmodi caſibus ad duellum offerendum vel acceptandum ita neceſſitantur, & coarctantur, ut, niſi offerant, vel acceptent, tanquam timidi, abjecti, & ad officia militaria inepti haberentur, indéque officio, quo acti fruuntur, ſéque & ſuos ſuſtentant, privarentur, vel promotionis, aliàs ſibi debitæ, ac promerita ſpe perpetuò carere deberent, illos, inquam, in hoc caſu & culpâ*

& pœnâ vacare, ſive offerant, ſive acceptent duellum. Ratio eſt; quia in tali caſu, uti ſupponitur, acceptatio & oblatio duelli eſt abſolutè neceſſaria, ſicque juſta & licita defenſio famæ, vel (ET vult dicere author) *bonorum fortunæ, & æquivalenter etiam vitæ contra iniquum aggreſſorem, puta injuriâ afficientem, conſequenter ad oblationem duelli neceſſitantem, vel ad duellum provocantem, adeóque verbis aggredientem. Hinc ſicut pro neceſſaria defenſione famæ & bonorum fortunæ magni momenti licitum eſt cum moderamine inculpatæ tutelæ iniquum aggreſſorem occidere, ita etiam licebit duellum offerre & acceptare, in eóque alterum occidere.*

Mox N. 32. explicat, quomodo huic doctrinæ nihil officiat, etſi quis ſeipſum exponat periculo vitæ. Sequente N. 33. oſtendit, hanc ſententiam non coincidere cum propoſitione damnata ab Alex. VII. *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Quia aliud eſt*, ait, *acceptare duellum præciſè ad evitandam timiditatis notam, quod illicitum, & meritò condemnatum eſt. Aliud verò eſt illud acceptare ad evitandam timiditatis notam ita circumſtantiatam, ut, niſi duellum acceptetur, aut offeratur, graviſſima jactura temporalis in officio, dignitate, honore, & bonis fortunæ, & certò ſequatur, uti in caſibus noſtris N. 29. poſitis, in quibus proin planè extraordinariis caſibus duellum offerri & acceptari poſſe diximus.*

Hæc ſententia gemino illuſtrari caſu poteſt. 1mo. Cajus, vir inter ſuos honoratus, innocenter quidquam dixerat, quod Titius in malam partem accepit, maligna ſuſurronis interpretatione abductus. Hinc Titius, ut ſuo honori, quem læſum credebat, conſultum iret, à Cajo exegit, ut duello ſibi ſatisfaceret pro injuria. Excuſabat dictum Cajus: proteſtatus etiam eſt, ſe non timiditatis causâ, ſed ob conſcientiam duellum recuſare. At immotus perſtitit Titius, quamvis perbene noſſet, eo res Caii loco ſitas eſſe, ut, ſi duellum recuſaret, ita ejus fortunæ eſſent accidendæ, ut ad incitas redigendus ægerrimè ſe ſuóſque eſſet aliturus; fruſtra enim imploraverat magiſtratum etiam ſummum, rejectus eſt frigidis illis verbis: *Tu videris, nos cogere non poſſumus commilitones, ut tecum militent recuſato duello.* Hîc ergo quatuor capita notanda veniunt. 1mo. Quòd Cajus nullâ verâ offensâ læſerit Titium. 2do. Quòd certò ſit redigendus ad incitas. 3tio. Quòd alio remedio poſt apertè negatam juſtitiam damnum evitare non valeat. 4to. Quòd Titius, ferociter in provocatione perſiſtens, certò prævideat ſecuturum Cajo damnum. In hoc caſu juxta doctrinam Patris Reiffenſtuel liceret *duellum acceptare.*

2do. Eraſtus â Fernando petulanti ſcommate læſus nihil omittit, ut Fernandum permoveat ad dandam ſatisfactionem vel petita venia, vel exhibito alio humani-

Digitized by Google

manitatis ſigno, quo macula in perſuaſione hominum deleta cenſeatur. At perſtat Fernandus in ſua protervia, ſolo ſe duello ſatisfacturum dicit, quamprimum id *offerre* vellet Eraſtus. Prævidet Fernandus ingens Eraſti damnum, ſi hic duellum omittat offerre, ab omni Magiſtratu deſtitutus. In hoc caſu etiam *offerre* duellum liceret juxta P. Reiffenſtuel.

Hunc P. Reiffenſtuel ſequitur P. Vitus Pichler, veteranus cum laude Canonum interpres in Univerſitate Ingolſtadienſi. *Licitum eſt duellum*, ait Compend. Jur. Can. L V. tit. 14. N. 5. *quod quis ad conſervandum officium, & ſuam ac familiæ ſuſtentationem neceſſarium acceptat vel etiam offert, , modò alia via efficax non ſuperſit conſervandi ſe in officio etiam per recurſum ad ſupremum Principem, & modò habeat probabilem ſpem victoriæ.* Idem ſenſit P. Seybold in Dicæomachia P. II. ſect. 4. qui inter Canones in Univerſitate Oenipontana incanuit, & in caſu practico licitum declaravit. Accedit P. Sporer author etiam in libris ſapientiſſimi hodierni Pontificis notus. *Quodſi*, inquiens. Theol. Mor. Tract. V. in præcept. V. N. 104. *in raro caſu eo loco res ſita ſit, ut, ſi duellum reſpuat miles in exercitu, vel Nobilis in aula Principis, debeat cedere armis, officio, dignitate & gratiâ ob ignaviæ ſuſpitionem, adeò ut tunc ſub titulo honoris ipſius vitæ vel familiæ conſervatio periclitetur, omnino fatendum eſt cum Navarro, Layman, aliisque communiter, licere tunc duellum acceptare, & meræ defenſionis gratia provocanti ſe ſiſtere.* Rectè citatur Layman à P. Sporer. videatur Layman L. 3. tr. 3. p. 3. c. 3. N. 3. Nota, quamvis Layman & Sporer tantùm loquantur de *acceptando duello*: non expreſsè etiam de *offerendo*: non tamen negant licentiam etiam offerendi. Et eorum ratio pro uno æquè valet, ac pro altero. Sententiam tam de licentia offerendi quàm provocandi ſuis editis libris inſeruerunt duo Canoniſtæ non infimæ notæ, P. Krimer in Auſtriæ, & P. Huth in Franconiæ Univerſitatibus noti, nec tamen improbârunt. in tit. 14. l. V. Decret. Celeberrimus P. Schmalzgruber eod. loc. N. 18. videtur quidem nobis contrarius: at nunquam ponit in caſu, quòd recuſans duellum periclitetur de tali officio, ex quo *dependeat ejus neceſſaria ſuſtentatio, quam aliunde habere non poſſit.* 2do. Hic Author admittit N. 9. cum grandi authorum numero, quòd *oblat o & acceptatio duelli licita ſit pro defenſione fortunarum, ſi alia ratio defendendi non appareat.* Atqui etiam in caſu Patris Reiffenſtuel defenduntur fortunæ, quin alia ratio defendendi appareat: ergo. Unde bene dicit Pichler, *omnes pro hac doctrina allegari poſſe, quotquot duellum permittunt ob neceſſariam defenſionem rerum temporalium magni momenti, qui ſunt plurimi.* Id etiam obſervo, quòd P. Schmalzgrueber licitum duellum dicat tunc N. 19. *quando ideò principaliter quis provocat, ut, cùm ſciat provocatum eſſe bonum Chriſtianum, & ideò non acceptaturum duellum, hac via ipſum ſpoliet officio ſuo militari; tun*

 ait,

Digitized by Google

nit, *idem dicendum videtur, quod dictum de caſu, quo duellum committitur ob fortunæ bona conſervanda*, ubi ſcilicet tam *oblationem*, quàm *acceptationem* licitam dixerat.

Jam ſic arguo: ſive *directè & in ſe voluntarium* ſit damnum meum adverſario, ſive *indirectè & in cauſa*, nihil refert in materia præſenti inprimis *quoad culpam*; utrinque peccatur graviter. Etiam nihil refert *quoad obligationem reſtitutionis* ſeu compenſandi damnum illatum, ad quam certè tenentur etiam Titius & Fernandus noſter, & quidem ante magiſtratum negligentem, utpote qui non *poſitivè* ſed *negativè* tantùm influit, adeóque in obligatione reſtitutionis primùm ſequitur poſitivè influentes juxta receptam doctrinam Doctorum apud La Croix l. 3. p. 2. N. 63. Ergo etiam nil refert quoad *jus* armatæ defenſionis, quam exerit damno iniquè expoſitus Cajus vel Eraſtus. CONFIRMATUR à caſu ſimili. Ignibus ludicris recreat ſe Paulus prope meum horreum cum manifeſto periculo accenſionis. Monitus, ut deſiſtat, non paret, quamvis periculum videat. Curro ad judicem, hic me non audit, rejicitque duris iis verbis: *Tu videris, nil in me præſidii eſt.* An domum redux non potero gladio Paulum repellere, & contra reſiſtentem pugnare, ſi ex orituro incendio *certò* prævideam jacturam fortunarum & neceſſariæ ſuſtentationis? potero utique licitè: & tamen meum damnum Paulo ſolummodò eſt *voluntarium in cauſa*, ac *indirectè*: ergo nil refert in ordine ad defenſionem ejusmodi, ſive damnum ſit *voluntarium in cauſa & indirectè*, ſive *in ſe & directè*: præſertim cùm nemo alius adſit, cui voluntarium ſit *directè & in ſe.* Itaque vel nobis non contradicit P. Schmalzgrueber, vel per proprias ſuas rationes trahetur ad partes noſtras.

Solus P. Schvvarz, emeritus hodie hiſtoriarum Profeſſor, contradicere contendit I. N. P. 1. tit. 4. q. 3. Sed difficile non accidiſſet Reiffenſtuelio, aliisque, retundere ejus tela, ſi ea ſuo tempore prævidere potuiſſent. Jam ſic concludo: Ex omnibus TT. & Juriſtis, *qui caſum de duello, hîs circumſtantiis veſtitum, examinârunt*, nullus eſt, qui, præter hunc ultimum hiſtoriarum Profeſſorem, aſſertam licentiam neget. Econtra præſtantiſſimi & (reſpectivè ad numerum eorum, qui caſum talem examinârunt) plurimi, & duo quidem vel tres in libris ipſius ſummi Pontificis laudati, licentiam adſtruunt, & quidem non tantùm ùt *ſpeculativè*, ſed ùt *practicè* probabilem, ùt manifeſte colligitur tum ex eorum verbis, tum ex eo, quod hanc ſententiam contradiſtinquant ab altera, qua duellum pro ſolo honore vel qualicunque conſervando officio tantùm *ſpeculativè probabilem* dicunt: tum etiam inde, quod hi Authores pro praxi ſcribant: ergo hæc ſententia à ratione extrinſeca ſeu authoritate eſt verè probabilis, & alterâ etiam probalilior.

Ratio-

Digitized by Google

Rationem intrinſecam non minus ſolidam habet. Comparantur enim Titius & Fernandus injuſto aggreſſori fortunarum, contra quem armîs pugnare licet, *quamdiu* per armatam vim ſervandi mea, vel recuperandi ſpes certa eſt, & ad judicem recurrere vel non datur : vel hic à ſe cauſam amolitur, *apertè denegando juſtitiam,* & innuendo ſatis intelligibiliter, ſe mihi defenſionem relinquere. Unde etiam ad rem non eſt, quòd communiter dicatur, defenſionem fieri debere *in continenti.* Hoc enim ſupponit, quòd poſt intervallum vel ceſſet periculum læſionis, vel pugna nil amplius proſit, vel alia ratione auxilium inveniri valeat, quorum neutrum in noſtro caſu datur, durátque *invaſio, quamdiu* à provocatione injuſta non deſiſtit, vel convenientiorem ſatisfactionem non dat adverſarius.

Quodſi ulterius quæram ex Theologo, cur licita ſit ejuſmodi pugna defenſiva bonorum periclitantium, ingredi is debebit jus naturæ, ut inveniat rationem fundamentalem, quam dilucidè ex Grotio explicat illuſtris naturæ interpres Wolfius P. 8. J. N. §. 561. ſeqq. *In civitate*, ait, *judicia ſucceſſere in locum belli privati : & jus belli, ex natura homini competens, quoad exercitium ſublatum eſt, aut, ſi mavis, non tam jus belli, quàm exercitium ejus ſublatum eſt; quodſi, qui in civitatem coëunt, jus belli abdicarent, eodem quoque uti in nullo caſu poſſent; uſus enim ejus, quod non habes, nullus eſt. Enimvero cùm ſaltem in hoc conſenſiſſe intelligantur, quòd in perſequendo jure ſuo judicis ope uti velint, exercitium quoque juris belli proprium ſibi reſervârunt eo in caſu, quo judicis copia haberi nequit. Bellum itaque privatum in caſu iſto injuſtum non eſt; cùm gerentes utantur jure ſuo.*

Tum gradum promovet. Judicium ceſſat, ait ex Grotio, *momentaneè*, quando judex exſpectari non poteſt ſine certo periculo aut damno, ùt dum prædo nos invadit. *Continuè* autem ceſſat, ſi judex non adſit : vel cognitionem cauſæ *apertè rejecerit*, nec ab eo ad ſuperiorem detur provocatio. Monet autem, ne *protractionem* juſtitiæ cum *aperta ejus denegatione* confundamus, quæ utique confuſio facilè vitari poteſt; *aperta* enim *denegatio* eſt longè aliquid manifeſtius & palpabilius, quàm protractio vel partium ſtudium, aut ſcientiæ defectus, aliavè, quæ judicibus ſæpe imputantur. Cúmque hæc aperta denegatio *valde rarus* ſit caſus, ùt ait Schvvarzius, non erit facilè timenda reipublicæ perturbatio, quàm parum timenda eſt ex defenſione contra aggreſſorem directum. Hæc allata ex jure naturali ratio læſum *veluti* in ſtatum naturalem reponit, in hoc ſcilicet ſenſu, quòd eidem aſſerat *jus exercendi defenſivam pugnam, quo in ſtatu naturali homo fruitur.* Si cuiquam forte non arrideat hic diſcurſus, ex jure naturæ petitus, ſalva tamen manet ſententia P. Reiffenſtuel, & ſpectando rationem,

prout

Digitized by Google

prout ab ipſo proponitur, verè *probabilis* : quin etiam *probabilior* contrariâ, ſi rationes hujus, comparatæ cum ratione ſententiæ benignioris, ſint reſpectivè leviores.

Nec *laxa* dicatur hæc ſententia. Tunc laxa foret, ſi licentiam duelli (ſeu pugnæ defenſivæ bonorum) aſſereret etiam pro caſu, ubi de honore & officio agitur, præſcindendo à jactura neceſſariæ ſuſtentationis, id quod non pauci admiſerunt, ut videre eſt apud Mendo in Statera diſſert. 1. q. 21. Nec laxa dici poteſt; quia etiam hac in ſententia duellum ſemper eſt illicitum ex parte magiſtratuum. His ſi quis author in aliquo tractatu egregiè demonſtraret vias tollendi duellum, ſimúlque conſcientiæ ſtimulos adderet, majorem profecto ille fructum eſſet laturus, quàm illi Rigoriſtæ, qui miſerum Titium vel Eraſtum, in medio anguſtiarum conſtitutos, ablegant ad Tartara.

Feriat etiam *excommunicatio* magiſtratum : pugiles noſtros non feriet; quia eorum duellum non eſt prohibitum Decalogo; in tale enim duellum nec Tridentinum, nec Pontifices majorem excommunicationem latæ ſententiæ tulerunt. Imò Thomas Milante, Ord. Prædicat. in Exercitat. Dogmat. Moral. in propoſ. ab Alex. VII. proſcriptas dicere non veretur, officialem bellicum, qui metu cadente in conſtantem virum perdendi honorem, famam, authoritatem in ſubditos, ipſúmque ſuum officium (de neceſſaria ſuſtentatione præſcindit) non incurrere pœnas Eccleſiaſticas; eoquod Eccleſia non velit obligare ſub conditionibus adeò duris. Vid. Memoires de Trevoux. Fevr. 1741. art. 11.

Sit etiam *iniquum judicium* hominum, probro vertentium, ſi quis duellum recuſet in iſtiusmodi caſibus : At ſi me quis *iniquè* objiciat vexationibus utut *iniquis*, defenſionis tamen jus mihi contra talem competit.

Dicatur pace mea *ſcandaloſum* hoc duellum: at ſcandalum dat negligens magiſtratus, non miſer ille derelictus, pro evitanda rerum ſuarum ruina adactus ad defenſionem tam arduam, quæ eſt *actio juſta*, conſequenter non *ſcandaloſa*. Perpendant ergo magiſtratus, licentiam in hoc caſu aſſertam, ex ſua negligentia proficiſci potiùs, quàm ex laxiore Theologia, & novo hoc ſtimulo excitari ſe ſinant ad officium ſuum rite obeundum.

Nihil ergo eſt, quod doctrinæ Patris Reiffenſthuel admodum officiat.

O. A. M. D. G.

Digitized by Google